This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

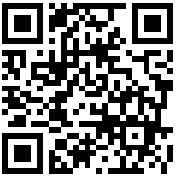

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Digitized by Google

THE
PENNSYLVANIA
STATE UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

Svensk Månadsrevy för undervisning i de tre huvudspråken

utgiven av

HERMAN SÖDERBERGH
Rektor vid Djursholms Samskola

N. OTTO HEINERTZ
Lektor vid Södermalms h. a. läroverk, Stockholm.

NITTONDE ÅRGÅNGEN

1925

Digitized by Google

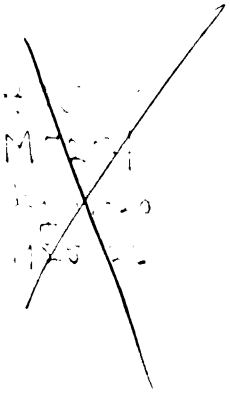

THE PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY LIBRARY
Digitized by Google

MODERNA SPRÅK:

ÅRGÅNG XIX (1925)

INNEHÅLL:

N:r 1, 2. Februari.

Sid.

Några små bidrag till tysk grammatik och tysk språkhistoria, **N. Otto Heinertz** 1

Engelska och amerikanska, **N. Otto Heinertz** 30

Tradition och revolution i språket, **Carl Ernolv** 34

Kleist och Genève **Hillmer Gillqvist** 38

Svar på en fråga, **Hillmer Gillqvist** 46

Litteratur:

Dikter av äldre och nyare germanska skalder, tolkade av Elof Hellqvist, **Hilmer Gillqvist** 48

R. E. Zachrisson: Lärobok i engelska för självstudium, studiecirklar och äldre nybörjare, **Herbert Kalén** 56

Wilhelm Dibelius, England, **Mats Redin** 59

Cassel's New English Dictionary, **Einar Ekblom** ... 63

N:r 3. Mars.

"Svenska Akadémien", **A. Malmstedt** 65

Strödda anmärkningar till engelska syntaxen, II, **Arvid Smith** 82

Litteratur:

Victor Brusewitz, Fransk läsebok för de allmänna läroverken, II,
Einar Ekblom, Engelsk synonymbok.....
Einar Ekblom, Aktuella ord ...
Carl Rebbe, The Rajah's Diamond by Robert Louis Stevenson
J. Reinius, Engelsk läsebok för klass 6 och Ring I ... .
} **H. Söderbergh** 90—100

N:r 4. April.

Vårens Studentstilar 101

Digitized by Google

N:r 5. Maj.

Sid.

Vårens realskolestilar 117
Reproduktionsprov som examensprov, **Anna von der Heyden** 129
Translators and Critics, **S. J. Charleston** 130

N:r 6 September.

Grammofon vid språkundervisningen, **Erik Terner** 133
Två tyska språkfrågor, **B. T., E. Th. Walter, A. Wolf** 137
En intressant ordlek i Chantecler, **Alfred Stenhagen** 140
Mera aktuella ord, **Thorsten Celander** 141
Litteratur:
Anmärkningar till Asmus Semper, **Anna von der Heyden** 149
En moderniserad parlör, **Ivan Pauli** 150
Arvid Smith. Övningsbok till engelska syntaxen med ordlista och kommentar, **Herbert Kalén** 152
P. Widegren. Manuel de conversation de voyage, établi sur l'initiative du directeur général des postes de Suède, **Herman Söderbergh** 154

N:r 7. Oktober.

Svenska Akadémien etc, **A. Malmstedt** 157
Aktuella ord än en gång, **Einar Ekblom** 163
Tillägg och rättelser till Wenström-Harlocks Svensk-engelska ordbok, **Carl S. R. Collin** 164
Några ord om cäsuren i den franska alexandrinen, **E. Staaff** 182
Fr. Fabrique, **Carl S. R. Collin** 185
Franska motsvarigheter till ett par svenska ortnamn, **Alfred Stenhagen** 186
Litteratur:
Anna Wijkander, Franska vokabler, **Herman Söderbergh** 187
Insända Böcker 189
Insända Tidskrifter 190

Digitized by Google

Sid.

N:r 8. November.

Höstens studentstilar 191
Höstens realskolestilar 209
»*Gesegnete Mahlzeit*», **Hz** 216
Litteratur:
Holger Pedersen, *Språkvetenskapen under nittonde århundradet. Metoder och resultat,* **N. Otto Heinertz** 217

N:r 9. December.

Ett sista försök i transkriptionsfrågan, **Herman Söderbergh** 219
Några ytterligare tillägg till Wenström-Harlocks Svensk-engelska ordbok, **Fredrik Gadde** 221
En engelsk språkfråga, **Pren., S. J. Charleston**..... 229
'Some dozen Boys', **Robert Palmgren, Daniel Elfstrand.** 230
Litteratur:
A. Pinloche, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache nebst Bilder-Wörterbuch. Dictionnaire étymologique illustré de la langue allemande **Hans W. Pollak** 231
Fraser—Gibbons, Soldier and Sailor Words and Phrases, **Einar Ekblom** 235
Hugh Walpole, *Jeremy.* **Mats Redin.** 238

Digitized by Google

Innehållsförteckning efter innehållets art.

I. Språkpedagogiska inlägg.

Sid.

Reproduktion som examensprov, *Anna von der Heyden* 129
Translators and Critics, *S. J. Charleston* 130
Grammofon vid språkundervisningen, *Erik Terner* 133
Ett sista försök i transkriptionsfrågan, *Herman Söderbergh* 219

II. Artiklar av grammatiskt, litteraturhistoriskt, språkhistoriskt, stilistiskt, e. d. innehåll.

Några små bidrag till tysk grammatik och tysk språkhistoria, *N. Otto Heinertz* 1
Engelska och Amerikanska, *N. Otto Heinertz* 30
Tradition och revolution i språket, *Carl Ernolv* 34
Kleist och Genève, *Hilmer Gillqvist* 46
Svar på en fråga, » » 46
"Svenska Akadémien", *A. Malmstedt* 65
» » » » 157
Strödda anmärkningar till engelska syntaxen, II, *Arvid Smith* 82
En intressant ordlek i Chantecler, *Alfred Stenhagen* 140
Mera aktuella ord, *Thorsten Celander* 141
Aktuella ord än en gång, *Einar Ekblom* 163
Tillägg och rättelser till Wenström—Harlocks Svensk-engelska ordbok, *Carl S. R. Collin* 164
Några ytterliggare tillägg till Wenström—Harlocks Svensk-engelska ordbok, *Fredrik Gadde* 221
Några ord om cäsuren i den franska alexandrinen, *E. Staaff* 182
Fr. Fabrique, *Carl S. R. Collin* 185
Franska motsvarigheter till ett par svenska ortnamn, *Alfred Stenhagen* ... 186
"Gesegnete Mahlzeit", *Hz* 216

III. Diverse.

Två tyska språkfrågor, *B. T., E. Th. Walter, A. Wolf* 137
Brief Notes, *C. S. Fearenside* 216
En engelsk språkfråga, *Pren., S. J. Charleston* 229
"Some Dozen Boys", *Palmgren—Elfstrand* 230

Digitized by Google

Sid

IV. Översättningar och kommentarer m. m.

A. Studentexamen.
Uppsatser och Översättningsprov.
V. T. 1925, *C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken — P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ranson — Ernst A. Meyer — Alfred Wolf* ... 101—116
H. T. 1925, *S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken — P. Méaly — Virgile Pinot — M. Ransson — Ernst A. Meyer — Edv. Th. Walter — Alfred Wolf* ..... 191—208

B. Realskolexamen.
Översättningsprov och reproduktionsprov.
V. T. 1925, *Ernst A. Meyer — E. Th. Walter — Alfred Wolf — S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* ... 117—129
H. T. 1925, *Ernst A. Meyer — Edv. Th. Walter — Alfred Wolf — S. J. Charleston — C. S. Fearenside — G. E. Fuhrken* ... 209—215

V. Böcker.

Elof Hellqvist, Dikter av äldre och nyare germanska skalder, *Hilmer Gillqvist* 48
R. E. Zachrisson, Lärobok i engelska för självstudium, etc. *Herbert Kalén* 56
Wilhelm Dibelius, England..... *Mats Redin* 59
Cassel's, New English Dictionary,..... *Einar Ekblom* 63
Wictor Brusewitz, Fransk läsebok för de allmänna läroverken, II. *Herman Söderbergh* 90
Einar Ekblom, Engelsk synonymbok,..... *Herman Söderbergh* 95
Einar Ekblom, Aktuella ord, ... *Herman Söderbergh* 97
Carl Rebbe, The Rajah's Diamond by, *Robert Louis Stevenson, Herman Söderbergh* 97
J. Reinius, Engelsk Läsebok för klass 6 och Ring I, *Herman Söderbergh* 98
Anmärkningar till Asmus Sempers Jugendland (Swenning), *Anna von der Heyden* 149
En moderniserad parlör (Fritzes av *Thorn—Pinot*), *Ivan Pauli* 150
Arvid Smith, Övningsbok till engelska syntaxen. ..... *Herbert Kalén* 152
P. Widegren, Manuel de conversation de voyage,..... *Herman Söderbergh* 154
Anna Wijkander, Franska vokabler, ... *Herman Söderbergh* 187
Holger Pedersen, Språkvetenskapen under nittonde århundradet etc. *N. Otto Heinertz* 217
A. Pinloche, Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache nebst Bilder-Wörtenbuch. Dictionnaire étymologique illustré de la langue allemande, *Hans w. Pollak* 231
Fraser—Gibbons, Soldier and Sailor Worlds and Phrases, *Einar Ekblom* 235
Valborg Areskog, Jeremy, *Hugh Walpole* ..... *Mats Redin* 238
Insända böcker.....100, 156, 189
Insända tidskrifter..... .....100, 190

Digitized by Google

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 1—2. * MALMÖ * Februari 1925

NÅGRA SMÅ BIDRAG TILL TYSK GRAMMATIK OCH TYSK SPRÅKHISTORIA.

Orsaken till att följande små bidrag kommit att skrivas och befordras till trycket, åtminstone i den här föreliggande formen, ligger i den nyligen[1] utgivna nya skolupplagan av Hoffmanns novell *Auf nie erstiegenem Gipfel* (utg. av Rodhe - Ljunggren). De två första bidragen äro direkt föranledda av däri förekommande anmärkningar, och jag har så begagnat tillfället att ytterligare tillägga några småsaker, som kanske kunna påräkna intresse.

I.

Was nämlich mein Schwiegersohn ist, der ist botanischer Professor an der Universität (Hoffmann a. a. sid. 12,11).

Professorns kavata svärmamma talar visserligen högtyska i Hoffmanns novell, men hennes språk är späckat med plattyska vändningar i högtysk form. Blott några få rader nedanför det här ovan citerade stället lägges i hennes mun uttrycket *das ist nun ganz schön und ist nichts gegen zu reden, denn es ist sein Geschäft,* där platttyskan tydligt skiner igenom. Ett dylikt fall föreligger även i den sats med *was,* som citeras här ovan i rubriken. Utgivarnas översättning i kommentaren: "för att börja med (nu tala om) vad min svärson är, så är han" är fullständigt förfelad.

Denna typiskt plattyska konstruktion finnes omnämnd hos E. A. Kock, *Niederdeutsche Relativpronomen* sid. 39 med följande ord: „Eigentümlich ist die Umschreibung auch eines männlichen, weiblichen oder pluralischen Begriffes durch einen *wat*-Satz". Av de exempel han ger på ifrågavarande konstruktion tillåter jag mig här

1) Detta skrevs i september 1924.

Digitized by Google

anföra ett par från Fritz Reuter, som med hänsyn till utelämnandet resp. utsättandet av determinativet erbjuda två olika typer, av vilka den sistnämnda är den vanligaste: *wat uns' Feldwebel bi de Cumpani was, was en weglopen Student* och *wat uns' oll Paster Hammersmidt was, de was nich sihr för de Kirchenbäuker.* Kocks översättning av ifrågavarande uttryck är fullständigt riktig: *wat uns' Feldwebel bi de Cumpani was* betyder helt enkelt 'unser Feldwebel bei der K.', liksom *wat uns' oll Paster Hammersmidt was* ingenting annat är än den plattyska omskrivningen av högtyskans 'unser alter Pastor H.'. Fullständigt i överensstämmelse härmed betyder alltså den av Hoffmann i svärmammans mun lagda frasen ingenting annat än: *min svärson är nämligen professor i botanik vid universitetet.*

Detta om själva den svenska motsvarigheten. Mig veterligen är emellertid ursprunget till uttryckssättet ifråga ännu ouppklarat, och det torde kanske därför ej vara utan intresse att söka klarlägga detsamma. Enligt min uppfattning bottnar det i den i plattyskan i mycket stor utsträckning, i högtyskan blott sporadiskt förekommande användning av *wat* resp. *was* med syftning på bestämda korrelat (alltså ej enbart på allmänna neutrala uttryck), på vilken jag nedan (sid. 8 f.) söker ge en förklaring. Belägg på denna som sagt ganska sällsynta användning av *was* i högtyskan erbjuder Kock, *Deutsche Relativpronomen* sid. 50, och i min skolupplaga av *Die alte Truhe* har jag ytterligare bidragit med ett par exempel i anmärkningen till sid. 11,1. Flera exempel erbjuder Anzengruber i sina folkberättelser. Ur hans *Meistererzählungen* må här ett par med olika korrelat citeras: sid. 28 *Ah, der schöne Herr, was beim Stiegenwirt wohnt seit gestern;* sid. 108 *Gerad neben der Karo-Dam', was meine Karte war;* sid. 109 *alle Pfaffen, was im Ort sind, sollen mitlaufen.* (Angående det sistnämnda exemplet se även nedan sid. 9.) Vida viktigare för ifrågavarande fall är emellertid samma bruk av *wat* i plattyskan, varpå Kock erbjuder exempel i sitt arbete över *Niederdeutsche Relativpronomen* sid. 41 f. Även i detta fall tar jag mig friheten låna ett par exempel från Reuter ur Kocks samling: *Marik, wat uns' Deinstmäten was, hadd binah dat Licht fallen laten* och *achter dit Kled stunn de oll Doktor Metz, wat den jitzigen ollen Metz sin Vader was, un de jitzige rike Josep Kasper, wat dunn en lütten Judenjung was.*

Hur bör man nu förklara uppkomsten av dylika konstruktioner? Jag kan ej finna något annat ursprung än en stark motvilja mot appositioner i talspråket, en motvilja, som jag för övrigt känner igen åtminstone från min egen skånska hembygdsdialekt. Skillnaden är bara den, att medan man i svenskan använder rel.-pron. *som* även i dylika parentetiska, appositionsersättande relativsatser, har plattyskan gjort en differentiering mellan verkliga, (om jag så får kalla dem) handlingsutvecklande relativsatser med pron. *de* (= högtyskt *der*) och parentetiska, appositionsersättande med *wat.*

Självfallet har denna användning av *wat* för det rikstyska skrift-

Digitized by Google

språket intresse blott i de fall, där en författare överflyttar det plattyska uttrycket på högtyska för att ge talspråket mera lokalfärg. Olika författare förfara härvid mycket olika. Hos Frenssen, där man på grund av ämnesval och autors hembygdsursprung skulle kunna vänta sig åtskilliga exempel på denna konstruktion i dialogerna, har jag ej funnit ett enda fall, där en efterställd apposition ersatts med den folkliga relativsatsen. Sudermann erbjuder däremot ett exempel därpå i *Der Katzensteg* sid. 68, där han i flickans mun lägger orden: *dann bin ich zum Gastwirt Merckel gegangen, was der Schulz ist.* En författare, som lämnar exempel massvis, är Max Geissler. Ur hans roman *Das Moordorf* — vilken inom parentes sagt uppenbarligen i romantiserad form skildrar tillkomsten av det konsthistoriskt bekanta Worpswede — skall jag här anföra några belägg:

S. 102: *Clas Böschen, was Menne Böschens Vater ist, meint, die Einhäuser wären auf dem besten Wege dazu.*

S. 232: *Dahinter steht Jan Klüwers Haus, was sein Schwager ist.*

S. 265: *Sighart Mann, was der Maler ist, hat das Bild gemacht.*

S. 376: *Das ist, weil ich mit Jan Engelken, was der Bruder von unserm Kleinknecht ist, Hochzeit machen will.*

Företeelsen är emellertid icke inskränkt uteslutande till plattyskan. Även i Hessen (kanske även i andra dialekter i mellersta Tyskland?) förekommer den att döma av Stilgebauer, *Götz Krafft*, där jag funnit följande exempel:

IV sid. 28 (bis): *Sehe Se, der Höpfner Niklas, was mei Vadder selig gewese is, der hat's noch miterlebt.*

IV sid. 223: *mir hat emol e Jidd, der Salomon Blum in Gossfelde, was en Viehhänneler is, fufzehhunnert Mark uf mein Häusche geliche.*

Samtliga exempel, som jag funnit, erbjuda typen: *person*namn + appositionsersättande relativsats.

Även vid föregående apposition kunde i plattyskan relativsatsen med *wat* inträda, som översatt till rikstyska gav *was*. Ett exempel på det senare erbjuder Frenssen i Jörn Uhl s. 36: *„Was mein Compagnon ist", sagte die Uhl, „der alte Tohms Geehl: der ist gestorben".*

Utvecklingen stannade emellertid ej härvid. Allmänt bekant från dialekterna och talspråket samt från poesien är användningen av ett anaforiskt pronomen för att liksom ge starkare relief åt ett substantiv, som kräver en särskild grad av tryck och betoning. Det normala härvid är, att detta pronomen är ett personligt (Goethe: *die Kinder sie hören es gerne),* även om i poesi demonstrativpronomen förekommer (Goethe: *der Mond der ist ihr Buhle).* Detta bruk är jämförelsevis ungt. I gotiskan och fornnordiskan tyckes det ännu ej ha inträtt (se Behaghel, *Deutsche Syntax* I, sid. 281), i fornsaxiskan och fornhögtyskan före-

Digitized by Google

kommer det blott sparsamt, men från och med medeltiden har det gått framåt med stormsteg. Självfallet har inte heller plattyskan förblivit oberörd av utvecklingen. Snarare kan man säga, att detta språk gått längre än alla andra härvid. Det förefaller nämligen, som om man här med tiden ej nöjt sig med det framhävande, som substantivet fick genom upprepningen medelst det anaforiska pronomet. Detta senare gjordes till den ursprungliga satsens huvudord, och det föregående substantivet fick för större eftertrycks skull formen av den appositionsersättande relativsatsen. Exempel härpå erbjuder det ovannämnda citatet från Reuter om Pastor Hammersmidt. Ur Geisslers arbete skall jag här ytterligare lämna några belägg på detta uttryckssätt:

S. 191: *Wat so een Krankheet is, de is woll slim.*

S. 225: *„Un wat min Fru is", warf Hinnerk Stelljes ein, „de hett nich eenmal suer tosehn. De hett dat Füer in jedem Vörjahr inlegt in dat Moor". — „Un wat mien Mann is, de dor, sieh ihn di mal an, Kord Kück, de hett den abgetorften Grund nich um een Foot breet zu Trift oder Ackerland wandelt. Dor is er to ful wesen to, de Kirl, de infamigte".*

S. 276: *Aber was die Schulbehörde ist, die hat das verboten.*

S. 332: *Die Stalldeern und die Mittelmagd wollen in die Fabrik nach Bremen, und was die grosse ist, die hat noch keinen neuen Fleck.*

S. 446: *„Was Hinnerk is, der is en Schafskopp". — — — „Was de Molers sin, Trina, die brauchen so eene Deern; das heissen sie ein Modell".*

Anmärkningsvärt är ett exempel sid. 218: *Ham Hugen, dat is en tüchtigen Kirl wesen. Wat de Afmolers sin, dor hatt een en Bild von ihm makt.*

Ur Stilgebauer, *Götz Krafft* IV sid. 222 f. citerar jag följande exempel:

„Was en richtiger oberhessischer Bauer is", fuhr er unentwegt fort, „der ko nur dem Lemmer (= ett personnamn) *sei Stimm gewwe".*

Till slut ett exempel ur en detektivroman av Kohlrausch, *Am toten See* sid. 137:

„Was mein ältester Junge ist, der Heinrich, der ist doch gestern abend hier ins Wasser gefallen".

Till denna typ av fall hör nu även exemplet från Hoffmanns novell. Här ersättes nämligen substantivet med ett följande determinativpronomen.

Sista stadiet i utvecklingen representeras slutligen av sådana fall, där det anaforiska pronomenet strukits, så att endast den starkt framhävande, omskrivande relativsatsen står kvar (se ovan exemplet från Reuter om fältväbeln-fanjunkaren). Denna typ är vida mindre vanlig än den närmast förut omnämnda, vilket väl avgjort tyder på att den är sekundär i förhållande till denna. Hos Geissler har jag

Digitized by Google

icke funnit ett enda exempel därpå. Däremot erbjuder Frenssen ett par fall, som höra hit. I Jörn Uhl skriver han sid. 201: *"W a s m e i n n a m e i s t, ist mir nun bewusst"*, och i samma arbete sid. 331 finner man: *"Du hast doch bei der dritten Reitenden gestanden, Hauptmann Gleiser? Na, da stand doch auch Geert Dose, der nach sciner Soldatenzeit bei dir diente? Ist es nicht so? Na, siehst du, das ist mein Sohn... W a s n u n s e i n e M u t t e r i s t..."* — *"Er war einer der ersten, der verwundet wurde"*. — *"Nun lässt Mutter mir keine Ruhe"*. De spärrade orden betyda här helt enkelt 'hans mor...' Fallet är naturligtvis tvivelaktigt, eftersom satsen ej är fullständig. Den fullbordade satsen skulle kanske ha uppvisat ett determinativpronomen.

* *

*

Jag begagnar tillfället, medan jag är inne på kapitlet *was* som relativpronomen, att göra ytterligare ett par påpekanden angående detta ord.

A.) Beträffande dess användning med syftning på neutrala pronomen eller neutrala substantiverade adjektiv som korrelat gå reglerna hos våra grammatikförfattare i någon mån i sär. Låftman låter *was* syfta på "ett neutralt pronomen eller ett neutralt adjektiv, särskilt i superlativ"; likaså fordrar Calwagen-Nordgren det vid "neutrala adjektiv-substantiv (i synnerhet i superl.) och neutrala subst.-pronomen". Medan dessa båda alltså framför allt peka på superlativerna, gå Korlén, Strömberg och Winell längre. De fordra *was* överhuvud taget efter neutrala adjektiv, framhålla alltså ej superlativen särskilt. I sin nyaste upplaga följer Hjorth deras exempel: efter att i äldre upplagor ha skrivit *das Gute, was* eller *das* ger han nu blott *das Gute, was*.

Dessa regler innebära emellertid en ytterst stark schematisering, och det är i själva verket påfallande, att ingen enda lämnat ens en antydan om hur saken egentligen förhåller sig. Förklaringen får väl sökas däri, att de vanliga tyska grammatikaliska arbetena icke lämna klara uppgifter över förhållandena utan själva hemfalla åt schematiseringen. Ett undantag utgör dock Sanders i sina *Sprachbriefe* sid. 370. Visserligen anser även han, att i det nuvarande språkbruket merendels *was* användes i ifrågavarande fall. „Doch kann hier in einzelnen Fällen auch *das*, zuweilen *welches* vollberechtigt sein. Vgl. z. B. in sorgfältiger Unterscheidung: *Ich verzeihe ihm das Böse, w a s er mir zugefügt hat und künftig noch zufügen wird, in dankbarer Erinnerung an das Gute, d a s (w e l c h e s) er mir früher erwiesen hat.* Hier bezeichnet *das Böse* allgemein eine ganze Klasse, eine Gesamtheit von Unbilden... und daran schliesst sich ganz richtig als Relativpronomen das allgemeine *was*, dagegen ist *das Eine Gute* eine bestimmte

Digitized by Google

Wohltat, auf die sich ganz richtig das vereinzelnde Relativpronomen *das* oder *welches* bezieht".

Vid denna oklarhet hos de grammatikaliska arbetena uppställer sig nu osökt den frågan: hur förhåller sig då språkbruket hos de moderna tyska författarna?

Jag misstänker, att det är ganska obekant för våra språkforskare, att det finnes en undersökning häröver, gjord av en professor vid Chicago universitet, Starr Willard Cutting. Denna undersökning bär den något vidlyftiga titeln *Concerning the Modern German Relatives, "das" and "was", in Clauses Dependent upon Substantivized Adjectives* och är publicerad 1902 i *The Decennial Publications* (of the University of Chicago). Hans undersökning föranleddes av Curmes anmärkning (i en edition av Nathan der Weise), att *was* numera krävdes i stället för Lessings *das* i vers 2998 ff.:

Wenn an das Gute,
D a s ich zu tun vermeine, gar zu nah
Was gar zu Schlimmes grenzt, so tu' ich lieber
Das Gute nicht.

Med stöd av ett ganska vidlyftigt material ur moderna författare visar nu Cutting:

1) Efter neutrala superlativer växla *was* och *das* efter proportionen 53: 24, efter neutrala komparativer och positiver efter proportionen 41:156. Efter s u p e r l a t i v e r har *was* såväl generaliserande som specificerande betydelse.

2) Sanders' differentiering mellan *was* efter positiver som generaliserande och *das* i samma ställning som specificerande är riktig.

Så långt Cutting.

Härtill skulle jag vilja tillägga följande. Om det alltså förefaller ytterst antagligt, att vid användningen av *was* resp. *das* vid neutrala substantiverade positiver en dylik reglering äger rum i riktning mot *was* som det generaliserande, *das* som det specificerande pronomenet, måste man fråga sig, om ej samma tendens gör sig gällande vid förekomsten av *das* i st. f. *was* efter ett neutralt pronomen, framför allt *etwas* och *nichts*, mera sällan efter *manches, vieles* och *alles* som korrelat. Som bekant fordra våra grammatikförfattare även i dessa fall alltid *was*, men här föreligger likaledes en stark schematisering. I själva verket påträffar man även vid dessa pronomen långt ifrån sällan *das* som relativpronomen — ja, vid *etwas* och *nichts* så ofta, att jag för länge sedan vid min litteraturläsning upphört att notera fallen. Här följa några exempel:

a) *. . .an e t w a s, d a s niemals einen Werth haben kann, weder Mühe noch Zeit verschwenden,* Goethe, Wilhelm Meisters Lehrjahre, Recl. sid. 20; liknande sid. 86, 119).

b) *Doch darf man es nicht . . . von sich stossen als e t w a s, d a s eigentlich gar nicht als vorhanden anzuerkennen ist,* Hildebrand, Vom deutschen Sprachunterricht sid. 70.

c) *Jeder erzählt e t w a s, d a s er erlebt, gehört oder gelesen hat*

Digitized by Google

und d a s ihm einigermassen interessant vorkommt, Hohlbaum, Der ewige Lenzkampf sid. 9.

d) *... und doch muss es e t w a s in uns geben, d a s nicht vom Bösen berührt werden darf, d a s der ewige, unvermischbare Feind des Niedrigen ist,* Bonsels, Menschenwege sid. 258.

e) *Welch voreiliger Idealismus, e t w a s zu erstreben, d a s höher stehen soll, als der Mensch,* ibd.

f) (Die Wesen der Welt) *hängen ab von e t w a s, d a s mitten in der Bewegung, also in der Zeit fest bleibt, d a s zeitlos ist,* Vischer, Auch Einer sid. 180.

g) *Im Herbst des anderen Jahres aber ereignete sich e t w a s, d a s wie ein Tau in seine innere Welt hineinfiel,* Frenssen, Jörn Uhl sid. 184.

h) *Es war n i c h t s weitum im Moore, d a s die Rehe zu schrekken vermocht hatte,* Geissler, Das Moordorf sid. 40.

i) *... fand an dieser Weise der morgendlichen Säuberung n i c h t s mehr, d a s ihm so sonderbar erschienen wäre wie zur Zeit, da er in die Einhäuser einkehrte,* ibd. sid. 116.

j) *Nun ist n i c h t s mehr, d a s ich fürchte, und ist n i c h t s mehr, d a s ich ersehne,* ibd. sid. 434.

k) *Es gibt n i c h t s, d a s sich um uns bekümmert,* Keyserling, Nicky, Neue Rundschau 1915 I, sid. 632.

l) *Es kam n i c h t s vor, d a s von Bedeutung hätte sein können,* Herzog, Heimweh sid. 76.

m) *Er hatte bisher n i c h t s, d a s er verehren konnte,* Frenssen, Jörn Uhl sid. 167.

n) *Während ich hinabschaute ins Land, ... durchlebte ich noch einmal so m a n c h e s, d a s ich gesehen und erfahren hatte, als ich das Land zu meinen Füssen durchzog,* Bonsels, Indienfahrt sid. 146.

o) *Später lernte ich v i e l e s in Mangalore verstehen, d a s ich anfangs mit Geringschätzung übergangen hatte, m a n c h e s lieben, d a s mir zuerst fremd und abstossend entgegentrat,* ibd. sid. 194.

Granskar jag nu dessa exempel (och ännu flera, som stå mig till buds), konstaterar jag, att vid samtliga fall med *etwas* och åtminstone vid ett par med *nichts* en specificerande betydelse föreligger, som föranlett valet av *das* som relativpronomen. Curmes utsago (Grammar § 153, I): "It is possible that there is often here an intentional use of *das* or *welches* by way of differentiation, to refer to something definite, definite at least to the speaker" skulle därför, förefaller det mig, kunna ges en mera bestämd formulering. Särskilt påtagligt blir detta för mig, när jag granskar följande exempel ur Geisslers ovan ofta citerade arbete (sid. 202):

Aber sie dachte, sie habe a l l e s erfüllt, w a s er ihr geboten, da er lebte. Sie wolle auch a l l e s tun, d a s er von ihr verlangt, wenn sein Herz gebrochen.

Det första var ett mångahanda, därför *was*, det senare blev i

Digitized by Google

hennes tankar till något sammanhängande, enhetligt, hopknutet till ett genom idéassociationen med den döde Ham Rugen, därför *das*. Att *alles* gör exemplet ytterligare anmärkningsvärt, behöver väl knappast särskilt framhållas.

Men exemplet är ingalunda enastående. Den som fin stilist erkände Rudolf Hildebrand skriver i sitt berömda arbete Vom deutschen Sprachunterricht (vilket inom parentes sagt erbjuder åtskilliga exempel med *das* efter ett specificerande *etwas*, av vilka jag ovan citerat ett):

Die Schüler denken und fühlen aber bei allem, das sie gelehrt bekommen, etwas Eigenes in sich (sid. 54).

Es (= das frische Kindergedächtnis) *behält ja alles, das man ihm bietet* (sid. 72).

I båda exemplen torde *alles* böra fattas som specificerande, liksom sammanfattande i tanken alla enskildheterna till ett enda helt. Att med en annan tankeuppfattning, som ej betonar det hela utan enskildheterna var för sig, även *was* varit möjligt, behövde väl heller knappast framhållas — men jag gör det ändå för fullständighetens skull.

B.) Ett språk står aldrig stilla, det är ett slags levande organism, som utvecklas och i och med utvecklingen förändras. Skulle utvecklingen och följaktligen förändringen upphöra, upphör också språkets liv, och det beror uteslutande på huruvida det folk, som talat detsamma, givit mänskligheten några andliga värden, om det språket skall väcka något intresse utanför rent filologiska kretsar. Allt detta är ju banala sanningar. Och lika banalt är det att påpeka, att ett språk till sin egen struktur inte är något stelt rätlinigt, där utvecklingen sker efter en gång givna linier i vissa givna riktningar. Tvärtom utgöra analogi och kontamination de starkaste drivfjädrarna inom språket. Att jag nu här pekar på dessa bekanta förhållanden beror därpå, att jag i kontaminationen ser ursprunget till den ovan framhållna omständigheten, att *was* ganska ofta påträffas med rena substantiv som korrelat. Mig veterligen har ingen förklaring givits av denna egendomlighet. (Jag bortser här alldeles från de ovan behandlade parentetiska, appositiva *wat-* resp. *was*-satserna, som ej höra hit, även om de kanske bidragit till konstruktionens vidsträcktare användning.)

Vad jag menar, torde enklast klargöras genom ett par exempel, och jag skall anföra dessa på det sätt, varpå man vid modersmålsundervisningen lättfattligast utreder kontaminationer för eleverna.

Av de båda satserna

das kleine Erbe, das sie zu erwarten hatte och

das Wenige, was sie an Erbschaften zu erwarten hatte

blir lätt genom kontamination

das kleine Erbe, was sie zu erwarten hatte, R. Huch, Aus der Triumphgasse sid. 193.

Digitized by Google

På alldeles samma sätt, föreställer jag mig, kan *das höchste Lob, was einem guten Mann in seiner Lage gegeben werden kann* (Raabe, Der Schüdderump sid. 46) ha uppstått genom kontamination av

das höchste Lob, das... gegeben werden kann och
das Höchste, was an Lob... gegeben werden kann.

Likadan kan förklaringen vara till satsen *alles Silber, was sie seit tausend Jahren aus dem Rammelsberg heraufgeholt haben* (ibd. sid. 102) och till *geniesse als Greis mit allen Zügen alles Erdenglück, was dir noch zugedacht* (E. T. A. Hoffmann, Doge und Dogaressa sid. 41).

Ett exempel som Hauffs *so willst Du ein Verbrechen, was Du aus Habgier begangen, noch einem Andern aufbürden?* (av mig lånat från Kock, Deutsche Relativpronomen sid. 50) kan ha uppkommit genom kontamination med *so willst Du, was Du aus Habgier verbrochen hast...*

Das ist das letzte Wort gewesen, was sie zusammen gesprochen haben (Kröger, Die alte Truhe sid. 11„ skoled.) förklaras lätt genom kontamination mellan

Das ist das letzte Wort gewesen, das... och
Das ist das Letzte gewesen, was...

Det gemensamma för dessa exempel är, att det överallt gått att med en ändring få fram den generaliserande betydelse hos *was*, som enligt det ovan sagda är det karakteristiska hos detta pronomen i dess relativanvändning. Härifrån och till bruket av *was* även i sådana fall, där det ej kan vara tal om allmänbetydelse var steget ej långt. Ett par dylika exempel erbjuder Kock a. st. [1]

Att det vid huvudmassan av hithörande fall gäller neutrala substantiv, kan ej väcka förvåning: *sin generaliserande betydelse har ju was framför allt vid neutrala uttryck.* Denna användning av *was* förekommer emellertid även i andra fall. Särskilt är den, som ovan nämnts, vanlig i plattyskan, men den förekommer också, ehuru mera sporadiskt, i högtyskan. Även här får man utgå från allmänna uttryck. När Strobl (Eleagabal Kuperus I sid. 314) skriver:

---

1) Ett speciellt fall erbjuder följande citat från Treitschke (D. Gesch. im 19. Jahrh. sid. 5): *Der Reichtum einer alten Gesittung, was nur das Dasein ziert und adelt, ist verschwunden und vergessen.* Att även här kontamination föreligger, synes mig otvivelaktigt. Men det är svårt att avgöra urtyperna. Möjligt är, att *was nur* är likvärdigt med *das einzige, was*, men det är lika möjligt, att relativsatsen fått sitt pronomen enbart på grund av en omkastning i tankegången eller m. a. o. att *was nur* beror på en sats av ungefär följande formulering: *(Das) was allein das Dasein ziert und adelt, der Reichtum einer alten Gesittung, ist verschwunden* etc. — När man i språkvetenskapliga arbeten ofta finner exempel av följande typ: *Wenn ich z. B. die Basis idg. *bhere ansetze, so ist das nichts anders, als wenn ich für das Griechische* φέρε *annehme, was bekanntlich der Imperativ ist* (Hirt, Der indogerm. Vokalismus sid. 10), är det antagligen en hel sats, som i tankarna föresvävar den skrivande. Möjligen kan man ibland framför ett dylikt *was* tänka sig ett underförstått *etwas*.

Digitized by Google

„Schaun S' nur an, am Knöchel, das ist ein Fehler", sagte Frau Dibian, „das ist ein grober Fehler. Der Knöchel is zu dick: mein Mann sagt immer, e i n e F r a u, w a s einen dicken Knöchel hat . . ."

så står *eine Frau* här i allmän betydelse. Meningen är *die Frauen, die* . . . Det är därför långt ifrån uteslutet, att konstruktionen med *was* här uppstått genom kontamination med ett uttryck som t. ex. *w a s v o n d e n F r a u e n einen dicken Knöchel hat* . . .

På ungefär samma sätt kan man förklara det ovan (sid. 2) citerade exempel ur Anzengrubers Meistererzählungen: *a l l e P f a f f e n, w a s im Ort sind, sollen mitlaufen.* Såsom framgår av de andra ovan nämnda exemplen från Anzengruber, har emellertid i folkspråket bruket av *was* ej förblivit inskränkt till satser med generaliserande betydelse utan även liksom vid de neutrala substantiverna utsträckts till fall med specificerande.

Ett stöd för den här företrädda uppfattningen, att bruket av *was* som relativpronomen med syftning på ett bestämt substantiv bottnar i kontamination med satser med generaliserande betydelse, ser jag i det (låt vara mycket sällsynta) förhållandet, att *wer* kan förekomma under liknande omständigheter. Jag känner blott två belägg härpå. Det ena är det av Matthias (naturligtvis med rätta) tadlade *die Schilderungen muss j e d e r lesen, w e r* . . . (sid. 79). Det andra har jag funnit i Schweizerisches Idiotikon II sp. 1394: *Vorhand = 'die bevorzugte Hand', spec. im Kartenspiele mit Übertragung auf d i e P e r s o n, w e r zuerst ausspielt.* Och detta är ej något citat, som ordboken hämtat ur excerperade källor. Det är skrivet av ordbokens medarbetare, alltså av en skolad filolog! Kontaminationens makt är stor.

II. *Dass = eftersom.*

Småorden kunna ofta vålla svårigheter vid översättning från ett språk till ett annat, det är en erfarenhet, som vi nog gjort lite var av oss. Även närbesläktade språk gå med avseende på deras användning ej sällan vart och ett för sig sina egna vägar med olika utveckling. För att nämna ett exempel täcker sig visserligen det tyska bruket av *dass* sig i allmänhet med det svenska *att* använt som konjunktion, men olikheter finnas dock. Sålunda motsvaras som bekant vårt svenska *därför att* på tyska vanligen av *deshalb (darum) weil,* medan det äldre *darum dass* numera kommit ur bruk. Även *daher weil* är vanligare än *daher dass.* Om alltså tyskan vid *deshalb, darum* och vanligen *daher* övergivit den konjunktion, som i vanliga fall motsvarar vårt svenska *att,* finnas återigen andra konstruktioner, där tyskan har ett *dass,* som ej kan återgivas med svenskt *att.* Ett sådant fall erbjuder Hoffmanns novell sid. 15,5.

Ich nannte mich im Herzen einen glückseligen Mann, d a s s ich erstens nicht so schlecht war und zweitens nicht ihr Schwiegersohn läsa vi där. Utgivarna ha funnit användningen av konj. *dass* anmärk-

Digitized by Google

ningsvärd (liksom även jag skulle ha gjort), deras anmärkning inskränker sig emellertid till ett "jfr $12_{,6}$". Granskar man det ställe, varpå hänvisningen syftar, finner man följande: *„Sie müssen eine gute Frau haben, und die wird gewiss schon ein bisschen auf Sie abgefärbt haben, d a s s Sie auch nicht mehr so schlecht sind wie die meisten Männer"*, och i anmärkningen förklaras *dass* här mycket riktigt som *så att*. Denna betydelse passar emellertid absolut icke in på det först citerade stället, där man snarast måste återgiva konjunktionen med *eftersom* eller *därför att*. Och härmed äro vi inne på en sak, som mig veterligen aldrig förut blivit påpekad: svenskt *eftersom* motsvaras under vissa förutsättningar i tyskan av *dass*.[1]

Hur utgivarna av Hoffmanns novell kunnat i uttrycket på sid. $15_{,5}$ fatta *dass* som likvärdigt med *so dass* är mig oförklarligt: *dass ich erstens nicht so schlecht war und zweitens nicht ihr Schwiegersohn* kan dock omöjligt tänkas som följd av *ich nannte mich einen glückseligen Mann*. Hela detta exempel intar emellertid med hänsyn till *dass* = *eftersom* en ställning för sig, varom mera nedan. Till en början skola vi här skärskåda några fall av mera vanlig typ.

Det här föreliggande bruket av *dass* är mycket gammalt. Det förekommer redan i fornhögtyskan i den vanligaste typen av hithörande fall, d. v. s. efter frågesatser. Hos Tatian har jag funnit följande belägg:

Inti thahta innan imo sus quedenti: uuaz tuon, t h a z ih ni haben, uuara ih gisamano mine uuahsmon? (= Et cogitabat intra se dicens: quid faciam, q u o d non habeo quo congregam fructus meos?), $105_{,2}$.

uuara ferit theser, t h a z uuir in ni findemes? (= quo hic iturus est, q u i a non inveniemus eum?), $129_{,4}$.

uuaz ist t h a z ir mih suohtut? (= quid est q u o d me querebatis?), $12_{,7}$.

Hos Otfrid har jag ej kunnat finna några exempel på konstruktionen ifråga, däremot lämnar Notker belägg på densamma. Här följer ett, som jag hämtat från Lindahls avhandling Vollständiges Glossar zu Notkers Boëthius de consolatione philosophiae, Buch I:

uuáz ist tîen mûodingen (den elenden Menschen). *d á z sie die geuuáltîgen fúrhtent.*

Även i medelhögtyskan förekommer konstruktionen. Blatz lämnar i sin grammatik (II, sid. 1125) några exempel härpå, av vilka jag här avtrycker ett:

1) Även i svenskan förekom förut ett *att* i här föreliggande fall. Se Svenska Akademiens Ordbok s. v. *att konj. 20 b*, där det yngsta exemplet stammar från Rydbergs Vapensmeden. I ordboksartikeln hänvisas till danska, engelska och franska motsvarigheter, däremot egendomligt nog ej till den här behandlade tyska. — Likaså saknas i ordboken (under *eftersom*) särskild behandling av den typ av *eftersom*-satser, som här kommer ifråga.

Digitized by Google

Waz hân ich iuwerm hêrrn getân,
d a z ër mich mit strît wil bestân
oder in mîn lant vüeret sin her? (Walberan)

Blatz anför sina belägg bland de konsekutiva satsfogningarna, och häri torde ligga ett visst grad av berättigande. I ett modernt exempel som *Ist irgend etwas passiert, d a s s besondere Massregeln nötig wären?* (Blatz sid. 1120) är även i svenskan en uppfattning av *dass* = *så att* möjlig. Det hela är en logisk tankefråga: utgår man från att särskilda mått och steg äro nödvändiga som det primära i tankegången, och frågar man med anledning därav, om något hänt, blir den normala konjunktionen i vårt språk *eftersom,* utgör däremot det nya som hänt utgångspunkten, är även i svenskan en följdkonjunktion *(så att)* möjlig.

Ett par exempel, som i svenskan skulle kräva *eftersom,* finnas även i Grimms stora ordbok på det ställe (II, sp. 817), som behandlar användningen av *dass* „in Sätzen, welche Folge und Wirkung ausdrücken". De äro dels ett citat från Gellert: *Was hat er dir denn gethan, dass du ihm diese Ehre nicht erweisest?,* dels ett från bibeln (1 Konungab. 21,5): *Was ists, d a s dein Geist so unmuts ist und d a s du nicht Brot issest?* Dessa båda citat visa liksom de ovan anförda hän på den förutsättning, som i de allra flesta fall förefinnes vid den användning av konjunktionen det här gäller: en föregående frågesats. Ytterligare ett par belägg ger Paul i sin Deutsche Grammatik IV § 444: dels ett från Wieland: *Frag ich dich denn nach deinen Verrichtungen d a s s du nach den meinigen fragst?,* dels ett självfabricerat, *war denn die Tür verschlossen, d a s s du wieder umgekehrt bist?* Paul formulerar även den för de hittills citerade fallen gällande regeln på följande sätt: „An einen Fragesatz kann sich ein *dass*-Satz mit dem Sinne anschliessen, dass das, wonach gefragt wird, eine mögliche Veranlassung zu dem Inhalte des *dass*-Satzes sein kann." Enligt Paul tycks det alltså blott gälla ett *eftersom,* som inleder en av en frågesats beroende sats.

Detta fall är även det vanligaste, och innan jag går vidare, skall jag till de ovan citerade här ytterligare lägga några moderna exempel, som jag själv noterat. Konstruktionen är ingalunda sällsynt, men man går vid läsningen ytterst lätt förbi hithörande fall.

Ist's Friede, d a s s du kommst? Goethe, Götz (efter 1:a Samuelsboken 16,4).

Wo steht ihr, auf welcher Höhe befindet ihr euch, d a s s ihr glaubt, herabzusehen auf die Ahnen, deren Reste ihr ausgegraben? Vischer, Auch Einer sid. 185.

Was das wohl für eine Sünde ist, d a s s Sie ein so zufriedenes, ja glückliches Gesicht dazu machen, indem Sie daran denken. Frenssen, Klaus Hinrich Baas sid. 410.

Was steht denn zwischen mir und den Menschen, d a s s ich zu keinem hinüber kann, und keiner herüber zu mir? Bahr, Die Rotte Korahs sid. 48.

Digitized by Google

In welch entsetzlicher Pendelschwingung schlägt denn diese Epoche zurück, d a s s nicht einmal ihre Jugend revoltiert!? Bartsch, Das Tierchen sid. 65.

Wie soll denn Wolfram gesprochen haben, d a s s er es (= tête) *nicht hätte reimen können,* Zwierzina, Abhandlungen zur germanischen Philologie sid. 457.

Emellertid är det ett misstag av Paul att tro, att konstruktionen är inskränkt till enbart frågesatser. I Hebels lilla moraliserande skiss Kannitverstan förekommer följande: *„Das muss wohl auch ein guter Fraund von Euch gewesen sein", sagte er, „dem das Glöcklein läutet, d a s s Ihr so betrübt und nachdenklich mitgeht".* I anmärkningarna till sin skoledition Deutsche Erzählungen (86,$_{19}$) återger Reinius detta *dass* mycket riktigt med *eftersom.*

Man skulle möjligen kunna invända, att Hebels sats visserligen inte till formen är någon frågesats, men att dess innebörd dock är jämställd med en fråga. Må så vara, men detta kan icke sägas om följande exempel:

Sie sind ein rechter Stock! sagte sie darauf, indem sie von ihm abliess, und ich eine Thörin, d a s s ich so viel Freundlichkeit an Sie verschwende, Goethe, Wilh. Meisters Lehrjahre sid. 90 Recl.

„Sie haben viel Muth, d a s s Sie so ohne Weitres ein Ihnen fremdes Amt übernehmen", Bismarck, Gedanken und Erinnerungen, Volksausg. I sid. 97.

Das Prestige jener stilnachahmenden akademischen Architektur war immerhin gross genug, d a s s in den ersten Jahrzehnten des modernen Eisenstils... sich auch die technischen Konstruktionen in die Zwangsjacke der historischen Stilimitation nötigen lassen mussten, Lux, Ingenieur-Ästhetik, se min Tyska läsebok för tekniska skolor sid. 195,$_{25}$ ff.

Här lyser även det ursprungliga sammanhanget med följdsatsen igenom; jfr ... *war immerhin so gross, dass* ...

Det är sålunda klart, att denna användning av *dass* icke är knuten uteslutande till det slag av frågesatser, där, för att tala med Paul, det som man frågar efter är orsaken till den i *dass*-satsen uttryckta handlingen, om än dylika frågesatser utgöra flertalet av hithörande exempel. Även i sådana fall, där handlingen i en p å s t å e n d e sats utgör orsaken till handlingen i *eftersom*-satsen, återgives *eftersom* i tyskan med *dass.* Det kan alltså här inträda den egendomligheten, a t t m a n i s t ä l l e t f ö r e n h u v u d s a t s + e n o r s a k s b i s a t s k a n i n s ä t t a e n o r s a k s b i s a t s + e n h u v u d s a t s. Ett exempel skall lättare än ord klargöra, vad jag menar. Bakom en svensk sats av lydelsen *Du har säkerligen mycket att göra, eftersom du inte låtit höra av dig på så länge* ligger den tanken *Emedan du har mycket att göra, har du inte låtit höra av dig på så länge.* I s a t s e r a v d e n f ö r s t n ä m n d a t y p e n, d ä r a l l t s å o r s a k s s a t s e n a n g e r d e t p r i m ä r a, f r å n v i l k e t m a n s l u t e r s i g t i l l d e n (v e r k l i g a) o r s a k, s o m

Digitized by Google

angives i huvudsatsen, motsvaras ett svenskt *eftersom* i tyskan av *dass*.

Självfallet är den här lämnade förklaringen fullständigt ovetenskaplig. Den kan, filologiskt sett, på sin höjd tjänstgöra som probersten på att vi ha med en dylik konstruktion att göra. Skola vi söka efter det verkliga ursprunget till detta svenska *eftersom* = *dass*, kan det blott ligga i en elliptisk sats. Den primära tankegången måste ungefärligen ha varit: *Du har säkerligen mycket att göra, (det är en slutsats jag måste draga,) eftersom* etc. Vid frågesatser gäller samma sak, blott måste man här tänka sig formuleringen annorlunda, t. ex. *Vad kan väl det vara för en synd, (det är en fråga jag måste göra mig,) eftersom* etc. Med andra ord: kausalsatsen är en verklig kausalsats, men dess huvudsats är icke den förefintliga, utan en blott tänkt[1]).

En granskning av exemplet från Hoffmanns novell visar emellertid, att det ej överensstämmer med de övriga av mig anförda. För det första kan det enkla kontrollmedlet vid hithörande fall icke tillämpas på det: huvudsatsen låter sig icke omändras till en sats med *emedan*. Tvärtom äro de i bisatsen angivna omständigheterna *(dass ich erstens nicht so schlecht war und zweitens nicht ihr Schwiegersohn)* de verkliga orsakerna till den i huvudsatsen liggande handlingen. Härav följer naturligtvis, 1) att i stället för *dass* ett *weil* kan insättas, och 2) att det verkliga kriteriet på här behandlade *eftersom*-satser, d. v. s. möjlighet att insätta en ellipsutfyllande sats, ej föreligger. Är då den av mig formulerade regeln för trång? Eller ha vi här att göra med en kontamination, t. ex. mellan *Ich nannte mich einen glückseligen Mann, weil* etc. och *Ich schätzte mich glücklich, dass* etc. Själv tror jag det senare, men härpå kan blott en infödings säkra språkkänsla ge oss det avgörande svaret.[2]

Nu riktar kanske någon till mig samma fråga, som en elev vid ett Stockholmsseminarium ställde till mig, när jag under någon lektion behandlade här förevarande uttryck: måste man nödvändigtvis

---

1) Ett liknande, ehuru dock i viss mån annorlunda beskaffat fall av en utelämnad „Zwischengedanke" (Paul, Deutsche Gramm. IV § 465) erbjuda exempel som *Ich lege die Adresse meiner Mutter bei, wenn Herr Merk solche nicht übersendet haben sollte* (Goethe; ex. är lånat från Paul a. st.). Här är *wenn* = 'om det skulle förhålla sig så, att...'. Liknande äger som bekant rum i svenskan. I tyskan finnes 'nicht selten' (Paul a. a. § 445) samma elliptiska uttryckssätt vid avsiktsbisatser med *dass*. Jag erinrar i detta sammanhang om den av mig i Moderna Språk 1921 sid. 104 omnämnda möjligheten att använda *ob* = *um zu sehen* el. *hören* etc., *ob*... Det vore en lätt sak att till de av mig där lämnade exemplen foga en lång rad nya.

2) Såsom framgår av universitetslektor Wolfs uttalande i efterskriften (senästa sida), synes min uppfattning vara riktig. — Exemplet från Hoffmanns novell tyckes stämma överens med de gamla svenska *att*-satser, som behandlas i Svenska Akademiens Ordbok under *att konj. 20 a*, där *att* motsvaras av *därför att, emedan, för det att*.

Digitized by Google

använda *dass* i satser av denna typ? Jag har härpå icke annat svar att ge än det jag gav då. I det absolut övervägande antalet fall har tyskan *dass* i dylika fall, men jag känner till ett par rätt märkliga avvikelser. Det svenska provexempel jag ovan (sid. 13) gav var med en liten förändring hämtat från de skriftliga uppgifter, som av professor Kock givits vid tentamina i tyska vid Lunds universitet och som utgivits av Hungerland. Satsen löd där (sid. 90): *Du måtte ha fasligt mycket att göra, eftersom Du icke har låtit höra av Dig på så länge.* I den av Hungerland givna översättningen får punkten på tyska följande lydelse: *Du musst schrecklich (entsetzlich, furchtbar) viel zu tun haben, d a (d a s s) Du so lange nichts von Dir hast hören lassen.* Påfallande nog icke blott återger alltså Hungerland vårt *eftersom* här med *da* jämte *dass,* utan han ger *da* företräde.

Ett liknande fall erbjuder Mörikes dikt Schön-Rohtraut. Dess första strofhälft var för mig present i formen:

Wie heisst König Ringangs Töchterlein?
Rohtraut, Schön-Rohtraut.
Was tut sie denn den ganzen Tag,
D a s s sie wohl nicht spinnen und nähen mag?

Det var då en överraskning för mig att i prof. Maync:s edition av Mörikes Werke finna den fjärde versraden ha formen: *da sie wohl nicht spinnen und nähen mag.* En granskning visade, att även andra mig tillgängliga avtryck av Mörikes dikt hade *da,* intet *dass.* Varifrån min omformulering av Mörikes ord stammar, vet jag ej. Språkligt möjlig måste den efter det ovan sagda vara. Intressant är i detta sammanhang emellertid blott, att ett svenskt *eftersom* av här behandlad typ även tycks kunna återges med *da,* vilket väl måste innnebära, att tyskan i föreliggande fall kan erbjuda samma slag av ellips som svenskan.

(Efterskrift.) För att vinna en infödings stöd i här behandlade frågor tog jag mig friheten vända mig med en förfrågan i saken till lektorn i tyska vid Uppsala universitet, d:r Alfred Wolf, som även hade vänligheten ge mig de äskade upplysningarna. Jag ber att här till honom få uttala mitt förbindliga tack. Han skriver följande (återgivet med vissa förkortningar):

I. In dem Satze *du måtte ha mycket att göra, eftersom du låtit mig vänta på svar så länge* ist als Übersetzung des *eftersom* sowohl *da* wie *dass* möglich. Der Unterschied in der Bedeutung der beiden Übersetzungen wäre vielleicht in folgender Richtung zu suchen.

a) "*Da* Du mich so lange hast warten lassen" = etwa: "Ich glaube, Du hast viel Arbeit; der Grund zu dieser Annahme liegt in Deinem Nicht-Schreiben." Hier wird der Glaube an die grosse Arbeit als tatsächlich hingestellt, von ihm wird ausgegangen, und als sein Grund wird das Nichtschreiben angegeben.

Digitized by Google

b) *"Dass* Du mich so lange hast warten lassen" = etwa: "Du schreibst mir nicht, daraus schliesse ich, dass Du viel Arbeit hast." Hier wird psychologisch die Tatsache des Nichtschreibens zum Ausgangspunkt genommen, von dem man auf den Grund zurückschliesst. Damit ist die Möglichkeit einer stärkeren subjektiven oder auch affektvollen Auffassung des Vordersatzes gegeben. Eine unwillige oder ironische Nuancierung tritt deshalb wohl vor allem hier, bei dem *dass*-Satze, ein. ... Auf diese stärkere Subjektivität der Fassung mit *dass* scheint mir auch die Aussprache zu deuten, wenigstens glaube ich, dass man in dem Satze mit *dass* eher geneigt ist, bei *warten* mit der Stimme in die Höhe zu gehen, während der Satz mit *da* als Einleitung wie ein Behauptungssatz mit fallender Stimme gelesen wird.

II. Der Satz *ich nannte mich einen glückseligen Mann, dass ich erstens nicht so schlecht war und zweitens nicht ihr Schwiegersohn* klingt ohne Zweifel etwas ungewöhnlich und hart. Das hat formell seine Ursache in dem *dass*. Stünde *ich pries mich glücklich*, so wäre der Anstoss beseitigt. Der Grund für dieses verschiedene Verhalten liegt wohl darin, dass man (vgl. Paul D. Gr. § 441) nach *sich freuen, sich rühmen, sich prahlen* u. s. w. sich gewöhnt hat, den *dass*-Satz ohne Vermittlung eines demonstrativen Pronomens oder Adverbs im Hauptsatze anzuknüpfen, also mit Auslassung etwa eines mittelhochdeutschen *des* oder *darumbe*. Bei dem inhaltlich gleichbedeutenden *ich nannte mich einen glückseligen Mann* ist die Auslassung, weil nicht gewöhnlich, auffällig. Das Gewöhnlichste wäre hier *weil* zu sagen.

III. *Utländska tidningsnamn i tyskan.*

Samtliga grammatikaliska arbeten uppgiva, att tidningars namn fordra utsättande av bestämd artikel i tyskan. Detta är en regel, som kan göra anspråk på allmängiltighet beträffande de inhemska tidningsnamnen. De utländska förete däremot en rätt brokig bild. I det vårdade litteraturspråket träffar man visserligen även dessa i regel med bestämd artikel. Så skriver t. ex. Erwin Rosen, Der deutsche Lausbub in Amerika III, sid. 115: *„Da waren die „World", das „New York Journal" (das Hearst, dem Eigentümer des „San Fransisco Examiner" gehörte), die „Times", die „Sun", der „American", Gordon Bennetts „New York Herald" vor allem, die grössten Zeitungen der Welt"*. Sid. 119 nämner han *„die Namen der World, des New York Journal, der Times"*, och sid. 258 skriver han *„in der Dispatch"*. Max Eyth (Hinter Pflug und Schraubstock) erbjuder fall som *„der Picayune"* (sid. 281) och *„der erste Redakteur der Crescent City News"* (sid. 284); Hungerlands nycklar till Collins Översätt-

Digitized by Google

ningsövningar erbjuda fall som *Korrespondent des „New York Herald"* och *im „Strand Magazine"*. Men undantag finnas. Framför allt i dagspressen behöver man ej söka länge för att finna massor av exempel på utländska tidningsnamn utan artikel.

Men även andra frågor än utsättande resp. utelämnande av den bestämda artikeln göra sig påminta i detta sammanhang. Hur är det med numerusförhållandet vid namn som *Times* och *Daily News?* Och hur har man att avgöra tidningsnamnens genus?

Allt detta gör kanske ämnet förtjänt av en undersökning. Visserligen måste stoffet till största delen hämtas bland allt det ogräs, som tidningarna strö omkring sig — och de tyska tidningarna äro i språkligt avseende ingalunda bättre, snarare sämre än våra svenska — men man har förut sett exempel på att vad som av en generation betraktats som ogräs av en följande upphöjts till rang, heder och värdighet av nyttiga växter eller (efter någon ans) till prydnadsväxter. Med det oerhörda inflytande, som tidningspressen har i våra dagar, icke minst i språkligt hänseende, kan man i åtskilliga fall vänta en anpassning av litteraturspråket efter tidningsspråket, så att vad som för ett eller ett par årtionden sedan ansågs som vulgarism eller vårdslöshet så småningom över toleransens stadium upphöjes till litteraturens normalspråk. [1])

Ett exempel på pressens inflytande på här föreliggande område erbjuder antagligen Ludendorff, Meine Kriegserinnerungen. Medan han här vanligen följer grammatikens fordran på bestämd artikel framför tidningsnamn (t. ex. *der „Economist"* sid. 328, *in der „Daily Mail"* sid. 551), skriver han sid. 613 *in „Sunday Pictorial" vom 12. Januar 1919;* trots den följande inskränkningen saknas artikeln.

Jag skall i det följande underkasta de utländska tidningsnamnen

---

1) Ett fall erbjuder väl det yppiga frodandet av *um zu* + infinitiv i stället för infinitivattribut i tidningspressen och vardagsspråket. I de tyska skolorna kämpar man, efter vad jag själv haft tillfälle att höra, emot de värsta utslagen av denna oart, men det är enligt min övertygelse fåfängt. Ett exempel på hithörande fall erbjuder Rodhe-Ljunggrens ovannämnda skolupplaga sid 35,₂₆: *Das war eine kostliche Stelle, zu rasten und ein wenig zu frühstücken.* I anm. till detta ställe säga utgivarna: *"zu,* auch: um zu". Jag misstänker, att mången modersmålslärare i Tyskland skulle ställa sig avvisande mot denna uttrycksvariant. — Ett annat utslag av den starka förkärleken för användandet av *um zu* + infinitivkonstruktioner är, att man vid dessa upphävt fordran på tillämpningen av den s. k. subjektsregeln (för att använda Beckmans terminologi). Medan man i svenskan, med vissa stereotypa undantag, vid prep. + *att* + inf. kräver, att det tänkta subjektet till infinitivsatsförkortningen skall vara subjektet till satsens finita verb, har man i tyskan, åtminstone vid avsikts- och följdsatser, för länge sedan godkänt användningen av *um zu* med syftning på vilken person som helst i satsen, ja t. o. m. med syftning på ett blott tänkt subjekt till infinitiven. Det anses alltså som fullgott språk att skriva ej blott med Bonsels (Menschenwege sid. 77—78): *Mir sind die Tage des Lebens zu kurz, um sie mit euren schwächlichen Bedenken zu füllen,* utan även med Vischer (Auch Einer sid. 86): *eine Treppe führt hier ins Wasser, um schneller zum Kahn zu gelangen.* I tidningspressen frodas dylika konstruktioner med en rent av exotisk yppighet, och man inskränker dem ingalunda till avsikts- och följdbisatser.

Digitized by Google

i tyskan en granskning med hänsyn till deras genus, numerus och bestämda artikel.

A. Genus.

När det gäller att bestämma de utländska tidningsnamnens genus gör tyskan en skillnad mellan sådana språk (t. ex. franskan och italienskan), som själva ha en tydlig genusbeteckning, och sådana (t. ex. engelskan), som icke äga en dylik.

I det förra fallet behålles i regel det ursprungliga språkets genus. Betecknande nog heter det följaktligen alltid *der „Temps"*, ehuru det tyska motsvarande ordet är femininum. Att man skriver *der „Matin"*. *der „Corriere della Sera"*, *der „Messagero"*, *die „Nazione"* etc. är naturligtvis självklart, eftersom de motsvarande tyska orden ha samma genus. Likaså förhåller det sig med *das „Slovensky Narod"* (= das Volk).

Vid *das „Petit Journal"* motsvaras det franska maskulinum av neutrum i tyskan, uppenbarligen av den anledningen, att det neutrala ordet *Journal* även i detta senare språk förekommer i tidningsnamnen (t. ex. *Neues Wiener Journal*). Likaså har alltid det motsvarande tyska ordets genus segrat vid *das „Echo de Paris"*. Ett särskilt fall erbjuder den franska tidningen *L'oeuvre*. Detta i franskan vanligen feminina ord har även använts i tyskan av författare, som haft förkärlek för franska låneord. Engel citerar i sin Deutsche Stilkunst sid. 162 en sats av Max Hermann: *Goethes Werther fällt nicht aus dem Oeuvre des Dramatikers und Lyrikers heraus*, och det är i denna användning neutrum på grund av inflytande från det tyska *Werk*. Tidningens namn är också på tyska vanligen *das „Oeuvre"*, såvida man ej helt enkelt behåller det franska *L'oeuvre*. En gång har jag dock i Berliner Tageblatt funnit *der „Oeuvre"*. Här har uppenbarligen en okunnig journalist tolkat det franska ordet som maskulinum och därefter givit ordet motsvarande genus i tyskan.

Vid tidningsnamn från språk utan någon tydlig genusform blir det motsvarande tyska ordet avgörande för tidningens genus. Det heter sålunda *die „Daily Mail"*, *die „Pall Mall Gazette"*, *die „Chicago Tribune"*, *die „World"*, *die „Berlingske Tidende"*, *Die „Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning"* etc. Ett anmärkningsvärt undantag härifrån erbjuder den engelska tidningen *Daily Chronicle*. Man skulle här vänta feminint genus (efter tyskans *Chronik)*, och detta genus förekommer även, men ännu oftare ser man det behandlat som maskulinum: *der „Daily Chronicle"*. Har man felaktigt uppfattat *Chronicle* som *Chronist?* Jag kan ej finna någon annan förklaring på förhållandet.

B. Numerus.

I allmänhet rättar sig numerus efter tidningsnamnens ursprungliga betydelse. Som pluralis behandlas det ryska *Isvestija* (= nyheter), t. ex. *Die sowjetamtlichen Moskauer „Isvestija" nehmen Stellung zu* — (Voss. Zeit.). Likaså det tjeckiska *Noviny* med samma betydelse, t. ex. *wie „Livove Noviny" melden* (Neue Freie Presse). Självfallet kan bristande kunskap i det främmande landets språk spela

Digitized by Google

journalisten ett spratt och föranleda felaktigt numerus. Retta var t. ex. fallet, när Frankfurter Zeitung en gång skrev: *eine Tatsache, die heute „Dagens Nyheter" mit besonderer Freude unters t r e i c h t.*

Ett påfallande undantag utgör tidningen *Times*. Så gott som överallt i litteraturen, där jag funnit namnet omnämnt, behandlas det som singularis. Blott ett enda exempel med pluralis har jag att anföra: *unsre herrlichen „Times" haben wieder gehetzt* (Popert, Helmut Harringa sid. 255). Däremot skriver Bismarck i sina Gedanken und Erinnerungen (Volksausgabe I sid. 348): *in der „Times"*, Stilgebauer, Götz Kraft IV sid. 400: *als er... über der „Times" sass* och Ludendorff, Meine Kriegserinnerungen sid. 329: *nach der „Times" vom 13. April 1915*. Har det tyska ordet *Zeit* varit avgörande för genusvalet, och har man ej betänkt numerusolikheten? Att tänka på någon ellips av ordet *Zeitung* framför namnet är uteslutet i betraktande av det konstanta maskulinum vid *der „Temps"*.

I tidningspressen äro förhållandena annorlunda. Hos mera nogräknade journalister, särskilt i nordtyska tidningar, finner man visserligen namnet ifråga ofta behandlat som ett fem. sing. i stil med den övervägande tendensen i litteraturen. Men det är lätt att uppdriva exempel på den plurala användningen av ordet även i Nordtyskland, och i österrikiska tidningar, det tror jag mig våga påstå, är pluralformen den vida övervägande. Denna måste även, trots motsatsen till litteraturspråket, betraktas som den logiskt och formellt riktigare.

Om alltså kunskapen om pluralformen vid detta ord medfört eller är på väg att medföra en ändring i riktning mot det rätta, har å andra sidan den journalistiska bristfälligheten i språkkunskaper medfört oriktig numerusbeteckning vid en annan grupp av engelsk-amerikanska tidningsnamn. Jag avser här sådana, som innehålla ordet *News*. Utan hänsyn till eller kanske rättare utan kännedom om ordets nutida numerus behandlar man nämligen namn av denna typ så vitt jag kunnat finna, undantagslöst som pluraler. Det heter alltså regelbundet: *nach den „Daily News", die „Evening News" erzählen* etc.

C. A r t i k e l.

Jag vill här ännu en gång uttryckligen betona, att det riktiga är utsättandet av den bestämda artikeln vid tidningsnamn, varvid denna beträffande genus och numerus har att rätta sig efter ovan anförda huvudprinciper. Dock vill jag ej underlåta att framhålla vad som även betonats av infödingar, med vilka jag talat om hithörande saker, att tidningsnamn, som på grundspråket i sig innehålla artikeln, mycket väl kunna utelämna den tyska. Det torde sålunda ej vara tadelvärt, om en tidning skriver t. ex. *wie „Politiken" erfährt*, eller när en annan erbjuder fall som *in „El Comentario"*. Dock finnas även exempel på utsatt artikel i dylika fall, t. ex. *Professor C. führt heute im „Svenska Dagbladet" aus* (Deutsche Allgem. Zeit.) och *So heisst es im „L'oeuvre"* (Berl. Tagebl.).

Digitized by Google

Inom journalistvärlden äro förhållandena långt ifrån fasta. Medan man, som ovan framhållits, aldrig underlåter att utsätta artikeln vid tyska tidningsnamn, utelämnar man den ofta vid utländska. Härvid gör sig den bestämda tendensen gällande, att artikeln mycket oftare bortfaller vid nominativformen än vid oblika kasus, framför allt efter prepositioner. Det är ingen sällsynthet att finna exempel som: *„Daily Mail" meint; wie „Daily Telegraph" erfährt; „Echo de Paris" meldet; in einem Artikel sagt „Daily Chronicle"* etc. Däremot heter det vanligen: *im „Temps" schreibt heute P.; nach einer Meldung des „Matin" (der „Chicago Tribune"); ein Vertreter der „Daily Mail"; nach Ansicht des „Echo de Paris".*

Det är ingalunda ovanligt att i en och samma artikel eller i ett och samma telegram finna växlande artikelbehandling efter denna princip. Här blott ett exempel ur ett nummer av *Der Tag: Der diplomatische Mitarbeiter der „Daily Mail" bezeichnet* etc. och åtta rader längre ned: *Über die Spaltung im Kabinett schreibt „Daily Mail"* etc.

Dock vill jag ej underlåta att omnämna, att fall med utelämnande av artikel även i oblika kasus ej höra till sällsyntheterna. Journalistikens jäkt verkar som bekant ingalunda befordrande på språkriktigheten ens inom de av tidningspressen själv dragna gränserna.

Till slut vill jag även framhålla, att man ibland kringgår svårigheten med artikelval genom rätt otympliga omskrivningar. Exempel härpå äro: *Das Blatt „L'Homme Libre" schreibt; wie das Blatt „Suomen Työmies" meldet; Der Korrespondent der Mittagszeitung „L'Information" teilt mit.*

IV. *Subjektiv genitiv + objektiv genitiv.*

(Jfr. Matthias, Sprachleben und Sprachschäden § 178.)

Ett språk erbjuder naturligtvis många finesser, som inte kunna bli föremål för omnämnande i skolgrammatiker över språket ifråga. Det skulle vara att alltför mycket överlasta eleverna med sällsynta specialfall och egendomligheter att ta med dylikt i en elementär grammatik. En annan sak är att fordra, att läraren skall vara så hemmastadd på sitt område, att han vid behov i sådana fall kan avgöra, vad som är rätt eller icke. Att man icke av våra språklärare i genomsnitt kan begära sådan kunskap i mer än ett språk, därom äro väl alla ense, och jag har en gång i denna tidskrift i annat sammanhang gjort mig till tolk för den uppfattningen, att varje språklärare åtminstone på högstadiet bör ha blott ett språk till undervisningsämne. Det är en viktig sak för oss språklärare, att även skolkommissionen uttryckligen framhåller samma synpunkt. Men det var icke

Digitized by Google

härom jag skulle tala. Vad jag här vill framhålla är icke ett undantagsfall av den art, att det saklöst kan utelämnas i våra tyska skolgrammatiker, utan tvärtom ett, där saknande av ett påpekande av förhållandet är en brist, som snarast möjligt bör avhjälpas av våra läroboksförfattare. Häri ligger orsaken till att jag i detta sammanhang drar fram saker, som väl äro kända för de flesta av våra språklärare.

Bekant är naturligtvis, att såväl tyskan som svenskan ha både possessiv (eller riktigare subjektiv) genitiv *(Columbi upptäckt)* och objektiv genitiv *(Amerikas upptäckt)*. Även beträffande möjligheten att omskriva en genitiv med *von* resp. *av* torde tyskan och svenskan vara i det stora hela parallella. Men i ett hänseende gå de båda språken isär beträffande de båda här omnämnda genitiverna (jag bortser här från sådana fall av olikhet som vänskaps- och släktskapsbeteckningar, där vi ha prep. *till*, medan tyskan har genitiv eller *von*): om nämligen ett substantiv bestämmes av såväl subjektiv som objektiv genitiv. I tyskan hembär då den objektiva, i svenskan den subjektiva genitiven segern. I det förstnämnda språket måste följaktligen den subjektiva, i det andra den objektiva genitiven utbytas mot preposition, och denna är i svenskan *av*, i tyskan *durch* [1]. Den svenska satsen *Watts uppfinning av ångmaskinen* heter alltså på tyska *Die Erfindung der Dampfmaschine durch Watt*. Här följa några ytterligare exempel, som mycket lätt skulle kunna låta sig mångfaldigas:

Die Besetzung Bagdads durch die Engländer.
Die Veränderung der Städte und Landschaften durch die Technik.
Der Bezug tschechischer Kohle durch Deutschland.
Der Ankauf von Gold durch die Reichsbank.
Die Aussprache des Französischen durch die Elsässer.

I intimt samband med detta tyska språkbruk står den alltmera framträdande tendensen att vid verbalsubstantiv, som bildats av transitiva verb, omskriva den possessiva genitiven med *durch* även i sådana fall, där ingen objektiv genitiv finnes. Här föreligger uppenbarligen tillgodoseendet av ett tydlighetskrav: man vill undvika en möjlig förväxling med objektiv genitiv. Ju starkare handlingsmomentet är bevarat i verbalsubstantivet, desto närmare ligger konstruktionen med *durch*. Medan det naturligtvis är fullgod tyska att skriva *die Regierung Friedrichs des Grossen*, där ingen transitivitet längre föreligger, utan blott tillstånds- eller tidsmomentet, skriver Max Sering i Die deutsche Freiheit sid. 45 med en nyansering i betydelsen: *unter der Regierung durch eine zusammenhanglose, auf Volksgunst beruhende Volksvertretung*. Liknande exempel äro:

1) Mycket sällan händer det, att två verkliga genitiver, en possessiv och en objektiv, stå bredvid varandra i tyskan. Själv har jag ej funnit något belägg härpå, från Behaghel, Deutsche Syntax I § 372 må det emellertid vara mig tillåtet att låna ett par exempel: *Plutarchs Lebensbeschreibungen berühmter Männer* (Richter, Lebenserinnerungen) och *Etzels und Helches gütige Aufnahme Dietrichs von Bern* (Ehrismann, Gesch. d. ahd. Lit.).

Digitized by Google

...wie die antike Kultur in der Umklammerung durch das Römerreich erstickt ist (Otto Hintze ibd. sid. 156).

Auch Hermann taute auf, als er der ewigen Bevormundung durch seine Frau entrückt war (Höcker, Die kleine Tutt, sid. 80).

Die Finanzkontrolle durch die Feinde (tidn.).

Das unschuldige Opfer der Verführung durch die Damenwelt (tidn.).

Det är lätt att se, att vi svenskar i de flesta (men icke alla) av de här nämnda fallen bäst återgiva *durch* med *från... sida.* Detta senare är alltså ett enkelt kontrollmedel på hithörande fall. Företeelsen är för övrigt i tyskan icke uteslutande inskränkt till av transitiva verb bildade verbalsubstantiv. I följande exempel, som är hämtat från en tidningsuppsats av amiral von Trotha om Skagerakslaget: *ein Eingriff durch den Flottenchef kam noch nicht in Frage,* förekommer omskrivningen vid den substantiviska motsvarigheten till ett intransitivt verb. Även här passar ett svenskt *från amiralens sida* utmärkt.

Samma är förhållandet i: *In einigen Stadtgemeinden kam es zu sozialistischen Experimenten durch die Arbeitermajoritäten* (Max Sering a. st. sid. 60).

Jag föreställer mig, att den här omtalade företeelsen vid de transitiva verbalsubstantiven på något sätt sammanhänger med den starka tendensen i nyare tyska att ersätta agenten *von* med *durch* i sådana fall, där, om jag så får uttrycka mig, satsagenten blott innebär det medium, som den verklige initiativtagaren till handlingen använder. I ett exempel som *Der Altmarkt musste durch berittene Schutzmannschaften geräumt werden* äro *die Schutzmannschaften* blott det medel, varmed de för tillfället styrande läto rensa torget. På samma sätt förhåller det sig med *strejken* och *de strejkande* (eller kanske snarare *strejkens initiativtagare)* i *Unannehmlichkeiten, welche durch den Streik verursacht werden.* Dylika exempel finnas massvis, och företeelsen är för övrigt behandlad av Paul i hans Deutsches Wörterbuch s. v. *durch.* Den erbjuder emellertid en viss svårighet för oss svenskar, och det kan därför möjligen vara av ett visst praktiskt intresse, om jag här omnämner den regel jag brukar ge mina elever för att sätta dem i tillfälle att i någon mån behärska fallen i fråga: när man i svenskan kan utbyta *av* eller *med* (jfr t. ex. *ersetzen + durch)* mot *genom,* bör man i tyskan använda *durch.* I åtskilliga fall går detta utmärkt (se t. ex. det sista ovan anförda exemplet), i andra blir däremot svenskan krystad och dålig — men jag vet intet bättre medel för eleverna. Jag behöver väl inte påpeka, att jag även söker klargöra för dem den logiska drivfjädern till växlingen mellan *von* och *durch* i dylika fall.

Digitized by Google

V. *Imperfekt indikativ — Pluskvamperfekt konjunktiv.*

Ett sedant gammalt välkänt förhållande är, att hos klassikerna i konditionella satsfogningar imperfekt indikativ kunde inträda i stället för pluskvamperfekt konjunktiv. Holmboe, *Untersuchungen über den Gebrauch des Konjunktivs in der neuesten deutschen Literatur* (Akademiske Avhandlinger over Tysk Sprog, Nr I), har utan tvivel rätt, när han till förklaring av detta sakförhållande säger (sid. 3): „Die Darstellung gewinnt dadurch an Anschaulichkeit: Das in Wirklichkeit nicht Eingetretene wird uns näher gerückt und, als ob es wirklich eingetreten wäre, vor unsern Augen gemalt". Exempel i mängd erbjuda de grammatikaliska arbetena av Blatz (II, sid. 1159) och Paul (IV § 463, sid. 272 f.). I synnerhet Pauls framställning är överskådlig, eftersom han ordnar sina belägg i tre grupper: 1) båda satserna i den konditionala satsfogningen innehålla imperf. ind. *(War ich ein Neuling, so ging Heer und Land verloren,* Laube); 2) konj. i bisatsen, imperf. ind. i huvudsatsen *(Mit diesem Pfeil durchschoss ich Euch, wenn ich mein liebes Kind getroffen hätte,* Schiller) [1]; 3) ind. i bisatsen, konj. i huvudsatsen *(waren wir allein . . ., wir hätten Orleans nicht verloren,* Schiller).

Företeelsen är hos klassikerna så bekant, att den i och för sig själv ej skulle behöva ytterligare påpekande. Jag vill här blott ytterligare framhålla, att i äldre tid särskilt fallen 1 och 3 florera. I den moderna tyskan med dess logiskt klarare och fastare konstruktioner trivas sådana tankeomkastningar mindre väl. Detta är emellertid inte så att förstå, att dylik kombinerad tempus- och modusväxling är exempellös. Långt därifrån. Holmboe omnämner två belägg ur Hettners Geschichte der Lit. des 18. Jahrhunderts och ett från Kellers roman Martin Salander. Själv har jag observerat konstruktionen i åtskilliga fall, och jag skall här tillåta mig anföra några, som jag noterat. Som mina läsare torde finna, erbjuda de två första exemplen fall av typ 1, de övriga innehålla ofullständiga konditionala satsfogningar, med utelämnande av dels huvudsatsen, dels bisatsen:

K a m t ihr nicht, so w a r ich verloren (= Wenn ihr nicht gekommen wärt, so wäre ich verloren gewesen), Dominik, Die Macht der Drei sid. 70.

Mithin r e d e t e (= hätte... geredet) *der Vortragende eigentlich in die leere Luft, wenn nicht Landois todernst zum Skelett t r a t* (= getreten wäre), *eine Partie u n t e r s u c h t e und Gegenfragen s t e l l t e* (= untersucht hätte resp. gestellt hätte), *die gleichfalls genau abgekartet waren,* Winckler, Der tolle Bomberg sid. 255.

Ich habe im Laufe eines ganzen Jahres ganz gewiss nicht mehr als zehn Bücher gelesen, denn das w a r (= wäre . . . gewesen)

1) Detta exempel finnes visserligen ej hos Paul, men jag har föredragit detta bekanta citat framför att med något av Pauls belägg exemplifiera typen.

Digitized by Google

doch offenbare Zeitverschwendung, Erwin Rosen, Der Lausbub in Amerika III sid. 182.

Als Wilson... Millionen von leidenden Menschen verkündete: „Das Recht ist mein Ziel, Recht für die Besiegten und Sieger, und ich habe die Kraft, es durchzusetzen!" da hätten wir in der Tat vor einer Weltenwende stehen können. Wenn der Präsident nur sein Wort h i e l t ! (= gehalten hätte), Prinz Max von Baden i Berl. Tag. Wochenausg. 14. II. 1923.

I synnerhet förekommer detta imperfektum ofta i recensioner för att antyda, vad som borde ha ytterligare medtagits eller också gjorts annorlunda. Här blott ett par exempel, som lätt skulle kunna mångfaldigas:

Mehrfach k o n n t e (= hätte... können) *auf die Mundarten noch grössere Rücksicht genommen werden; z. B. k o n n t e erwähnt werden, dass die... Bedeutung von Interessen (= Zinsen) noch in manchen Dialekten fortlebt,* Weise, Zeitschr. f. deutsche Mundarten 1912 sid. 373 i en rec. av Schulz, Deutsches Fremdwörterbuch.

Der Stoff ist in drei Bücher zerlegt, von denen das erste... in das zweite hineinzuziehen w a r (= besser hineingezogen wäre): *dann h i e s s* (= hätte... geheissen) *es auch im Titel kürzer und besser: L'homme — L'oeuvre,* Schirren, Deutsche Lit.-zeitung 1897 i en rec. av Waliszewski, Pierre le Grand.

Till slut skall jag även anföra en sats av Josef Schwab i Berl. Tag. Wochenausg., skriven med anledning av fransmännens förbud för de tyska ministrarna att resa till Ruhrområdet. Exemplet tillhör ej konditionalkategorien, men det är ganska belysande för den språkuppfattning, som ligger till grund för detta tempus- och modusval: kraften och åskådligheten är hos det av författaren valda *konnte* vida större än den skulle ha varit hos ett *hätte können.* Överallt i omgivande satser använder författaren presens:

Es k o n n t e keine Herausforderung geben, die stärker als diese die Widerstandskraft aller Schichten... befeuern k o n n t e.

Men vad äro dessa relativt fåtaliga belägg, av vilka man kan uppdriva ett på några hundra sidor, emot den hundra-, ja tusenfalt vanligare konstruktionen med pluskvamperfekt konj. i dylika fall? Praktiskt taget kan man därför säga, att det hos klassikerna långt ifrån ovanliga bruket av imperf. ind. i denna användning numera kommit ur bruk. Det förefaller mig emellertid, som om ett annat slag av bisatser i här föreliggande avseende skulle i högre grad än konditionalsatser ha bevarat möjligheten av växling mellan pluskv. konj. och imperf. ind., naturligtvis med en modifikation i betydelsen.

Det är i satser med *als dass,* som jag funnit denna växling [1].

---

1) Även i andra satser kan man ibland finna imperfekt ind. i st. f. en väntad pluskv. konj. Detta är, liksom överhuvud indikativ i dylika satser, en nordtysk egendomlighet (se Holmboe, a. a. sid. 14). Ett par exempel härpå äro: *Und er schüttelte sich, als wenn ihn ein Grauen ü b e r k a m,* Frenssen, Jörn Uhl sid. 411. — *...das eine Kind fiel, und es war nahe daran, dass Furchtbares g e s c h a h,* ibd. s. 185.

Digitized by Google

Indikativen gör på oss svenskar ett egendomligt intryck, eftersom vi här måste ha en (konjunktiv)form med *skulle*. Innan jag framför mitt material, vill jag omnämna, att Wustmann (9:de uppl. sid. 103), där även några exempel anföras, växlande med pluskv. konj., fördömer indikativen. Han kallar den "farblos". Och var och en torde vid genomläsandet av nedanstående exempel gärna gå med på att det faktiska konstaterande, som gömmer sig i indikativen, gör ett tamt intryck, i alla fall säkerligen ett helt annat än motsvarande tempus i de ovan anförda konditionalsatserna. Och nu låter jag mina belägg ur litteraturen följa:

Er war zu ruhig und kühl, auch zu sehr vertraut mit diesen Arbeiten..., als dass er in ein grosses Staunen geraten k o n n t e. Frenssen, Klaus Hinrich Baas, sid. 61.

Allein noch schlug das Herz zu hoch in der jungen Freiheit, als dass nicht auch dieses Unbehagen überwunden werden k o n n t e, Raabe, Schüdderump sid. 92.

Die übrige Welt hatte zu viel mit sich zu tun ..., als dass sie sich um diese Farce kümmern k o n n t e, Sudermann, Der Katzensteg sid. 2.

... aber sein Heisshunger war zu gross, als dass er das Kitz aufgeben m o c h t e, Löns, Widu sid. 90.

Cili war viel zu glücklich, als dass sie sich darüber ärgern k o n n t e, Fock, Fahrensleute sid. 154.

Bald war ich zu tief im Bann dieser Lebensform, als dass ich mich noch zu retten v e r m o c h t e, Bonsels, Menschenwege sid. 237—238.

Die oberste Heeresleitung war viel zu sehr beschäftigt, als dass ich sie mit allen... Einzelheiten behelligen d u r f t e. Ludendorff, Meine Kriegserinnerungen sid. 119.

VI. *Till frågan om konjunktivens tempusväxling.*

A) Det är Behaghels förtjänst att ha påvisat *(Der Gebrauch der Zeitformen im konjunktivischen Nebensatz des Deutschen* sid. 40 ff.), att det tyska språkområdet med hänsyn till valet av imperfekt- eller presenstempus i indirekt anföring är delat i bestämt begränsade dialekter. „Und zwar weist der grössere Teil des Gebietes nur den Conj. Prät. auf; dies ist der Fall im Niederdeutschen, im mitteldeutschen Sprachgebiet und in den fränkischen Mundarten des Oberdeutschen. Dagegen wendet das Alemannisch-Schwäbische ausschliesslich den Conj. des Präsens an. Das Bairisch-Österreichische ist zwiespältig: mit einem Teil seines Bodens schliesst es sich dem Gebiet des Präsens, mit einem andern dem des Präteritums an" (ibd. sid. 41). Den del av det bajerska området, som i folkspråket uppvisar presenstempus, är den sydvästra (ibd. sid. 45), och detta är i

Digitized by Google

själva verket icke ägnat att väcka förvåning, eftersom just det sydvästra partiet av Bajern till floden Lech dialektiskt sett icke är bajerskt, utan alemanniskt.

Egendomligt nog har det jämförelsevis lilla alemannisk-schwabiska språkområdet blivit utslagsgivande för den strängt grammatiska regleringen av tempusval i indirekt anföring. Enligt denna anses som bekant presenstempus vara att föredraga, med den kända inskränkningen, att imperfekttempus skall tillgripas, om presenstempus ej kan uppvisa tydlig konjunktivkaraktär. Denna regel gäller „für die gute gewählte Schriftsprache, für die Sprache der wissenschaftlichen Abhandlung, der geschichtlichen Erzählung, des Leitartikels der vornehmen Zeitungen" (ibd. sid. 65). För den rena skönlitteraturen är regeln däremot ej tillämplig. Här spelar författarens dialekt ofta in, och man kan väl säga, att även om man i varje skönlitterärt arbete finner exempel på tillämpning av den grammatikaliska regeln, så påträffas även en mängd fall, där denna brytes. Och det torde knappast vara möjligt att härför uppställa några uttömmande regler. Vi äro alla stämningsmänniskor, och det är ej svårt att förstå, att en författare, som är upptagen av sitt ämne, lätt låter sig ryckas med av sitt vardagliga talesätt.

Jag skall ej heller vidare uppehålla mig vid dessa allmänna förhållanden. Ibland kan man dock, tyckes det mig, uppspåra orsaker till växlingen. Vad jag här vill påpeka är en av mig hos åtskilliga förf. från det stora område, som dialektiskt använder imperfekttempus, bemärkt tendens till växling mellan presens konjunktiv och imperfekt konjunktiv, ofta i samma punkt, vilken tendens, såvitt jag kan se, inte kan ha någon annan grund än strävan efter en tydlig och klar konjunktivform. Denna strävan, som icke är inskränkt till indirekt anföring utan även förekommer i t. ex. satser med *als ob* och *als wenn*, blir vid de starka verben mycket lätt tillgodosedd genom dialektens imperfekt konjunktiv. Vid de svaga verben tillfredsställer däremot folkspråkets tempus ej tydlighetskravet, varför det här blir nödvändigt att tillgripa presenstempus för att få en tydlig konjunktivform. Resultatet blir alltså en växling mellan imperfekt konj. av de starka verben och presens konj. av de svaga. Vid *haben* och *sein* äro med avseende på tydligheten båda tempus jämställda, varför man vid dessa verb ej sällan finner en regellös växling. Samma borde ju förhållandet vara vid de flesta modala hjälpverben, men här gör sig (under inflytande av *sollen* och *wollen*?) en tydlig tendens gällande att föredraga presenstempus. I motsats därtill föredrages som bekant vid *werden* imperfekt konjunktiv (se t. ex. Matthias § 366). Redan Behaghel påpekar denna växling mellan presens- och imperfekttempus, dock, såvitt jag kunnat konstatera, utan att framhålla dess orsak. Så omnämner han sid. 87 från Leanders Träumereien an französischen Kaminen fall av växling som: *sei, habe, hätte; hätte, verstünde, sähe, liesse, gefalle, wolle; wolle, möge, käme,* sid. 89 från Stinde: *sei, verdürbe, erwarte, wäre, habe, wolle, könne, weile,* sid. 93 från Gabriele Reuter: *träte, entschlüpfe.*

Digitized by Google

Jag skall nu ytterligare anföra några belägg på denna av kravet på en tydlig konjunktivform föranledda växling:

Was er niemals und niemandem erzählt hat, das erzählte er. Dass sein Vater acht Wochen an Lungenentzündung krank gelegen und danach den halben Winter nicht hätte arbeiten können und dass die Mutter oft weine, weil kein Groschen im Hause wäre. Da wäre sie zu dem schrecklichen Menschen, dem dikken Bütt gegangen, um auf Borg Waren zu holen und jeden Sonntag müsse sein Vater dahingehen und einen Kümmel trinken und eine Zigarre rauchen, und er möge weder das eine noch das andere. Und vielleicht käme zum Herbst die alte Grossmutter ... zu ihnen... Vater wolle nicht, dass sie der Gemeinde zur Last fiele, Frenssen, Hilligenlei sid. 90.

Am andern Tage bat er sie in einem kurzen Brief, dass sie vorläufig nicht zu ihm kommen möge, da er ihren Anblick nicht ertragen könnte... Er würde die Arbeit vollenden und dann fortgehen... Sein alter Freund hätte ihm geschrieben, dass er Ende nächsten Monats nach Kapstadt ginge... Wahrscheinlich ginge er mit... Es würde ihn aber freuen, wenn er ihren Liebsten kennen lerne, ibd. sid. 480.

Und wie sie dann dasässe, wenn die Leute darüber sprächen und sie bedauerten, dass niemand mitgewesen sei! Ob es ihm recht sei, dass sie das alles anhören müsse?.... Gewiss täten sie das. Den ganzen Deich entlang. Er bekäme eine schlechte liek (= en dålig begravning), *das könne sie ihm schriftlich geben,* Foch, Fahrensleute sid. 136.

Es war mir, als recke es sich und als dränge und stöhne und schluchze es um mich und unter mir, als fühle mein Boot, das kleine Kind, die Nähe seiner grossen Mutter, als riefe es nach ihr und als breite es die Arme nach ihr aus, ibd. sid. 174.

Es schien mir, als ränge er innerlich um den rechten Standpunkt, den er mir gegenüber einzunehmen hätte, und als kämpfe er mit sich, ob ..., Bonsels, Menschenwege sid. 28.

... war es ihm, als wiche der Grund unter ihm, und als stürze er ins Bodenlose, Strobl, Eleagabal Kuperus I sid. 156.

Es war ihm, als hätte er sich erst dadurch ganz rein und würdig gemacht, das Glück der wunderbaren Begegnung zu tragen, als baue sich auf diesem Grund seine Hoffnung auf, ibd. sid. 170.

B) Ett annat slag av växling mellan presens konjunktiv och imperfekt konjunktiv i indirekt tal förekommer i sådana fall, där en indirekt anföring själv beror av en föregående oratio obliqua eller därmed likvärdigt uttryck. Genom den stilistiska finess, som gömmer sig i denna tempusväxling, blir uppenbarligen satssammanhanget

Digitized by Google

tydligare. Det är alltså även i detta fall strävan efter klarhet, som framtvingar växlingen. Exemplen må för övrigt tala för sig själva:

Er antwortete, er habe mir... sagen wollen, auch er hätte sich die Lage dauernd durch den Kopf gehen lassen und hielte den Schritt für notwendig, Ludendorff, Meine Kriegserinnerungen sid. 583.

Später stellte sich heraus, dass die Anschauung, der Inhalt des Telegramms entspräche der Auffassung der Reichsleitung, nicht zutreffe, ibd. sid. 615.

Georgs Freunde hatten damals erklärt, diese animose Besprechung habe ihren Grund darin, dass er dem betreffenden Herrn... keinen Besuch gemacht hätte, Schnitzler, Der Weg ins Freie sid. 159.

Er sagte, dass eine solche Rückfrage an demselben Tage nach Paris telegraphiert werden würde, mit der Anfrage, „was man antworten solle?", Bismarck, Gedanken und Erinnerungen sid. 73.

Ich nahm zwar an, dass wir... auf russischen Beistand würden zählen können, aber doch erst, wenn wir das Unglück gehabt soliten, Niederlagen zu erleiden, vermöge deren die Frage näher gerückt wäre, ob Russland die Nachbarschaft... vertragen könne, ibd. sid. 75.

VII. *Ett fall av ἀπὸ κοινοῦ i modern tyska.*

I det senast (sept. 1924) utkomna häftet av Paul-Braunes Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur (bd. 49, h. 1) förekommer även en ganska vidlyftig uppsats av Fritz Karg över *Die Construction ἀπὸ κοινοῦ im Mittelhochdeutschen.* Utan att i detalj här ingå på hans intressanta och efter allt att döma uttömmande behandling av ämnet vill jag blott framhålla, att han gör en sträng skillnad mellan egentliga ἀπὸ κοινοῦ-konstruktioner och vad han (efter den vanligaste typen t. ex. *die worhte ein smit hiez Volkân*) kallar *hiez*-konstruktioner. De senare äro enligt Karg inga ἀπὸ κοινοῦ konstruktioner. För dylika fordrar han följande karakteristika: 1) pausering framför den gemensamma leden vid läsning (Karg är inom parentes sagt en av Sievers' lärjungar och varm anhängare av dennes bekanta Leseprobe-teori); 2) om den gemensamma leden är ett substantiv, fordras i regel ett kasus, som passar in på båda verben, eller om detta ej låter sig göra, att substantivet har en form, som trots sin kasusdivergens kan uppfattas som båda kasus (t. ex. *ein Haus* kan fungera som både nominativ och ackusativ); 3) båda handlingarna måste vara huvudhandlingar („beide Male geschieht

Digitized by Google

etwas", sid. 21). Vid *hiez*-gruppen inträder däremot pausering e f t e r den gemensamma leden, kasusdivergens är synnerligen vanlig, handlingen i *hiez*-satsen är av logiskt underordnad betydelse. Härtill kommer olikhet i de båda konstruktionernas uppträdande inom litteraturen, där den förstnämnda har sin egentliga blomstringstid på 1200- och 1300-talen, *hiez*-konstruktionen däremot sin på 1400- och 1500-talen.

Kargs uppsats behandlar, som titeln angiver, blott förhållandena under den medelhögtyska perioden. För den moderna tyskan påpekar han (sid. 2), att ἀπὸ κοινοῦ-konstruktionen visserligen ännu förekommer, men blott i talspråket. „Bei einiger Aufmerksamkeit wird man im Gespräch täglich und stündlich Fügungen dieser Art bemerken, doch dürfte es schwer sein, sie in der Literatur der Gegenwart zu finden".

Det är här jag skulle vilja gripa in med några belägg, som, hur fåtaliga de än äro, likväl visa, att man ännu inom litteraturen kan påträffa dylika konstruktioner. De exempel jag är i tillfälle att ge vinna dessutom i viss mån i intresse därigenom, att i dem den gemensamma leden är en verbalform, något som var ytterst sällsynt i medelhögtyskan. Med sina till flera hundra uppgående belägg kan Karg blott i nio fall uppvisa ett verb som mellanled i vad han kallar verkliga ἀπὸ κοινοῦ-konstruktioner.

De exempel, som jag funnit, äro som synes alla av en och samma typ och tyckas följaktligen utgöra ett stående uttryckssätt. De äro följande:

Was von den Nibelungen, g i l t auch von der Kudrun, Martin, Wolfram v. Eschenbach II sid. LXXXVII.

Was von **mære** *g i l t auch von* **gemeit** Zwierzina, Abhandlungen zur germ. Phil. sid. 457.

Was vom Erbhofmeister g i l t auch besonders vom diensttuenden Hofmeister, als dem eigentlichen Leiter des fürstlichen Hofhaltes, v. Amira, Der Stab in der germanischen Rechtssymbolik sid. 54.

Jag vill tillägga, att särskilt Martins kommatering tydligt visar en pausering framför den gemensamma leden (*gilt*), vilket är Kargs första kriterium på en verklig ἀπὸ κοινοῦ-konstruktion. Hans tredje kännetecken slår väl också in. Även det andra torde emellertid vara tillgodosett, om man blott i st. f. *kasus* sätter *verbalform: gilt* passar utan någon våldförande på syntaxen in på båda satserna.

Nu uppställer sig emellertid en annan fråga. Det är bekant, att ἀπὸ κοινοῦ-konstruktionerna ha till förutsättning ett starkt nonchalerande av den strängt logiska syntaxen. Sålunda är deras förekomst i det vårdslösa talspråket lätt förklarligt, likaså deras uppträdande i den medelhögtyska diktningen, medan den sällan uppträder i den medelhögtyska prosan, vars författare mestadels voro språkligt skolade. Karg påpekar (sid. 44), att konstruktionen ifråga ej heller kan beläggas hos sådana skalder, som lade an på stilens logiska klarhet (Hartmann, Gottfried och Konrad von Würzburg), medan

Digitized by Google

talrika belägg finnas hos Wolfram, hos vilken innehållet gick före formen.

Men säkerligen vill ingen påstå, att de tre bekanta vetenskapsmän, från vilka mina belägg äro hämtade, skulle vara språkligt oskolade. Alltså måste någon särskild grund till den föreliggande konstruktionen finnas, och denna kan, såvitt jag ser, blott vara kontamination. De båda satser, som här tillsammans kunna tänkas ha åstadkommit ἀπὸ κοινοῦ-konstruktionen, kunde för det första exemplet vara ungefär:

Das von den Nibelungen Gesagte
Was von den Nibelungen gilt, } *gilt auch . . .*

För de båda andra skulle naturligtvis motsvarande satser vara ursprunget.

N. Otto Heinertz.

ENGELSKA OCH AMERIKANSKA.

1. "Some cows, isn't it!"

I slutet av vårterminen 1924 uttalade en värderad kollega i ett brev till undertecknad den åsikten, att Moderna Språk borde innehålla recensioner av sådana vetenskapliga avhandlingar, som beröra de moderna språken, ävensom genom korta resuméer av det väsentliga innehållet hålla tidskriftens läsare à jour med uppsatser i samma ämnen i utländska publikationer. Det ligger onekligen något berättigat i en dylik fordran på en tidskrift av Moderna Språks art. Svårigheten är blott att finna medarbetare, som ha tid och lägenhet att lämna sådana bidrag.

Saken blev emellertid ännu en gång aktuell för mig vid något tillfälle under den sistförflutna sommaren, då jag i en söndagsbilaga till en Stockholmstidning läste en skildring av ett besök på en amerikansk mönsterfarm. I superlativa ordalag satte här journalisten-författaren läsaren in i de storslagna förhållanden, som tyckas råda på en sådan gård. Man fick följa honom på hans promenad till de högmjölkande korna av ostfrisisk och Jerseyras, man fick del av de (efter vad jag i min bristande sakkunskap har allt skäl att tro) häpnadsväckande sifferuppgifterna över gårdens produktion, och till sist fick man sig delgivna ägarens stolta ord om nötkreatursuppsättningen: *"Some cows, isn't it!"* När jag hunnit så långt, slog det mig: här har du ju ett fall, som skulle vara passande som tillämpning på en del av ovannämnda kollegas principuttalande. För det första är den amerikanska betydelse, som gömmer sig i den här exemplifierade användningen av *some*, antagligen obekant för en stor del av vår språklärarkår, och för det andra har en författare i en tämligen

Digitized by Google

nystartad holländsk tidskrift för relativt kort tid sedan påpekat, att denna amerikanism håller på att tränga in i själva det engelska moderlandet. Då nu denna tidskrift och följaktligen även uppsatsen ifråga säkerligen äro ganska okända i vårt land, kan det kanske vara lämpligt att ge Moderna Språks läsare del av dess innehåll och på så sätt tillmötesgå kollegans önskemål i ett speciellt fall. Jag vill ingalunda lova, att detta skall utgöra början av en serie. Därtill är min tid alltför upptagen. Men någon annan är kanske i tillfälle att ge en fortsättning.

Ett faktum är alltså, att *some* i amerikanskan håller på att utveckla sin betydelse i starkt emfatiserande riktning. Visserligen är detta bruk ännu, åtminstone i viss mån, vulgärt, men det arbetar sig allt mer fram och upp. Mencken (The American Language sid. 136) skriver därom: Of late *some* has come into wide use as an adjective-adverb of all work, indicating special excellence or high degree, as in *some girl, some sick, going some* etc. It is still below the salt, but threatens to reach respectable position. One encounters it in the newspapers constantly, and in the *Congressional Record,* and not long ago a writer in the *Atlantic Monthly* hymned it ecstatically as "*some* word — a true super-word, in fact" and argued that it could be used "in a sense for which there is absolutely no synonym in the dictionary".

Denna amerikanska utveckling av *some* har i någon mån beaktats av New English Dictionary, men också blott i någon mån. Det omnämner densamma i predikativ ställning (se NED s. v. B 4 c) och sätter som synonyma *of some account; deserving of consideration* (t. ex. *She's some now, that is a fact,* Buxton, Life Far West), ävensom i adverbiellt bruk: 1. vid verb = *to some extent; in some degree; somewhat* (t. ex. *having been troubled some of late)* eller i emfatisk användning = *very much, very well* etc., (t. ex. *"How you love young things!" She says: "Some").* 2. vid adjektiv = *somewhat* (t. ex. *The heat has made your skin some tender*). Åtminstone delvis stämmer härvid amerikanskan överens med nordengelska och skotska dialekter. Däremot är den attributiva användning av *some,* som föreligger i den amerikanske lantbrukarens *some cows, isn't it!* ej omnämnd i NED, långt mindre exemplifierad. *Some* är här starkt emfatiserande, och om man skall återge uttrycket på svenska, blir motsvarigheten ungefär: *(Det är) något till kor, va'!*

Emellertid har som sagt denna utveckling ej förblivit inskränkt till Förenta Staterna. Den har under kriget trängt in i själva England, och härvid ha tidningarna gått i spetsen. Visserligen antyda citationstecknen i åtskilliga av nedanstående exempel, att denna användning av *some* ännu kännes främmande, men det är kanske bara ett övergångsstadium. Huruvida författaren av nedanstående citat ur The Sketch får rätt i sitt uttalande om detta bruks öde, får framtiden utvisa.

I första bandet (1916) av den holländska tidskriften *Neophilologus,* sid. 302—304 har F. P. H. Prick van Wely under rubriken

Digitized by Google

S o m e in een nieuwe functie anfört en del exempel på denna för engelskan nya användning av ordet. Jag skall här tillåta mig avtrycka en del av hans belägg. Jag ber att få understryka, att jag alltså inte har något eget exempel att bjuda i den här frågan. Allt är lånat från den holländske författaren. Jag har emellertid ej ansett det behövligt att överallt återge hans belägg i hela deras ofta onödiga längd. Jag avtrycker blott det för förståelsen nödvändiga.

Last winter we did twenty-one days and nights in the trenches. And they were 'some' trenches. Most of the time we were over our knees in water (W. Despatch 1915).

... naturally Lady Diana Manners was heroine of the feast, for she had sold a pearl necklace for £ 1,000 or guineas. "S o m e sale", as pretty Doris Keane remarked (ibd.).

'Some' Promotion.

L. G.'s son rises from 2nd Lieut. to Major in 6 months (Sunday Herald 1916).

A day or two ago I met a man who is probably the biggest recruit in the Army... His height is 6ft. 3½ in., and he weighs 22st. He'll need 'some' khaki, won't he? (Sunday Pictorial 1915).

...he will see that divisions and Army corps and armies are led by men of the Allenby type, and there'll be 'some' stir when he begins (Sunday Herald 1915).

It is generally felt in the Arrol-Johnston works that the next model turned out will be indeed 'some car' (Daily Mail 1915).

Some Name This.

St. Pancras Guardians have appointed as their temporary medical superintendent Dr. Gnanaydam Mangaldnathan Domonich (Ill. Sunday Herald 1916).

The Drury Lane Serbian show was s o m e party, as you'll have guessed (The Tatler 1916).

There has been considerable discussion lately as to whether the ubiquitous expression 'some' is of Cornish origin or hails, with all our slang nowadays, from America. It is a moot point, but it is hardly worth wrangling about in the newspapers, for before we have done arguing 'some' will have slipped into the discredited limbo of bygone vogues. The great charm of these absurd phrases lies in the fact that you never have time to get tired of them. After a dazzling notoriety, an amazing success wherever the English language is spoken — lo! in a trice they disappear, and the lips of man know them no more. There is nothing so v i e u x j e u as yesterday's slang phrase. To be heard using one is to stamp yourself hopelessly as a fogey, as one not in touch with more nimble minds. And yet slang should not be frowned upon, since it has an amazingly exhilarating effect upon our younger contemporaries. It is quite evident that it affords them a singular pleasure to say "some hat", or "some motor-car", or "some cigar": that these quaint expressions are more to them than the choicest flowers of rhetoric. (The Sketch 1915.)

2. En ordlek.

Eftersom jag fått anledning beröra förhållandet mellan engelskan och amerikanskan, må det vara mig tillåtet att ytterligare påpeka en liten småsak.

En viktig uttalsolikhet mellan (syd)engelskan å ena sidan och amerikanskan (jämte nordengelskan) å den andra är som bekant, att

Digitized by Google

a i ord som *glass, ask, plant* etc. i den engelska huvuddialekten uttalas som [a:], medan däremot i amerikanskan (liksom i nordengelskan) vokalen får ett delvis skiftande uttal, som i det stora hela kan betecknas som [æ]. (Att i Nya England uttalet [a:], det s. k. Boston-*a*, förekommer öster om Hudson eller åtminstone öster om Connecticutfloden, spelar en underordnad roll för amerikanskans vidkommande.)

I sin bok The American Language berättar Mencken (sid. 117) den bekanta (även i Jespersen-Rodhes Läsebok förekommande) historien om det svar en kalifornier gav en engelsman (hos Jespersen-Rodhe en ung engelska) på frågan, vad kalifornierna göra med all den frukt, som staten producerar: *we eat all we can, and what we can't we can.* Han fortsätter sedan: "This answer would mystify most Englishmen, for in the first place it involves the use of the flat American *a* in *can't* and in the second place it applies an unfamiliar name to the vessel that the Englishman knows as a *tin*, and adds to the confusion by deriving a verb from the substantive". Vad nu beträffar Menckens första slutsats, så kan jag icke gilla den. Det är en precis lika god ordlek, om *can't* uttalas på det vanliga engelska sättet, som om vokalen däri får uttalet [æ]. En annan sak är, att amerikanen naturligtvis uttalade ordet på det senare sättet.

Om alltså det amerikanska ljudvärdet i detta fall ej var en nödvändig förutsättning för ordleken, gäller detsamma däremot ej om en annan, vida mindre rolig ordlek, vars förklaring möjligen kan vara av intresse för våra engelsklärare, i synnerhet för dem, som läsa Little Lord Fauntleroy och enkannerligen för de säkerligen sällsynta exemplar bland dessa, som hinna läsa hela skolupplagan. Stället förekommer nämligen i denna på sid. 213 (och sid. 220).

Hobbs, specerihandlanden från Newyork, har i och för avslöjandet av den falske pretendenten på det Fauntleroy tillkommande fideikommisset kommit på besök hos den lille lorden, och denne visar honom slottets sevärdheter, bl. a. tavelgalleriet med anporträtten. På sitt uttalande, att det liknar ett museum, får han av gossen upplysningen: *"I don't think it's a museum. My grandfather says these are my ancestors"*, varpå Hobbs utbrister: *"Your aunt's sisters!"*

Författarinnans ordlek är som sagt ingalunda förstklassig, men skall den överhuvudtaget kunna förstås, är naturligtvis den nödvändiga förutsättningen, att Mr. Hobbs' uttal är det amerikanska [ænts sistəz]. Först då uppstår någon likhet med [ˈænsistəz].

Det är väl onödigt att tillägga, att detta amerikanska uttal ej påpekats i skoleditionen. Hade så varit förhållandet, hade dessa rader varit oskrivna.

N. Otto Heinertz.

Digitized by Google

TRADITION OCH REVOLUTION I SPRÅKET.

Vilka faktorer äro de bestämmande för språkets sunda utveckling? Är dess liv en ren biologisk process, där den överlevande starke är "the fittest", eller kunna dess öden i större utsträckning regleras av människoviljans, smakens, traditionens makt? Skall språkets ideal vara demokratiskt eller konservativt; skall »folkets» dagliga åsidosättande av skolgrammatik och tradition få gälla som det bästa, eller finnas värden att tillvarataga i den kanon, som utbildats under generationer före oss? Problemet är inte nytt, men det inställer sig till diskussion ofta nog under tidernas gång, och senast är det ledmotivet i den amerikanske litteraturkritikern H. L. Menckens stora och intressanta arbete "The American Language."

Som kritiker hör Mencken till Amerikas få »radikala». Han satiriserar fränt och hänsynslöst de amerikanska idealen och landets brist på kultur och smak; han vet, att Europa hittilldags har en rikare oeh personligare litteratur, och vågar tala om det, och han drives av sin motsägelselusta att hylla just den europeiska litteratur, som han vet vara varg i veum i sitt hemland, den osminkade realismen. Man kunde då vänta sig, att han också skulle bekänna sig till europeismen i språket, vilket ju dock är det starkaste släktdraget, kanske det enda till igenkännelighet bevarade arvet, som Nya världen har gemensamt med moderlandet. Men Mencken är dock, sin europeiska radikalism till trots, en sann amerikan, och som amerikan demokrat, och som radikal demokrat ett strå vassare än massan av sina demokratiska landsmän. I den stora språkstrid, som alltsedan revolutionen — ja, till och med tidigare — pågått mellan England och dotterrepubliken, ställer han sig helt på sitt eget lands sida. Och hans ställning är betydligt starkare, liksom han för striden med bättre och ändamålsenligare vapen än de många språkliga chauvinister som förut tagit del i trätan, vare sig de hört till sidewalk-landet eller pavement-landet.

Ett arbete om det amerikanska språket måste bli en jämförelse mellan språkbruket i England och Förenta Staterna. Härutinnan följer Mencken med skäl sina föregångare. Men en jämförelse behöver ej bli polemik, och i synnerhet när så delikata spörsmål debatteras, som frågan om språkets skönhet, uttrycksfullhet och ändamålsenlighet, är det klokt att spara med värdeomdömena. Språken äro uttryck för folklynnen, alltså i viss mån underkastade en järnhård nödvändighet, och redan av detta skäl undandragna frågan om »bäst» och »sämst», åtminstone när det gäller de stora kulturspråken. Fördelar och nackdelar motväga varandra; det längsta man kan gå är att säga, att det för Mr. Mencken som amerikan naturligtvis är bäst och naturligast att tala amerikanska och sedan låta Mr. Bright of London vara lycklig med sina briticisms.

Digitized by Google

Vad Mencken sålunda med stor hänförelse prisar i det amerikanska språket är detsamma som ett par engelska språkrensare med lika stor styrka varnat sina landsmän för: the American spirit. Båda parterna ha rätt. Kanske borde man tillägga, att bådaderas varningar mot import av varandras språkliga »ovanor» äro lika överflödiga, ty engelsmännen komma att uppsuga nätt och jämt så många amerikanismer, som språkets konstitution tål, och detsamma gäller i ännu högre grad om deras vänner yankees. Den väsentligen konservativa kultur, som engelska skriftställare vinnlägga sig om, bottnar i engelskt lynne, och detta rubbas inte av en och annan lekfull amerikanism i biograftexterna eller tidningsspalterna. Också äro de exempel på misskädande amerikanismer, som de åsyftade engelska språkrensarna, bröderna Fowler, hopplockat som bevis på den amerikanska andens expansiva styrka, av tämligen oskyldigt slag. Värre kunde det ha varit, som Menckens stora materialsamling visar. Det stadgade skrift- och talspråk, som i århundraden haft smittohärden cockneyengelskan i sin mitt, behöver ej anlägga karantänstationer till skydd mot främmande smitta.

Hurudan är då denna amerikanska anda, som lockar panegyriker av den respektlöse Mr. Mencken och driver bröderna Fowler till ett översteprästerligt anatema? Ur språklig synpunkt slår Mencken huvudet på spiken, när han finner amerikanskans egenart i dess nyskapande av ord och fraser, som »till en del äro korta och märgfulla, till en del utomordentligt tillkrånglade.» Häri, på ordbildningens område, ligger det väsentligt nya i amerikanskan, ty den grammatiska anarki, som Förenta staternas talspråk uppvisar, har i allt väsentligt sina motsvarigheter i England, fast den går längre och tränger högre upp i samhället i U. S. A. Bägge dessa motpoler i språket, kraften och tillgjordheten, äro uttryck för påtagliga lynnesdrag hos folket. Nybyggarlivet, dådkraften, bekymmerslösheten och frispråkigheten ha givit amerikanskan dess friska skärpa; flärden, halvbildningen och tidningsläsandet ha uppammat förkärleken för det språkliga talmiguldet. I den ädla språkmetall, som präglats i Förenta Staterna, ingå oftast de enkla, vardagliga anglo-saxiska orden i nya, djärva sammanställningar; amerikanen har en sällsynt drastisk fantasi, som låter honom i en liknelse fånga en iakttagelse, den där andra skulle beskriva med abstrakta glosor. Men han excellerar också i motsatsen, och då handskas han vårdslöst suveränt med klingande latinska och grekiska ord. Men i båda fallen är tvärsäkerheten lika stor, ty det amerikanska folket är en nation "with a gigantic cock-sureness in their hearts," som Mencken med ett fadersleende av stolthet karakteriserar det.

Men denna bredmynta tvärsäkerhet har sina vådor. Det lider intet tvivel att det amerikanska språket håller på att ingå i en barockperiod, kännetecknad av en vulgär rikedom på drastiska detaljer. Amerikanen överlastar sitt tal med bilder och metaforer,

Digitized by Google

var för sig ofta nog ypperliga. Främlingen roas i början av denna aldrig sinande ström av »slang», som man i dagligt tal kort och gott betecknar alla hithörande företeelser, men snart nog blir det ett tomt och tröttande ordbuller, språkets turkiska musik. Det är kanske sinnrikt, men förvisso ej uppbyggligt att uttrycka en vädjan till en medmänniska att ej harmas över ens uppriktighet på följande sätt: "Now don't go getting sore because I come out flat-footed like a friend, and say what I think instead of tattling at your back — —". Eller att försvara en tillbakadragen och skygg vän med: "Course lots of people think he is a regular old grouch when they meet him because he doesn't give them the glad hand the first crack out of the box, but when they get to know him, he's a corker." (Exemplen äro valda på måfå från Sinclair Lewis, som av Mencken får erkännande för sin träffande karakteristik av amerikanskt vardagsspråk.) Övermåttet har sin enformighet så väl som torftigheten; den klassiska behärskningen är en dygd, medan den lössläppta fantasien på sin höjd är en förtjänst. Det hjälper ej stort, att Mencken, likt många före honom, vädjar till England och hela världen med att påpeka likheten mellan 20:de seklets amerikanska och den elisabetanska guldålderns »förkärlek för yppigt språk.» Likheten *är* slående, men så kommo de elisabetanska kraftkarlarna ofta svulsten mer än lovligt nära; de framställde också i sina dramer passioner, som krävde ett vitglödgat språk. Härifrån är steget långt till den kompakta trivialitet, som utstrålar från t. ex. Sinclair Lewis' hjälte Babbitt, trots eller snarare i följd av hans domderande bombasmer. Varmed icke är sagt, att de ej äro en för språkmannen och människan högeligen njutbar läsning, men ej på riktigt samma sätt som för Mr. Mencken.

Denna allmänna orientering har emellertid fört bort från det problem, som i inledningen förklarades vara kärnpunkten i Menckens arbete, frågan om språkriktigheten och dess laggivare. Frånsett enstaka detaljmissgrepp är framställningen av själva *utvecklingsprocessen* riktig, allsidig och rik på goda belägg. Det är författarens principståndpunkt till »demokratien i språket,» som väcker betänksamhet och opposition, åtminstone vid första ögonkastet. (Ty många sidor i boken som skenbart förhärliga regellösheten, torde endast vara avsedda att kritisera de misslyckade metoder, med vilka man sökt utrota anarkin. Man finner med andra ord vid förnyad prövning, att Mencken är mera objektiv än först kan tyckas.) Träffande har han själv karakteriserat problemet: »Det ligger i demokratins natur att vara en styrelse av amatörer, och under en styrelse av amatörer är det just sakkunskapen, som mest sättes i fråga — och det är sakkunskapen, som vanligen betonar erfarenheten ur det förflutna. Och i ett demokratiskt samhälle är det icke bildstormaren, som förefaller mest revolutionär utan den pedantiske språkriktighetsivraren.» Mencken skriver själv ett språk, som alltför högt vittnar om just »det förflutnas» kultur,

Digitized by Google

för att man ett ögonblick skulle kunna taga honom för en — åtminstone praktiskt — ensidig förespråkare för en språkstyrelse »av folket, genom folket och för folket.» Men hans bok kan lätt ge den okritiske läsaren anledning till en dogm om att allt regeltvång är av ondo. Vad är språkutvecklingen om icke en fortgående sovring genom sund rykt och ans av det rika material på gott och ont, som stunden föder på miljonernas läppar, jämte den lika viktiga »folkliga» procedur, som strävar till förenkling av det i onödan invecklade, bortnötning av överflödiga — men stundom även nyttiga — böjningsändelser, och som inför många — men ej alla! — av de nya ord som varje generation behöver. Det kan ligga, och ligger väl oftast ändamålsenlighet i den spontana språkutvecklingen; men det ligger också stundom en lika naturnödvändig förnuftsmässighet bakom de återhållande och »standardiserande» makterna. Det är ologiskt att å ena sidan som en förtjänst framhäva uppkomsten av nya former för pronomen i självständig ställning (t. ex. *thisn* till *this* i analogi med *mine* till *my)* och å den andra prisa bortfallet av den åtminstone lika nyttiga skillnaden mellan subjekts- och objektsform eller mellan adjektiv och adverb. Svenskan visar, att språket reder sig gudomligt utan t. ex. »självständiga possessiva pronomen». Ej heller är det konsekvent att glädja sig åt rikedomen på mustiga och uttrycksfulla synonymer i amerikanskan men klaga över nyansrikedomen hos det engelska bruket av *shall* och *will,* som icke är tomma påfund av grammatiserande pedanter, trots att det måste synas en amerikan så.

Det är mänskligt att låta ögonen bländas av de starka färgerna i ögonblickets nyskapelser och så förlora sinnet för de mera dämpade tonerna i den traditionsbundna delen av språket. Skall detta emellertid fortfara att vara ett meddelelsemedel ej blott mellan grannar i samma by eller vid samma gata utan knyta landsända till landsända och låta det ena århundradets tankar gå i arv till det följande, då måste språk med lag byggas. Särskilt med tanke på det sist nämnda, kontinuiteten i tiden, kan för hastig omsättning i ord- och formförråd bli ödesdiger. Man kan på allvar fråga sig — om man nu överhuvud skall göra omöjliga tankeexperiment — huruvida det ej vore lyckligast om våra dagars engelska och amerikanska skolbarn sluppe lära sig ett nästan nytt språk för att förstå Chaucer och Shakespeare. Helt visst skulle den lyckan ej utestänga dem från nöjet att äga en lika spirituell G. B. Shaw eller en lika vittfamnande H. G. Wells.

Vi leva ju i barnets århundrade, och det har icke saknats försök att i skolan praktiskt omsätta teorien om det nyskapades värde framför det traditionsbundna. Tyska pedagoger ha förklarat uppsatsskrivningen, som den av ålder bedrives i skolorna, för barnet ovärdig. Man lägger för mycket band på individens egenart, påtvingar honom normer, som äro honom främmande, och kväver hans förmåga att uttrycka sig självständigt. Låt i stället, menar man, varje barn skriva fritt ur hjärtat i den gärna grammatiskt

Digitized by Google

oriktiga form, som är naturligt för det, och vi skola få friska och sprudlande skildringar ur barnets föreställningsvärld. Men överskatta månne ej dessa pedagoger genomsnittsmänniskans förmåga som ordkonstnär? Och uppställa de ej ett felaktigt mål för modersmålsundervisningen? För det stora flertalet människor är och måste språket vara ej en konst, utan ett verktyg. Och som verktyg är språket bäst, när det är klarast och mest lätthanterligt. Kung Alfred av England var en stor stilist, mätt med 800-talets måttstock, men en 1900-talsgymnasist har ett övertag över honom i den syntaktiska reda han bibringar sina långt enklare betraktelser över det förelagda ämnet. Under ett par lustrer av sitt liv har han tvingats att tillgodogöra sig språkets utveckling under de århundraden det odlats i vardagsbruk och som skön konst. Och denna utveckling har i stort sett befrämjat logisk reda i bruket av ord och satsfogning, sparsamhet med tungans och pennans energi och sist men icke minst uppkomsten av en massa skilda stilarter, var för sig lämpade för olika ändamål. Det är sant, att språket under denna process förlorat mycket av sin primitiva åskådlighet och märg. Men å andra sidan har denna normalprosans bleksiktighet givit den skapande konstnären så mycket större möjligheter att med djärva ord och liknelser framkalla kontrast mot vardagen omkring oss och så höja oss till den känslans eller fantasiens alptopp, varifrån han vill låta oss se andra men lika verkliga världar. Häri ligger utan tvivel vis hushållning av naturen.

Men om vi ge poesien och det högre språket sitt, så böra vi också giva talspråket vad det tillhörer. Det förefaller, som vi ovan sagt, som om Mencken just av opposition mot pedanteriet drivits till sitt lovprisande av det demokratiska språkidealet, och hans motsägelselusta synes av vissa tecken att döma ha varit befogad. Alldeles okänt är det väl ej här hemma, att pedagoger av missriktat nit om språkets ans och vård söka påtvinga barnen fördärvliga skriftspråksegenheter även i det språk de tala; i Förenta Staterna synes detta höra till regeln, om man får tro Mencken. Och så blir hans "videant consules" berättigat, ty för talspråket kunna anakoluter, brist på logik och formförakt vara lika ändamålsenliga som de äro förvirrande i ett vårdat skriftspråk.

Carl Ernolv.

KLEIST OCH "GENÈVE"

Apropå en skoledition av *Der Prinz von Homburg.*

Det är icke många diktare förunnat att fira en sådan uppståndelse i sina landsmäns hjärtan, som Heinrich Kleist (han tecknade sig ofta så och brydde sig föga om "von"-et!) gjorde under krigshemsökelsernas tid. I Sverige har Kleist blivit allmännare bekant

Digitized by Google

först genom den essay, med vilken Böök inleder sin översättning av *Michael Kohlhaas,* sedan genom Hallströms i *Levande dikt.* Lektor Edv. Strömberg citerar i sin skoledition av Kleists *Der Prinz von Homburg* ett uttalande av Hallström om detta verk. Det vore naturligt, om där lektor Strömbergs edition kommer att läsas i våra skolor, också Hallströms synpunkter finge en viss betydelse för undervisningen; ja, då Hallström ju onekligen är en av vår egen litteraturs mera representativa personligheter, så skulle jag vilja tro på möjligheten av ett samarbete (i form av ämnesuppgift för uppsats t. ex.), ordnat för någon timme mellan lärarne i svenska och tyska kring Kleists verk som medelpunkt. Att utom Hallström som sagt även Böök befattat sig med Kleist, och att båda fullfölja samma linjer vid bedömningen, äro omständigheter, som göra det nästan säkert, att vid det ena eller andra läroverket eleverna om Kleists författarkynne överhuvudtaget bibringas en viss uppfattning och just de båda nämnda auktoriteternas. Mot den tänker jag i det följande i all anspråkslöshet göra några invändningar. Jag nedskriver dem i den livliga övertygelsen, att en falsk uppfattning av Heinrich Kleist nödvändigt måste locka ungdomen mot nu förbleknade ideal, en rätt uppfattning av honom däremot kunde väcka förståelse för och kärlek till det stora löftesrika, som kan sägas ligga inneslutet i det lilla ordet "Genève". Och vågar jag anknyta till en passus i lektor Heinertz' anmälan av Strömbergs kleistedition (M. S. Sept. 1924), så skulle jag kunna säga, att se vi Kleist sådan som han var i sinne och alltjämt är i efterlämnade verk, och omfatta vi med kärlek vad som var hans livs stora lidelse, så kunna vi svenskar utan någon som helst pinsam känsla läsa om prinsen av Homburg, sådan Kleist tecknat honom, låt vara att en i vår historia ömtålig episod skymtar i bakgrunden.

Först vill jag framhålla, att i Hallströms nämnda essay finns ett stycke, som vältaligt redogör för själva grundproblemet i *Der Prinz von Homburg.* Där talas om konflikten mellan den enskildes frihet och världens moraliska lagar, och hur den hos Kleist löses i seger för båda (*Levande dikt,* s. 68). Det är den allmänna och obestridliga tolkningen allt sedan Friedrich Hebbels klassiska analys av detta drama. Men då Hallström i dess slutord „In Staub mit allen Feinden Brandenburgs" ser ett uttryck av det patos, som drev Kleist till att dikta verket, så skattar han åt den uppfattningen av patrioten Kleist, som under krigets tryck blev den allmänna i Tyskland. Han omnämner i sin essay, daterad augusti 1914, utförligt denna uppfattning om Kleist av tyskarne i vapen. De citerade orden äro i själva verket blott en konsekvens ur det givna stoffet och säga intet om författarens känsla för fosterlandet. Då Hallström sedan i *Der Prinz von Homburg* finner de egenskaper förhärligade, som gjort Preussen mäktigt, är det lätt att visa, och det har visats, vilket jag strax kommer till, hur orimligt detta är. Och alldeles ohisto-

Digitized by Google

riskt är, att Kleist, som den svenske författaren påstår, i Preussen såg "den starka ryggraden för tysk självständighet". De invandrade Hohenzollrarnes stat betraktades av landets gamla släkter ännu, då den föll ihop under Napoleons våldsdåd, blott som en oorganisk bildning, vars rationalistiska, ohistoriska underlag av den i religion och tradition bundna befolkningen kändes som något helt främmande, och vars olycka icke förnams som någon inhemsk prövning. Kort sagt, man var mer än likgiltig för Fredrik d. stores skapelse.[1]) Tanken på Preussen som den ledande staten i Tyskland är av ett färskare datum. Österrikes urgamla anseende gick blott mycket långsamt mot nollpunkten, dit det nådde först med Bismarcks uppträdande.

Josef Nadler säger i sitt arbete „Die Berlinerromantik" (1921), att Kleist „mit dem *Prinzen von Homburg* den staatsphilosophischen Gegensatz zwischen Eigenwillen und Staatswillen... darstellen wollte", däri ense med Hallström, fortsätter emellertid: „Allein nirgends als hier ist die Gefahr so gross, dass sich vaterländisches Empfinden von Kleists grossen und schönen Worten bestechen lässt". Han visar också, till vilka omöjliga konsekvenser det för att i Kleists verk vilja se „den Geist verkörpert, der Preussen gross gemacht hat", och förnekar, att vi här ha att göra med ett historiskt drama. Förklaringen till, att Kleist låtit ett sådant ypperligt tillfälle att skriva ett patriotiskt verk undgå sig, kunde man finna i vad Nadler påpekar vid en jämförelse mellan Kleist och de övriga märkiska junkrarne, särskilt Fouqué. Den senare var „die polare Erscheinung zu Heinrich von Kleist, nicht bloss seelisch und schrifttümlich, vor allem als Edelmann. Kleist fühlte sich als Einzelwesen; hierin war er ganz unadelig. Fouqué denkt sich immer als Glied eines Standes mit besonderen Pflichten". Med andra ord: Kleist var ingen patriot i särskild mening, hade ej heller något junkersinne. Redan under krigstiden mötte en motsatt uppfattning av Tysklands (jämte Hebbel) störste dramatiker motsägelse från tyskt håll. Professorn i Berlin, Hermann Schneider, varnade i vetenskapens namn sina landsmän för den på det bestämdaste i en uppsats, som, skriven under kriget, inleder hans eljest före den ödesdigra augustidagen 1914 författade *Studien zu Heinrich von Kleist*. Man måste undra över att Hallström, som så livligt känt och förstått Kleists etiska insats och dess värde för tyskarna i prövningens stund, ej meddelat oss sina intryck av den store tragikerns *Die Hermannschlacht*. Vill man se Kleists bild i sanningens fulla ljus, så är onekligen det sistnämnda verket ett ännu viktigare dokument än *Der Prinz von Homburg*. Schneider stöder också sin mening om patrioten Kleist förnämligast på *Die Hermannschlacht*.

Den tyske kritikern fastslår till en början, att Kleist, ehuru ro-

1) Lessing och männen kring honom kunna ej brukas som motbevis. Dessa hade sin rot just i den traditionslösa rationalism, som den preussiska staten var det politiska uttrycket för, och som var bestämd att övervinnas av den religiösa och historiska känsla, vars förnämsta uttryck romantiken blev.

Digitized by Google

mantiker, aldrig delade romantikernas svärmeri för den äkta tyskheten. Ehuru Kleist framsprungit ur en preussisk officersfamilj, fanns hos honom icke ett spår av preussisk stamkänsla. Det är Schneiders mening, och jag behöver väl icke påpeka, i huru hög grad den skiljer sig från Böös och Hallströms syn på Kleist. Då *Der Prinz von Homburg* synes jäva Schneiders omdöme, så gör han sig mödan att uppvisa, vad som varit fröet till detta drama. Kleist har i ett ungdomsbrev givit uttryck åt sitt förakt för militäryrket, särskilt för drillen. Djupare än detta låg emellertid hos honom känslan av oförsonlig motsats mellan de militära plikterna och hans mänskliga böjelser. Han säger sig aldrig veta, om han skall handla som människa eller som officer. "För att visa, hur de båda principerna kunde försonas; för att det härskande och som äkta preussiskt ansedda hjälteidealet till trots bevisa, att man kan vara officer och samtidigt människa, människa icke bara i ordets högsta utan också djupaste betydelse, skrev han sitt preussiska officersstycke", säger Schneider, och han sammanfattar längre fram i uppsatsen sin mening på följande vis: „*Der Prinz von Homburg* kan på intet vis betecknas som ett agitatoriskt stycke; de patriotiska tonerna däri äro ett för den dåtida Kleist nödvändigt biverk; dramats problem är... allmänmänskligt, så mänskligt, att vi tydligt måste inse, hur felaktig deras uppfattning är, som ur alla diktarens verk vilja få fram gardeslöjtnanten och skulle vilja beteckna en sådans typiska sinnelag som det karakteristiskt kleistska." Hallström hör nog inte till de av prof. Schneider här åsyftade. Men det kan inte hjälpas, att berlinerprofessorns ord om det patriotiska i *Der Prinz von Homburg* dåligt överensstämma med Hallströms tolkning av dramats ovan anförda slutfanfar. Hur osannolik är icke den hallströmska utläggningen gentemot Schneiders, vars beviskraft blir än större, om man tager i betraktande, att den förklarar det geniala, för all tradition främmande, greppet att visa hjälten i en "omanlig" dödsfruktans våld.

Det rent mänskliga idealet var för Kleist något högre än soldatidealet. De tyskpatriotiska strömningarne under Napoleons våldsregemente bragte, enligt Schneider, till full mognad Kleists rent mänskliga, alltigenom opolitiska känslor. Denna sats stöder Schneider framför allt genom att visa på det starka, personliga hat till Frankrike, som skulle utmärka Kleist. I fråga om Kleists förhållande till den franska nationen synes mig Schneider ej ha kunnat frigöra sig från de känslor, som det nya krigstillståndet mellan Tyskland och Frankrike väckte till liv. I Kleists brev från resan till Frankrike 1801 överflödar det på skarpa omdömen om fransmännen. Dessa omdömen tillmätas utan fråga allt för stor betydelse av den tyske kritikern. Kleist var vid tiden för den franska resan nästan abnormt skolmästerlig. Ingen erfor det starkare än hans trolovade. Henne hade han åtminstone hopp om att kunna uppfostra till det ideal av dygd och allsköns fullkomlighet, som hägrade för honom.

Digitized by Google

Gentemot ett helt främmande folk, vars ofullkomligheter förstorades av hans ungdomliga ögon, kände han sig maktlös. Vad fästmön, tack vare en förmodad bildbarhet, fick åtnjuta av sin magisters fördragsamhet, svek honom fullständigt i fråga om Frankrike. Jag ser alltså i Kleists utgjutelser om fransmännen i nämnda brev blott utslag av en ungdomlig ovana utan djupare rötter i hans känsloliv.

Ej heller tog han, som ämnade bliva borgare i den fria schweizerrepubliken, fransmännens planer på Schweiz så hårt, som Schneider vill hava det, om ock en liten tagg satt kvar efter utsikten att bli fransk undersåte i stället för schweizare. I den känslan fanns emellertid säkerligen föga avoghet mot fransmännen såsom sådana. Han upprördes blott över att Napoleon genom en godtycklig handling kunde komma att om också blott indirekt ingripa i hans självbestämmanderätt. Det gick på djupet, om det också ej ännu kunde väcka en hela hans själsliv behärskande känsla. Vid tiden för uppehållet i Schweiz var Kleist allt för obesluten i avseende på framtidsvägen, för att den omständigheten, att en obefogad tycktes vilja hindra en plan, som motverkades av så många andra planer i det egna bröstet, skulle kunna framkalla mer än en tillfällig förbittring. Låt vara att Kleist var en person med utpräglad egenvilja.

Då jag varken kan tro på förefintligheten hos Kleist av något djupt hat mot fransmännen, eller i schweizerepisoden kan se något för skaldens sinnesbeskaffenhet avgörande, så behöver jag icke, som Schneider gör, antaga, att en patologisk urspårning ligger bakom Kleists försök 1803 att med Napoleon få deltaga i kampen mot England. Det är ingen tilltalande, fast i kleistforskningen alltför vanlig utväg, Schneider här griper till, för att i dessa stycken göra sina uttalanden troliga.

Men det kom andra tider. Napoleon blev allt mer och mer för Kleist odjuret i människohamn, som måste krossas. Då Tysklands ödestimma slog och sedan under Tysklands förnedringstid, var Kleists napoleonshat på sin höjdpunkt. Anger emellertid icke det av Schneider anförda utdraget ur sjunde kapitlet av *Der Katechismus*, hur Kleist vid denna tid och trots den på sin spets drivna situationen, förstår att skilja på det franska folket och dess ledare? Kunde han inte göra det desto lättare, som denne ledare icke var fransman! På frågan: "vilka äro dina fiender?" svarar han: "Napoleon och, så länge han är deras kejsare, fransmännen." Det är en individualists krigsförklaring! Schneider betecknar dessa ord som ett för svagt uttryck för Kleists sanna känslor. Det är ett orimligt antagande, att Kleist i sin oerhört häftiga agitationsskrift, som av Schneider själv betecknas som diktarens kraftigaste antifranska appell, skulle på ett viktigt ställe uttryckt sina tankar med otillräcklig skärpa. Att hänvisa till framställningen av romarne i *Die Hermannschlacht* är ej på sin plats. De äro tecknade sådana, som Kleist på första resan till Frankrike såg fransmännen. Styckets ekonomi fordrade som motsats till de enkla germanerna med en pri-

Digitized by Google

mitiv kultur ett folk av hög kultur och lösa seder. Intet är mer överensstämmande med skaldens sätt att skapa än detta Kleists benyttjande av sina starkt subjektiva intryck. Ingen tvekan kan råda om att även i fråga om *Die Hermannschlacht* den konstnärliga driften har varit den allt bestämmande vid utformandet. Schneiders vittnesbörd, att detta drama blott till en mycket liten del innehåller en avbild av verkliga förhållanden, är belysande härför.

Först 1805 kan man spåra ett gryende politiskt intresse hos Kleist. En kleistbiograf sätter tidpunkten för dess framträdande så sent som till 1808 — vilket torde vara felaktigt, om ock beläggen före 1808 äro sparsamma nog. De, som Schneider anför, äro emellertid karakteristiska. De visa, att Kleists politiska uppfattning springer direkt fram ur hans individualism. Av nationalistiska synpunkter finnas inga spår. Kleists politiska antipatier samla sig mot individualismens störste fiende, Napoleon, och mot de tyska furstar, som i inbördes käbbel glömde sin värdighet och offrade åt inkräktaren.

Om ursprunget av Kleists politiska känsla äro forskarne fullt eniga, men de synas mig föga benägna att göra allvar av en så viktig iakttagelse som den, att Kleists patriotism är alltigenom individualistisk. En t. ex. drager den riktiga slutsatsen: Kleists fosterlandskärlek grundar sig på hans aktning för människovärdet. Men strax därpå förklarar han, att detta är helt och hållet främmande för själva frågeställningen i *Die Hermannschlacht*. Och så skriver han om Kleist som fosterländsk diktare på ett sätt, som borde kunna väcka förtjusning hos den mest inbitne preussiske militarist. Schneider inlägger en kraftig gensaga mot att göra Kleist till en representant för helt moderna (det var på den tiden, då intet tycktes kunna motstå elden från tyska kanoner!) ideer och en den nya rikstankens av 1914 profet. Icke desto mindre ge Schneiders synpunkter på *Die Hermannschlacht*, höjdpunkten av den patriotiske skalden Kleists produktion, mest intrycket av att vara nedskrivna till uppbyggelse i prövningens tid. Något svar på frågan, hur det är med Kleists individualistiska grundsyn i *Die Hermannschlacht*, få vi icke. Har den slagit om i nationalistiska tendenser? Eller har den bibehållit sig? I senare fallet måste den, uppburen av de i dramat verkande mäktiga krafterna, avsätta de humanitära ideal, som innebo i den. Denna undersökning har Schneider icke gjort.

Varför har man, då det gällt patrioten Kleist, gått förbi *Die Hermannschlacht*, eller, där man givit det dess vederbörliga plats, ej gått till botten med problemet? Ur år 1914 aktuella tyska synpunkter är frågan lätt att besvara. Ingen fiende stod på Tysklands jord. Den motsvarighet i det då rådande läget, som dramat äger, är besvärande för tyskarne. Själva spelade de gentemot Belgien den roll, som romarna i dikten företräda gentemot Germanien. All den tröst och styrka, tyskarne vid denna tid hämtade ur *Der Prinz von Homburg*, skulle belgierna samtidigt kunnat hämta ur *Die Hermannschlacht*. Visar icke detta, att Kleists tyskhet är ett problem värt att

Digitized by Google

tänka till slut, oavsett den vetenskapliga synpunkten, som Schneider, och väl också Böök och Hallström göra gällande?

Grundandet av ett germanskt välde är för Hermann ett intresse endast i andra planet, hans första omsorg gäller landets frihet och tyskhetens hävdande. Så sammanfattar Schneider. Detta är sant, så långt det räcker till på vägen mot det centrala i dikten. Det räcker icke hela vägen. Romarnes förhävelse går icke ut över en organiserad stat, utan över en samling enskilda, som visserligen hava känslan av naturlig samhörighet, men icke mer. Konfliktens hävstång är den lidna personliga skymfen. Snillrikt varierar Kleist detta tema, och jag förstår icke dem, som anse, att han i brutal kraft skjuter över målet. Det gäller här en mänsklig urdrift, utan vilken ingen sedlighet är möjlig. Hela dramat mynnar ut i människovärdets hävdande. Fylld av människovärdets patos skrev Kleist *Die Hermannschlacht*. Ett sådant patos för längre än aldrig så stark tyskhet, det ger världsblick. Att Kleist har den, är det väsentliga i hans politiska uppfattning. Det är det hos honom, som i våra dagar är ägnat att tilldraga sig den största uppmärksamheten. Ty vår tids ledande män äro ledande blott tack vare att de ha denna världsblick, och så långt som de ha den. Må vi nu höra, hur det låter hos Kleist. Den allt bestrålande scenen är den, i vilken Hermann inför de germanska furstarne, för att pröva dem, låtsar, som tvivlade han på möjligheten av att jaga Roms örn ur de tyska landen. Det är första aktens tredje scen. Romarne vore på kulturens och krigets område ett alltför överlägset folk, säger han.

Wolf. Es scheint, du hältst dies Volk des fruchtumblühten Latiens
Für ein Geschlecht von höh'rer Art,
Bestimmt uns roh're Kauze zu beherrschen?

Hermann. Hm! In gewissem Sinne sag' ich: ja.
Ich glaub', der Deutsch' erfreut sich einer grössern
Anlage, der Italier doch hat seine mindre
In diesem Augenblicke mehr entwickelt.
Wenn sich der Barden Lied erfüllt,
Und unter einem Königsscepter
Jemals die ganze Menschheit sich vereint,
So lässt, das es ein Deutscher führt sich denken,
Ein Britt', ein Gallier, oder wer ihr wollt;
Doch nimmer jener Latier, beim Himmel!
Der keine andre Volksnatur
Verstehn kann und ehren, als nur seine.
Dazu am Schluss der Ding' auch kommt es noch;
Doch bis die Völker sich, die diese Erd' umwogen,
Noch jetzt vom Sturm der Zeit gepeitscht
Gleich einer See, ins Gleichgewicht gestellt,

Digitized by Google

Kann es leicht sein, der Habicht rupft
Die Brut des Aars, die, noch nicht flügg',
Im stillen Wipfel einer Eiche ruht.

Slutorden i *Der Prinz von Homburg* voro blott en nödvändig följd av idéns stoffliga omklädnad. Hermanns ord röra vid själva hjärtpunkten av *Die Hermannschlacht,* aktning för individuell egenart, enskild såväl som folklig. Att tankegången utvidgar sig till att omfatta hela problemet Europa, samtidigt som detta ger ett högst naturligt idésammanhang, är likväl icke betingat av stoffets natur, är fastmer diktarens tillskott till stoffet. Den omständigheten förlänar de anförda orden ett alldeles särskilt värde av personlig bekännelse.

Kleist hade egentligen blott en enda stor upplevelse, och den sträckte sig genom hela hans liv: den egna individualiteten. Dess rätt och dess gränser kände han intuitivt med en oerhörd styrka. Att han starkt kände dess rätt ställer honom i linie med de andra osttyskarne: de voro alla individualister, ett arv de fått av den medeltida tyska mystiken och dess fortlöpare i östra Tyskland, pietismen, ur vars levande vatten släktled efter släktled sugit sin näring, tills äntligen den uppsamlade kraften bröt fram i en omfattande, revolutionerande rörelse, romantiken. I att han kände sin individualitets gränser stod han ensam. Då de övriga utvidgade sin jagkänsla till en nationell känsla och denna i sin ordning till en europäisk, så betydde detta för dem ingen självbesinning. Liksom deras jag var måttet, med vilket de mätte allt, så blev Tyskland för dem det absoluta värdet och tyskheten en universell kallelse. Deras misstag var att till övernationell makt, som icke i sig kan innesluta någon ideal form av stat och kultur, upphöja en bestämd själsläggning och samhällsutformning, att göra en viss egenart till allomfattande system. Men ännu Wackenroder skrev: „Wer ein System glaubt, hat die allgemeine Liebe aus seinem Herzen verdrängt". Så kommo romantikerna till att förneka sin utgångspunkt: individualismen, själen passiverades och fick sitt innehåll genom utstrålning från den övernationella makten.

Kleist levde bland människor, som ivrigt förfäktade denna uppfattning. Gick han också till det yttre stundom tillsammans med dem, i sitt inre förblev han den ensamme och vägrade att följa dem på vägar, som ledde bort från ureget individuellt liv. Hans hat gällde den man, Napoleon, „jener Latier", som trampade sådant liv under sitt vålds fotsteg, och den övernationella makt, han drömde om, hade blott en negativ uppgift, att skydda varje folks egenart. Vem som hade *denna* överhöghet, tysk, britt eller gallier (så litet hatade han fransmännen i ett verk, som påstås vara antifranskt!), det var honom likgiltigt. Eller kanske ett förbund av alla tre, förstärkt med vad annars finns av folk med god vilja i världen! Sådant var Kleists politiska ideal, vi arbeta på dess förverkligande. Huru underbart aktuella äro icke Hermanns ord: N. F., Genève, hoppet som tänts

Digitized by Google

där, den manande försiktigheten — allt ligger i dem. Det är ett vittnesbörd om, att ingen, som skrev om Kleist vid tiden för krigsutbrottet, bländad av de tyska vapnens skenbara allmakt, kunde se klart på denne diktare, som aldrig besjungit någon nationell armés slagkraft, och vars stora lidelse var en tryggad rätt åt var och en att inom rättfärdighetens gränser leva sitt liv, som hans egenart bjuder.

Hilmer Gillqvist.

SVAR PÅ EN FRÅGA.

Då rektor Söderbergh i sitt tillägg till mitt genmäle mot lektor Pinot direkt frågar mig, vad jag menar med min anmärkning i *Carmosine*-kommentaren om den franska versen, så vill jag svara följande.

Min ifrågavarande not har formulerats i anslutning till en framställning av elementen i fransk verslära, författad av Auguste Auzas, «maître de conférences à Goldsmiths' College, Université de Londres», och inledande hans *Les Poètes Français du XIXe siècle*, Oxford 1914. Där läses följande: »Chaque langue ... a choisi comme base du rythme poétique l'élément qui convenait le mieux à sa nature. Certaines l'ont fondé sur les différences de durée de leurs syllabes, c'est-à-dire sur la quantité, d'autres sur les différences d'intensité, c'est-à-dire sur l'accent ... Le français se prête mal à l'application de ces systèmes prosodiques: *la prononciation n'admet pas, en effet, une différence de quantité suffisante entre les syllabes et l'accent tonique n'est que faiblement marqué. Par conséquent,* on ne devait songer ni à l'un ni à l'autre pour servir de base au rythme. Il ne restait plus qu'à le fonder sur le nombre des syllabes: c'est ce qu'on a fait». Kursiveringen i citatet är min. Gentemot min franske auktoritets förnekande av tillräckliga kvantitetsolikheter innebär givetvis rektor Söderberghs påpekande av satsaccentens betydelse ett värdefullt *tillägg*. Men innebär det också, att den franska fackmannens uppfattning är oriktig? Teoretiskt föreligger möjligheten att tänka sig kvantitetsolikheterna i de moderna språken *så* fasta och utpräglade, att de i tillräcklig grad stode emot satsaccentens nivellerande och desorganiserande verkningar. Jag sade teoretiskt. Det är emellertid väl bekant, att både i Frankrike och England under 1500-talets senare hälft män framträdde, som ville visa, att kvantitetsolikheternas grad och stabilitet verkligen voro tillräckliga för att möjliggöra modern vers med antik byggnad. De misslyckades, trots att i båda länderna ovanligt gynnsamma yttre förutsättningar bjödos dem, i Frankrike en enkom för ändamålet upprättad kunglig akademi, i England en snillrik diktares intresse, Spensers. — I fråga om stavelsernas tryckstyrka skilja sig klart rektor Söderberghs och min franske auktoritets uppfattningar. Den senares

Digitized by Google

är, att skillnaden i stavelsernas tryckstyrka är för ringa för att uppbygga en vers på germanskt sätt, den förre anser nämnda skillnad »*mer* än tillräcklig» härför och stöder sig på egna och Wulffs undersökningar. Men går icke Wulff i sin uppfattning om likheterna mellan germansk och romansk vers — kanske hellre mellan deras fonetiska förutsättningar — längre än rektor Söderbergh? I någon uppsats av Wulff har jag sett honom uttala sitt beklagande av att fransmännen envisas med att skriva sådan vers, som de göra, och som de gjort i många hundra år. Han ville tydligen helst locka dem till en germansk versbyggnad, lika brinnande i anden för den saken, som en gång Jean-Antoine de Baïf, alltid uppslagsrik, bl. a. ivrig förfäktare av en ljudenlig stavning, då denne sökte förmå sina landsmän att övergå till antikens *vers mesuré,* (om vars möjlighet i de moderna språken han i alla händelser lyckades övertyga engelsmannen Gabriel Harvey). Då den urtyska stavrimmade versen romaniserades, d. v. s. fick ändrim, räddades friheten i stavelseantalet, stavelseräkningens fara undgicks, tack vare makten av den rytmik, som utbildats under inverkan av stavrimmet, byggande på den oföränderligt fasta betoningen av första stavelsen i urgermanskan. Skulle stavelseräkningen i fransk vers, då ju även för denna möjligheten av en på klara skillnader i tryckstyrka vilande rytmik påstås ha förelegat, alltså vara en under versteknikens utveckling iråkad fatalitet, som endast envis konservatism i poetiska frågor hindrat fransmännen från att reparera? Rektor Söderbergh håller emellertid på en principiell olikhet mellan fransk och germansk metrik, men han förnekar att den har något med en påstådd liten skillnad i tryckstyrkan att göra. Varför hade tryckstyrkan, av så stor betydelse för tysk vers, alltså ej ett i samma grad bestämmande inflytande över den franska? Eller: varpå grundar sig då den principiella olikhet, som rektor S. medger? Jag tror att mången med mig skulle varit tacksam för ett par om än aldrig så korta antydningar. Fransk verslära är nu en gång ett svårt kapitel. Fransmännen själva strida om hur det är, för att icke tala om hur det bör vara. Att t. ex. alexandrinen alltid har ett lika antal stavelser, står att läsa i de franska verslärorna. Många säga: Det är oriktigt! Thibaudet har i sin bok om Mallarmé en skarpsinnig redogörelse för vad en alexandrin är. Jag funderade ett tag på den för mina noter. Dock tycktes den mig för subtil för mitt ändamål. Jag hade funnit en elementärare utredning hos en annan fransman. Rektor Söderbergh säger: Det är oriktigt, vad han förebringar! Rektor S. bekämpar ett omdöme, som Doumic — jag citerar honom för att visa, att Auguste Auzas ingalunda är ensam om sin uppfattning i Frankrike, den är i själva verket den vedertagna franska — uttrycker i följande kategoriska sats: »Il n'existe pas de prosodie française». *(Hist. de la Littér. Française, 18e édit.* s. 113). Och samme man fortsätter: »et pour songer à en inventer une, il fallait l'assurance aventureuse des hommes de la Pléiade».

Digitized by Google

Som den uppmärksamme läsaren av kritiken mot min karakteristik av fransk vers naturligtvis genast iakttagit, är denna kritiks moment n:r två av annan beskaffenhet än de båda övriga. Det riktar sig ej mot en av flertalet ännu omfattad åsikt utan mot en lära av gammal, ända till senantiken gående, tradition i latinundervisningen, som gör gällande, att en kort vokal genom position kan bli lång. Att jag hemfallit åt ett uttryckssätt, som innebär denna formulering, får väl tillskrivas den omständigheten, att mina latinska språkstudier ligga rätt långt tillbaka i tiden. Jag har emellertid av en fackman på området erfarit, att alltjämt varningar mot ifrågavarande oegentlighet anses av behov. Därav får man kanske sluta, att den ännu lever kvar här och var, t. o. m. bland dem, som undervisa i latin — enligt min sagesman dock icke bland författarne till någon nutida *svensk* latingrammatik.

Jag avslutar härmed i denna ärade tidskrift mitt nödtvungna självförsvar. Jag gör det med beklagande av att den mest önskvärda av mina kritiker genom en för mig olycklig tillfällighet kom att nedlägga pennan utan att ha fullföljt sin ursprungliga avsikt, och med tacksamhet för erkännandet han bestod åtminstone en del av mitt arbete, då han grep till pennan igen i samma sak, därtill driven av rätt så ensartade omständigheter och — det var oundgängligt — under deras inflytande.

Lund, den 6 sept. 1924. ***Hilmer Gillqvist.***

* *
*

Vad adj. Gillqvist här ovan anfört som stöd för sitt uttalande om fransk vers visar enligt mitt förmenande endast hur ofullständigt många fransmän förmått inträngа i sin versbyggnads fonetiska förutsättningar. Jag kan inte för tillfället behandla dessa frågor utan hänvisar tills vidare till mina förut gjorda invändningar, som på intet sätt rubbas av ovanstående. ***H. Sgh.***

LITTERATUR.

Dikter av äldre och nyare germanska skalder, tolkade av Elof Hellquist. Lund, Gleerup.

Professor Hellquist säger i förordet till denna lyra germanica, att han känt behov av att överflytta dikterna, han tolkat, till svenska, emedan de tilltalat honom. Det är en god utgångspunkt för poetisk tolkning. Men ingens verstekniska färdighet är obegränsad, och i att resignera får säkerligen varje tolkare av främmande poesi öva sig. Prof. H. har en verstekniskt sett mycket svår skald i sin samling, Platen. Vem förstår icke, att han velat ha med denne utmärkte, även i Sverige inflytelserike diktare. Men då Platens betydelsefullare saker äro mycket svåråtkomliga, har, synes det, det mindre betydande fått ersätta det önskansvärda.

Digitized by Google

Några fornisländska dikter inleda samlingen. Versen flyter i dem lättare och säkrare än ofta eljest i dessa tolkningar. Har man som undertecknad icke tillfälle att jämföra dem med originalen, står man likväl med någon ovisshet inför dem. I förordet beröres svårigheten att giva ålderdomlig dikt modern form, dock utan att den sanningen tillräckligt beaktas, att en dikts poetiska innehåll står i ett långt innerligare samband, än ett rent mekaniskt, med versteknikken. Detta förbiseende bör här påpekas, oavsett vilken inverkan det möjligen haft eller icke haft på återgivandet av de fornisländska sångerna, ty det har satt spår här och var i de övriga tolkningarna.

Två av de ingående namnen bäras av skriftställare, som använt versform, snarare än av verkliga skalder: Fallersleben och Longfellow. Den senare har genom sitt intresse för skandinavisk poesi större anspråk på oss än den förre. Longfellows nordiska entusiasm har lämnat talrika spår i hans alstring, att utplåna dem är att låta hans författarpersonlighet komma till korta. Därför stöter mig i dikten *Min flydda ungdom* uttrycket "en åldrig sång", återgivande "a Lapland song". Att Longfellows källa i detta fall är en dikt i Herders Briefwechsel über Ossian, gör intet till saken. Men vi gå till de sanna diktarna: Hölderlin, Eichendorff, Lenau, Mörike. Platen har jag redan berört.

Mörike hade en diktarkraft, som endast i spännvidd, icke i ursprunglighet och konstskicklighet, var underlägsen Goethes. Han har dikter av så individuell form, att de, liksom några av Goethes, stå ensamma i tysk lyrik. En av dem är *Agnes*. Det är en monolog av en älskande kvinna. Det finns andra liknande: hos Mörike särskilt *Das verlassene Mägdlein*, Goethe har framförallt *Meine Ruh' ist hin*, Eichendorff *Die Stille*. I dylika monologer är det nödvändigt, att karaktärens dramatiska enhet bevaras. Agnes är en enkel bondflicka. En sådan skulle aldrig säga, att hon går genom "dalens ro", vilket uttryck Agnes fått lagt i sin mun av den svenske tolkaren av Mörikes klassiska dikt. Som kärleksdikter betraktade ha alla de anförda monologerna en väsentlig egenskap gemensamt: hjältinnorna äro helt fyllda av *nuets* lycka eller smärta. I går och i morgon finnas icke till för dem. Detta ligger i kärlekskänslans egen natur. En vändning som prof. H:s "hur ljuvt det kunnat bli" synes mig därför olycklig. Jag erkänner, att dikten i fråga är svår att översätta. Endast en verklig skald torde rå på den. Svårigheterna äro icke blott sådana, som genrens natur för med sig, språkbehandlingen ställer på en tolkare av Mörike alldeles särskilda krav. Dilthey har på ett förträffligt sätt uttryckt, vad det här gäller: „Wenn wir in der Regel beim Lesen forteilend das einzelne Wort nur als Zeichen für die Bedeutung im Zusammenhang des ganzen Wortgefüges benützen, so lässt uns hier die Sparsamkeit des Ausdrucks bei den Worten verweilen. Das Gefühl tritt hinter seiner schlichten Bezeichnung gleichsam nackt heraus". Orden äro skrivna med hänsyn till Hölderlin, under påpekande av att det gälla

Digitized by Google

även för Mörikes lyrik. Det enkla uttryckets starka egenvärde hos dessa båda skalder gör, att faran för ett flackt återgivande ligger nära. Jag känner förut blott en på vårt språk återgiven mörikedikt: de svenska orden till Schumanns tonsättning av *Das verlassene Mägdlein* med den olidliga urvattningen "Tidigt, när sol går upp över mörka världen" för „Früh, wann die Hähne krähn, Eh' die Sternlein verschwinden", ett gott prov på förflackning av originalet. Ej heller prof. H. undgår denna fara, när han återger „Aber ach! mir kranken Blut, Mir kranken Blut Will nichts mehr gelingen" med "Ej jag mer får lyckan fatt, lyckan fatt — intet mer mig båtar".

I Mörikes *Jägerlied,* ett under av behag, återgiven i föreliggande samling, intresserar i första rummet versbyggnaden. I dess första strof täckes det trokéiska schemat fullständigt av den inre rytmen, men i andra strofen finns en för Mörike — och här skiljer han sig helt från Hölderlin — karakteristisk och av honom ofta överlägset använd brytning mellan yttre schema och inre rytm, framkallad av att en del tryckstarka stavelser äro innehållsfattiga. Olikheten mellan de båda strofernа är ingen tillfällighet, har sin grund i själva den poetiska upplevelsen och hör till diktens inre form. Det sirligt avmätta och dock livfulla behag, som växer fram ur första strofens jämförelse mellan fågelns gångrörelser („Tritt", steg) och flickans skrivrörelser, får ett uttryck i de obrutna trokéernas fall; den andra strofens extatiska grundstämning, allt under situationens bevarande, avspeglar sig i dess med bibehållet versschema dock nya rytm. Ett bra exempel på det ovan framhävda sammanhanget mellan det poetiska innehållet och versteknikеn. Det hade varit önskvärt, att prof. H. beaktat detta sammanhang noggrannare än som skett, då han skrev sin *Jägarvisa.* Även den betydelsefulla jämförelsen mellan de båda rörelserna har gått sönder under tolkarens hand: en fågels *spår* i snön kan väl näppeligen jämföras med en skriv*rörelse.* Felet kan avlägsnas genom ett kommatecken efter "hand", som då träder i jämförelseställning med "spår". En sådan interpunktering skulle emellertid försvaga sambandet mellan strofens sista vers och de föregående. För att icke tala om, att hela diktens tjusning just ligger i den följd *rörelser,* som åskådliggöras från den första raden till den sista!

Att prof. H. lämnar sambandet mellan versinnehåll och versteknik opåaktat, hämnar sig svårast i tolkningen av *Schön-Rotraut.* Dikten tog gestalt i skaldens fantasi en tidig morgon före uppstigandet, i ett ögonblick av de många, vilkas innehåll Mörike i den underbara inledningen till sina dikter betecknar med orden: „Der Genius jauchzt in mir!" Han diktade icke, det diktade i honom. Passivitet behärskade Mörikes alstring kanske i högre grad än någon annan skalds. Det förklarar frånvaron av all intellektualism i hans verk och visar sin negativa sida i skaldens bristande förmåga att hålla samman ett större material. Man kan icke göra Mörike mer orätt, än om man berövar hans dikter känslans omedelbarhet. *Schön-Rotraut* är en dikt i folkviseton. Ännu en orsak att vara på sin vakt mot intellek-

Digitized by Google

tualisering av stoffet vid tolkningen. Prof. H. har för mycket konjunktioner och fyllnadsord. Med dem tillintetgöres den naturmystik, som är originalets levande ande. Det suggestiva, latenta tillintetgöres. Det är i själva verket i Mörikes dikt ingen bestämd gräns mellan människan och den omgivande naturen, den förra är blott naturens mest sublimerade uppenbarelse. Så är det i alla folkvisor. Kommer det resonerande förståndet med, öppnar sig genast klyftan mellan naturen och människan, och folkviseformen spränges. Ett studium av interpunktionstecknens olika användning i originaldikten och tolkningen är en lämplig utgångspunkt för att klargöra för sig skillnaden mellan båda. Men jag går vidare, lämnar åsido *Soldatbruden,* missprydd av några förgrovande uttryck, ty *Septembermorgon* bjuder nytt. Ett något långsökt "få" (för rimmets skull) stör denna dikts eljest ogrumlade välljud. Men tyvärr har en ton av Eichendorff smugit sig in: de stilla nejderna. Originaldikten slutar med en klart sedd och kraftigt tecknad närbild, tolkningen med en fjärrsyn, som leder bort i det oändliga. Utom att oändligheten knappast har något att göra i den ändligaste av alla årstider, kommer till, att det förra sättet är Mörikes art, det senare Eichendorffs. Denne älskar epitetet "stilla", det förekommer lika ofta hos honom som sällan hos Mörike, vars alstring snarare står i rörelsens tecken. Stillheten gynnar den frigjorda andens flykt bort över landskapet. Eichendorff är naturromantiker. Mörike kan väl sägas ha ett och annat romantiskt drag — eolsharpan finns hos honom t. ex. — men han är icke romantiker i annan betydelse än Goethe och framför allt icke så, att hans klara iakttagande av det ändligas värld grumlas. Denna ser han. I harmonin mellan verklighet och idé, stoff och form ser han liksom Goethe och Schiller dess skönhet. Hans lilla dikt *An eine Lampe* ger den klassicistiska skönhetsformeln ett så åskådligt uttryck, att man icke finner liknande annorstädes. Jag citerar blott slutraden: „Denn was schön ist, selig scheint es in ihm selbst". Den romantiska skönheten är den tingen genomlysande och förtärande, flyktande, oändliga anden. Hos Mörike (liksom hos Goethe och Schiller) blir det eviga tidligt, det flyktiga stationärt, det oändliga gestalt. Han besitter en mytskapande fantasi, som icke överträffats. Ett exempel. Eichendorff älskar skymning och natt: då rullas ridån med det timligas löjliga hieroglyfer upp, och anden frigäres. Hur frestande att här analysera Mörikes genialaste dikt *Um Mitternacht,* där allt, som till synes är flyktigt, gränslöst, får skulptural bestämdhet. Men jag nöjer mig med korta utdrag från ett par andra dikter. I den ena heter det: „O holde Nacht, du gehst mit leisem Tritt Auf schwarzem Samt, der nur am Tage grünet". Naturalistiskt och dock visionärt. Inte en gång månskenet lockar Mörike till att se romantisk formlöshet i naturen. „Wie wenn Nachts aus krausem Gewölk des Mondes Klarheit Tritt, ein Weilchen die reine Bahn behauptend", heter det på ett annat ställe. Lika klart ser han i *Septembermorgen:*

Digitized by Google

„Bald siehst du, wenn der Schleier fällt, Den blauen Himmel unverstellt, *Herbstkräftig die gedämpfte Welt,* In warmem Golde fliessen". Att tolka det kursiverade med "stilla nejder" innebär att i dikten införa ett uttryck, vari intet finns av Mörikes sätt att uppleva.

Prof. H:s tolkning av *An Philomele* är värd odelat erkännande, den är en äkta Mörike i svensk dräkt. Det är så mycket mer glädjande, som *Till Philomela* kan sägas stå för en sida av Mörikes skaldskap, som aldrig borde förbises av den, som älskar verklig poesi: hans dikter ur alldagslivet. I dem är förverkligat, vad Wordsworth önskade av poesien, i dem „the feeling developed gives importance to the action and situation, and not the action and situation to the feeling", och därtill äro de avfattade „in a selection of language really used by men", alltså utan vad som vanligen kallas poetisk diktion. Att Wordsworths krav haft stort inflytande på det poetiska språket i England, är uppenbart, men hans sätt att vilja förverkliga uppgiften att skriva naturligt och nå ned till livets urkrafter, använt även av Tennyson och andra och bestående i att skapa idyller ur de andligen och lekamligen fattigas värld, har givit upphov till en föga underhållande läsning. Alldagen *är* icke poetisk och icke någon framhävande bakgrund för livets grunddrifter, men kan *bli* bådadera för ett par varma, intelligenta ögon. Redan barns ögon äro därför lämpligare instrument än deras, vilkas själskrafter armodet och olyckan lamslagit eller, tillägga vi med tanke på Goethes *Hermann och Dorothea,* välordnad borgerlig lycka stämt ned till det nyttiga och lämpliga. Engelska diktare ha också gärna satt barn i scen. Resultatet är avskräckande. *We are seven* och *Poor Susan* stå på yttersta gränsen, *The May-queen* överskrider den i pinsam grad. Det är väl endast R. L. Stevenson, som lyckats i genren, ty Blakes geniala barnvers äro trots allt blott barnslig vers. I tysk litteratur känner jag ingen skald, som kunnat skildra barnets vardag, men det finns en prosaförfattare, som lyckats bringa till papperet sin egen barndoms visioner, Bogumil Goltz i *Buch der Kindheit.* Om emellertid en verklig diktare framför sig själv eller människor, vilka han utan osannolikhet kan låna sin egen känslas rikedom, så kan han för oss utlägga alldagslivet i ett därtill avpassat språk på ett sätt som alstrar ibland stor, alltid sann, poesi. Det har Mörike gjort, det är där han är enastående, även om hamburgaren Brockes måste sägas ha föregått honom i själva den poetiska inriktningen, Hölderlin i ett par dikter, och om Mörike också just i denna del av sin alstring står under stark påverkan av antiken.

Hölderlin är den andre store skalden i prof. H:s samling. Schiller talade en gång om „die heftige Subjektivität Hölderlins". Blott en flyktig blick i hans dikter visar oss överallt personifikationer, besvärjande tilltalspronomen, lidelsefulla „ich", „mich", „mir", ofta av dessa ord två lika i följd eller ett ur vardera första och andra personens pronomen i kampställning intill varandra, emot varandra, som grepo de eftervarandra. Ett konstmässigt upprepande av även andra ord är vanligt och har alltid sin grund i ett starkt känsloflöde.

Digitized by Google

Intet återgivande av Hölderlin är tänkbart utan att beakta detta, det är mer än en formfråga, Hölderlins djupaste egendomlighet ligger däri. Hans tragik var att känna gemensamhet, där isolation härskade. Då därför i *Återkomst till hembygden* orden „Und darum, dass sie dulden mit dir, mit dir Sich freun" översättas med "Att de med dig må lida, må glädja sig", så är det otillräckligt; likaså, då i första strofen av *Gudarne* den possesiva dativen utelämnas. På detta sista stället kommer tydlighetskravet till: "Du stilla eter! alltid bevarar du i smärtan själen skön". — „die Seele mir im Schmerz". Det väsentliga är emellertid, att tolkningen brister i det rätta temperamentet. „Heftige Subjektivität" voro Schillers ord. Var är i de tre sista strofema av *Morgon* originalets lidelsefulla häftighet? I andra dikter tar sig denna hölderlinska själsbeskaffenhet andra uttryck. En dikt av Hölderlin kan börja med en skarpt tecknad idyll, inom vilken mänsklig förnöjsamhet härskar, sedan går stämningen med ett språng upp och ut i det vida, allomfattande, för att till slut åter sjunka tillbaka i begränsningen. Jag sade: det vida, allomfattande. Ty det är hos Hölderlin icke fråga om det oändliga, gränslösa. Han förtäres av längtan, men den är icke romantisk, den är efter vad som förenar, efter det gemensamma, och så bliva luften, ljuset, etern, himlen hans gudar. Mot dem höjer sig hans själ i saknad vid anblicken av jordens avgränsningar. Därför finnas så ofta idyllen och andens ohämmade flykt inom ramen av samma dikt. De båda momenten betinga varandra, det enas våldsamhet kräver det andras klarhet och skärpa. Se, huru de stå emot varandra i *Abendphantasie*! I dess svenska dräkt är ingångssituationen oklar. Hölderlins liv kännetecknas sålunda av kamp och resignation, icke mindre hans liv som skapande konstnär än som människa. Han brottades hårt med formen. Vad hans själ bar på, var så djupt och omfattande, att det endast med svårighet tog gestalt. Dilthey har återigen funnit en lycklig vändning för detta ensartade hos Hölderlin: „Stets wirkte auf sein Gefühl des Moments, was er erlitten hatte und was kommen konnte. Er hielt das alles in sich zusammen". Det finns säkert intet mer gripande monument över konstnärlig strävan än Hölderlins dikt *An die Parzen*. Däri ber han om att hans diktargåvor skola förunnas tid att mogna, så att han med fulländad konst skall kunna skapa den dikt, i vilken han ämnade nedlägga hela sin själ, *Empedokles*, „das Heil'ge, das am Herzen mir liegt, das Gedicht". Han beder icke om en sommar och än en höst för "att sången må blomma rikt", som det står i den svenska versionen, vilken överser den hela dikten behärskande relationen mellan „*reifem* Gesange" och „ist gelungen". Tolkningen lider även av en språklig oegentlighet: „hinabgeleitet" är presensform och torde knappast kunna återges med en annan form, åtminstone ej med particip. „Geleiten" användes här liksom t. ex. hos Lenau: „Du geleitest mich durchs Leben, sinnende Melancholie". Nå, detta är en småsak, huvudsaken måste alltid vara ett riktigt återgivande av diktens andemening, grundstämning. Hur den uppgiften lösts, är denna

Digitized by Google

granskning's stora fråga. Den tvingar till ett dröjande vid ytterligare två hölderlintolkningar. Först den omfattande *Sång till Tyskland*. Det är otvivelaktigt en av samlingens lyckligare tolkningar. Känner man icke Hölderlin och hans tid närmare, så tyckes allt vara i sin ordning, och man läser diktens vackra språk med desto större känsla, som stämningen har en överraskande aktualitet i det nutida Tyskland. Förtjänsten är tyvärr blott skenbar, ty den har nåtts på skaldens bekostnad. Den egendomligt sammansatta livsförnimmelse, som Dilthey funnit utmärka Hölderlin, — den påminner mutatis mutandis starkt om Macbeths hos Shakespeare — gör sig gällande även i skaldens känsla för fäderneslandet, vars forntid och framtid voro honom i lika mån närvarande. En så artad fosterlandskänsla var naturligtvis historiskt betingad av Herders framträdande, men hade å andra sidan ännu intet romantiskt i sig. Romantikernas fädernesland låg i historien, och de sökte det med en i tiden bakåtriktad vilja. För Hölderlin var det förflutna en i nuet och all tid levande makt, en odödlig frukt av den alltfort bärande tyska jorden, och hans vilja gick mot nya mål för fäderneslandet. Då han i *Gesang des Deutschen* besjunger det, felas därför icke blicken mot framtiden, åt vilken slutet ägnas. Prof. H. utelämnar diktens fem sista strofer, vilket under sagda omständigheter synes mig mindre lämpligt. Den sista strofen profeterar om hjälten „im Lorbeer", som skall komma. Hans verk skall vara uppväckandet av en folkgemenskap — hos Hölderlin kommer man alltid tillbaka till gemensamhetens idé — sådan som skalden trott sig finna det i det gamla Grekland. Denna folkgemenskap, ädagalagd i folkets spel och fäster vid Olympia och i Delos' helgedom, gällde Hölderlins saknad. „Wo ist dein Delos, wo dein Olympia?" Professor H. låter honom genom en i originalet obefintlig motsats mellan "nu" och "fordomdags" ge luft åt en saknad efter verkliga skalder. Denna tanke, oberättigad, ty poesi fanns (men icke ett *deltagande* folk), och stridande mot slutets antydningar, har intet med Hölderlin att skaffa. Schlegel talar i sina berlinerföreläsningar om nuets fattigdom och avser därmed de kulturella värdena, men det gjorde han som romantiker, vars åstundan var att erövra Berlin, där Nicolais ande härskade. I landen väster om Elbe och Saale var sakförhållandet ett helt annat. Den svenske tolkarens "Var finnas skalder, glada och fromma, nu, som de oss fordomdags av den Högste skänkts?" ha romantisk tendens, ej hölderlinsk. Men i uppfattningen av Tysklands värde bland världens stater äro Hölderlin och romantikerna ett. Då Hölderlin frågar „Und wo sind Dichter, denen der Gott es gab, Wie unsern Alten, freundlich und fromm (d. v. s. hängivna de gemensamma idealen!) zu sein", så betyder „wo": var annorstädes än i Tyskland. Tyskland var för honom som för Novalis och andra Europas kärna, urcell. Problemet Europa tänkte de sig löst som en organism, vars livgivande organ det egna fäderneslandet var och lemmar de övriga staterna. Endast Kleist såg mer oförvillat på en europeisk sammanslutning, som ingick även i hans framtidsdrömmar. Att prof. H. försummat ge akt på tidsmiljön för

Digitized by Google

dikten i fråga, har för övrigt givit upphov till ett nog så lustigt misstag. I samma strof, som har den fatala motsättningen mellan fordom och nu, talas också om "vise — — — forskningens härdiga, djärva hjältar". Originaldikten har: „Weise — — — die Kalten und Kühnen". Därvid tänkte skalden på Fichte, väl även på Reinhold, vilka båda han hört i Jena, den förre med en beundran utan gräns. Fichte är „kalt und kühn". Den lilla rest objektiv verklighet Kant lämnat kvar, slog han utan att blinka i spillror. Men forskare? Sully Prudhomme säger med tanke på honom: "Désormais fatigué d'interroger les choses, L'esprit ferme les yeux et dit: Je concevrai". Så bär sig knappast en forskare åt.

Slutligen kan jag icke underlåta att stanna vid prof. H:s återgivande av „Willst du im Abendrot froh dich baden" i *Korthet*. Goethes Faust uppmanar till att bada själen i morgonrodnaden. Möjligen har Hölderlins uttryck kommit till i anslutning till Goethe. Diktens grundstämning är åtminstone helt i Fausts anda. Emellertid, ordet „Abendrot" står här i ett sammanhang, som leder över till romantiken. Vilken roll aftonrodnaden spelar bland de tyska romantikerna är bekant. Vetterlund har påpekat ordets betydelse för de svenska. I allt detta ligger för tolkaren en förpliktelse att verkligen återge ordet „Abendrot" med "Aftonrodnad", "kvällsrodnad" e. d. Att säga: "Kan du om aftonen bada i kölden glad?" ligger väl för övrigt utom det poetiskt möjliga. Dock gäller det här, som så ofta, något viktigare än en mer eller mindre lycklig vändning. „Willst du im Abendrot Froh dich baden? Hinweg ist's und die Erd' ist kalt" är Goethes „Dem Herrlichsten, was auch der Geist empfangen, Drängt immer fremd und fremder Stoff sich an", överflyttat till den hölderlinska känslovärlden. Frågeformen är blott ett uttryck för skaldens impetuosa läggning. Den svenska tolkningen vilar på en missuppfattning.

Två skalder återstå, en romantiker och en ungtysk. Hemhörigheten står skriven på bådas panna. Är den skriften bevarad eller utplånad i tolkningarne? Tyvärr i stor utsträckning det senare. Till skada särskilt för Eichendorffs betydelsefulla *Fata Morgana*. Denna dikt är lika urromantisk som Mörikes *An eine Lampe* är klassicistisk. Var annorstädes blir som i dem tydligt att, såsom Schlegel sade, den klassiska poesien är glädjens och besittandets, den romantiska smärtans och längtans? När Heinrich von Ofterdingen lämnar fäderneslandet, gör han det med en egendomlig förnimmelse av att han efter lång vandring i den riktning, han gått ut, skall komma tillbaka till sitt fädernesland. „Wo gehen wir denn hin?" frågar Ofterdingen, och svaret lyder: „Immer nach Hause". Sådant är temat i *Fata Morgana*, en dikt om aningen att alltid vara på hemvägen. Den svenska tolkningen har ett helt annat innehåll, som kan omskrivas på följande sätt: livet är svårt, minnena från hemmet hjälpa oss att bära det, de äro inte alltid närvarande, men när vi minst ana det, komma de åter och styrka oss. Det är rätt banalt och framför allt som tolkning oriktigt. Liksom det romantiska här utplånats, så utplånas det ungtyska i några återgivna dikter av Lenau. Ung-

Digitized by Google

tyskarna voro framför allt „geistreich". Då den sinnliga formen hos dem kommer till korta, synas de överintellektuella. Det är med dem som med den dvärg, Strindberg skildrat: utan att vara genial syntes han det tack vare en rik normal utveckling av de intellektuella krafterna inom ett kroppsligt hölje, vars växt stannat och som därför bar ett barns alla kännemärken. Lenaus *Am Bette eines Kindes* är „geistreich". Skalden talar om sömnens slöja, genom vilken barnets leende synes, och i andra strofen om dödens tätare slöja, genom vilken intet leende förmår skimra emot oss. I diktens svenska dräkt har slöjan blivit en del av sängutstyrseln. Det är naturligare. I den första av *Aftonbilderna* håller Gud naturen i sin famn och låter sitt gudaöga ömt vila på henne, som vore hon ett slumrande barn. I den svenska tolkningen jämföres naturen försänkt i slummer med ett litet barn, som sover under en jordisk faders vakande öga. Eichendorffs *Nachts*, återgiven av prof. H. på ett icke helt klanderfritt sätt, och Lenaus första aftonbild ha samma motiv. Vid jämförelse framträder tydligt den senares intellektuella överhettning. I *Vergangenheit* säges aftonstjärnans bleka gnista sorgset tindra ned till oss och dagen sjunka i den stilla dödens vila. I den svenska versionen heter det mycket naturligare, att dagen "somnar in i västerled", skada blott att uttrycket icke passar ihop med de föregående troget återgivna orden om aftonstjärnan. När det gäller Lenau, är det naturliga icke det bättre. Och likväl är han en verklig skald. Det är, som om i honom den gamle tyske munken Otfrids ande levat upp igen. Över Lenaus dikter kunde stå de rubriker: spiritaliter, moraliter, mystice, vilka Otfrid använder över sina för lyrisk skönhet ingalunda främmande utläggningar av den heliga historien, blott att Lenaus utläggningar gälla naturföreteelserna. Utom de redan nämnda finnas några smärre dikter av Eichendorff och ett par av Lenau i prof. H:s samling. I *Den korta färden* är den poetiska bild, som uppbär originaldikten: livet en dagsresa, ologiskt genomförd, vilket förvirrar läsaren. De övriga eichendorffska höra till de många i skaldens alstring, vilkas tjusning ligger i en ytterst intim rytm. På den som skimrande vingar flyga de emot oss. Äro de obetydliga, så äro de det som sommmarfjärilar. Deras återgivande på annat språk fordrar en mycket lätt och säker hand, och ett misslyckande behöver knappast ens ursäktas. Utan vingarne är fjärilen visserligen blott en ful larv. Lättare i alla avseenden att återge är Lenaus andra aftonbild, även *Am Grabe Hölty's* och *Sehnsucht nach Vergessen*, alla i odeform. De två första ha funnit ett relativt lyckligt återgivande, den sistas svenska dräkt är vällyckad.

Hilmer Gillqvist.

R. E. Zachrisson: Lärobok i engelska, för självstudium, studiecirklar och äldre nybörjare. Stockholm 1923. Tidens förlag. 159 sid.; pris: Kr. 2,50.

The interest in the English language has been constantly growing in Sweden during the last few years; and the demand for text-books for both beginners and more advanced pupils has

Digitized by Google

been very great. Nearly every year new books and new editions have been published. Among the large number of text-books for beginners Prof. Zachrisson's Läsebok i engelska is entitled to special notice owing to its author's great knowledge and wide experience in the teaching of English in its various stages.

As is stated in the Preface, this primer is mainly intended for self-study and reading circles, and in order to enable the pupil to learn the pronunciation by himself Prof. Z. has adopted a simple phonetic alphabet built on the Swedish spelling. This is not a new idea, as authors before him have tried a similar system, e. g. Grove in his Modern Engelsk Läsebok, all of them with a view to avoiding the stumbling stones of a special phonetic alphabet with its strange and inverted letters. No doubt the pronunciation of the phonetic spelling *(wð)* 'were' and *(inaˈf)* 'enough" is better remembered than the spelling *(wəə)* and *(invˈf),* but on the other hand it is very uncertain whether, in the former case, the pupil's pronunciation will be as correct and good as in the latter. There is no doubt that in the case of Prof. Z.'s simplefied phonetic alphabet, the pupil will be greatly influenced by the Swedish pronunciation, the Swedish letters naturally suggesting a sound similar to the Swedish sound. During two months I have had an opportunity of comparing Prof. Z.'s phonetic alphabet with the one generally used in our Swedish schools, and this comparison certainly does not speak in favour of the former. Moreover, how is anyone who is supposed to learn the English sounds all by himself, in spite of the most elaborate descriptions of the sounds in question, to get at the correct pronunciation of say the spelling *(indzjˈdjing)?*

Prof. Z. has given the ordinary English spelling side by side with the phonetic spelling, apparently in order to promote a quicker learning of the pronunciation. This method may be justified when the book is used for self-study only. In circles, clubs and classes it certainly does not contribute to any special accuracy in the pronunciation. For in the latter case we can always count on certain pupils who will instinctively glance at the phonetic text and never take the trouble of learning the ordinary spelling properly so as to be able to read an English text independent of the phonetic alphabet. The ideal thing is in my opinion to have the phonetic text printed in a separate booklet which can be put aside when the pupil is ready for the reading of the ordinary spelling.

Great pains are required on the part of an Editor to be able to give a phonetic text without inconsistencies and mistakes and to satisfy all critics. On the whole Prof. Z. has been successful with his task of giving a correct and reliable phonetic text. Personally I should have preferred the pronunciation *(ðo)* instead of *(ð)* given by Z. in the last syllable of words such as *morrow, swallow, piano, also,* etc. I cannot hear any difference in an educated Englishman's pronunciation between this sound and the vowel of the last syllable of the word *almost* pronounced by Z. as

Digitized by Google

(åhlmåost). Z. gives the pronunciation of *collection* as *(kål'eksjĕn), confusion* as *(kånfj'ohzjĕn), policeman* as *(pål'ihzmĕn)* etc. To my mind this pronunciation with *(å)* in the first syllable instead of *(ĕ)* sounds somewhat solemn and pedantic. It does not go very well with the quick, easy reading Prof. Z.'s phonetic text presupposes. Finally the pronunciation *(mih'nis)* "meanness" and *(ga'hdin)* "garden" I must say I have never heard nor seen in any pronuncing dictionary.

There are very few misprints in the phonetic text. I have only noticed the following: page 34. l. 3 from bottom *(rü'vĕ)* read *(ri'vĕ);* page 61 l. 18 from top *(njohs)* 'news' read *(njohz);* page 124 l. 11 from top *(låhf)* 'loaf' read *(låof).* In the phonetic text the letter (u) is used although not dealt with in the phonetic section at the beginning of the book.

The best part of Prof. Z.'s book is no doubt his English text. It contains short accounts of various things belonging to everyday life, from the family, time, seasons, weather down to letter writing and shopping, all written in simple language. Here and there the interest is stirred by an anecdote. In no other primer of this kind I have found such an immense and up-to-date stock of words as in this book. Prof. Z. has preferred writing about Swedish life, manners and customs. Thus we find f. i. a Swedish flat described instead of the English house. Whatever the opinion may be of the lack of a full account of English customs etc., it certainly increases the grown-up pupil's interest if he is taught the names of all the things round him instead of having to learn many things he may never see. Never before have I seen Swedish porcelain-stoves referred to in an English primer, nor have I found a workman complaining of his low wages or talking of going on strike, which, however, will appeal to pupils belonging to Trade Unions. — After the English text an idiomatic as well as a literal translation is given. It is most important that such a translation is absolutely correct; this is not always the case in Prof. Z.'s book. Om page 19 f. i. *parents* is translated by 'släktingar", page 20 *sheep* by 'kalvar". Now and then we come across an expression which cannot be regarded as Standard Swedish. On page 82 *fond of work* is literally translated by 'glad för arbete", which sounds dialectal to me. Why not 'förtjust i arbete"?

Below the translation of each piece references are made to the various sections of the Grammar at the end of the book. This grammatical part, which contains the Accidence and the chief things of the Syntax, is excellent. In front of each section a full account of grammatical terms and conceptions is given so that the book can be used by persons without any previous grammatical knowledge. Unfortunately the Editor has overlooked a serious mistake at the very outset of this part. On page 121 the following curious rule is given: "Den *obestämda artikeln en, ett* heter *a (ĕ)* före vokalljud, *an (ĕn)* före konsonantljud." In the section dealing with adjectives the Editor has not given

Digitized by Google

the adjective *late* among the irregular forms. The list of irregular verbs might have contained a few more forms, which the Editor for practical reasons has discarded.

Prof. Z.'s new book is a very valuable addition to our stock of English primers and can be strongly recommended. The price, Kr. 2,50, cannot be said to be dear for the book which appears in a neat and nicely printed volume.

Uddevalla, November 1924. ***Herbert Kalén.***

Wilhelm Dibelius, *England.* 3. durchgesehene Aufl. Stuttgart, Leipzig und Berlin 1924, Deutsche Verlagsanstalt. 2 Bände XV + 424 s., 276 s. M. 18: —

Det berättas om en professor som hade att tentera en ovanligt kunnig studentska, att han till slut i sin förtvivlan kastade fram frågan: Hur underteckнar ärkebiskopen av Canterbury sina brev? Även detta visste hon emellertid, varför hon skickades av med ett förnämligt laudatur plus professorns hjärtliga välsignelser.

Denna enkla historia har lockat många laudatursaspiranter att ta reda på svaret, men troligen har ingen av dem fått tillfälle att briljera med det i tentamen, utan de ha fått nöja sig med att svara för innehållet i den handbok de i sista stund slagit i sig. Och gamla Borg, som älskvärt upplyser om att London har 14 polisdomstolar, att The Most Illustrious Order of St. Patrick instiftades 1783, att äldste söner till yngre söner av lorder komma som n:r 65 i rangrullan, har inte varit den källa ur vilken den frejdade studentskan öst sitt vetande. Nu är det naturligtvis ganska likgiltigt om man någonsin upptäcker hur ärkebiskopen av Canterbury undertecknar sina officiella skrivelser — huruvida han verkligen även signerar sina brev på samma pompöst medeltida sätt har jag tyvärr inte haft nöjet att övertyga mig om — men säkert har en och annan student i skräck för tentamen drivits att leta upp andra handböcker än Borg, och sedan har han kanske under lugnare förhållanden återvänt till dessa för att lära sig intressantare ting, som varit av större värde för honom och för undervisningen. Och därför har nog hans högvördighet fyllt en mission även bland våra engelsklärare, även om de knappast genom honom stimulerats till att försöka meddela den planmässiga Kulturunterricht som numera kräves i stället för isolerade realia, åtminstone i Tyskland. Men den lärobok som väl flertalet av våra nu verksamma språklärare haft som första handledning härutinnan, Borgs Engelska samhällsförhållanden, var ju knappast ägnad att uppamma någon livligare hänförelse för ämnet, även på en tid då den ej var så föråldrad som nu.

Det måste medges att inte ens den bok vars titel läses härovan lämnar tydligt besked om *Randall Cantuar,* men i gengäld kan man där få upplysning om det nya bondeståndets uppkomst i våra dagar, valreformen av 1918, Guild Socialism, Ministry of Health, Northcliffepressen, de moderna universiteten och externatläroverken, undervisningslagen av 1918, och otaliga andra fakta rörande modernt engelskt stats- och samhällsliv. Redan därigenom har Dibelius' impo-

Digitized by Google

nerande arbete, vars första upplaga utkom 1923, distanserat alla äldre handböcker, t. ex. Wendts och Spies'; de av engelsmän utgivna behandla ju så gott som undantagslöst speciella sidor av engelskt kulturliv [1]). Dibelius har vågat försöket att ge en syntetisk bild härav, och från alla håll har erkänts att resultatet är glänsande, låt vara att ingen kan skriva en dylik bok så att den tillfredsställer var och en.

Författaren har givetvis utnyttjat de nyaste källorna och senaste tillgängliga siffermaterial. Varje kapitel inledes med en utförlig systematisk bibliografi, och i slutet på verket finner man ett namn- och sakregister, som gör det möjligt för en att bekvämt använda de omfångsrika volymerna som uppslagsbok.

För att antyda innehållets omfattning avtrycker jag här kapitelrubrikerna: *I. Buch: Reich und Volk.* 1. Geschichtliche und kulturelle Grundlagen. 2. England als Beherrscherin der britischen Inseln. 3. Der Aufstieg zur Macht im Kampf mit Frankreich. Das Kolonialreich. 4. Der Kampf um die Weltmacht. England, Deutschland und Amerika. 5. Bevölkerung und Wirtschaft. 6. Volkscharakter. *II. Buch: Die Staatsverfassung.* 1. Die Parteien. 2. Die parlamentarische Regierung. 3. Die Verwaltung. 4. Rechtspflege. 5. Presse. *III. Buch:Religion und Kirche.* 1. Die anglikanische Kirche. 2. Der Katholizismus. 3. Die Freikirchen der Dissenters. 4. Gegenwartsprobleme der englischen Kirche. 5. Englische Frömmigkeit. *IV. Buch: Erziehung.* 1. Die Universitäten Oxford und Cambridge. 2. Schottische Universitäten. 3. London und die nördlichen Universitäten. 4. Volksschul- und Fortbildungsunterricht. 5. Höherer Unterricht.

Av denna torra lista skulle man kunna förledas att tro att Dibelius' verk allenast är ett kompendium av fakta, liksom så många andra arbeten med liknande syfte. Intet kan dock vara oriktigare. Tanken på denna bok, säger författaren i sitt förord, har uppstått under kriget, och med den har han velat skänka sina landsmän en djupare förståelse av ett folk och en kultur, som tyskarna förut icke kände, eller som de i varje fall kände blott ytligt och ofullkomligt. Han vill "eine Volksseele deuten helfen", och han har gått till sitt svåra värv med ett allvar som måste väcka även en utomståendes respekt och sympati, vilken uppfattning läsaren än må hysa om rättfärdigheten av tysk eller engelsk politik, om värdet av tysk eller engelsk kultur. Säkerligen ställer sig mången svensk skeptisk mot varje tysk tolkning av engelska förhållanden och engelskt psyke, och vädrar genast anti-engelsk propaganda, och detta är ju förklarligt efter krigsårens internationella förtalskampanj. Det bör därför sägas ifrån, och det energiskt, att till denna art av litteratur hör icke Dibelius. Hans ärliga vilja till objektivitet är omisskännlig. Men han vore icke den rikt begåvade man vi äro förtrogna med från hans tidigare författareskap om han nöjde sig med att mekaniskt regi-

1) Bortsett från elementära översikter som t. ex. J. R. Peddie, *The British Citizen.* Blackie & Son 1920. (2/6). — En bra engelsk historia av måttligt omfång är: F. W. Tickner, *Outlines of British History.*. Univ. of London Press 1923 & 1924. 2 vols. (7/-).

Digitized by Google

strera: han frågar sig oavlåtligt, hur allt detta blivit till, och vad det är värt, för engelsmännen själva, för mänskligheten i stort, och — i ett slutkapitel, vars genomläsning han överlåter åt vederbörandes gottfinnande — för Tyskland just nu. Men man blir inte påtvingad några omdömen, även om man ofta böjer sig inför den slående riktigheten av författarens. Vad Dibelius vill förmå en till, det är att reflektera själv över dessa viktiga problem, och den läsare skall vara bra färdig med sin åskådning och sitt vetande, som ej lägger hans bok ifrån sig mera kunnig och mindre cock-sure.

Vi bruka gärna le ett medlidsamt löje åt de antikverade former i vilka engelskt samfundsliv allt fortfarande rör sig. "In diesem urkonservativen Lande gibt es keine Umwälzung, sondern nur Entwicklung" (I 21). Men hur mången av oss har gjort klart för sig att dessa uråldriga former i talrika fall verkligen tjäna ett modernt syfte. Så t. ex. de fossila ämbetena i kabinettet, Lord Privy Seal, Chancellor of the Duchy of Lancaster etc., vilka besättas med män som premiärministern av en eller annan anledning önskar ha med bland de utvalda utan att behöva göra dem till chefer för departement (I 170, 258). The Judicial Committee of the Privy Council fungerar numera som högsta domstol gentemot kolonierna (I 382). Jämför vidare vad som I 330 säges om de gamla skråna och gillena i City. Man slår alltså nytt vin i gamla läglar, eller för att tala med Dibelius: "Man pflegt in England alte Zöpfe nicht abzuschneiden, sondern umzufrisieren".

Särskilt intressant och betydelsefullt synes mig kapitlet om folkkaraktären. Väl ha många förut framhävt alla de drag vilka här betecknas såsom typiska för engelsmannen, men det är välgörande att läsa en skildring fri från både devot beundran och gallsprängd kritiklystnad. Det konstitutiva hos engelsmannen är enligt Dibelius hans starkt utpräglade individualism. Han fogar sig inte i något som han ej själv skapat, är ständigt böjd att sätta sig upp mot varje form av statligt, militärt eller kyrkligt tvång, och har över huvud ringa förståelse för staten. Han entusiasmeras ej lätt för en abstrakt idé, men gärna för människor. Dock, och detta är det viktiga, engelsmannen är individualist allenast inom det traditionellas gränser, inom typen. Därför spelar också gentlemannaidealet en allt överskyggande roll i England. Utbildningen vid de gamla public schools, liksom i Oxford och Cambridge, går också framför allt ut på att skapa gentlemen, ej att bibringa vetande eller att framdriva specialister. För populär tysk, och väl även svensk, åskådning är ju det engelska uppfostringssystemet en styggelse. "Wie können", säger Dibelius II 88, „aus Vorbedingungen, die den unsrigen in jeder Beziehung unterlegen zu sein scheinen, sich doch Ergebnisse entwickeln, die sich mit den deutschen durchaus vergleichen lassen?" Svaret må den intresserade själv uppsöka. Faktum är, att det engelska systemet alstrar en människotyp, „der überall über Menschen herrscht und Menschen kennt und alle Probleme als moonshine verachtet, der in der Welt imponiert und den auch wir als tüchtig und imposant anerkennen müssen, so energisch auch unser innerstes Empfinden ihn als eigenes Vor-

Digitized by Google

bild ablehnen wird" (II 171; jfr också I 323, II 93, 95) [1]). De sista orden vittna om, att författaren ej utan vidare anammar det engelska gentlemannaidealet och den uppfostran som ligger därbakom; tvärtom har han underkastat det en ingående granskning (I 185 ff.). Lika litet tror han att den engelska parlamentarismen kan obeskuren apteras för tyskt bruk (II 216).

Som ett gott exempel på de talrika jämförelser Dibelius anställer mellan engelska och tyska förhållanden kan nämnas hans karakteristik av tyska och engelska ämbetsmän, en jämförelse som ej är enbart smickrande för författarens landsmän (I 198, 306).

Anmärkningsvärt fri från hätskhet eller bitterhet är framställningen av kampen om världsherraväldet. Naturligtvis ha krigets sår ännu icke ärrats ens hos män såsom Dibelius, och stundom möter man harmfyllda ord om krigslögnerna, men när förf. behandlar „die geistige Propaganda" (de anglikanska strävandena för enandet av kyrkorna, boyscoutrörelsen etc.) söker han på ett beundransvärt sätt göra engelsmannen rättvisa. Han vill övertyga tyskarna om att denna propagande ej nödvändigtvis behöver vara enbart krass maktlystnad i ideell maskering: „Wir vergessen allzu leicht, dass grosse humanitäre Ziele bei dem einzelnen Engländer durchaus echt und wahr sein können, auch wenn die englische Politik sich ihrer zu recht durchsichtigen Propagandazwecken bedient. Die Mischung von egoistischen und altruistischen Motiven ist bei allen Menschen verschieden; bei dem grossen ethischen Führer wird das altruistische, bei dem verantwortlichen Staatsmann das nationalegoistische Moment überwiegen, ohne dabei jedoch die andere Seite völlig auszuschliessen" (I 114; jfr också II 67). Mera kan man ej rättvisligen begära av en tysk i dessa år. Detsamma kan sägas om de ord med vilka Dibelius sammanfattar sin jämförelse mellan tysk och engelsk fromhet: "Deutsche Religiosität sieht in englischer Frömmigkeit nur unvollkommen verkleidete Heuchelei und tut ihr damit bitter unrecht. Englische Religiosität findet im Lande Luthers nur nacktesten Materialismus und hat keinen Blick für religiöse Tiefen des deutschen Lebens. Beide haben voneinander zu lernen" (II 79). Däremot måste man nog ställa sig frågande inför fortsättningen: „Wo aber die wahren Quellen des Lebens stärker rauschen, das dürfte nicht zweifelhaft sein". Ty vem vågar döma om detta.

Lika svårbedömbara äro de „Schlussbetrachtungen", som fullborda verket, och i vilka Dibelius söker ge svar på frågan om sannolikheten av ett brittiskt världsherravälde. Han profeterar emellertid inte, utan vill i stället mäta de andliga förutsättningar engelsmannen har för att bli den imperator mundi Cecil Rhodes drömde om, och utslaget blir för Dibelius detta: „Eine Welt ohne ein mäch-

1) I detta sammanhang kan anföras ett yttrande av Robert Dell i The New Statesman 25/10 1924: "When one lives in Germany, one is tempted to think that a lot of knowledge is a dangerous thing. The Germans have far more knowledge than we have — they are choked with it — but an Englishman seems to make a better use of a little knowledge than a German of ten times as much". Samma sak har f. ö. betonats av Price Collier i hans bok om England and the English.

Digitized by Google

tiges England würde verarmen, eine Welt unter einem allmächtigen England würde verdorren".

Jag har med alla dessa citat velat ge någon föreställning om arten av Dibelius' nya arbete, och det torde vara tämligen överflödigt att avrunda min anmälan med ett självklart dringendst empfohlen. Särskilt i dessa tider med beskurna resemöjligheter är det ju dubbelt värdefullt att ha tillgång till en modern handbok sådan som denna, men den ger dessutom mångahanda som inga sommarresor till England kan skänka en, och därför borde varje engelsklärare ha den som en kunskapskälla och en stimulus på sitt bord. Åtminstone borde den finnas i varje skolbibliotek. Ty det är ett verk av eminent betydelse inte bara för språkmannen, utan också för historikern, för teologen, och över huvud för var och en med något djupare intresse för things English. Allra mest skulle man kanske önska att den komme i händerna på våra journalister, men i det lägret, liksom i vissa andra, finner man det nog i regel bekvämast att leva på de gamla slagorden och de traditionella fördomarna.

Mats Redin.

CASSELL's NEW ENGLISH DICTIONARY.

English lexicography has after the war been enriched with a new work, Cassell's New English Dictionary, edited by Ernest A. Baker, London 1919. Besides the dictionary itself, the work also includes three appendices, among them a valuable list of abbreviations, and further a supplement comprising "words coined, introduced, and brought into popular use during the Great War". In the introduction we are told that the main body of the work was originally intended to be published as early as 1914 or 15, but that the outbreak of war made it necessary to postpone its publication until happier conditions should come. When, after the war, the work could at last appear, it had been enlarged with the above-mentioned supplement. The main body, although somewhat more extensive, is of the same type as the well-known Concise Oxford Dictionary (C. O. D.), which has obviously also been taken as a pattern. The new material to be found in it is, however, not so large as the difference in the number of pages would give one to expect. The definitions are very often explained more fully than in the C. O. D. and thus occupy more space. As to the general reliability of Cassell's dictionary, there is certainly as little reason to doubt it as in the case of the C. O. D. Without wishing to deny the value of the new material which Cassell's work — apart from the supplement — really offers, the writer finds a certain incompleteness with regard to c o m p o u n d e d words. The deficiences which in this respect are to be found in the C. O. D. do not seem to have been supplied in the new dictionary to the extent desired. It seems that a dictionary in which the occurrence of s i m p l e words leaves nothing further to be wished for, should also include at least common combinations of words to such an extent that, by reference to them, it would be possible to form others of

Digitized by Google

a similar nature. In Cassell's dictionary (as in the C. O. D.) we seek in vain for such common combinations as for instance: cost of living, election campaign (victory, etc.), expression of opinion, film-actor (-drama, -producer, etc.), labour conflict (movement, party, etc.), economic life (Swedish: näringsliv), meeting (letter) of protest, motoring tour, separate (separatist) peace, home (domestic, foreign) politics (policy), salary (salaries) question, share (joint) capital, sporting life (newspaper, suit, etc.), sports ground (movement, meeting, etc.), standard of living, wages dispute (agreement, etc.), working-power, world war, world's congress. — Numerous instances of a similar kind could be mentioned. It is to be noticed that the examples referred to are by no means accidental combinations but fully established and uniform expressions. Foreigners especially have every reason for making this complaint. The editors of the two dictionaries in question have perhaps not quite realized how very difficult it may often be for anyone not having English as his mother tongue to compound words in English.

The supplement is remarkable because we find there, probably for the first time, a collection of words coined or popularized during the recent Great War . A great many of the words in this collection are, of course, technical and scientific. Here, too, the remark can be made that compounded words have been neglected to a rather large extent. The following are only a few examples of such combinations, which ought to have been found here: air arm (force, observer, pilot, warfare, etc.), contraband of war, food control (corresponding to the Swedish 'folkhushållningskommissionen'), the eight hour day, housing question (shortage), index figure (number), long-range (gun), prison (prisoners') camp, rationing card (system), trench warfare, war bonus (cost of living bonus), etc. etc.

In Cassell's dictionary the pronunciation of most words is given. It would have been more valuable, however, if phonetic signs (viz. the alphabet of the international phonetic association) had been used instead of the ordinary letters of the alphabet, which are not always adapted to indicate the different sounds in a distinct way.

To sum up, one can say that the reliability of Cassell's dictionary is certainly beyond all doubt (just as is the case with the C. O. D.). However, it would have been more desirable, at least from a foreigner's point of view, if the collection of compounded words had been more complete. It cannot be denied that it is rather a big step from these concise dictionaries to the great Oxford English Dictionary. Therefore there is no doubt that an abstract of the modern part of the great O. E. D. on a broader basis would be greeted with satisfaction, in the first place by the many foreign students of the English language who are not in a position to consult the great O. E. D., which, owing to the high price, can only become the property of the few. Dare one hope that such a work will some time in the future appear?

Einar Ekblom.

Malmö 1925, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

[Subject to r

The following have kindly
countries and copies of the pros

Austria. Dr Kurt Knoll, Wäh

Belgium.

Czechoslovakia.

Denmark.

Esthonia.

France. M. Fernand Herbert, 4
Paris VI.

Germany. Herr Dr Adelar An
Auslandsamt der Deutsch

Holland. Mr J. J. Leliveld, 73

Italy. Signorina C. Gualandi,
Pioli, Via Orti 7–9, Milanc

Latvia.

Lithuania.

Norway. Miss J. Killengree
kontoret, Oslo.

Poland. Prof. B. W. A. Masse

Portugal.

Serbia. Miss A. Christitch, 33

Spain. Señor Don José Castil

Sweden. Dr Elfstrand, Djurs
Mr Louis Zettersten, P.O.

Switzerland. Prof. E. Record

U.S.A. Dr S. P. Duggan, Ins
Dr D. A. Robertson, Ame

A Vacatio
in Cambridg
for the conve
equal parts:
The subj
and **Art.**
The Time
but will not
8.30 p.m.

Digitized by Google

consented to act as Honorary Correspondents in their respective pectus and application form can be obtained from them gratis :

ringergürtel 156, Vienna IX.

8 Rue du Général Foy, Paris VIII ; M. Lemaire, 28 Rue Serpente,

germann, Aldstädter Kirchstrasse 3, Bielefeld ; Herr H. Hendriock, n Studentenschaft, Berliner Strasse 137, Charlottenburg.

Nicolaes Maesstraat, Amsterdam.

Via San Petronio Vecchio 21, Bologna (17) ; Prof. Dott. Giovanni .

, Frognerveien 22iii, Oslo ; The Secretary, Studie-Oplysnings-

y, Chyby, p. Sady, via Poznań.

Brooke St., London, E.C.

lejo, Junta para ampliación de estudios, Almagro 26, Madrid.

holms-Ösby, Tel. 237 ; Docent M. A. Redin, Uppsala, Tel. 3453 ; Box 414, Stockholm.

on, Directeur du Collège, Vevey.

titute of International Education, 522 Fifth Avenue, New York ; rican Council on Education, 26 Jackson Place, Washington, D.C.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 3. * MALMÖ * Mars 1925

»SVENSKA AKADÉMIEN».

Jämte några andra anmärkningar över svenskt latinuttal.

1.

I sin artikel »Snoilskys utomlands och hemma» (Sv. Dagbl. 26/7 1924) omnämner Axel Lundegård bland annat, att Snoilsky uttalade Akademiens namn »med det mindre vanliga mera högtidliga latinska tonfallet», varmed han, såsom i det följande skall visas, vill säga, att S. gav ordet den betoning, som ovan angives.

Då jag i början av förra året satt och funderade över åtskilliga frågor rörande svenskt uttal, rann även denna besynnerliga uttalsform mig på nytt i tankarna. Jag erinrade mig bestämt att vid något tillfälle i barndomen till min stora förvåning ha hört en lärd man så uttala ordet. För flertalet av de kolleger och andra vänner, som jag i saken åtsporde, var detta uttal alldeles okänt, men två av dem mindes, att de hört C. D. av Wirsén använda detsamma. En tredje, en f. d. studiekamrat och »landsman», berättade, att under något läsår på 80-talet några medlemmar av Stockholms nation i Uppsala sysslade med undersökningar över Stockholmsmålet och att vid ett för detta ändamål hållet sammanträde under ordförandeskap av docenten Lawrence Heap Åberg en annan på 70- och 80-talet i Uppsala välbekant stockholmare, Alfred Victorin (något år därefter prisbelönt i Akademien för en diktsamling) meddelade den upplysningen, att det visserligen heter »Vetenskapsakademi(e)n» men »Svenska Akadémien». En fjärde drog sig till minnes, att han i barndomen alltid hört sin far (kyrkoherde i Stockholm) använda ifrågavarande uttal, och en femte, att i en dikt av Talis Qualis, författad till firande av en familjefest i hans föräldrahem, ordet *akademien* (här icke om Sv. Akademien) förekom så betonat. Härtill må slutligen läggas, att Akademiens ordbok omnämner detta uttal såsom existerande jämte *akademin,* särskilt i betydelse av »samfund med uppgift att främja

Digitized by Google

någon eller några särskilda vetenskaper eller konster.» Därmed är ju icke sagt, att denna betoning särskilt användes om Svenska Akademien, men att så varit fallet eller åtminstone, att »Svenska Akadémien» överlevat alla andra *akadémier,* torde framgå av ovanstående. Själv kan jag icke erinra mig vid de tillfällen, då jag bevistat Akademiens högtidssammankomster (första gången 1878 eller 79) ha hört detta uttal; och lika litet som jag känner, om det någonsin inom Akademien varit det enda brukliga, lika litet vet jag, om det nu upphört att existera (ehuru jag är starkt böjd att tro det) och — ifall så är förhållandet — om det så att säga självdött eller efter formlig dom och rannsakning avlivats. Säkert är emellertid, att man ännu kan få höra det i en eller annan äldre lärd herres mun. Sålunda hörde jag helt nyligen en f. d. skolman använda detsamma men så gott som i samma andedrag uttala »*Akademins* ordbok». Betoningen *akadèmiadjunkt, -fogde, -gränd, -hemman* m. fl., som jag på 70- och 80-talet i Uppsala hörde och som enligt meddelande av en Uppsalaakademiker där fortfarande är den vanliga, torde sammanhänga med uttalsformen *akadémien;* ty att den icke har sin grund i någon svensk betoningslag eller -tendens, bevisas av sådana ord som *epidemisjukhus, ekonomibyggnad.* [1])

Enligt Lundegård är förklaringen av den även för honom egendomliga betoningen *akadémien* tydligen den, att det lat. ordet skulle heta *académia.* Verkliga förhållandet är, att i lat. poesi ordet förekommer såväl med denna betoning som med fortis på penultima. Jämte en i senlat. vanlig akcentförskjutning från *-ia* till *-ía* förekommer även, ehuru mera sällan, den motsatta, varpå sp. *académia* är ett bevis. Georges anför *(Ausführl. lat.-deutsch. Wb.)* två belägg, ett från Claudianus (4 o. 5 årh.) och ett från Sidonius Apollinaris (A. S.) (5 årh.). Men han citerar också två belägg för *academĭa,* ett från Tullius Laurea hos Plinius, *Hist. nat.* XXX, 8, och ett ur Cicero, *De divinatione* I (i Thoresens ed. s. 23):

"inque Acadēmī(a) umbrifera nitidoque Lyceo."

Om nu också, såsom utgivaren tycks föredra, denna vers kan skanderas

"inque Aca|démĭā| umbrifera osv. med förkortning av andra versfotens långa *a* framför följande vokal, så torde det faktum, att ordet på grek. heter icke blott ἀκαδήμεια utan även ἀκαδημία och att i den senare formen ι bevisligen är långt (Liddel & Scott, *A Greek-Engl. Lexicon),* vara ett tillräckligt bevis för att i det klassiska latinet det metriskt svårhanterliga ordet endast i poesi stundom hade fortis på antepenultima och att således Georges liksom Cavallin med full rätt i rubrikorden betona penultima. Och är »tonfallet» i »akadémien» senlatinskt, torde det väl knappast kunna

[1]) Även Stockholm äger en »Akademiegränd», vars tillvaro sannolikt är obekant för det stora flertalet, vadan ordet väl knappast har någon stadgad uttalsform.

Digitized by Google

sägas förläna ordet någon särskild »högtidlighet.» Det lat. ordets betoning har emellertid med vår fråga ingenting att göra, då det övervägande flertalet lat. ord på *-ĭa* via franskan inkommit i svenskan, och fr. ord på *-ie* utgå fr. senlat. *-ĭa*, vare sig penultima i det klassiska latinet är lång *(sympathīa)* eller kort *(symphonĭa)*. Liksom lat. *colónia*, fr. *colonie*, på sv. heter *kolonî* och i bestämd form *kolonî(e)n*, icke *kolónien*, så bör *akademi(e)n* ha samma betoning. Det är emellertid möjligt, att *akadémien* icke är en rent konventionell eller, vilket är detsamma, artificiell betoningsform. Det är tänkbart, att den i senlat. genom en spontan utveckling uppkomna betoningen *académia* bibehållit sig jämsides med den paroxytona och att det fordom liksom t. ex. *comedia* varit ett svenskt ord (»Tobie comedia») och att *-a* sedermera övergått till *-e*, liksom *materia, gratia, furia* blivit *materie* osv. Då emellertid denna betoning säkerligen icke är bekant för 10 % av Sveriges bildade män och kvinnor och då densamma för den, som känner den, ter sig såsom ett kuriosum, finns väl knappast något skäl att genom konstgjord inhalation söka hålla den vid liv.

Den nyssnämnda genom inverkan från den grek. ändelsen *-ία* i senlat. inträdda akcentförskjutningen från *-ĭa* till *ía* träffade först lärda ord såsom *philosophia, theologia* m. fl. men spred sig sedan även till andra ord, utan att i varje särskilt fall en grund för det ena eller andra uttalet torde kunna angivas. [1]) Man jämföre t. ex. fr. *Grèce* och *Prusse*, som utgå från *Grǽcia, Prússia* med *Italie* och *Russie*, som ha till omedelbar förutsättning *Itália Russía, compagne* (*compánia*) med *compagnie*, som ljudlagsenligt skulle heta *companie* (*compania*), *Cologne* och *colonie*, fr. *tragédie* och *comédie*, som ha den senlat. akcenten, med ital. och sp. *tragédia* och ital. *commédia*, sp. *comédia*, som ha bibehållit den klassiska, samt slutligen ital. *Andalúsia, Cristiánia, pharmacía, academía* med sp. *Andalucía, Cristianía, farmácia* (gr. φαρμακεία), *académia*.

Våra svenska landsnamn på *-ĭet* och *-ĭen* utgå, genom tysk förmedling, från grek. eller (ny)lat. namn på resp. *-εια*, *-ĭa* och *-ĭa*. Den nyss nämnda växlingen visar sig även här: ty. *Mongolei*, mhty. *Mongolîe*, har ljudlagsenligt framgått ur *Mongolĭa*[1]), men heter på it., sp. och eng. *Mongólia*. De ty. landsnamnen på *-ĭen* förutsätta lat. namn på *-ĭa*, där *a* utbytts mot *-en*, lånat från sådana namn som *Franken, Schwaben*, ursprungligen dat. plur. av namnen på resp. folkstammar[2]). Blott ett stadsnamn har, så vitt jag känner, av för mig obekant orsak, jämte formen på *-ía* även en form på *-ĭen: Alexandría, Alexándrien*. *Normandie* och *Picardie*, som naturligtvis lika gärna kunde heta *Normandien* och *Picardien*, ha väl direkt från franskan upptagits i svenskan och sakna åtminstone numera slutartikel, vilken däremot tilldelats

[1]) Meyer-Lübke, *Gramm. des langues romanes* 2,497; Nyrop, *Gramm. hist. de la langue franç.* 3.120.
[2]) Kluge, *Abriss der deutsch. Wortbildungslehre* § 53.
[3]) Kluge, § 52.

Digitized by Google

det många århundraden yngre *Algeriet*. Av ännu yngre datum är *la Tunésie*, som, olik sin äldre syster, i sv. fått den andra formen: *Tunisien*. Tyskan har för dessa båda länder även de nya namnformerna *Algerien* och *Tunesien*, men tycks fortfarande vanligen benämna dem med de resp. stadsnamnen.

De i ty. och sv. senast bildade landsnamnen på *-ei, -iet* äro *Tschecho-Slovakei, Tjeckoslovakiet* (det av slovaker bebodda området hette redan före kriget *Slovakei*). Enligt meddelande av en tysk vän förekommer i ty. även, men ytterst sällan, *Tschecho-Slovakien*. I sv. användes först formen på *-ien*. *Tjeckoslovakiet* är enligt prof. Noreen (Sv. Dagbl. $^{23}/_{12}$ 23) »först för ett par år sedan bildat av Harald Hjärne och sedan, väl på hans auktoritet, upptaget av ett par tidningar, under det att de flesta ännu fasthålla vid den äldre formen. Och däri göra de enligt min mening rätt». Jag torde ej misstaga mig, om jag säger, att den neutrala formen numera användes i flere tidningar (bland andra Sv. Dagbl.) och att jag sett den i Grimbergs sista volym. Märkligare är emellertid, att den fått plats i statskalendern. Märkligt och på samma gång glädjande är, att Rönnholm i sin sista upplaga har formen på *-ien*. Därmed är sagt, att jag för min ringa del, liksom prof. N., föredrar denna form. Vad som enligt min mening gör den neutrala namnformen mindre lämplig, är icke så mycket akcentväxlingen mellan *Slovák* och *Slovakiet*, en olägenhet — om den så bör kallas — som vidlåder alla de förut existerande namnen på *-iet*, utan fastmer den omständigheten, att de ty. namnen på *-ei*, av vilka våra endast äro en återklang, där de icke ha en halv- eller helasiatisk, ha en viss subaltern klangfärg. Dessa namn betecknade före den nya statens bildande, med endast ett undantag, icke suveräna stater utan antingen landskap *(Lombardei, Mongolei)* eller till sina gränser mer eller mindre obestämda områden, som icke bilda några administrativa enheter och där det folk, som givit dem namnet, vanligen lever blandat med något annat folk *(Wendei, Kassubei, Kirgisei, Uzbekei* och även *Slovakei* under dess ungerska tid). Det av Kluge omnämnda *Polakei* användes säkerligen aldrig utan den pejorativa bibetydelsen av kulturell efterblivenhet. Vad *Turkiet* beträffar, så betecknade i den byzantinska grekiskan Τούρκοι *ungrare* [K. B. W(iklund), N. F. B. 30, sp. 1069] och antagligen ett däremot svarande Τουρκία (varav senare mhty. *Turkîe)* det av detta folk bebodda området. Och även sedan ordet utsträckts till benämning på det Osmaniska riket, var ju detta rike länge för västeuropeisk uppfattning en barbarisk stat, ett stycke Asien i Europa, och dess invånare kristenhetens fiender. Att den nya staten i ty. fick formen på *-ei*, är ganska naturligt, då tyskan redan förut ägde ordet *Slovakei*. Om den motsvarande formen *Slovakiet* verkligen kan sägas ha existerat i svenskan före kriget, så torde i alla händelser de, som hört eller sett den, ha varit lätt räknade. Det nya statsnamnet lästes naturligtvis först i tidningarna, och det länder pressens män, av vilka väl de

Digitized by Google

flesta först läste ordet i tyska tidningar, till heder, att de icke slaviskt återgåvo den ty. namnformen med den däremot svarande, neutrala svenska utan, med riktig språkkänsla, bildade namnet i analogi med flertalet staters sv. namn. Att man sedan på en stor mans auktoritet slog till reträtt, är förlåtligt. Prof. Lundell skall, enligt vad jag hört, i ett i Uppsala hållet föredrag, med för mig obekant motivering ha förordat formen på *-ien* såsom namn på hela staten, men *Slovakiet* såsom benämning på den slovakiska delen, och samma mening lär ha uttalats av en annan av våra förnämsta slavister.

Av landsnamn på *-ien* bildar tyskan sådana sammansättningar som *Italienfahrer*. Ett motsvarande sv. *Italienfarare* vet jag mig aldrig ha hört eller sett, men i Sv. Dagbl. 30/12 24 benämnes en fotbollspelare, som vid den tiden i Spanien representerade »Göteborgs-Kamraterna», *Spanienspelare*[1]). Däremot har jag åtskilliga gånger, senast i Grimbergs sista volym, sett *Italiafarare*. För mitt öra ha båda typerna någonting främmande, helt naturligt, då jag aldrig hört någondera och icke synnerligen ofta sett den senare. Men den senare låter i alla händelser icke mindre främmande än den förra, vilken, teoretiskt sett, har det företrädet, att dess båda sammansättningsleder äro svenska. Att man föredrar den osvenska formen, beror helt säkert därpå, att man — såsom av det föregående framgår, med orätt — uppfattar *en* i ändelsen *-ien* såsom bestämd artikel, vilken icke är på sin plats i första leden av sammansättningar. »Furuön-äventyret» (Sv. Dagbl. 20/12 24) är ett språkfel, såvida det inte är ett skriv- eller tryckfel: ångbåtar, som gå till Värmdön, kallas *Värmdöbåtar*, och hamnen vid Värtan heter *Värtahamnen*. Dessutom har svenskan emellertid sen gammalt en tredje typ: *Spaniefarare*, *Ostindiefarare*, benämningen på de fartyg, som på Gustav Vasas tid och under Frihetstiden företogo färder till resp. länder. Varför inte då också *Italiefarare?* Ett modernt exempel av denna typ är *Asieforskningen* (Karl D. P. Rosén, Sv. Dagbl. 19/2 25). Det finala *e*'t i första leden av dylika sammansättningar är påtagligen, liksom i »mari*e*bild» hos Topelius och i »Tobi*e* Comedia», en försvenskad skrivning av den lat. genitivändelsen *-æ*.

Kopia (lat. *cópia*) tycks icke via franskan ha inkommit i vårt språk, eftersom det har kvar såväl den lat. ändelsen som den senlat. tryckaccenten. — De vid sidan av *Amalia*, *Emilia*, *Eugenia*, *Ottilia* existerande namnformerna *Amelie* etc. ha den fr. ändelsen, men huvudtonen har förskjutits till första stavelsen. Likaså i den föga melodiska, folkliga biformen till *Lucie: Lùssi*, som väl endast förekommer i sammansättningar: *-bal*, *-dag*, *-fest* eller i betydelse av ett av dessa ord, t. ex. »De ä *Lùssi* i morron». Utvecklingen av detta namn har väl varit följande: lat. *Lúcia*, senlat. *Lucia* sv. *Lucia* och, via fr. *Lucie* (d. v. s. *Lusí* med slutet *u* såsom i *kusin*

[1]) I samma tidning 12/1 25 förekommer »*Sverigeresa*», 28/1 25 *Sverige föredrag* och *Ungern-svensk* och 20/2 25 *Persiensvensk*.

Digitized by Google

och *musik*) *Lussí, Lùssi.* En liknande utveckling företer i ty. namnet *Sofia* (som, om det funnits i det klassiska latinet, där skulle hetat *Sóphia*): senlat. *Sophía,* fr.-ty. *Sophie* (uttal. *Sofie* och *Sofí*), dial. *Sófi, Sóffi.* (Uttalat med sv. lågton: *Sòffi,* såsom jag en gång hörde en landsman benämna sin tyska fru, kan ordet, åtminstone för mitt öra, i kakofoni nästan mäta sig med *Lùssi.*)

Såsom ett appendix till ovanstående skulle jag vilja framkasta och, såvitt mina lumières det medgiva, besvara den frågan: Hur betonar en olärd svensk latinska och grekiska (inkl. latiniserade och helleniserade) ord? Med »olärd» förstår jag då var och en, som visavi det ifrågavarande ordet varken äger en begreppsmässig, d. v. s. med hans allmänna vetande sammanhängande eller en dogmatisk (auktoritets-)kunskap, och ordet är således här ingalunda synonymt med »obildad». Det är naturligtvis tänkbart, att om man företoge en enquête bland ett antal i denna mening olärda personer på ungefär samma bildningsgrad, lika många skulle säga *akadémia* som *akademìa,* men jag tror det icke, och ifråga om de allra flesta ord skulle man nog kunna upptäcka grunden till det ena eller andra uttalet.

Såsom allmän »regel» gäller, att då enkla ord med betonad ultima eller antepenultima äro jämförelsevis sällsynta i svenskan, den olärde lägger tonvikten på penultima, t. ex. *Sokráles, Themistókles, Carólus, kolèran, Magdàla* (frireligiös predikant). En starkt bukolisk klangfärg ha *Vìola* och *Améli* (namn på två autoktona ungdomar i olika delar av Roslagen) och det tydligen av *kolèran* starkt anstuckna *kamèra.* Avvikelser från denna regel bero på inverkan från svenska eller i svenskan upptagna allmänt kända latinska eller latiniserade ord, oftast namn. Här äro att märka ord med någon av följande ändelser:

-ius.

Namnet *Julius* förekommer även bland allmogen, och familjenamnen på *-ius* (de flesta ursprungligen prästnamn) äro legio: *Rosenius, Beronius,* m. fl., och i anslutning till dessa säger den olärde *Árius, Dárius, Basílius.* Alla tre böra uttalas med betonat *i* eller också, i enlighet med en av prof. Hugo Bergstedt uppställd och av mig i en föregående uppsats refererad princip, *Areíos* osv. Det sista av de tre namnen har också i N. F. B. behandlats efter denna typ. Påvenamnet *Eugénius* borde av samma skäl ha fortis på penultima, men den angivna betoningen motiveras mer än tillräckligt av den hävdvunna betoningen i sv. *Eugénia* och it. *Eugénio.*

-ia.

Julia, Amalia, Eugenia m. fl. framkalla *Thália, Iphigénia.* Av det senare av dessa namn skulle jag vilja föreslå, att två skrift- och uttalsformer erkännas såsom i sv. riktiga: 1) en i överensstämmelse med nyssnämnda princip bildad »högtidligare» form *Ifigenèia,* 2) den av flertalet bildade men »olärda» svenskar, när ordet någon förekommer, använda och dels av *Eugenia,* dels av den i ty. er-

Digitized by Google

kända därmed likartade betoningen fullt motiverade uttalsformen *Ifigénia.*[1])

Det sällan förekommande stadsnamnet *Nikomedia* bör väl likaväl som *Alexandrìa* och *Antiokìa* bibehålla sin lat. tryckakcent men den av *Samárien* framkallade betoningen *Samária,* trots grek. Σαμαρεία, på grund av gammal hävd respekteras. Uttalet *Thalìa* är däremot efter min erfarenhet även bland bildade personer utan klassiska studier så vanligt, att det bör anses för det enda riktiga utan att den, som säger *Thália* därför behöver stämplas såsom »obildad». Och när, såsom nog stundom händer, någon resonerar som så, att den klassiska *Hélena* i sv. tal gärna kunde rätta sig efter den kompakta majoriteten av moderna *Helènor* och *hexámeter* efter *termométer,* så förtjänar hans resonemang icke att kallas "unmitigated nonsense."

I en stor grupp av lat. ord lägger emellertid den olärde tonvikten på *i,* nämligen i ord, för vilka finns en fr.-sv. form på *ie.* Det betonade *i*'t *i teologi* och *filosofi* framkallar betoningen *teologìa* och *filosofìa,* och det är därför jag tror, att flertalet säger *akademìa,* därmed således — för så vitt det gäller den exspiratoriska akcenten — utan egen förtjänst slående huvudet på spiken. Således: liksom det senlat. *philosophía* framkallat det romanska och via franskan den svenska betoningen, så har denna i sin ordning givit upphov till det olärda sv. latinuttalet av *philosophia* o. d. ord. Det tyckes som om denna akcentförskjutning slagit djupa rötter i det lärda latinet. Jag har i alla händelser aldrig hört något annat uttal än *ex analogìa,* och uttrycket förekommer ju icke annat än i »lärt» folks mun; och när jag en gång i samspråk med en mycket lärd latinare använde detsamma men (för att visa min lärde vän, att jag inte alldeles glömt det lilla latin, jag en gång kunnat) tillade, att man ju borde säga *ex analógia,* protesterade han och förklarade såsom sin mening, att det förstnämnda uttalet borde på grund av gammal hävd bibehållas. I alla händelser kan man säga, att i sv. tal denna betoning är lika berättigad som i »*filosofie* doktor» eller som franska nasalers ersättande med oral vokal + ng. Men en promotor säger naturligtvis i sitt på klassiskt latin hållna tal, likasom kombattanterna i en latinsk disputation — de enda »situationsmiljöer», vari latin numera talas — *philosóphiæ* (*theológiæ*) *doctor.*[2])

-ium, -ion.

---

[1]) Med skrivningen *Ifigeneia* jfr "*Harmodios* och *Arestogeiton*" (Axel Boethius, i *Vår tid* 1924). Albert Nilssons bidrag till samma volym: "Gœthes *Ifigenia*" lämnar oss tyvärr i okunnighet om hur den lärde författaren uttalar ordet. — I Gœthes *Iphigenie auf Tauris* har även *Hippodamia* (gr. Ιπποδαμεία) tonvikten på antepenultima.

[2]) Det är kanske inte så alldeles säkert, att i Geijers vers

Filosofia
Fast underliga
Dig oförtänkt sedan i huvudet gror

det första ordets betoning endast är en tillfällig licentia poetica.

Digitized by Google

Genom inverkan från och med stöd av vad vi nyss sett vara det vanliga uttalet av *-ius* och *-ia* uttalar nog den olärde även ord med denna ändelse med tonen på autepenultima: *Orion, Hypérion.*

-eon.

Här gäller vad vi nyss sagt om *-ion,* och ett ytterligare stöd för akcentens placering på antepenultima lämna sådana ord som *Gideon, Simeon, Napoleon* och kanske många fler, och *Odeon* uttalas därför säkerligen oftast eller åtminstone ofta *Ódeon,* såvida ordet icke på fr. vis skrives med accent aigu på *e,* vilken uppfattas såsom angivande betoningen.

-eum.

Konfronterad med t. ex. *Orpheum,* säger nog mången av våra olärda vänner *Orfèum* (el. *Orféum*), helst om av sammanhanget framgår, att ordet betecknar något slags samfund eller lokal och han eller hon är någorlunda förtrogen med orden *museum, lyceum.* Men där så icke är fallet, kan det nog hända, att något annat ord, t. ex. *petroleum,* blir utslagsgivande: Jag har förut bland ranologiska iakttagelser i några åttaklassiga damers språk anfört *jubíleum*..

-icus, -a, -um.

Då vi, d. v. s. jag och mina kolleger, på hösten anno 67 fingo säte och stämma i »nedre femte» och där gjorde bekantskap med *Hypericum perforatum* och *H. quadrangulum,* hade vi efter två års latinstudium med ganska många timmar i veckan säkert sett åtskilliga lat. ord på *-ĭcus, -a, -um,* men då ord på *-īcus, -a, -um (umbilicus, apricus, lectica)* äro mindre vanliga — vi hade ännu inte med Alexander hunnit fram till *Granicus* — så kände vi av sådana ord kanske endast *Urtica urens.* Det var därför antagligen för oss alla den naturligaste sak i världen, att ordet skulle heta *Hypéricum,* till dess vår lärare, som var en mångsidig man och även undervisade i grekiska, upplyste oss om att det bör uttalas *Hyperĭcum,* emedan det är sammansatt av ὑπό och ἐρείκη, en förklaring, som, då jag vid den tidpunkten icke kände någon annan betydelse hos ὑπό än *under,* föreföll mig högst besynnerlig. Det är först långt senare som jag fått reda på att prepositionen här har samma betydelse som i t. ex. ὑπόλευκος, *vitaktig,* och *sub* i »subtropiskt klimat» och att släktet fått sitt namn därav, att någon eller några i Sydeuropa förekommande arter likna vissa Erikaarter.

Veronica chamædrys forna sv. namn *Teveronika* har för längesedan utbytts mot *Teärenpris,* och de latinska växtnamnen läsas ej mer i alla skolor. Men drottning *Katarina Jagellonica* har alltjämt kvar sitt gamla namn och sin plats i svenska historien, och det är kanske i främsta rummet hon, som bär skulden till det ofta hörda uttalet *Thessalónika* (Θεσσαλονίκη), och icke osannolikt är, att hon narrat en och annan att säga *Titus Andrónicus.* Varken *Katarina Jagellonica* eller det nyss nämnda växtnamnet

Digitized by Google

var antagligen bekant för ägaren till en märr, vars bekantskap jag för några år sedan gjorde i Roslagen, som lystrade till det sannolikt av almanackan inspirerade namnet *Monicka*.

Utan tvivel finnas många andra grupper, men jag har för tillfället inte fler på lager. Då jag förelade eleverna i en fjärde klass — naturligtvis var och en utom hörhåll för de andra — de båda namnen *Filemon* och *Salome*, uttalade flertalet det första som proparoxytonon, antagligen, såsom jag beräknat, med stöd av *Salomon;* men det andra hade förmodligen förekommit vid kristendomslektionerna och fick därför riktig betoning. Även i andra språk torde stundom betoningen av ett främmande namn eller i språket upptaget lånord vara att förklara på liknande sätt. Då t. ex. i engelskan, som ju icke har någon motvilja mot proparoxytona *Ladoga* uttalas *Ladóga*, beror väl detta på inverkan från något ord sådant som t. ex. *Cadógan*.

2.

Ovan har endast den stundom förekommande olikheten i avseende på akcentläge (exspiratorisk akcent) mellan å ena sidan ett ord i det klassiska latinet, å andra sidan samma ord i senlatinet och såsom lånord i svenskan varit på tal, men med användningen av de olika akcenttecknen i t. ex. senlat. *copía, Lucía* och sv. *kopìa, Lucìa* har jag antytt olikheten i avseende på den musikaliska akcenten och därmed tangerat frågan om vårt traditionella svenska latinuttal. Här må dock genast anmärkas, att med svenskan införlivade lat. ord, om ock oftast, dock icke alltid uttalas med samma musikaliska akcent som samma ord i latinsk text. Sålunda uttalar jag de svenska orden *purpur, marmor, pastor, rektor* med gravis men de lat. orden alltid med akut, och *anus* såsom sv. anatomisk term vet jag mig aldrig ha hört uttalas annat än med akut. Likaså förefaller det mig, som om jag, åtminstone vanligtvis, skulle uttala *lupus* såsom sv. sjukdomsnamn med akut, varemot just detta ord är ett av de ej synnerligen många tvåstaviga paroxytona på *-us* efter 2 eller 4 deklinationen med stammen slutande på en konsonant, annan än *s* eller *t*, i vilka jag uttalar eller kan uttala nominativen med grav.

Frågan om den sv. akcentueringen av latin har först berörts av prof. Axel Koch i »Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent, 2» och sedermera utförligt behandlats av — för att gå i kronologisk ordning — prof. Ad. Noreen, Vårt språk 2, s. 240 ff, prof. K., Språk och stil 1910, s. 131 ff., prof. N., Vårt språk 2, s. 482, och doc. Olof Gjerdman, Spr. o. st. 1910, s. 186 ff. Då jag nu djärves göra ett inlägg i diskussionen, skall jag börja med att anföra några olikheter mellan de båda förstnämnda författarnes uttal och mitt, d. v. s. 60- (och 70-) talets stockholmska uttal. Den omständigheten, att ingen av mina fyra latinlärare var stockholmare, torde icke väga synnerligen tungt, då man på den tiden säkerligen icke fäste den ringaste vikt vid den musikaliska akcenten — termen var då naturligtvis okänd — och vad som i min betoning icke är latinskt eller gemensamt för hela mellersta

Digitized by Google

Sverige, kan helt visst kallas stockholmskt.[1]) Jag kan i alla händelser icke erinra mig någon som helst olikhet mellan dessa fyra lärares uttal eller någon av dem gjord rättelse i fråga om den musikaliska akcenten. Lika litet erinrar jag mig något mera av de båda universitetslärares uttal, som jag på 70-talet åhörde, proff. Häggström och Löfstedt, än att de, båda norrlänningar, antagligen med akut betonade penultina i lat. och grek. paroxytona på *a*,-η. Då nu i stockholmskan alla två- eller flerstaviga paroxytona på *a*, t. ex. *flicka, Ulrika, Gambetta, generalska, italienska,* tvåstaviga adjektiv i bestämd form samt alla tvåstaviga infinitiver på *a* i affektfritt tal ha gravis, så uttalar jag så gott som undantagslöst med gravis alla tvåstaviga lat. substantiv efter 1 deklinationen och fem. av adjektiv på *us,-a,-um;* akuten i *áula, cáuda* m. fl. beror tydligen på inverkan från sv., där t. ex. *Laura* (*Paulus* m. fl.) uppfattas såsom trestaviga med akut på antepenultima. Flerstaviga paroxytona vackla: *annóna, athléta, candéla, queréla, tabérna,* osv., men *auròra, cicùta, medùlla, Atèlla, ancilla, Masinìssa* osv.

Av tvåstaviga paroxytona på *-us* efter 2 och 4 deklinationen betonar jag 1) med akut: a) nomina propria i alla kasus: *Títus, Crǽsus, Órcus* med flera; b) nominativ av en mängd ord, där stammen slutar på mer än en konsonant, av vilka den andra är någon annan än *s* eller *t: mórbus, árcus, físcus, túrdus, mérgus, gállus, lúmbus, nímbus, trúncus, nérvus* osv.; c) ord, vilkas tonstavelse innehåller diftongen *au,* icke följd av *s* eller *t: láurus, táurus;* d) nom. av en mängd ord, vilkas stam slutar på enkel konsonant annan än *s* eller *t: cólus, fícus, fócus, lúdus, pínus, sónus* osv.; så även *násus;* 2) med gravis: a) *dèus* (likaså *mèus tùus sùus*); b) en mängd ord, vilkas stam slutar på *s* eller *t: ùrsus, hòrtus;* flera exempel skola i samband med prof. K:s förklaring av denna betoning nedan anföras; c) ord, vilkas stam slutar på *nd, nn* eller *rr: fùndus, mùndus, ànnus, pànnus, cùnnus, càrrus, cùrrus;* d) åtskilliga ord, där stammen, likasom i det redan anförda *lùpus,* slutar på enkel konsonant, annan än *s* eller *t: cìbus, fùmus, lùcus* ("*lùcus* a non lucendo"), *mànus* (men *nánus*), *mùrus, pilus, Rhènus, rìvus.* Fallet 2 b) skall, såsom utlovat är, nedan förklaras; likaså skall det bli klart, varför jag, trots nyss anförda *árcus,* säger: »Non eget Mauris jaculis nec *àrcu*». Däremot måste jag lämna åt andra att förklara, varför, då jag och många med mig säga eller kunna säga *lùpus, lùcus* osv., samma betoning av de under 1 b) anförda *morbus, arcus* osv. bjuder mig nästan lika mycket emot som att säga *Tìtus* eller *sòlen, stòlen.* I neutra på *-um* dominerar gravis: *fànum, fènum, vàdum, òvum, tèrgum* (jfr *mérgus*), *àurum* (jfr *láurus, táurus*). *Lutum, scutum* falla under 2 b). Akut ha neutra, vilkas stam slutar på *tr: metrum, monstrum, lustrum* osv.

[1]) Viktor Högberg *är* närking, Adam Ljung *var* värmlänning, Carl v. Friesen upplänning och Zacharias Göransson gästrike.

Digitized by Google

Betoningen av adjektiv på *-us, -a, -um* sammanfaller delvis men icke fullt med betoningen av substantiven. Gravis har här vidsträcktare område: *crùdus, cànus, pùrus, sèrus, vèrus* osv. Under 1 b) falla *crîspus, flâccus, fûscus, lârgus* osv., men icke *tàrdus, sùrdus* (jfr *tûrdus*), under 1 c) *glâucus, râucus*, under 2 b) *jûstus, làxus, càutus* osv. Av flerstaviga paroxytona adjektiv hava 1) akut de på *-anus, -avus, -eus, -enus, -ernus, -imus, -inus, -ivus, -urnus;* 2) gravis de på *-emus, estus, etus -osus, undus.*

I 3 deklinationen — här är alltjämt fråga endast om nom. sing. — dominerar akut: *sérmo, lábor, páter, míles, d(s)tas, nómen, cálcar, côrpus, ónus, ópus, fúlgur.* Men i neutra på *-e* har jag konstant gravis: *màre, rète, præsæpe,* tydligen i analogi med *skare, vete, våte, flöte* osv. *Ensis, mènsis, Athenièensis* osv. ha gravis av samma skäl som *cènsus, ùrsus* osv., vilkas betoning skall nedan förklaras; men många andra parisyllaba på *-is* kan jag uttala såväl med gravis som med akut, t. ex. *civis, panis* (men alltid *cánis*). Bland adjektiven på *-is* uttalar jag *grávis, lévis* och *brévis* och möjligen flere konstant med akut men kan åtminstone säga *mìtis.* Säger jag *fòrtis,* så är graven att förklara på samma sätt som i *hortus;* i övriga tvåstaviga kasus har jag antagligen alltid grav t. ex. "Vixere *fòrtes* ante Agamemnona." Flerstaviga paroxytona adjektiv på *-is,* med undantag av de på *-ensis,* ha akut, t. ex. *civîlis.*

Mot prof. K:s *lâctis, pâtris* har jag konstant grav i dessa ord, och i olikhet med prof. N. har jag *vîrtus, âtas, lâpis, règis, lègis.*

Utan tvivel beror den olikhet i betoningen av lat. ord, som förefinnes mellan svenskar från olika delar av landet, stundom på olikhet i betoningen av sv. ord av samma typ, d. v. s. med samma stavelseantal och samma tryckakcent — men icke alltid. När en norrbottning säger *stélla, âqua* m. fl., så har detta sin enkla förklaring däri, att han med akut betonar sv. paroxytona på *-a* t. ex. *gúmma, Émma, Matîlda.* Men då denna betoning av sv. paroxytona på *a* för en skåning är alldeles främmande (jfr sv. Akc. I. ss. 60—66) vågar jag — då varken prof. K. eller någon av de båda andra ovan anförda lärda författarna lämnat någon förklaring av dess förekomst i det skånska latinet — framkasta den hypotesen, att densamma traditionellt fortlevat från den danska tiden. Men över hela Sverige tycks man säga *ámo* och övervägande *ámas, ámat, ámant* (endast doc. Gj. känner exempel på *àmas, àmat*). Till förklaring av denna betoning hänvisar prof. K. på det bekanta faktum, att vi svenskar vid uttalet av ord från främmande språk i regeln använda akut och att läraren därför helt naturligt så uttalade *amo* etc., och en därmed nära besläktad förklaring av företeelsen ger doc. Gj. (s. 187), då han tänker sig möjligheten av att den akuta akcent, som svenskar genom personligt umgänge med utlänningar, t. ex. tyskar, tillägnat sig vid uttalet av deras resp. språk, sedermera därifrån »insmugit sig» i det sv. latinuttalet. Utan att naturligtvis bestrida, att mången

Digitized by Google

på denna väg kan ha lärt sig att säga *ámo* etc. har jag svårt att tro, att huvudmassan av akutbeståndet på detta sätt »insmugit sig» i vårt uttal av tvåstaviga lat. paroxytona, så mycket mer som jag skulle våga påstå, dels att blott en försvinnande liten procent av 1800-talets svenska latinlärare studerat utomlands eller på annat sätt kommit i någon livligare beröring med utlänningar, dels att ännu för en 60 à 70 år sedan det stora flertalet av dem, som då i Sverige undervisade i tyska, mycket litet bekymrade sig om den musikaliska akcenten och icke skulle ha funnit någonting att anmärka mot uttalet av t. ex. satsen "Dein Vater ist reicher als *mèiner*". Doc. Gj. har emellertid även en annan, alternativ, förklaring, enligt vilken ifrågavarande betoning inkommit, »genom tyskars inflytande», i vilket fall »akuten i *ámo, ámor, sérmo, áqua, stélla* osv. skulle kunna ha rätt gamla anor». En i huvudsaken härmed överensstämmande förklaring kan utläsas ur vad prof. K. s. 139 säger. Då han nämligen anser, att den i det skånska latinet undantagsvis förekommande graven i *dèus* kan bero på »ordets stora frekvens i det medeltida latinska kyrkospråket» följer därav påtagligen, att han anser, att alla andra tvåstaviga paroxytona redan under medeltiden i det sv. latinuttalet hade akut. Så är också min mening, och förklaringen på hur den kommit dit torde icke vara svår att finna. Sverige ägde redan före 1100-talets slut sex dom- eller kanikskolor[1]). Var lärarne vid dessa skolor inhämtat sin bildning, har jag ingenstädes funnit uppgivet. Möjligen voro somliga av dem utlänningar. De första svenska lärarna måste tydligen antingen i Sverige ha lärt sitt latin av utlänningar eller studerat någonstädes utomlands: vid ärkebiskopliga skolan i Lund eller vid någon av Tyskland lärdomsskolor, i Paderborn, Hildesheim, Bremen m. fl.[2]) Då flere andra nordbor, såsom redan på 1000-talet islänningen Sæmundr hin Frode, och på 1100-talet bl. a. de sedermera så frejdade danska biskoparna Absalon och hans efterträdare på Lunds ärkebiskopsstol, Andreas Suneson, studerat vid kloster- och kyrkoskolorna i Paris, är det ju icke osannolikt, att även svenskar letat sig dit. Det är emellertid först från senare hälften av 1200-talet som svenskar bevisligen mera regelbundet studerat i utlandet.[3]) Först styrdes färden till Paris, där de nyssnämnda skolorna i århundradets början sammanslutit sig och det snart så berömda Parisuniversitetet uppstått. Men sedan under följande århundrades lopp det ena tyska universitetet efter det andra grundats, först det i Prag (1348), vände sig strömmen av svenskar dit. Nog förefaller det vida sannolikare, att, om icke alla, så åtminstone en betydande del av dessa svenska studenter under mångårig vistelse inom något av de tre nämnda språkområdena tillägnat sig den kontinentala, vilket här är liktydigt med den

[1]) Hollander, Svenska undervisningsväsendets historia, I, s. 13.

[2]) Enligt Adam av Bremen sände den helige Sigfrid 12 svenska ynglingar till Bremen att där uppfostras (Hollander, s. 22).

[3]) Annerstedt, Upsala Universitets historia, I, s. 5.

Digitized by Google

äkta, klassiska betoningen, och att genom dem akuterna *en masse* importerats, än att de genom enskilda svenskars sporadiska beröring med utlänningar — när? — »insmugit sig» i det svenska latinet. Till de nyssnämnda dom- eller kanikskolorna kommo, på 1200-talet, de av dominikaner och franciskaner stiftade klosterskolorna, vilkas första lärareuppsättning naturligtvis utgjordes av utlänningar, och vilka sålunda ytterligare bidrogo till att befästa och möjligen utvidga akutbeståndet i det svenska latinet.

Även sedan Sverige fått ett eget universitet, förmådde detta icke på länge tillfredsställa behovet av vetande, och svenskar strömmade alltjämt till främmande lärosäten, nu nästan uteslutande till tyska. Sålunda studerade 1515—93 i Wittenberg 148, i Rostock 175 och i Greifswald 89 svenskar; 1594—1629 i Wittenberg 280 och under 1600-talet i Nederländerna minst 800, därav omkring 700 i Leiden (Fahlstedt, N. F. B. 13, sp. 1122). Tyvärr lämnar den nu citerade författaren oss ingen uppgift på vad dessa våra peregrinerande förfäder i utlandet studerade likasom ej heller på antalet svenska studerande i Greifswald under dess svenska tid. Men ganska sannolikt är, att hemvändande Greifswaldsmagistrar då och då förde med sig en liten kontingent akuter i sitt, såsom det ju i allmänhet ansågs, inte allt för tunga vetenskapliga gepäck. När man emellertid vet eller, strängt taget, tror sig veta, huru många svenska »Neusprachler» under 1800-talets senare hälft i följd av den kroniska svenska fattigdomen aldrig fingo tillfredsställa sin önskan att ens på en kortare tid besöka något av de länder, i vilkas språk de här hemma undervisade, och vilket obetydligt fåtal latinmagistrar under samma tid besökt något främmande land, då känner man sig starkt benägen att tro, att alltsedan Uppsala universitet genom Gustav Adolfs storartade frikostighet uppblomstrat och Sverige något senare fått ytterligare en högskola, endast ett ringa antal blivande latinlärare idkat studier vid utländska universitet och att, sedan man förlorat känning med det kontinentala latinet, den svenska betoningen vunnit allt större terräng och så småningom den babyloniska förbistring inträtt, som kännetecknar vårt ännu icke avlysta traditionella latinuttal.

Jämte de icke synnerligen talrika rent sv. tvåstaviga paroxytona med akut (*åker, igel* m. fl., vartill komma böjda former: *solen, större, läser*) finnes i språket ett icke obetydligt antal ord av främmande härkomst, bland dem en ganska manstark grupp av ord, välbekanta även för menige man. Jag menar bibliska namn.

Hade jag, så där vid en åtta års ålder, d. v. s. tre år innan jag börjat studera latin och antagligen ett par år innan jag gjorde bekantskap med tyskan, blivit tillfrågad, hur jag uttalade *amo, amas, amat,* förefaller det mig högst sannolikt, att jag skulle ha svarat:

ámo med stöd av *Ámos, Nébo, Náboth* m. fl.
ámas » » » *Hánnas* (trots *Hànna!*), *Káifas, Jóas,*
ámat » » » *Sarpat* (i den nya bibelöversättningen och i nyare läroböcker *Sarefat).*

Digitized by Google

(För *ætàtis, amàtis,* och antagligen även *amàtus, a, um, oràtor, sàtis* med eller utan ett föregående *quantum,* m. fl. bör jag ha haft ett fullt tillräckligt ledmotiv i *potàtis.*) De mest bekanta och oftast uttalade bibliska namnen ha emellertid i uppsvenskt uttal gravis: *Àdam* (och naturligtvis *Èva*), *Nòak, Ìsak* (men *Sýrak, Sádrak* och *Mésak* — så även *Rísack,* ett i Stockholm välbekant färgerifirmanamn), *Jàkob, Jòsef, Jèsus, Krìstus* (jfr *dèus* i det skånska latinet!) m. fl.; *Nòak* dessutom av det skälet, att den gamle skepparen i äldre bibelöversättningar heter *Noah* liksom i den nya bibelöversättningen *Noa* [i Vulgata och Septuaginta *Noe* (*Νόε*)]. Nu menar jag ingalunda, att dessa bibliska namn med akut skulle ha varit förebilderna för vårt traditionella sv. latinuttal utan att betoningen i de båda fallen har samma ursprung; och då nu prof. N. (V. Spr. 2,[272]) anser, att betoningen av de bibliska namnen beror så att säga på oavbruten apostolisk sukcession, så finner jag häri ett oskattbart stöd för min förmodan, att akuterna i vårt svenska skollatin, sådant det, antagligen till ett gott stycke inpå 80-talet, delvis olika i olika delar av Sverige, spontant utvecklat sig, äro »pretieuse qvarlefvor» av det uttal, som dels utländska missionärer och lärare, dels hemvändande pilgrimsfäder under medeltiden förde med sig från kontinenten.

Stundom står emellertid den grava betoningen av det lat. ordet i strid även med den vanliga betoningen av sv. ord av samma typ, d. v. s. ord av samma stavelseantal och med fortis på samma stavelse. Det stora flertalet trestaviga sv. paroxytona ha akut på penultima (t. ex. *betala, förklara*) men en mängd lat. verbformer ha grav: *amàmus, amàtis, amàtum, amàtus, -a, -um, amàtur, amàre* (*-àrem, -àrer*) samt, vid temasägning, *amàvi* (eljest *amávi*). Likaså (även i det skånska latinet, som i nom. alltid har akut: *stélla, bónus*): *stellàrum, bonòrum.* Såsom en förklaringsgrund för denna företeelse framhåller prof. K., att latinet i vårt land aldrig inhämtats, såsom man inhämtar sitt modersmål, utan genom bok, varvid massor av ord inlärts i serier, d. v. s. i paradigm, och att vid detta paradigmpluggande den grava betoningen tjänade till att skarpare markera skillnaden mellan de olika formerna, varför också läraren medvetet och avsiktligt använde den för att framhålla fortisflyttningen från *líber* till *libròrum,* från *vírtus* till *virtùtis* och från *ámo, ámas, ámat* till *amàmus* m. fl. Med rätta framhåller här doc. Gj., att det icke blott är fortisväxlingen, som vållar nybörjaren så mycken möda — *librorum* är säkerligen inte nämnvärt svårare än *libri, libro* osv. — utan att svårigheten ligger i mängden av böjningsändelser han på en gång har — eller, rättare sagt, förr hade — att »uno tenore» inlära, och att det är denna svårighet som driver — eller drev — honom att genom användning av den grava betoningen sätta dessa olika former i skarpare motsats mot varandra och på detta sätt underlätta in-

Digitized by Google

lärandet.[1]) Ger man den »pedagogisk-emfatiska» förklaringen denna utsträckning, vilket prof. K. själv gör, då han låter den gälla även för *lác, làctis* etc., där ju ingen fortisväxling inträtt, då förfaller den invändning prof. N. gjort mot densamma. Men kan nu verkligen den grava betoningen en så kraftig verkan åstadkomma? Prof. N. betvivlar det, och erkännas måste, att användningen av grav betoning i emfatiskt(antitetiskt) syfte i sv. icke förekommer synnerligen ofta. Men detta kan, såsom doc. Gj. framhåller, bero helt enkelt därpå, att vi så sällan ha behov av en dylik motsättning. Emellertid, liksom doc. Gj. en gång hört en i Uppland född och uppväxt man använda vokativen *fröken,* så har jag åtminstone ett par gånger, senast helt nyligen, hört just detta ord i tillrop av stockholmska tungor uttalas med grav betoning; och jag har en gång hört en mamma, född i Närike men sedan nära trettio år bosatt i Stockholm, i förebrående ton tilltala sin dotter med *Sìgrid!* För övrigt inser jag inte, vad som skulle hindra mig själv att, om senapen stege mig i näsan, utslunga ett »rungande» *Sigrid!* till en supponerad dotter eller annan under mitt kommando stående kvinnsperson med detta namn. Men vad som framför allt övertygat mig om den grava betoningens antitetiska kraft, sedan jag i detta sammanhang för första gången i livet kommit att reflektera över densamma, det är mina egna reminiscenser från inlärandet av de tyska paradigmen. Hur jag för övrigt på 60-talet talade tyska, därav har jag just intet minne, men att jag aldrig sagt *Vàter* och *Mùtter,* därpå är jag säker, varemot jag ganska sannolikt sade t. ex. "Dein Vater ist reicher als *meiner*». I alla händelser ljuda i mitt öra med underbar klarhet de gamla melodierna:

Meiner, meine, meines.
Meines, meiner, meines osv.
Dièser, dièse, dièses osv.
Háben, hàtte, hàtte, (eller kanske *hàtte* eller, omväxlande, båda) *gehabt;*
Lóben, lòbte, lòbte (eller kanske *lóbte* eller, omväxlande, båda) *gelobt.*

Nu för tiden har lärjungen, innan han får ett paradigm eller temat på ett verb till läxa i sin elementarbok, eller vad hans lärobok kallas, i sammanhängande meningar sett och lärt att riktigt uttala en mängd av dessa former. Men, hast du mir gesehen! när jag för en tid sedan i en fjärde klass (där jag icke undervisar i ty.) företog en enquête, fick jag inte, åtminstone ur åtskilliga

[1]) Liksom prof. N. (V. Spr. 2,288) uttalar jag det sv. subst. *rebus* med akut men dat. och abl. plur. av *res* med grav. Den senare betoningen synes mig lätt att förklara: den har för oss alla en gång varit ett oskattbart hjälpmedel, då vi stodo inför den inte så alldeles lätta uppgiften att — sannolikt samma dag — inplugga såväl sing. av *res* som *res, rerum, rebus, res, res, rebus.* Men varför jag inte kan uttala subst. *rebus* med grav, likaväl som jag säger *lùpus, lùcus* osv., den frågan hör för mig till det »gåtfulla» i vårt traditionella latinuttal.

Digitized by Google

munnar, åter höra de välbekanta trallarna: *meiner, meine* osv. *löben, löbte* osv.? På samma sätt har jag och miljoner med mig i ungdomens vår sjungit »nom. *liber*, gen. *libri*, dat. *libro* osv.; *ámo, ámas, ámat, amámus* osv.; *féro, tùli, làtum, fèrre*. Vad göres oss då mera vittne behov? Visserligen vore, såsom prof. N. anmärker, *diésér, diesé, diesés, líbér, líbrí* osv. en rationellare antitetisk betoning; men jag har aldrig hört någon elev sjunga och har själv aldrig sjungit på den melodin.

Sedan på ovan angivna sätt alla paroxytona supina och participia perfecta fått gravis, utsträcktes denna betoning enligt prof. K. analogice till några substantiv och adjektiv på *-tus* och *-sus: vèntus, juvèntus, lèctus, senèctus, àptus, occàsus, univèrsus*. Därtill skall jag lägga ytterligare några, där jag på samma sätt förklarar min grava betoning: 1) säkerligen alla av supinstam bildade substantiv på *-ator*, substantiv och adjektiv på *-atus* och adverb på *atim* och antagligen de flesta andra av supinstam bildade substantiv på *-or*, substantiv och adjektiv på *-us* och adverb på *-e* och *-im: conàtus, privàtus, -im, càntor, càntus, cùltus, dòctus, -e, confèrtim;* 2) andra substantiv, adjektiv och adverb, vilkas stam slutar på *t* eller *s* och som för örat te sig såsom bildade av supinstam: *senàtor, làtus, gràtus, cristàtus, sàtis, scùtum, astùtus, àrtus, frùctus, hòrtus, scòrtum, vùltus, cèrtus, fòrtis, hòstis, mœstus, mènsis, ùrsus, rùrsus, pròrsus* osv. Att jag likväl vid läsning av lat. text med akut betonar *pastor, lector, rector, victor* och kanske några fler, har utan tvivel sin grund i ett omedvetet behov att i uttalet skilja dem från de försvenskade orden, vilkas grava betoning framkallar väsentligt andra föreställningar. Jfr vad ovan sagts om olikheten i min betoning av de latinska och av de försvenskade orden *lapis* och *marmor*. I de ännu inom skolan brukliga uttrycken »anmäla för rektor» och »med rektors medgivande» har saknaden av slutartikel, ehuru ordet betecknar en bestämd person, dragit med sig »det högtidliga latinska tonfallet».

Ovan är sagt, att i adjektiv på *-us, -a, -um* den grava betoningen har en vidsträcktare användning än i substantiven på *-us*. Påtagligen beror detta därpå, att då adjektiven inpluggades horisontalt, man redan i nom. sing. fem. kände behov av att tillgripa det antitetiska hjälpmedlet. Då vi nu hela tiden utgått från den förutsättningen, att även i det sv. latinet akuten en gång varit ensam härskande, ha vi således typen *bónus, bòna, bònum*, vilken jag påträffat hos en ung stockholmare. Säger man åter såsom prof. N. och undertecknad m. fl., m. fl. *bònus, bòna, bònum*, då ha vi därjämte ett exempel på analogisk utjämning. Ganska sannolikt förefaller det mig, att den i neutrala substantiv på *-um* övervägande användningen av gravis beror på inverkan från nom. sing. neutr. av adjektiven.

Men i stället för »pedagogisk-emfatisk» skulle jag hellre vilja kalla denna förklaring rätt och slätt »emfatisk» eller med doc.

Digitized by Google

Gj. »antitetisk». Jag har nämligen svårt att tro, att det någonsin existerat en magister, som i privatlivet sagt *amámus* osv., men i katedern lärt *amàmus* osv., detta icke blott eller ens i främsta rummet därför, att ett dylikt förfarande skulle ha varit i högsta grad omoraliskt såsom innebärande en flagrant »accommodatio realis positiva», för att inte använda ett så fult ord som förfalskning av lärostoffet. I överensstämmelse med vad jag ovan sagt, synes det mig sannolikare, att sedan den svenska läraren förlorat kontakten med det kontinentala latinet, icke blott hans lat. tonalitet mer och mer försvenskats (*mènsa, lùpus* m. fl.) utan att han så småningom förlorat motståndskraften mot den varken sv. eller lat. betoningen *amàmus* osv., vilken senare är en nödfallsutväg, som »der arme Schülergeist» i sin förtvivlade brottning med det motspänstiga stoffet spontant tillgripit.

Doc. Gj. är sannolikt den största kännaren av den brokiga mångfald av i fråga om den musikaliska akcenten växlande uttalsformer, som vårt traditionella latinuttal erbjuder. I alla händelser anför han ss. 190, 193 en mängd former, som säkerligen äro de flesta obekanta. Somliga akcentuera, liksom man enligt prof. K. åtminstone förr gjorde i Skåne,[1]) hela imperf. av *amo* med grav, andra säga *amábam* men *amàbas* osv., somliga *amávi* men *amàvit, audívero* men *audíveris, docébo* men *docèbis*. För alla dessa akcentväxlingar är den »emfatiska» förklaringen, så tolkad som ovan skett, tillfyllest. De visa endast, att vederbörande (eller hans lärare eller dennes lärare eller någon annan, som influerat på vederbörande) haft behov av att tillgripa den grava akcenten i fall, där jag och mina gelikar kunnat reda oss den förutan. Den, som däremot säger *áger, ágri, àgro* osv., han (eller hans lärare etc.) har först när han kommit till dativen, märkt, att han höll på att ta sig vatten över huvudet, varemot jag och konsorter redan i genitiv huggit tag i den emfatiska räddningsplankan. Vid betoningen *lègam, lègas, lègat,* har såsom doc. Gj. påpekar, en ny faktor, utjämning, kommit med i spelet: den grava betoningen har från 2 och 3 pers., där den liksom i en mängd förut anförda fall har en emfatisk eller, vilket är detsamma, antitetisk uppgift, trängt in i 1 pers. På samma sätt kunna kanske också de av doc. Gj. i detta sammanhang anförda *pùer* och *exàmen* förklaras. Den senare betoningsformen tycker jag mig ha hört hos personer, i vilkas tal gravis för övrigt icke hade någon vidsträcktare användning än i mitt eget. Men då tvåstaviga paroxytona på *-er,* vilkas ändelse i isl. motsvaras av *-r* — och dessa utgöra flertalet — i rikssprâket genomgående ha akut, förefaller det mig egendomligt, om utjämningstendensen skulle ha varit stark nog att suspendera denna betoningslag.

Under en nära trettioårig tjänstgöring vid Schartaus handels-

[1]) Två yngre skånska lektorer, vilkas uttal för övrigt i de ord, varom jag åtsport dem, stämmer överens med det av prof. K. anförda, ha dock *amábam.*

Digitized by Google

institut, där jag haft att göra med studenter från de flesta av Sveriges högre allmänna läroverk, har jag helt naturligt icke kunnat undgå att lägga märke till en och annan dialektal egendomlighet i deras uttal. Men eget nog kan jag icke erinra mig någon från min egen avvikande användning av gravis. Däremot minns jag från min gymnasietid, att vår historielärare i prima (dalk.) en gång sade *Tìtus* och att detta uttal föreföll oss synnerligen missljudande och komiskt; förmodligen var det emellertid en tillfällig emfatisk betoning. Men i början av 80-talet hade jag i andra klassen en elev från Dalarna (av bildad familj; modern stockholmska), som icke kunde säga *Väter, Mütter* och lika litet *sólen, stólen* utan sade *Vàter* etc., och för ett par år sedan en lärjunge från Skåne (likaledes av bildad familj), som jag först efter lång tids arbete lyckades lära att säga *sólen, stólen, fáther, móther,* i st. f. *sòlen* osv. Samma egendomlighet i användningen av den musikaliska akcenten vidlådde en min forna kollega, numera avliden, som, född i Björneborg, avlade studentexamen vid ett småländskt läroverk, antagligen efter ett eller annat års vistelse i samma stad, och som av de återstående 44 åren av sitt liv tillbragte 6 i Uppsala och 38 i Stockholm. Han akcentuerade med gravis icke blott ord sådana som de nyss anförda utan även betonad stavelse, åtföljd av enklitiskt pronomen, t. ex. »Ja' vèt'et», »Ja' sàg'en», »Va' sà du?» Och slutligen fann jag hos en Petersburgsvensk, med vilken jag en gång helt flyktigt sammanträffade och om vars antecedentia jag icke har mig någonting bekant, en rent av häpnadsväckande utsträckning av den grava betoningen. I vad prof. K. (Sv. Akc. I, s. 52, 53) anför om dalska och finsk-svenska landsmål nämnes ingenting om en från rikssprákets avvikande användning av den grava akcenten; och såsom det enda landsmål, som har att uppvisa något undantag från den s. 62 uppställda regeln, att ord, som i obestämd form ha akut, behålla den i bestämd form (*jórd — jórden*), anföres s. 76 målet i Södertörn, där alla tvåstaviga paroxytona ha gravis, således även *hàsten.* Då det emellertid torde vara obestridligt, att ingen annan uttalsegendomlighet är i ordets egentliga betydelse individuell än den, som har sin grund i någon abnormitet i den talandes talorgan, ser jag intet annat sätt att förklara mina två forna elevers och min gamle väns egendomliga användning av den grava akcenten än genom inverkan från lek- och skolkamrater av allmogeklass eller från tjänare, i vilkas för den lärde författaren obekanta bygdemål denna betoning förekommer. Prof. N. anför dock (V. Spr. 2,209) bland i rikssprákets förekommande mer eller mindre vulgära fall av grav betoning i ordfogningar »*sà[de] han*», »*là[de] sej*» *Vàr sin* (uttal. *vàsjin*) och *brà nog* äro även i bildade stockholmares vardagsspråk ej sällsynta. Se även Sv. Akc. I, 66.

Så gott som säkert är i alla händelser, att alla tre, och Leningrad-svensken också, skulle ha sagt *pùer, exàmen.* Jag hörde i början av 80-talet i Uppsala berättas om en värmlänning,

Digitized by Google

som, enligt hans egen skildring av en olycklig tentamen i latin, på tentators fråga, »va *Cìcero* hade skreve», endast kunde svara *Tòpica*. Att detta icke är bildat värmländskt uttal, tycks framgå av V. Spr. 2,272, 288, men tänkbart är, att det är en dialektal betoning, liksom supinum »skreve» är en dialektal böjningsform. Men betoningen av utländska ord, särskilt namn, är ju även i rikssspråket vacklande. Kanaans erövrare heter i prof. N:s mun *Jòsua*, i min *Jòsua*. Av V. Spr. 2,294 har jag fått lära, vad jag förut icke iakttagit, att även i stockholmares mun betoningen *àlfer, àlger, bòmber, clòwner* förekommer, själv uttalar jag dessa ord med akut. Och i mitt eget uttal finner jag oförklarliga inkonsekvenser. Jag uttalar *Jerusalem* och *Genesaret* såsom rent geografiska namn med grav och endast vid läsning av poesi och högprosa med akut: »*Jerúsalem, Jerúsalem,* du, som dräper profeterna etc.»; men *Rehàbeam* och *Jeròbeam* äro mig lika främmande som *Tìtus, Cìcero* och *Tòpica*.

Obestridligt är, att, såsom prof. N. säger, mycket i vårt traditionella latinuttal är »gåtfullt», men obestridligt synes det mig också, att vi tack vare prof. K. och doc. Gj. fått lära känna de huvudfaktorer, som givit det den skiftande mångfald av betoningsformer, detsamma äger.

A. Malmstedt.

STRÖDDA ANMÄRKNINGAR TILL ENGELSKA SYNTAXEN II.

§ 1.

It is a happy mother who has such children.

Ehuru omdömen av ovanstående typ äro ganska vanliga i nutidsengelska, ha de såvitt jag kan finna ej beaktats av grammatici. De äro, som man lätt finner, endast till skenet emfatiska omskrivningar: en sats som »a happy mother has such children» skulle ej giva någon förnuftig mening. Det synes mig ej givas någon annan förklaring till deras uppkomst, än att de äro ett slags utvidgningar av exklamativa meningar, sålunda i detta fallet *a happy mother who has s. c.!* Man skulle vara frestad att härvidlag betjäna sig av termen »utspädning», då det emotionella momentet liksom blivit utspätt, förtunnat. Jag tror ej heller att man skulle lyckas finna ett fall som »it is not a happy mother who has etc.» men väl däremot: it is an unhappy mother who etc.

1) *It is a happy mother who has such things to record* (John o'London's Weekly 1924).

2) *Yet it would be a hard-hearted incumbent who would stretch his powers so far as to forbid so simple an epitaph* (ib.).

Digitized by Google

3) *Never does Walker give up, and it is an unwary back who does not clear his lines quickly when the Villa forward is anywhere near* (sportreferat ur Daily Mail 1924).

4) *It would have been a bold spirit, indeed, who would have ventured to disturb the performance of 'One Night in Rome' a second time* (Times Weekly 1920).

5) *Foreign affairs have incidentally ceased to be of party interest, although it would perhaps be a bold man who would say that they are conducted on a national basis* (Review of Reviews 1912). Adv. *perhaps* visar här att det emotionella momentet är fullständigt uteliminerat,

6) *It would be an ungenerous foe who would not admit that they had fought bravely and well* (Strand Maj 1916).

7) *It must have been a fastidious man who felt dissatisfied with the way in which the young hostess discharged her duties* (Gissing, Denzil Quarrier).

§ 2.

Ett fall av *some* i nek. sats.

Man träffar rätt ofta i nek. satser ett *something* l. *some one* + attribut eller ett *some* + attributbestämt substantiv av den art som nedanstående ex. utvisar:

1) *At first they* (the old printers) *had the MS in mind when setting out to print a book and produced not something new and distinctive but something closely resembling a MS* (John o'London's Weekly 1924).

Man kunde ju slå sig till ro vid den skolmässiga förklaringen, att detta är en helt naturlig sak, eftersom *something* här har 'begränsad' betydelse. Men detta är ingen förklaring, endast en cirkelgång. Problemet är, varför språkanden i sådana fall kan komma att bestämma sig för denna synpunkt. Jag är av den åsikten, att *something* i detta och liknande fall har sin grund i den omständigheten, att det kvalitativa momentet är *psykiskt stark framhävt,* vilket förhållande ofta finner sitt uttryck i antitesens form. Flera ex.:

2) *The common distinction that is drawn between books for children and books about children does not seem to me to amount to much more than an excuse for providing children with something inferior. And children do not want something inferior or something specialised* (Manch. Guardian Weekly 1922).

3) *Here India* (skildring av en Tagoreskola) *leans upon herself and issues from herself. There is no attempt made to impose something foreign, to uproot or to force* (Ramsay Mac Donald i Violet's English Echo 1914).

4) *A play isn't something you read, it's something actors do on a stage* (Manch. Guard. W. 1923).

5) ... *the war was not some frightful outburst of wickedness or madness; it was the result that anybody might have expected* (ib.).

Digitized by Google

6) ... *here* (det är tal om en orkesterledare) *there is no prankplaying, not the shadow of a suspicion of something essentially alien to the work being imposed on it for the mere glorification of the conductor* (ib.). Särdeles vanligt är *something* + infinitivattribut, vilket synes liksom visa tendens att i vissa fall bilda en fast grupp.

7) *Mr. H. ... is wandering between a dead kind of poetry and one that does not seem to get itself born. In fact, he has not yet found something to write about* (Times Lit. Suppl. 1920).

8) *And the Philip of her memory was only a picture, not a being — something to think about, not something to speak with, to whom she might show her heart* (Gilbert Parker).

9) *The fact is, if people haven't got something to talk about, they'll find something* (A. Bennet).

10) *There is some mistake, I think, she said lamely, apparently for want of something other to say* (W. le Queux).

11) *For want of something to do Sylvia began to arrange the flowers with a little consideration for their native ugliness* (C. Mackenzie).

(Här föreligger alltså ingen anledning att fatta *for want of* i annan betydelse än »i brist på».)

Skulle det icke ha ett visst berättigande att anse detta fenomen såsom på sitt sätt en motsvarighet till det franska: Ce n'est pas de la bière, c'est de l'eau?

§ 3.

Om vissa attributiva måttbestämningars plats.

Det torde förtjäna påpekas, att icke blott i uttryck som beteckna ålder[1]) utan även med rumsadjektiv såsom *wide, deep, long, high,* dylika gruppbildningar ingalunda äro ovanliga:

deep:

1) *One might have been swimming in a confounded thousand-feet-deep cistern* (Joseph Conrad).

2) *I do not suppose that many have dug, as I have, a fifteen-feet-deep hole just for the joy of doing it* (Daily Mirror 1919).

high:

3) *They scan the horizon from inside their one-foot-high stockade of bits of turf* (Manch. Guard. 1923).

long:

4) *A five-mile-long rapid* (Windsor Mag.).

5) *The extreme end of Greenland Point, that 20-mile-long peninsula* (National Geogr. Mag. am.).

[1]) Som det vill synas utan någon begränsning uppåt i motsats till vad en av våra auktoriteter säger i en nyckel: *the 83-years-old director of the Union Bank* (Manch. Guard.), *opposite the centuries old church* (Daily Mail), jfr. även: *were it not for the yearslong* (varken i N. E. D. l. Wenstr.-Harlock) *attachment of the venerable sovereigns* (Rev. of Rev. 1912.)

Digitized by Google

wide:

6) *Austria has not given any real reasons as to why Servia should not go to the Adriatic through a 30-mile-wide strip of territory* (Rev. of Rev. 1912).

Dylika gruppbildningar äro givetvis ej analoga med motsv. svenska uttryck utan äro accentuellt analoga med »en tio år gammal flicka». Ofta utan adj.

7) *It is not unusual to see something like ten motorvehicles at a time in our 400 yards High-street* (Daily Mail).

8) *The eighty-page essay ... embodies a fine study of the Renaissance* (Weekly Westminster 1923).

9) *A little brook tumbled over a rock in a forty-foot fall* (John Masefield.)

§ 4.

»I was the first to come».

Infinitiven är här naturligtvis att fatta adverbiellt som i fr. le premier à venir. Det torde emellertid vara osäkert, huruvida den är att fatta så i följande fall:

1) *The last to arrive waited on the roads, and in spite of warnings by the police to move on, stood where they were* (Times Weekly 1920).

2) *Misty weather prevented the competitors from starting, and it was not till after half-past one that the first to start, Kirsch, set off* (ibd.).

3) *The first to die was lost in a hurricane* (Grant Watson).

Det är väl snarare så, att *first, last* + inf. ha sammansmält till en psykologisk enhet, likvärdig med ett substantiv. Det förefaller mycket tvivelaktigt, huruvida *first* och *last* skulle kunna ersättas med ett annat ordningstal såsom *second.*

§ 5.

Efter *rather than* i betydelsen »snarare än», m. a. o. när det ej är fråga om olika handlingar, följer finit modus:

Some of us are old enough .. to have eagerly read books about the missionary (Livingstone) *who opened up new »fields» rather than developed old ones* (The Schoolworld 1913).

§ 6.

Den prepositionella acc. med infinitiven har ju vunnit burskap endast efter *for* samt *on* i vissa fraser. Man tycker sig emellertid skönja vaga ansatser till en dylik konstruktion även med andra prepositioner. Dessa ansatser äro väl i betraktande av skriftspråkets alltmera tilltagande konservatism bestämda att dö i sin linda. Då jag först på senare tid blivit uppmärksam på detta förhållande har jag endast ett mycket knappt material att bjuda på; två fall med *of* och ett med *to.*

Digitized by Google

1) *Superintendent Garret ... has asked me to emphasize the importance of anyone who recognizes the writing of the telegram to communicate with him or a police station* (Daily Mail 1922).

2) *It was necessary to stay in Jagkbub for five weeks partly because of inability to obtain camels and partly through the fear of men of other tribes to trespass on the route between Jaghbub and Jalo* (National Geogr. Mag. 1924, am.).

3) *Those considerations led to a group of religious teachers, from Canada and the United States, to confer on the question, What can be done* etc. (Rev. of Rev. 1911).

Det bör framhållas, att mellankommande bestämningar i alla tre fallen befordrat dessa »slips» eller vad man nu vill kalla dem.

§ 7.

I Mod. Spr. 1920 s. 199 har jag behandlat ett fall av attributivt *to do*. Hänvisande till den förklaring jag där sökte giva och vilken jag hittills ej funnit anledning att frångå, giver jag här några ytterligare fall:

1) *One quite appreciates that it is purely a domestic matter and hardly to do with hockey people outside* (Daily Mail 1923).

2) ... *To them valuable papers had only one significaion: something perhaps to do with a bank* (Locke).

3) *But they seemed to shrink with horror from everything to do with Verona* (Mrs. Humphry Ward).

4) *We only pray for things that make all the world better, not for anything to do with pounds, shillings, and pence* (Mrs. Betham-Edwards).

5) ... *if I give this man a hint when he comes as to where the leak really is — well, that's nothing to do with you, is it? — Yes, it has* (Barry Pain).

Ex. 5 är särdeles belysande, ity att vi här kunna så att säga på bar gärning ertappa denna vacklan mellan *is* och *has* på vilken förklaringen bygger. I ex. 1 är *hardly to do* använt som ett fristående adj. samordnat med *domestic*. Ännu ett fall utan stöd av indef. pron.:

6) *Up to this time he has had only one pleasure and that was to do with the commissariat* (= was connected with) (A. S. Neill).

§ 8.

Poutsma (I, 693) upptager efter *means* endast inf. med *to* eller gerundium med *of* l. *for*. Man påträffar emellertid även gerundialkonstruktion med *to* såsom ju för övrigt är att vänta:

1) *All children seem to demand, sooner or later, the same things as a means to understanding the world in which they find themselves* (Manch. Guard. 1923).

2) *If ... they desire to maintain relations with Russia on*

Digitized by Google

any tolerable terms as a means to rebuilding gradually what was broken by the war ... (ib.).

§ 9.

Also i initialställning.

Also som inledningsord till en huvudsats (= besides) är en så pass allmän företeelse att man förvånar sig över att den ej finnes omnämnd hos Poutsma som endast talar om *also* såsom föregående en »clause». Här några ex. ur högen:

1) *He was thoroughly disgusted. Also they had compelled him to put on a white shirt, he who had never worn linen in his life* (G Parker).

2) *The stranger called next day, pocketed his half-crown, and left another manuscript ... Also he left behind him his gold-handled umbrella* (Jerome).

3) *Colquhoun was not a man given to calculate the future chances ... Also at this time he was taking little interest in Phillis* (Besant—Rice).

4) *She said little on the road, being too busy in the contemplation of men and manners. Also she was yet hardly at home with her new guardian* (id.).

5) *But I can't; I am terrified of her; also I find her quite immensely interesting* (E. F. Benson).

6) *So he promised, because when he saw her last she was absolutely past all hope: also he doesn't much believe in medicines* (id.).

7) *Kinema colour films ... are not so useful, and the instrument requires special fittings ... Also the films are long* (School World 1913).

Också *even* har ibland samma ställning, möjligen under inflytande av *also:*

8) *It was rather jolly to sally forth to rehearsal though rain was falling. ... He entered the theatre with zest to-day. Even he resented less stiffly the vociferous man's calling him 'my boy'* (L. Merrick).

§ 10.

I min artikel »Strödda anmärkningar till eng. syntaxen» (Mod. Spr. 1922) framkastade jag den förmodan, att ställningen *A(n)* + *too* + adj. vore betingad av attributets karaktär av att vara mer l. mindre parentetiskt. Här följa tre fall som peka i samma riktning:

1) *A too brief introduction is written for the teacher; it is much too learned for the school-boy.* (School World 1913).

2) *Whether it was pure vengeance or a too clever attempt to cripple the whole opposition, that relentless persecution has certainly arranged against the Peasant Government even those people who* ... (Manch. Guard. 1923).

Digitized by Google

3) *Jimmy Wilde ... came out after a too long retirement to defend his title as featherweight champion* (ib.).

§ 11.

Undertecknad har på sin tid i Mod. Spr. och Archiv für das Studium der n. Sprachen behandlat frågan om framförställt adverbattribut i tyskan. Det tyckes märkvärdigt nog existera något liknande i engelskan, nämligen med adv. sammanställningen *here and there,* dels i rums-, dels i tidsbetydelse (= occasional):

1) *The little wood of Earl's Hall ... lay below, and the flat Eden, with its homely green lines of bank on either side, lighted up by here and there a sandbank* (Mrs Oliphant).

2) *How much learning, thought I, ... how many million hours of fierce intellectual struggle appeal to mankind nowadays but as ... an odour of decay in the nostrils of here and there a casual student* (W. J. Locke).

3) *Save for here and there an invitation to tea from Betty and myself, she did not cross the threshold of a house in Wellingsford* (id.).

4) *I had known him as a tiny boy in a sailor suit ... and had put him up during here and there some holidays* (id.).

5) *He expounded the godlike wisdom of young Oxford at some length, replying vividly to here and there a Socratic interpolation on my part* (id.).

Det är väl sannolikt att vi ha att utgå från sådana fall med *with* som följande:

A long frontage of lamplit quays was on our left, with here and there the vague hull of a steamer alongside (Erskine Childers), där gruppen *here and there* synes stå på gränsen mellan attribut och adverbial.

Det är av intresse att finna, att detta språkbruk icke är av i går. Redan Sterne (Tristram Shandy) skriver: *The corporal returned to his story, and went on — but with am embarrassment in doing it, which here and there a reader in this world will not be able to comprehend,* och Richardson (Clarissa Harlowe): *I was obliged to comply with my Mother's curiosity ... and to let her see here-and-there some passages in your letters* (något tvivelaktigt, dock synes intet hinder förefinnas för här ifrågavarande tolkning).

§ 12.

Några ex. på *will* i frågesatser uttryckande rådvillhet:

1) *even yet he had not made up his mind what he would put into it* (the letter) (Trollope).

2) *she ... had not yet quite made up her mind whether she would show it* (the letter) *bodily to Lady Lufton* (id.)

Digitized by Google

3) *And now there arose considerable agitation among the Grantleyites whether or no they would attend the episcopal bidding* (id.).

4) *To the last the »patriots» were undecided whether in the event of a defeat they would explode their supply of atomic bombs or not* (H. G. Wells).

5) *They are both discussing where he will put his blue china when he brings it to Rossleigh* (B. M. Croker).

6) *Whether indoors, or out of doors, she was absorbed in Frances's book, wondering what she would do with it. Should she burn it?* (id.).

7) *It was not in her pocket, nor in the inside pocket of her coat, nor in her little bag ... What would she do?* (id.).

8) *What on earth would he say when he arrived at the college? How would he find his rooms?* (C. Mackenzie).

9) *There was much to learn, an enormous complexity of laws. One broken, you are an outcast. How, for example, would one encounter Lady P.?* (H. G. Wells.).

10) *What excuse could he find for such an embassy — how would he approach it?* (Pemberton).

11) *Thus if you are wide on the wing with the ball you have little time in which to make up your mind whether you will centre the leather* (= the ball), *swing it right across, or carry on on your own* (Tit-Bits 1924).

Detta språkbruk är väl väsentligen baserat på inflytande från talspråket där ett *shall* l. *should* i dylika fall oftast torde vara undanträngt (utom i initialställning, jfr. ex. 6!) av ett enklitiskt *'ll.' d.* Jfr. Carr. Daily Dialogues 13 »*But where will* (borde rätteligen skrivas *Where'll) I put my books?*» — »*Oh, there is ample room on the mantelpiece.*»

Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke en annan omständighet i någon mån spelar med här: från ett fall som *He make up his mind what he would do* synes steget till *He could not made up his mind what he would do* icke vara så synnerligen långt. I tyskan får man ofta se och höra saker som: *Was werde ich machen, wenn er nicht zurückkommt?*

Arvid Smith.

LITTERATUR.

Victor Brusewitz: Fransk läsebok för de allmänna läroverken, II. Stockholm 1923, (Bergvall), pris 4.50.

Denna andra del av utgivarens planerade franska textböcker för de allmänna läroverken är avsedd för ring IV och till omfånget något större än första delen. Den skiljer sig från den förut publicerade läsboken även så till vida, att ett större utrymme lämnats

Digitized by Google

åt alster av äldre datum. Till och med Molière, Corneille och Racine äro företrädda — i mycket begränsad skala, förstås — och sjuttonhundratalets revolutionsretorik kommer till orda genom Maximilien Robespierres iskalla logicism. För övrigt tillhöra samtliga författare 1800-talet och vårt eget århundrade. Om alla texterna torde kunna sägas, att de erbjuda värdefull och ur olika synpunkter intressant lektyr. En förtjänst är också, att även texter av icke direkt skönlitterärt innehåll, sådana som Renans och Gaston Paris', medtagits. Ur stilartssynpunkt företer läseboken följaktligen mycken omväxling: Corneilles lugna och mäktiga alexandriner låta med fördel studera sig vid sidan av Hugos upprörda och avhuggna känsloutbrott, Mérimées och Anatole Frances klara franska mästerprosa framträder i sin klassiska prägling särdeles genomskinligt, när den ställes bredvid Mæterlincks slingrande arabasker.

Redan i min anmälan av lektor Brusewitz' Fransk läsebok, I fann jag mig föranlåten att sätta ett frågetecken rörande texternas lämplighet ur svårighetssynpunkt. Farhågor av samma art inställa sig på nytt inför denna andra del. Detta så mycket mer, som ingen ordförteckning åtföljer den nya boken. Frågan om lämpligheten av ordförteckning till texter avsedda för skolans högsta klasser har redan förut debatterats och jag skall icke ånyo upptaga diskussionen. Min egen mening är den, att en ordförteckning av det slag, som lektor Brusewitz låt åtfölja del I, är idealisk och endast kan gagna på skolans alla stadier. Jag tror, att en sådan helt enkelt är nödvändig, om en bok av den föreliggandes svårighetsgrad med fördel skall låta sig användas inom skolan. Även med vederbörlig hjälp av en ordförteckning blir exempelvis en text sådan som Hugos "La charge de Waterloo", trots den utpräglat konkreta åskådligheten, synnerligen prövande för en gymnasist. Det senare gäller nog ett par stycken andra saker av »krigiskt» innehåll, där det deskriptiva momentet träder i förgrunden, för att inte tala om "La Colère des abeilles".

De förklarande anmärkningar, varmed utgivaren försett de olika texterna, äro på det hela taget tillfredsställande såväl till innehåll som från urvalets synpunkt. En del detaljer tarva dock någon ytterligare diskussion, liksom några förbigångna saker hade förtjänat att vidröras. Jag skall anföra vad jag tecknat mig till minnes vid min granskning.

S. 6,18. "Couleur de revers de botte (= en couleur, etc.)." Det inom parentes tillfogade är av tvivelaktigt värde. Vi ha ju här att göra med den kända s. k. adjektiviska användningen av *couleur* (jmfr 37,18 couleur d'or; 102,3 couleur de cendre) för att beteckna färgnyans; uttrycket är av precis samma slag som sid. 77,10 *gris clair*, där utg. riktigt tillfogar »(ursp. *d'un* gris clair)»; vill man alltså angiva ursprunget även här, så är det för visso *d'un couleur* (märk, att couleur i detta fall var mask.) och icke *en* couleur.

Digitized by Google

S. 20 *"du roi Louis"*, liksom sid. 24 "le prophète". Vid båda orden synes utgivaren ha bort åberopa den fina anmärkningen till det förra stället (i "Pages choisies, Polack et Rodhe, till sid. 195.): "naïveté voulue, imitée des conteurs d'autrefois." På samma sätt torde också 23,15 böra förstås: "Que la paix soit avec eux sur la terre." Notre-Seigneur sättes här, på lekmannavis, i stället för änglakören, liksom citatet i någon mån får en fri form. Däremot föreligger ingen förväxling mellan *débonnaire* och *de bonne volonté,* vilket senare, (såsom redan av anmälaren i Ped. tidskrift påpekats), är en direkt översättning av Vulgatas *bonæ voluntatis.*

S. 27,12 "l'homme qui lui demandait ... *de* remplacer (= få ersätta) ... leur père". Utgivaren anmärker att »man skulle väntat à», men säger, att »när ss. här dat. är utsatt, är dock prep. *de* bruklig». Dict. Gén. anger emellertid blott, att *de* frfr infinitiv är *vieilli* efter *demander* i denna betydelse, således oavsett dativens utsättande eller frånvaro. Om utg. vill säga med *bruklig,* att utsättandet av *de* är språkbruket i angivna fall, så är väl för mycket sagt, även om i de fall där *de* förekommer i nutida språk dativen kanske också oftast är utsatt. Jag vågar dock icke, i brist på tillräckligt antal säkra belägg, uttala mig bestämt om saken. Kanske utg. stöder sig på någon för mig obekant källa. I så fall strykes mitt lilla frågetecken. Vilar påståendet på egen iakttagelse, så borde saken ytterligare ha exemplifierats.

S. 29 »une aiguille (ɛgɥi·j), (uttalet beroende på infl. av aigu, spetsig).» Jag förstår egentligen inte vad *aigu* har här att göra; *u* i *aiguille* är ju ursprungligt och har alltid varit vokaliskt, fornfr. *aguille* med *y* och muljerat *l,* men däremot icke *i;* se Dict. Gén.

S. 31,31 »Comme pauvre papa.» Utgivaren borde väl icke ha utan anmärkning förbigått denna stående användning av *pauvre* om en kär avliden; ungefär samma betydelse som *feu* men mindre högtidligt och formellt.

S. 35,3. »elle brisait, impf. ind. för konditionalis uttrycker, att följden är otvivelaktig.» Denna tolkning av imperf. är knappast den naturliga här. Är det icke helt enkelt indir. anföring? »Si elle cédait ... elle brisait» återspeglar i ind. form moderns egen tankegång: »Si je cède, ... je brise.» — Dessutom är att märka, att den åsyftade användningen av imperf. för konditionalis gäller condit. passé, vilket icke gärna hade kunnat ifrågakomma här.

S. 37,18. Till »le blé», liksom till sid. 43—44 »Chanson du blé», där 44,12 »le froment» dyker upp, saknar jag en erinring om att *le blé* är den alldagliga benämningen på *vetet,* medan *le froment* uteslutande är teknisk term.

S. 39,25. »Un clocher à l'horizon, ou au ciel des étoiles.» Kiasmen borde ha påpekats.

S. 42,6 »qu'il suffise = pour qu'il suffise»; 17 »que (jmfr. anm. s. 42,6).» Dessa båda till sin logiska innebörd ganska skilda fall ha genom den enkla hänvisningen sammanslagits och därige-

Digitized by Google

nom erhållit en otillfredsställande behandling. I förra fallet (Quelle vertu se cache dans tes plis, qu'il suffise au moindre paysan de passer à ton ombre pour se sentir soudain la trempe sublime d'un héros?) ha vi att göra med ett *que* till betydelsen närmast jämförligt med *puisque* och således av *motiverande* natur; det föreliggande fallet är just typiskt för denna användning av *que,* nämligen såsom inledningsord till en sats, som motiverar en fråga; i dylika satser står regelrätt indikativ, men också — under inflytande från det *motiverande* bruket av *pour que* — konjunktiv. Det senare fallet (Où sont les enfants, que je les embrasse?) bjuder på ett *que* av klart final betydelse; detta *que* i st. f. *pour que* brukas icke blott efter imperativ utan också efter uppmaningar i form av frågesatser såsom här; *où sont les enfants* är naturligtvis liktydigt med *faites venir les enfants,* e. d.; jmfr Où est-il le bobo, que je l'embrasse? Zola, Ass. 131, ex. anfört av Sandfeld-Jensen, Bisætningerne i Moderne Fransk, där dessa frågor utförligt behandlas och exemplifieras i §§ 128, 129, 163.

S. 47,7 Anm. till *paître* är redan gjord till sid. 5,12.

S. 47,12 »les prairies, où la pensée de s'avancer ... inquiétait les plus hardis.» Denna rel.-sats, inledd av où vilket icke står i relation till satsens finita verb eller någon dess bestämning, är av en i franskan så ovanlig typ, att den borde ha blivit föremål för särskild behandling. Exemplum ad observandum, non ad imitandum!

S. 47,85. »Mais beaucoup assuraient les avoir vu bouger.» Det oböjda participet är ju i överstämmelse med »språkreskriptets» licenser, men fallet är väl ännu så länge anmärkningsvärt.

S. 91,81 »où il ne pouvait tarder de succomber.» Anmärkning saknas rörande det arkaistiska *de* i st. f. *à.*

S. 93,1 »pour partir.» Anknytningen till »Tout fut disposé» ej strängt logisk.

S. 101,5—11. Den i klassisk form här genomförda liknelsen hade väl förtjänat ett påpekande; märk den typiska anakoluten *mais dès qu'il,* etc.

S. 107,6—8 »il lui semblait ... qu'en dessous ... le décor plat, l'étendue, se déplaçassent.» Det hade väl varit anledning att sätta ett obs. för konjunktiv efter *il lui semblait* och därtill denna missljudande form, så mycket mer som utgiv. längre fram med anledning av Molières *excusassiez* 157,6 påpekar att »imperf. konj. (i. s. av 1:sta konj.) undvikes i mod. franska» ...

S. 109,2 »une mitrailleuse nouveau système». Konstruktionen vanlig, men naturligtvis värd att notera.

S. 110,3 »personne de nous». Denna strängt taget förbjudna konstruktion bör icke förbigås stillatigande.

S. 110,19 »et un autre pruneau qui nous arrive, aussi d'aplomb que le premier». Utgivaren översätter *d'aplomb* med *tvärsäkert* och tolkar alltså *d'aplomb* som adverbial till *arrive;* rättare är väl

Digitized by Google

att låta det sluta sig predikativt till *pruneau;* jmfr »Je ne me sens pas d'aplomb, ce matin,» Mirbeau, Les affaires, etc., s. 152.

S. 111,3 »Dans le Père-Lachaise, on y voyait comme en plein jour». Utan någon varnande kommentar kan den obevandrade läsaren lätt få den föreställningen, att *y* bildar någon sorts pleonastisk parallell till *dans le P—L,* medan som bekant frasen *y voir* betyder *se* (= tydligt urskilja).

S. 111,28 »Les officiers ont bu bien vite». Stället hade ägnat sig väl till ett påvisande av skillnaden mellan *boire* och *prendre* (le café).

S. 109,29 »ça (föraktfullt anv. om personer)». Visserligen, men också innerligt, t. ex. om barn, och medlidsamt, t. ex. 112,9 (anv. om »une longue file de gardes nationaux», vilka äro föremål för den talandes livliga medkänsla).

116,3. Utgivarens tvekan rörande meningen i Renans ord synes egendomlig. Balansen mellan de fyra begreppen *mensonges* och *violences* å ena sidan samt *sottise* och *méchanceté* å den andra är ju genomskinlig. Liksom (i vissa tidslägen), menar R., det kräves *mensonges* för att få bukt med *la sottise* (qui veut être trompée), så kräves det *violences* för att övervinna *la méchanceté* (qui veut être domptée). Även om alltså *veut* passar bättre i sammanhang med *sottise* och *trompée,* så rättfärdigar parallellen dess användning i den andra frasen.

S. 141,11. Förklaringen till *qui vive* är ju ofullständig, då utgivaren ingenting antyder om formelns sannolika användning för att utforska den f. t. gångbara lösen.

S. 156,3 »aiguière ... [av ett fornfr. ord *aigue* för *eau*]». Varför inte erinra om staden *Aigues-Mortes* (aquas mortas), berömd i åminnelse och fortfarande existerande?

Efter noterna följa några notiser angående fransk verslära. Utgivarens användning av ordet *cäsur* är näppeligen fullt korrekt. Då det talas om cäsur *på* sjätte stavelsen i alexandrinen, får man ju närmast det intrycket att *cäsuren* betecknar själva stavelsens dynamiska framhävande, medan cäsuren i själva verket betyder versens uppdelning i två vershalvor förmedelst en viss pausering efter sjätte stavelsen. *För att möjliggöra denna paus* kräves, att sjätte stavelsen är betonad och alltså icke alltför intimt sammanhänger med det följande; skulle så vara fallet, har cäsuren överhoppats (genom inre överklivning: enjambement intérieur). Det egendomliga inträffar nu, att utgivaren som första typ-vers för alexandrinen anför en vers av Hugo *utan* cäsur: »Le livre a toujours pris fait et cause pour toi». Frasen *prendre fait et cause pour* tillåter icke någon tryckaccent på *pris.* Det hade nog varit skäl att med ett par exempel påvisa *Hugos* disloquerande av »ce grand *niais* d'alexandrin» vid sidan av Corneilles och Racines ganska stränga iakttagande av cäsuren efter sjätte stavelsen.

Herman Söderbergh.

Digitized by Google

Einar Ekblom, Engelsk synonymbok, Stockholm 1923, Fritze.

Författaren angiver i förordet, att han med sitt arbete närmast tänkt på skolungdomen, för vilken Afzelius' kända större och synnerligen förtjänstfulla synonymbok betecknas såsom alltför omfattande. I själva verket har hittills ingen annan svensk synonymbok förelegat, om man nämligen bortser från den ytterst begränsade sammanställning, vilken som bihang I åtföljer Charlestons översättningsövningar till engelska, även dessa näppeligen avsedda för skolbruk.

Man bör giva författaren rätt i den åsikten, att en samling väl valda synonymer kan vara av behovet påkallad även på skolstadiet. Den föreliggande boken innehåller 211 sidor med 396 nummer mot Afzelius 740 sidor i petit och 1167 nummer; inom dessa 396 nummer finner förf. emellertid tillfälle att behandla omkring 1,000 svenska ord. Naturligtvis kan det med den begränsade tid, som står oss till buds, inte gärna bli tal om att sätta ens en synonymbok av detta reducerade omfång i handen på våra lärjungar som en ny läxbok att läsas sida efter sida. Men en synonymbok bör kunna bli en god hjälp vid stilskrivningen på högstadiet — så länge nu den traditionella »stilen» lyckas klänga sig fast i våra läroverk. Och den lär väl ännu länge få behålla lejonparten av språkundervisningen i okvald besittning, så god press som den kunde glädja sig åt i den nyss förda diskussionen om skolkommissionens farliga påhitt på skrivningens område. Emellertid, alldeles oavsett stilens öde kan den föreliggande synonymboken göra våra lärjungar mycken nytta då det gäller att precisera och samla vad som i den vägen givetvis meddelas av läraren i sammanhang med textläsningen. För den särskilt intresserade lärjungen är det helt säkert också välkommet att få på egen hand göra de första studierna på detta område i en bok, som synes mera genomkomlig och mindre respektinjagande än Afzelius.

Det är detta senare ypperliga arbete, som utgjort grundvalen för lektor Ekbloms bok. Det är lätt att se, att hans väsentligaste möda med hänsyn till bokens huvudinnehåll bestått i en sovring och ett lämpligt urval av Afzelius' stoff. Exemplen äro emellertid till större delen nya, så vitt jag kunnat finna. En närmare detaljgranskning visar också, att förf. icke åtnöjt sig med en begränsning av rubrikerna hos Afzelius eller av antalet behandlade ord under de speciella rubrikerna. I de flesta fall ha också formuleringarna omstuvats och förenklats.

Givet är, såsom förf. yttrar i sitt förord, att man kan hysa skilda meningar om vad som bör medtagas eller icke medtagas inom detta hart när obegränsade område. Efter allt vad jag kan förstå har förf. löst sin uppgift skickligt i detta stycke. I det följande skall jag göra några axplockningar och erinringar, vilka

Digitized by Google

också bl. a. ge vid handen att lektor Ekblom ingalunda slaviskt följt urbilden.

S. 5. advocate. Uppställningen kan lätt ge anledning till den visserligen för förf. främmande missuppfattningen, att *advocate* endast förekommer i betydelsen »förespråkare».

S. 7. Vore det inte bäst att *direkt* peka på resp. utsättandet och utelämnandet av best. art. i »the general opinion» och »public opinion».

S. 10. Det ymnigt förekommande bruket med dubbelnegation i svenskan i sammanhang med *varken eller* (i st. f. *vare sig eller*) hade nog gjort en något större utförlighet i § 13 önskvärd.

S. 12. Det vanligaste uttalet av *gallant* (gəlæ'nt) i denna betydelse borde givetvis ha markerats i detta sammanhang.

S. 18. *Bekant.* Här synes mig Afzelius' ordning med *acquainted* i första ledet vara att föredraga; detta ord betecknar ju det rena kunskapsmomentet, medan både *familiar* och *intimate* i olika grad angiva känslobetoningen.

S. 23. Här saknar jag en paragraf för ordet *biograf.*

S. 43. Under paragraf 87. 2 *remove* borde avgjort i en skolbok den pregnanta skolbetydelsen »flytta» ha tagits med; (den finns hos Afzelius).

S. 65. Varför saknas en så pass vanlig betydelse av *do* som den av Afzelius påpekade turistslangen: "We did Paris in a fortnight"? Jag minns ett uttryck från en av de texter, som av censorerna föreläggas i studentexamen: "Have you done the Abbey?"

S. 99. Varken i sammanhang med *lön* eller något annat ord finner jag det ingalunda sällsynta *fee* = honorar (åt t. ex. läkare och advokater).

S. 102. Mindre lyckad är onekligen definitionen av *machine,* vilken ju strängt taget även passar in på *engine.* Kan man inte helt enkelt säga: *machine* = maskin som *redskap; engine* = ångmaskin, lokomotiv; över huvud maskinen som igångsättare?

S. 104. Under *memory* har förf. utelämnat den viktiga betydelsen av »minne, som någon lämnar efter sig». Det sista exemplet behöver ju icke enbart tolkas så.

S. 192. I sammanhang med *wish* visas blott genom exempel men betonas icke uttryckligen, att endast detta verb har betydelsen *tillönska,* vilken ju de två övriga sakna.

Till sist några exempel på viktiga synonymer och påpekanden som finnas hos förf. men saknas hos Afzelius: s. 20 under *besök:* attendance; s. 39 under *bevis:* sign, mark, token; s. 43 under *flytta:* leave = lämna en anställning; s. 105 under *mottaga:* admit i bet. lämna tillträde; s. 188 *yrke,* hela paragrafen saknas hos A; s. 189 den nödvändiga anmärkningen om *utter,* som icke får användas som anföringsverb.

Ovanstående utgör ingalunda frukten av en noggrann detaljgranskning; men jag har sett tillräckligt av lektor Ekbloms bok

Digitized by Google

för att kunna rekommendera den som en nyttig och med god urskiljning avfattad hjälpreda inom ett av de besvärligaste områdena av engelsk språkkunskap.

Utförliga engelska och svenska register öka den förträffliga synonymbokens användbarhet.

Herman Söderbergh.

Einar Ekblom. *Aktuella ord,* Svensk-engelsk ordförteckning, Stockholm 1924 (Norstedt), pris 40 öre.

Detta supplementhäfte till Wenström-Harlocks Svensk-engelska ordbok omfattar 20 spalter och rör sig med det ordförråd, som blivit oumbärligt under loppet av de tjugo år ordboken varit i bruk. En begrundande läsning av det lilla häftet är som en repetitionskurs i de senaste årtiondenas kulturhistoria. Vi hade väl både *biografer* och *domare* förr i världen, men de förra gåvo knappast några föreställningar och de senare utsattes näppeligen för diskvalificering på rännarbanan. *Brödkort* och *körkort* voro lika okända som *krigskonjunkturskatt* och *dyrtidstillägg*; *bolsjevismens* röda spöke skrämde ännu ingen västeuropé och fick själv husera ostört av *fascismens* svarta skjorta. Att gratislyssna i *pyjamas* till en *radiokonsert* var lika omöjligt som att iförd *smoking* betala inträdesbiljett med *nöjesskatt* till en föreläsning om språkförbistringen i *Tjeckoslovakien,* etc., etc. Sådana ord är det som lektor Ekblom ger besked om i detta nyttiga arbete.

Naturligtvis är det inte svårt att hitta på ett och annat, som man tycker borde ha varit med. Till bilens ordförråd hör *däck* (= ytterringen kring gummiringen): kanske *conver;* eller *wrapper?*; till imitativ bör fogas den imitativa metoden: *the direct method*; till nationernas förbund bör läggas förbundsförsamlingen: *the Assembly* och förbunds*akten: the covenant*; vid sidan om avrustning talar man om *nedrustning: reduction of armaments,* och *rustningsbegränsning: limitation of a.*; esperanto nämnes men inte *ido,* inte heller bådas genus proximum: *konstspråk: artificial language* eller *hjälpspråk: auxiliary language.* Redan i Wenström—Harlock gör man bekantskap med skattedragaren, men i dagens debatt nämnes denna art av homo sapiens (= läs patiens) skatte*betalare:* taxpayer. Under arbetarepartiet gives *the Labour party,* vartill endast kan erinras, att såväl *the* som *party* också kunna sättas inom parentes. Slutligen ser uttalsbeteckningen hæ'ŋə för *hangar* misstänkt ut; Jones angiver endast 'hæŋga:

I väntan på den under utarbetning varande nya W.-H.-ordboken är lektor Ekbloms tilläggshäfte livligt att rekommendera, ja oumbärligt.

Herman Söderbergh.

Carl Rebbe, The Rajah's Diamond by Robert Louis Stevenson. Edited with notes by —. Stockholm, 1924. (Norstedt). Pris 2,25.

Digitized by Google

Man kan utan ringaste tvekan giva utgivaren rätt i hans mening, att denna bok synnerligen väl lämpar sig för skolläsning. Den är ingenting mindre än ett fynd i den vägen. I högsta grad spännande, är den skriven i R. L. S.:s behagfulla stil och med hans lekande ironi, klar och kärnfull i uttryckssätt, koncentrerad i framställningen och följaktligen utan longörer.

Utgivaren har avsett boken för de båda högsta ringarna och varit mycket knapphändig med kommenterandet. Detta senare har föranletts av hans uppsåt att »tillfredsställa de lärares önskningar, som vilja vänja eleverna på detta stadium att i görligaste mån reda sig själva, endast med hjälp av ordboken.» Principen i fråga är diskutabel. Man kunde ju också tänka sig, att en kommentator ansåge det mera angeläget att lämna utförliga noter och upplysningar i samma mån som läsarna äro mera utvecklade och följaktligen mera i stånd att tillägna sig nyttiga kunskaper.

Nu har emellertid utg. nöjt sig med att meddela »nödiga sakförklaringar» och endast upptagit »sådana ord och betydelser, som ej finnas i Erik Lindgrens Engelsk—svenska ordbok».

Jag skall tillåta mig att med några få exempel visa otillräckligheten av en sådan princip för kommenterandet. Sid. 52, 4—5 finna vi följande karakteristik av den ene av »two men in earnes colloquy upon a seat. One was dark, young, and handsome, secularly dressed, but with an indelible clerical stamp; . . .» För visso giver Lindgrens ordbok en översättning av *indelible,* men den lämnar icke det besked om Stevensons ordval, som kommentatorn borde ha givit genom att här bringa i erinran den »*character indelebilis*», varmed ordinationen en gång för alla ansågs ha begåvat den katolska presten. — Ingen ordbok upplyser om betydelsen av 63,3 *For as little as he heard* = Av det lilla han hörde, eller: Hur litet han än hörde. — Ordboken ger inte häller någon bestämd kunskap om betydelsen av *punctiliously* 79,22, i förhållande till *punctually*. — Sid. 96,4 meddelar utg. på tal om »a Derby day» en förklaring, i vilken det talas om »the Summer Meeting at Epsom». Nog borde väl här (som förklaring till förklaringen) ha påpekats, att *meeting* betyder *tävlan,* en betydelse, som näppeligen upptages av Lindgren. — Ordet *deliverance* sid. 31,4 nedifrån, finns hos Wenström—Lindgren med den av utg. lämnade upplysningen om dess användning i en Skotsk betydelse. Det är emellertid att märka, att det synnerligen pålitliga C. O. D. anger betydelsen »emphatically or formally delivered opinion» utan att förse denna definition med skotskt ursprungsmärke.

Den kommentar, som lämnas, är värdefull och den påtalade knappheten berör i ingen mån den i övrigt förträffliga bokens *brukbarhet.*

Herman Söderbergh.

J. Reinius, Engelsk läsebok för klass 6 och Ring I. Stockholm 1924 (Bergvall). Pris 2,25.

Digitized by Google

Det är alltid svårt att göra ett gott textval, när man lagt ihop den grundläggande »första boken», och de enhetliga, något längre och mera fordrande litteraturalstren ännu icke kunna föreläggas lärjungarna. För detta övergångsstadium, klass 6 och ring I, är lektor Reinius' bok avsedd. Det är en nyttig och trevlig textbok. Den innehåller saker av växlande art, engelska hjältar och engelsk historia, engelsk natur, engelsk handel och vandel, engelskt liv och engelsk sinnesförfattning, återspeglade i några värdefulla noveller av bästa märke, Galsworthy's "The man that kept his form" främst att nämna av allt.

Textboken med sina 85 sidor utom kommentaren är också, vilket är en mycket stor förtjänst, av passande omfång. Men lätt är den inte. Jag skulle knappast våga, så som utg. själv i förordet synes böjd för, tillråda dess påbörjande i kl. 5. Tacka till om realskolans yppersta och gymnasiets yttersta räcka till för uppgiften. Bokens användbarhet för det avsedda stadiet har dock betydligt underlättats genom den nyttiga ordlista, som helt nyligen utkommit. Beträffande det däri använda fonetiska teckensystemet kan jag blott resignerat erinra om min tidigare opposition mot den principvidriga dubbelskrivningen som beteckning för lång vokal, en klumpighet som de flesta språk i sin vanliga (= icke fonetiska) skrift äro lyckligt befriade från.

Noterna äro, såsom var att vänta av denne utgivare, utarbetade med mycken omsorg och säkerhet. De äro lyckligtvis avfattade på engelska, med svensk tolkning, där så befanns nödigt.

Till sid. 6,$_{25}$ bör observeras, att den här anförda formen »England expects every man will do his duty» är den historiska, medan infinitivkonstruktionen kanske oftast citeras.

Jag har knappast funnit någonting att erinra mot någon av utgivarens noter Anm. till sid. 28,$_{33}$ »the pirates which ...» är kanske inte fullt adekvat. Användningen av *which* är ju icke särskilt märklig, eftersom *swarmed along the Channel* närmast gäller om skeppen och *pirate* ju betyder såväl sjörövarfartyg som sjörövare; däremot passar endast ett personligt subjekt till »attacked and *plundered.*» — Översättningen av »spirit of refinement»: »andlig finhet» synes icke lyckad; »känslans förfining» eller endast »förfining» föredrar jag. — Till sid. 79,$_{25-27}$ borde utgivaren ha påpekat, att Galsworthy här gör sig skyldig till en syntaktisk lapsus, när han sidoordnar inf. *force herself* med den finita formen *she stayed.*

Den förträffliga lilla boken har många tryckfel. De flesta äro väl rättade å sid. 56 i ordlistan. Jag bifogar ytterligare följande: 16,$_{11}$ läs *was;* 31,$_{13}$: *in;* 40,$_{10}$:, *where;* 70,$_{24}$: *undisciplined;* 88,$_{7}$: *parents;* 92,$_{23}$ *Germanic;* 94,$_{6}$: *spoken of as;* 106,$_{8}$: *responsible;* 108,$_{14}$: *mood.*

Jag tillåter mig till sist att på grundval av några anteckningar under läsningen av dessa texter foga en randglosa till Arne von Kochs artikel »Om ordföljden i engelska sägesatser etc.», M. S.

Digitized by Google

1924, s. 171. I »Mrs. Bunker's Chaperon» använder förf., W. W. Jacobs, undantagslöst typen *said he* (där sägevärbet är *say*), medan Galsworthy i »The man that kept his form» lika undantagslöst nyttjar typen *he said,* vilket dock synes visa, att våra grammatiker alls icke göra någon överloppsgärning, när de åtminstone påvisa den förstnämnde typens ingalunda ovanliga uppträdande.

Herman Söderbergh.

INSÄNDA BÖCKER.

Rebbe, Carl, och Fuhrken, G. E.: *Engelska stilövningar* för klass 5—6 och ring I—II. I Svensk text, Stockholm, 1924 (Norstedt), pris 80 öre.

Dito II Engelsk text med anmärkningar, Stockholm 1924. (Norstedt), pris 1 krona.

Engelska Översättningsövningar för realskolan och ring I—II, Stockholm 1924 (Norstedt), pris 1: 75.

Nyckel till dito, Stockholm 1924 (Norstedt), pris 1 krona.

Einar Ekblom, *Aktuella ord,* supplementshäfte till Wenström-Harlock Svensk—engelsk ordbok. Stockholm 1924 (Norstedt), pris 40 öre.

Paues, A. C., Annual Bibliography of English Language and Literature, vol. 3, 1923. Cambridge 1924 (Bowes & Bowes), Price 6 s. net.

Lindroth, Hjalmar, Grundvalarna för vår kommatering. Stockholm 1924 (Norstedt), pris 1: 90.

Studier i Modern språkvetenskap, utg. av Nyfilologiska sällskapet i Stockholm, IX. Uppsala 1924 (Almqvist & Wiksell), pris 7 kr.

Dalin, Olof, *Then Swänska Argus,* i urval utg. av *Bengt Hesselman.* Uppsala 1925 (Almqvist & Wiksell), pris 4 kr.

Institutet for Sammenlignende Kulturforskning, Fire Innledningsforelesninger av *Fredrik Stang, Alf Sommerfelt, Knut Liestøl, J. Qvigstad.* Oslo 1925 (Aschehoug & Co.).

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

Arkiv för psykologi och pedagogik, 1924.

Germanisch-romanische Monatsschrift 1925, h. 1—2.

Modern Language Notes, 1925 Jan.—March.

Mondo, Mondo. Revuo por la mondo-linguo. Yaro XIV (1925), 1—3.

Neuphilologische Mitteilungen, 1925 h. 1—2.

Svensk Världsspråkstidning, Organ för Svenska Idoförbundet. 1925, 1—2.

Vor Ungdom, 1925, Januar—Marts.

Malmö 1925, Röhr's Boktryckeri.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 4 * STOCKHOLM * April 1925

STUDENTEXAMEN V. T. 1925.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. England i Indien.
2. Mina läroböcker i historia.
3. Den fula ankungen (efter Andersen).

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

William Pitt den äldre blev redan vid 22 års ålder medlem av parlamentet. Under sorgfälliga studier av forntidens och den nyare tidens främsta vältalare och skalder utbildade han sig till underhusets yppersta talare. Dock hade han icke endast sin vältalighet och sina statsmannaegenskaper att tacka för sitt inflytande på det engelska folket. Han förvärvade nationens förtroende lika mycket genom sin kärlek till friheten, sitt hat mot tyranniet och sin omutliga rättskänsla.

William Pitt var född att härska, och han var själv medveten därom. »Jag vet, att jag kan rädda landet och att ingen annan kan det», sade han till en av Englands statsmän år 1756, då det kom underrättelse, att engelsmännen haft svåra motgångar i kriget mot fransmännen. Samma år inträdde han i regeringen som utrikesminister. Visserligen blev han redan i april 1757 på grund av intriger entledigad, men efter ett par månader måste Georg II återkalla honom, och nu kunde han med större kraft ägna sig åt att utföra sina stora politiska planer. Pitts andra ministär bildar en

Digitized by Google

glänsande period i Englands historia; under den förvärvade sig England herraväldet över världshaven.

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Kort före sitt giftermål blev Ludvig XV allvarsamt sjuk. Han angreps av en häftig feber och yrsel, och hela Frankrike råkade i bestörtning. Läkarna tappade huvudet, och de onda tungorna vände sig mot Regenten, som beskylldes för att vilja taga livet av konungen. Blott Helvetius, som då var helt ung, behöll fattningen. Han ordinerade åderlåtning, men de andra läkarna satte sig däremot. »Mitt sista ord är, att, om man ej åderlåter konungen, så dör han», sade Helvetius. »Jag kan visserligen ej med säkerhet lova, att han blir frisk, och jag vet, vad jag utsätter mig för, om jag misslyckas, men jag har fullkomligt lugnt samvete.» Efter denna förklaring beslöt man sig för åderlåtning. En timme senare var konungen räddad. Kyrkorna fylldes med folk, fastän klockan var 8 på aftonen, då nyheten spred sig i Paris, och överallt i staden gav man uttryck åt sin glädje över konungens räddning.

"THE GREAT COMMONER".

STOCKHOLM VERSION.[1]

William Pitt the Elder (elder) [> William Pitt senior (> père)] (The elder Pitt) became (was elected, was chosen) a member (Member) of Parliament (> an M. P.) [got into (entered, was put into, gained a seat in) Parliament] as (so) early as (> already at)[2] [> had already become an M. P. at] the age of twenty-two (22) [when he was only twenty-two (22) years old (of age)] (When he was only twenty-two years of age *etc.* W. P. became a member of Parliament *etc.*) [William Pitt the Elder was at twenty-two years of age *etc.* already (already at the age of twenty-two *etc.*) a member of Parliament]. In the course and by means of (Through, By)[3] careful (laborious, assiduous, diligent) study (> studies) of the foremost (most outstanding, most eminent) orators (speakers) and poets (> bards) of /classical/ antiquity and modern times (of ancient and modern times, past and present) he trained (schooled) himself to become [he formed (developed) himself into][4] the finest (greatest, most splendid) speaker (orator) in[5] the House of Commons. And yet (But, Yet, Still) it was not solely (merely, only) his eloquence (oratory, ready power of speech) and statesmanlike qualities (gifts, talents, ability) [his qualities (capacity, ability) as a statesman (politician)][6] that he had to thank for his influence on (his ascendancy over) the British (English) nation (people). He gained (won, acquired, obtained) the confidence (trust, > affiance) of the nation quite as much through (by) his love of (> for) [passion for] liberty (freedom), his hatred (abhorrence, > hate) of tyranny (despotism, arbitrary rule) and by his incorruptible (unyielding, un-

Digitized by Google

flinching) sense of (feeling for) justice (sense of right, sense of duty, right-mindedness).

William Pitt was born to rule (command, lead, dominate, bear sway),[7] and he was himself /quite (fully)/ conscious (aware) of the fact (of this, of it, hereof, thereof). "I know that I can (am able to) save the country, and that nobody (no one) else can[8] [can (is able to) /do so/]", he said to one of the politicians (statesmen) of England (Britain) [one of the English (British) politicians (statesmen)] (of England's statesmen) in 1756, when news (intelligence, tidings, information) came /in/ that the English (British) had had (met, met with, encountered) severe reverses (defeats) in the war against the French (France). The (In the, That) /very/ same year he entered the cabinet (ministry, administration, > government) as foreign minister (secretary) [as Chief (Principal) Secretary of State for Foreign Affairs] (he went to the Foreign Office) [entered the cabinet *etc.* as one of His Majesty's Principal Secretaries of State (as Secretary /of State/ for the Northern Department)][9]. It is true that he was dismissed as early as April 1757 because (in consequence) of (owing to) intrigues (In April 1757, it is true, he was dismissed in consequence of intrigues) (In consequence of intrigues, it is true, he was dismissed in April 1757) [He was dismissed, it is true, in April 1757 in consequence of intrigues (> in consequence of intrigues in April 1757)]; but after a couple of (one or two) months (a month or two, about two months) George II (the Second) had [was compelled (forced, driven, constrained)] to recall him, and he was now (and now he was) able to (and now he could, and he could now) devote (apply, give) himself with greater energy (power) to the realization (the carrying out) of (to realizing, to carrying out) his great political plans (projects, schemes). Pitt's second ministry (administration)[10] forms a brilliant (dazzling, splendid) period (epoch, era) in (of) British (English) history [the history of /Great/ Britain (England)]: in (during) its course (during his term of office, during that period) England gained (won, acquired) /for herself/ the dominion (command, supremacy, lordship) of the seas (the oceans, "the seven seas").

Notes and Comments.

1. This text, in combination with the *Wolfe* text (VT. 17) the *Franklin* text (VT. 20) and the *Washington* text (HT. 24), gives a fine opening for a lesson, or rather a series of lessons, on the events which led to the partition of the First British Empire, or, to speak linguistically, on the circumstances which have led to the rise of an American language that stands on the same level with, and is not a mere dialect of, English. Highly readable materials for illustrating the present text will be found in Horace Walpole and in Macaulay's essays on Walpole and the elder Pitt; but for really clear light on the extremely intricate inter-relations of constitutional, colonial and strictly foreign " intrigues" recourse must be had to more modern books, of which the handiest work of medium size is Ramsay Muir's masterly two-volume "History of the British Common-

Digitized by Google

wealth". The present text, like the much discussed French text last year, bristles with expressions the plain (and probably intended) translation of which would probably shock the specialist in constitutional history. But such problems, though undoubtedly quite as interesting and important in themselves as any purely linguistic question arising out of the text, would probably not greatly trouble either the prospective student or the examining teacher. I have touched but lightly on such points in the following comments on *actual scripts.*

2. It does not appear to me very likely that the "redan" in the first sentence would naturally appear in English in the guise of "already", except in the last rendering given — where also, it will be observed, "was" is a possible substitute for "became".

3. "under" is here, as often, rather troublesome: supposing that it represents both *time* and *cause*, I have given a somewhat clumsy translation myself; but I imagine the purely causal "through" or "by" makes better sense than the purely temporal "during".

4. In this case "utbildade sig" seems to me more appropriately translated by "trained himself" than it does in the case of the similar expression in the Linnaeus text (HT. 22), because the physician presumably draws a greater portion of his knowledge and skill than does the orator from instruction than from exercises.

5. The few actual scripts I have seen all prefer *of* the House of Commons; this might stand after "orator" but it would be misleading after "speaker", as in that case it would more naturally suggest "talman" than "talare".

6. The word "statesman" connotes much higher qualities than the word "politician", as is illustrated by the cynical dictum that "a statesman is a politician who's dead".

7. "rule", not "reign", in accordance with the well-known English constitutional maxim, "The King reigns but doesn't govern".

8. This much-quoted saying is commonly, I think, quoted in its simplest form, "I know that I can save the country and that nobody else can". This way of putting it is not only the most natural (I have no time to look up what Pitt actually said), but also avoids, in a perfectly legitimate way, the difficulty of dealing with "det".

9. "Foreign minister" is both the simplest and the safest expression, as the present distribution of the secretariate into "home", "foreign" etc. was not — "as every schoolboy knows" (Macaulay) — adopted until after Chatham's death.

10. Not "cabinet", which, unlike its apparent synonym, is used only as a collective word, not for the period during which such a group is in power. Pitt himself, I imagine, would have been horrified by the modernism *Pitt's government.*

C. S. Fearenside.

Postscript (8/4/25). — Since writing the above notes I have received from an old pupil a copious collation of some dozen actual scripts, with which I am not allowed time to deal. But these scripts seem to indicate a more frequent difficulty in the articles than I had found in the actual scripts on which my notes were based. Most of them, however, are cases

Digitized by Google

in which good English writers allow themselves a good deal of liberty; and deviations from rules would strike me as more venial than the curious slip of the author of the text in confusing »the two Pitts» in the matter of age of entering Parliament. Doubtless there should be an article before 'member of parliament', but doubtless many rapid compressive writers would omit it. On the other hand, there should be no article before the translation of 'utrikesminister' if there were but »one at a time, please»; but if (as was the case at the time, if I remember aright) both the Secretaries of State dealt with foreign affairs, the insertion of an indefinite article could be *historically* defensible. But I can see no justification for »properties of *a* statesman» or for the omission of the article in »confidence of *the* nation» and »entered *the* government».

C. S. F.

A GOTHENBURG VERSION.

William Pitt the Elder became a member of Parliament (the House of Commons)[1] at the early age of 22.[2] Thanks to (By) a careful study[3] of the foremost (greatest) orators and poets of olden (ancient) and modern times (of antiquity and of modern times), he became (developed into) the finest (best) speaker (orator) in the /Lower/ House (the House of Commons). But (Yet) he had not only his eloquence (oratory) and statesmanlike (-like) talents (qualities) to thank (But it was not only his ... to which he was indebted) for his influence (hold) on the English people: he won (gained) the confidence of the nation to an equal extent [just as (quite as) much][4] by his love of liberty, his hatred of tyranny, and his incorruptible integrity (sense of justice).

William Pitt was born to rule, and he was conscious of it.[5] »I know that I can save the country, and that no one (nobody) else can», he said[6] to an English statesman (politician)[7] in 1756, when news[8] came that the English had suffered (had, experienced, sustained, met with) severe (serious) reverses in the war with (against) the French. That (The same, In the same) year he joined the Government (entered the Ministry, took office) as Foreign Secretary (as Secretary of State for Foreign Affairs). It is true that, owing to intrigues, he was compelled to resign (was dismissed) /already/ in April, 1757 (in the April of 1757), but a few months later (after a few months) George II. had (was obliged) to reinstate him (call him back, recall him),[9] and now he could (he could now) devote (apply) himself with renewed (increased) energy (vigour) to carrying out (to the carrying out of, to the prosecution of) his great political plans (projects). Pitt's second ministry forms (is) a brilliant period (epoch) in the history of England; during that period (in it) England gained command of the seas (dominion over the seas, supremacy on the seas).[10]

Notes.

1. Also *entered Parliament*, but not *entered the H. of C.* — 2. Literally, *already at the age of 22*, which is grammatically correct, though it

Digitized by Google

has a clumsy effect stylistically. The same difficulty arises again in a later sentence, and there the Swedish lends itself rather more readily to the literal rendering. — 3. The plural is open to objection, since it was more or less continuous study, not intermittent ones. — 4. A rendering in one of the scripts submitted to me had, »He also won the confidence . . .», which is a subtle indication that the candidate was not entirely satisfied with the wording of the Swedish text. — 5. If the somewhat uncalled-for *själv* must be translated, I should prefer »and was himself conscious of it» to »and was conscious of it himself.» It is interesting to note how many scripts avoid the literal translation of *själv*, not because of what the grammars have to say on the subject, but from a sense of the »själv» being merely a redundant addition. — 6. Not *said he*, which has often a jocular touch. This accounts for the frequent use of it in the works of W. W. Jacobs. — 7. The literally correct *one of the English statesmen* is unsatisfactory here. — 8. The definite article is possible, but less idiomatic. — 9. The objection to *recall* is that the word is so commonly used in the sense of cancelling an appointment, but no ambiguity can arise in the context. — 10. *The ocean*, rather than *the oceans*, if this word is admitted.

G. E. Fuhrken.

Thème.

Peu /de temps/ avant son mariage, Louis XV tomba[1] (devint) gravement malade. Il fut pris d'une violente (forte) fièvre avec (accompagnée de) délire, et toute la France fut consternée (plongée dans la consternation). Les médecins perdirent la tête et les mauvaises langues se tournèrent contre le Régent qu'on accusa de vouloir faire mourir le roi.[2] Seul Helvétius, qui était alors tout jeune, conserva (garda) /toute/ sa présence d'esprit (son sang-froid). Il ordonna (prescrivit) /de faire au roi/ une saignée; mais les autres médecins s'y opposèrent. «Mon dernier mot est que, si l'on ne saigne pas le roi, il mourra (va mourir)», dit Helvétius. «Je ne peux (puis) sans doute pas promettre sûrement (garantir) qu'il guérira (en réchappera) et je sais à quoi je m'expose si cela ne réussit pas (je ne réussis pas); mais j'ai la conscience parfaitement calme (tranquille).» Après cette déclaration, on se décida pour une saignée. Une heure après (plus tard), le roi était sauvé. Les églises se remplirent de monde, quoiqu'il fût huit heures du soir quand la nouvelle se répandit dans Paris, et partout dans la ville on manifesta sa joie de ce que le roi était sauvé.

Notes.

1) *Tomber* s'emploie de préférence lorsqu'il s'agit, comme ici, d'une maladie subite et grave. 2) Les verbes de cette phrase pourraient se mettre également à l'imparfait, si l'on voulait y voir un sens descriptif plutôt que consécutif: «Les médecins perdaient la tête et les mauvaises langues se tournaient contre le Régent qu'on accusait . . .».

P. Méaly.

Digitized by Google

Peu de temps avant son mariage Louis XV tomba gravement (sérieusement) malade. Il fut pris d'une forte fièvre et de vertiges, et toute la France /en/ fut consternée. Les médecins perdaient (perdirent) la tête, et les mauvaises (méchantes) langues s'en prirent (s'attaquèrent) au Régent, qui fut accusé d'en vouloir (de vouloir attenter) à la vie du roi. Seul Helvétius, qui alors était tout (très) jeune (qui était alors un tout jeune homme), garda (gardait) son sang-froid. Il ordonna (prescrivit) une saignée, mais les autres médecins s'y opposèrent. «Tout ce que je puis dire (Mon dernier mot) est que, si on ne saigne pas le roi, il est mort (c'est un homme mort)», dit Helvétius. «Sans doute je ne puis pas promettre avec certitude (en toute c.) qu'il guérira, et je sais /ce/ à quoi je m'expose si je ne réussis pas (j'échoue), mais j'ai la conscience parfaitement tranquille.» Après (A la suite de) cette déclaration, on se décida à faire la saignée (on décida la s.). Une heure après le roi était sauvé (tiré d'affaire). Lorsque la nouvelle s'en (se) répandit à (dans, à travers) Paris, les églises s'emplirent d'une foule de gens (furent envahies par la foule) bien qu'il fût huit heures du soir, et partout dans la ville on manifesta (on donna libre cours à) sa joie de savoir le roi hors de danger.

Virgile Pinot.

Peu (Peu de temps) avant son mariage, Louis XV tomba (devint) gravement malade. Il fut atteint d'une fièvre violente et de délire (Il eut un gros accès de fièvre accompagné de vertiges), et toute la France (la France tout entière) était dans la consternation (consternée). Les médecins perdaient la tête (ne savaient plus à quel saint se vouer) et les mauvaises langues s'en prenaient (s'attaquaient) au Régent qu'on accusait de vouloir attenter (d'en vouloir) à la vie du roi. Helvétius seul, très jeune encore, [Il n'y eut (avait) qu'Helvétius, alors encore tout jeune, qui] garda son sang-froid (ne s'émut pas, ne se troubla pas, ne se déconcerta pas, ne perdit pas la tête). Il ordonna une saignée, mais les autres médecins s'y opposèrent (firent opposition, combattirent cette ordonnance). «Mon dernier mot», dit Helvétius, «est que si l'on ne pratique pas la saignée, le roi mourra (si on ne saigne pas le roi, il est perdu). Je ne puis promettre avec certitude (en toute assurance) (Je ne puis affirmer) qu'il se rétablira (guérira, se remettra) et je sais ce à quoi je m'expose (quel danger je cours, à quels risques je m'expose) si j'échoue [en cas d'échèc (de non-réussite, d'insuccès)], mais j'ai la conscience parfaitement nette [ma conscience est absolument pure (tranquille)] (mais j'ai bonne conscience)». Après cette déclaration, on décida de faire (se résolut à pratiquer) une saignée. Une heure plus tard (après) (Au bout d'une heure) le roi était sauvé. Les églises se remplirent de monde (de gens), quoiqu'il fût déja 8 heures du soir lorsque la nouvelle se répandit dans Paris (la capitale), et dans toute la ville on se livra à la joie à cause de (on donna libre cours à la joie causée par) la délivrance (la guérison) du roi (souverain).

M. Ransson.

Digitized by Google

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Den store kurfursten.
2. En engelsk rävjakt.
3. Ett minne från min skoltid.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Germanerna på Cæsars tid bildade en enhet såtillvida, som de alla uppvisade samma fysiska typ och talade sinsemellan mycket nära besläktade språk. Men någon politisk enhet bildade de ingalunda utan voro tvärtom splittrade i en mängd olika folk, och om de hade någon känsla av inbördes frändskap, så hindrade denna dem icke från att föra krig mot varandra. Den värdefullaste skrift om de forna germanerna, som finnes, är Tacitus' år 98 e. Kr. författade arbete Germania. Germanerna skildras som en ståtlig, högvuxen, kraftig ras med ljus hy, blont hår och blå eller grå ögon, vilken i fysiskt avseende var de förvekligade romarna vida överlägsen men andligen stod på en ojämförligt mycket lägre ståndpunkt. Deras materiella kultur var låg, utom i avseende på vapen och utrustning för krig. Statsmakten utövades av konung och folk i samverkan, såsom fallet ju ännu i dag är hos oss och i andra länder, där stater bildats på germansk grundval. Kvinnans fria och aktade ställning väckte romarnas förvåning, och då historiens dag senare gryr över Norden, se vi även här uppe kvinnorna gynnsammare ställda och högre ansedda än i icke-germanska länder.

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

William Makepeace Thackeray föddes i Calcutta 1811 och var ende sonen till en högre ämbetsman. Han lämnade Indien efter faderns död 1817 och reste till England. På hemresan anlöpte fartyget ön S:t Helena, och gossen såg sin samtids märkligaste person, Napoleon. Man kan förstå, att händelsen gjorde ett djupt intryck på honom. Efter att ha genomgått en skola besökte han universitetet i Cambridge, varpå han begav sig ut på en resa i Europa. Han uppehöll sig en längre tid i Weimar, där han gjorde Goethes bekantskap och mer än en gång roade denne med sina lustiga teckningar. Längre fram, när han blivit en berömd man, brukade han säga, att det märkvärdigaste med honom var, att han sett Napoleon och Goethe och ägde Schillers värja. Han kom även till Paris, där han förvärvade sin stora förtrogenhet med den

Digitized by Google

franska nationalkaraktären. Sedan ägnade han sig åt juridiska studier men förlorade sin förmögenhet och måste tänka på att förtjäna sitt uppehälle. Han tänkte först bli målare, men snart övergick han till litteraturen.

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

I västra delen av Bretagne talas ännu, framför allt på landsbygden, ett keltiskt språk, bretagniskan. Nu för tiden äro dock flertalet bretagnare tvåspråkiga (*bilingue*). Striden mellan franskan och det inhemska språket är ödesdiger för det senare. Att kunna franska är ju till mycket större gagn för folket än att endast känna till bretagniskan. Därtill kommer också, att franskan är det enda språk, som användes av städernas bildade befolkning. Denna omständighet inger lantkvinnorna lust att tala språket, liksom de tycka om att bära samma dräkt som stadsborna. Dessutom bliva förbindelserna mellan lantbefolkningen och borgarklassen allt vanligare; handelsbiträden och tjänare tala franska med sina husbönder. Även andra levnadsförhållanden kunna inverka på språkens ställning till varandra. Sålunda är bretagniskans ställning i kusttrakterna svagare än i det inre av landet. Sjömän träffa nämligen dagligen personer, som tala andra språk eller dialekter; de hava därför fördel av (*avoir intérêt à*) att känna till ett språk med en sådan utbredning som franskan. Bretagniskan kommer förmodligen att försvinna. Ännu är den dock livskraftig.

Die Germanen zur Zeit Cäsars (Zäsars) (zu Cäsars Zeit) bildeten insofern (insoweit) eine Einheit (eine E. insofern), als (bildeten eine gewisse Einheit, indem) sie alle (sämtlich) denselben (den gleichen) physischen (körperlichen) Typ/us/ aufwiesen (darboten) und untereinander (miteinander, einander) sehr nahe verwandte Sprachen sprachen[1] (und ihre Sprachen untereinander sehr nahe verwandt waren). Eine (Irgendeine, Irgendwelche) politische Einheit aber (Aber eine p. E.) bildeten sie [Eine p. E. bildeten sie aber (jedoch, indessen)] keineswegs (durchaus nicht), sondern /sie/ waren im Gegenteil (, sie waren im Gegenteil) (, im Gegenteil waren sie) (, im Gegenteil, sie waren) in eine[2] Menge verschiedener[3] Völker zersplittert, und wenn sie ein Gefühl (eine Empfindung) gegenseitiger Verwandtschaft hatten (und hatten sie ein G. g. V.) (und wenn sie ein Gefühl davon hatten, miteinander verwandt zu sein), so hinderte dies/es/ (diese)[4] sie nicht daran (so hielt dies sie nicht davon ab) [so liessen sie sich hierdurch nicht daran hindern (davon abhalten)] [so bildete (war) dies für sie kein Hindernis], Krieg/e/ gegeneinander zu führen (einander zu bekriegen, /in Kriegen/ einander zu bekämpfen). Die wertvollste Schrift[5] über die alten Germanen, die es gi/e/bt (die existiert) (Die wertvollste existierende Schrift, die von den alten G. handelt), ist Tacitus' im Jahre (i. J.) 98 n. Chr. verfasste (abgefasste, niedergeschriebene) Arbeit (verfasstes Werk) Germania. Die Germanen werden als

Digitized by Google

eine stattliche, hochwüchsige (hochgewachsene),[6] kräftige Rasse mit heller Hautfarbe (Gesichtsfarbe) (hellem Teint), blondem Haar (blonden Haaren) und blauen oder grauen Augen (blondhaarig und blau- oder grauäugig) geschildert (beschrieben) (Die Germanen schildert er als *usw.*), die in physischer (körperlicher) Hinsicht (Beziehung) [die, was das Physische (Körperliche) betraf (betrifft),] den verweichlichten Römern weit überlegen war (die verweichlichten Römer weit übertraf), geistig aber (jedoch, indessen) (aber geistig) auf einem unvergleichlich (ungleich) /viel (weit)/[7] niedrigeren Standpunkt/e/ stand. Ihre materielle Kultur war niedrig,[8] ausser (ausgenommen) in Bezug (Hinsicht) auf (bezüglich, betreffs, hinsichtlich) (, abgesehen von) Waffen und Kriegsausrüstung (Ausrüstung für den[9] Krieg). Die Staatsgewalt wurde von König und Volk gemeinsam (gemeinschaftlich, in Gemeinschaft, zusammen) ausgeübt,[10] wie /es (dies) (das)/ ja noch heute bei uns und in anderen Ländern der Fall ist (geschieht), wo Staaten auf germanischer Grundlage gebildet (gegründet) worden sind. Die freie und geachtete Stellung der Frau erweckte (erregte) das Erstaunen (die Verwunderung) der Römer (setzte die R. in Erstaunen) (erweckte bei den Römern Erstaunen), und als (da) (wenn)[11] der Tag der Geschichte später über dem[12] Norden (im Norden) graut (dämmert) [über den Norden heraufdämmert (herandämmert)], sehen wir auch hier[13] die Frauen günstiger gestellt und höher angesehen (eine günstigere Stellung /einnehmen/ und ein höheres Ansehen geniessen) (eine günstigere Stellung einnehmen und in höherem Ansehen stehen) als in nichtgermanischen Ländern.

Anmerkungen.

1) *Sprachen redeten* wäre hier nicht gut angebracht, da hier an die äussere Gestalt der Sprachen gedacht wird. *Sprachen sprachen* klingt nun freilich nicht schön, kann aber beispielsweise in der oben angegebenen Weise vermieden werden. — 2) Der Akk. ist hier, als das Resultat bezeichnend, zu dem das Zersplittern hinführt, die jetzt gewöhnliche Kasusfügung; vgl. *das Brot in 4 Teile zerschneiden, das Wasser lässt sich in 2 Gase zerlegen, die Rakete zerstob in zahllose Schwärmer* usw. In älterer Zeit wäre dagegen hier, da dass Partiz. Perf. in adjektivischer Funktion steht, zweifellos auch Dativfügung erlaubt gewesen, besonders wenn man den Satzton auf *zersplittert* konzentrierte. — 3) Akk. *verschiedene V.* nicht völlig unmöglich, aber entschieden unschön. — 4) *dieses* würde sich, was ja das Nächstliegende ist, auf *Gefühl*, bzw. *diese* auf *Empfindung* beziehen, *dies* auf den ganzen vorhergehenden Satz, was auch gut angeht; weniger gut ist es dagegen, durch *diese* an *Verwandtschaft* in einem vorausgehenden *Gefühl gegenseitiger Verwandtschaft* anzuknüpfen. — 5) *Schriftstück* würde Tacitus' Originalhandschrift bezeichnen; *Urkunde* dagegen wäre als gewählter Ausdruck hier sehr wohl am Platze. — 6) *hochwüchsig* bezeichnet für mein Sprachgefühl mehr die dauernde Eigenschaft einer Gattung, einer Rasse, *hochgewachsen* dagegen geht mehr auf das einzelne Individuum. Verhält es sich nicht ähnlich mit schwed. *högvuxen* und *högväxt?* — 7) Das *viel* bzw. *weit* besser zu streichen, da *unvergleichlich* völlig genügend

Digitized by Google

verstärkt, ja, sogar kräftiger verstärkt als *viel* oder *weit*, so dass diese letzteren Adverbien stilistisch durchaus abfallen. — 8) *nieder* unmöglich; das Wort kann nicht prädikativisch gebraucht werden. — 9) Der best. Artikel notwendig. — 10) Unmöglich *betrieben* oder *verübt*. — 11) Fasst man *graut* als Präsens historicum auf, so ist *als*, oder in gewählterer Sprache *da*, das Gegebene. Ein *wenn* erscheint meinem Sprachgefühl in diesem Zusammenhange aber durchaus nicht unmöglich, ja, ich habe fast das Gefühl, dass ich es hier vorziehen würde. Es liegt eben am nächsten, das *sehen* hier als einen dauernden Zustand (als durativ) aufzufassen; parallel damit wird *der Tag graut* oder *dämmert heran* durativ gefasst, und das *wenn* ist notwendig. — 12) Möglich wohl auch: *über den Norden hin graut*, und schliesslich auch: *über den N. graut*. — 13) Das *uppe* besser nicht zu übersetzen.

Ernst A. Meyer.

Die Germanen der Zeit Cäsars[1] bildeten (machten . . . aus) insoweit (insofern)[2] eine Einheit, als sie alle denselben physischen Typus[3] zeigten (aufwiesen) und Sprachen redeten, die unter (mit) einander sehr nahe verwandt waren.[4] Aber eine (irgend eine)[5] politische Einheit bildeten sie nicht im geringsten (keineswegs),[6] sondern sie waren im Gegenteil (vielmehr)[7] in eine Menge verschiedener Völkerschaften (Stämme)[8] (von v.-en V-en) gespalten, und wenn sie irgendein[9] Gefühl von gegenseitiger Verwandtschaft hatten,[10] so hinderte sie dasselbe (dieses) nicht /daran/, Krieg mit[11] einander zu führen. Die wertvollste Schrift über die alten Germanen /,die uns erhalten ist,/[12] ist Tacitus' i. J. (im Jahre) 98 n. Chr. abgefasstes (geschriebenes)[13] Buch (Werk) Germania. Die Germanen werden als eine stattliche, hochgewachsene, kräftige Rasse mit hellem[14] Teint (Haut-, Gesichtsfarbe), blondem Haare (blonden Haaren) und blauen oder grauen Augen geschildert, die physisch (in physischer Beziehung) den verweichlichten Römern weit überlegen war, aber geistig[15] auf einem unvergleichlich[16] niedrigeren Standpunkte stand. Ihre materielle Kultur war eine niedere (stand niedrig) ausser in Beziehung auf Bewaffnung (Waffen) und Kriegsausrüstung (kriegerische Ausrüstung). Die Staatsmacht wurde vom König und vom Volke (von König und Volk) gemeinsam (gemeinschaftlich)[17] ausgeübt (gehandhabt), wie das (dies, es)[18] ja auch noch heute bei uns und in anderen Ländern, wo Staaten auf germanischer Grundlage gebildet wurden, der Fall ist. Die freie und geachtete Stellung der Frau[19] erregte die Verwunderung (das Erstaunen) der Römer, und als[20] später[21] der Tag der Geschichte über dem Norden aufgeht (anbricht), finden wir (sehen wir) auch (wirklich) hier oben die Frauen besser (günstiger) gestellt und in höherem Ansehen (angesehener)[22] als in nichtgermanischen Ländern.

Anmerkungen.

1) »Die Germanen zur Zeit Cäsars, zu Cäsars Zeit/en/« nicht zu empfehlen, weil derartige Präpositionalausdrücke im Deutschen eigentlich nur bei Verbal-

Digitized by Google

substantiven attributiv verwendet werden können, sonst direkt auf das Verb bezogen werden; gut Deutsch könnte man auch sagen: »Zur Zeit Cäsars bildeten die Germanen....» oder »Die Germanen bildeten zur Zeit Cäsars....». 2) Wortstellung! 3) »Typus» Ausdruck der anthropologischen Wissenschaft, »Typ» mehr alltäglich für Charaktertyp u. dgl. 4) Schreibt man »und unter einander (mit einander) sehr nahe verwandte Sprachen redeten», so könnte »unter einander» leicht aufs Verbum bezogen werden. 5) Falsch natürlich »einige», weil hier negativer Satz. 6) »Keinesfalls» mehr = »unter keiner Bedingung»; »ganz und gar nicht», »durchaus nicht» mehr bei Abweisung gegenteiliger Behauptungen, »mitnichten» veraltet. 7) Unmöglich »umgekehrt», das eine Richtung oder Anordnung im entgegengesetzten Sinne bedeutet. 8) »Volk» eigentlich doch nur für Gemeinschaften mit selbständiger Kultur und Sprache. 9) »Irgend ein» weil im Bedingungssatz. 10) Nicht »hätten», das zunächst nur präsentisch ist, kein Konjunktiv der Vergangenheit. Konjunktiv jedoch hier überhaupt nicht am Platze, weil »wenn» hier = »selbst wenn», »auch wenn». 11) Auch »gegen», weniger gut. 12) »Nu finnes» entweder als phraseologisch auszulassen oder auf das hier vorliegende historische Faktum zu spezialisieren. Der auch im Deutschen übliche Ausdruck »das Wertvollste, das es gibt» bedeutet mehr »das Wertvollste, das man sich denken kann, das möglich ist». 13) Auch »verfasstes», obwohl dieses mehr von Zweck- und Gelegenheitsschriften, nicht so oft von höheren literarischen Werken gebraucht wird. 14) Nicht »licht». 15) Nicht »geistlich», das »theologisch, religiös» bedeutet. 16) Die hier vorliegende stilistische Kontamination von »er ist viel niedriger» und »er ist so niedrig, dass er nicht verglichen werden kann» ist im Deutschen kaum gebräuchlich. 17) Auerbachs Ausdrücke »Zusammenwirkung» u. s. w. hier nicht anzuwenden. 18) Eines der Demonstrativa ist nötig. Wörtliche Übersetzung undeutsch. 19) »Frau» besser als »Weib», weil hier im sozialen Sinne genommen. 20) »Als, da», nicht »wenn», weil historisches Präsens. 21) Wortstellung! 22) Wörtliche Übersetzung nicht so gut.

Alfred Wolf.

A GREAT VICTORIAN[1].

STOCKHOLM VERSION.

William Makepeace Thackeray was born at (in) Calcutta in /the year/ 1811 [in /the year/ 1811 at (in) Calcutta] and was the only (sole) son of (was only son to) a high (rather high, > a higher, an important) official. He left (> quitted) India after his father's death (the death of his father) in 1817 [On (After) his father's death *etc.* in 1817 he left India] and went (> travelled, traveled *Am.* > journeyed, > voyaged) /home/ to England. On the homeward voyage (the voyage home) the vessel (ship) [The homeward bound vessel (ship)[2] touched (put in, called) at St. Helena [*sənt /h/i'li:nə*],[3] and (where) the boy (lad, youth) saw (> beheld, > set eyes on) the most remarkable (noteworthy, notable) person (personage, personality) of the (that, his) time (day) [of the (those, his) days (times)], Napoleon

Digitized by Google

(Bonaparte, Boney *F*). One (We, You) can /easily/ (It is easy to) understand (realize) that this event (occurrence, incident, episode) made a deep (profound) impression on (upon) him. After going (passing) [After having (Having) gone (passed)] thruogh a school[4] [When he had finished (left) school], he went up to Cambridge [he went to Cambridge University (the University of Cambridge)][5], after which (and after that) he went (started, set out, went off, betook himself off) on a tour (> journey) in (through) Europe. He stayed (> stopped, sojourned *L*) /for/ a considerable (a longish *F*) [a fairly (pretty, tolerably) long] time (He made a fairly long stay) at (in) Weimar, where he made Goethe's acquaintance (the acquaintance of Goethe) [became acquainted with (an acquaintance of) Goethe],[6] and more than once amused (entertained) him (the latter) [whom he more than once amused] with (by) his comic (comical, amusing, funny, humorous) drawings (sketches).[7] Later on (Later in his life), when he had become [developed (grown) into] a famous (celebrated, renowned) man (a celebrity), he would /often/ [he /often/ used (he was /often/ wont) to] say (remark, observe) that the most remarkable (extraordinary, peculiar, distinctive) thing about him (himself) was that he had seen Napoleon and Goethe and possessed (owned) [was the owner (possessor, proprietor) of] Schiller's rapier (sword). He also went (went also) to Paris (went to Paris too),[8] where he acquired (gained) his great knowledge of [close familiarity (acquaintance) with] the French national character (temperament). Afterwards (After that, > After) he devoted himself (gave himself up) to the study of /the/ law (jurisprudence) [to legal (juridical) studies], but lost his patrimony (fortune, property) and had to give his attention to (to think about, to contemplate) earning his living (livelihood). At first (To begin with, At the outset) he thought (He thought at first) of becoming (being) a painter (an artist) [of going in for (taking up, following) art] but soon gave that up for (took up, went over to) literature (authorship, letters).

Notes and Comments.

1) Versions of this text will be found in any history of English literature. In such as I have had time to consult I notice "at" is always used in connection with Calcutta. — 2) The ship in (on, by) which he travelled was not — as the majority of a private advanced class on which I have hastily tried the text took for granted — a *steamer* (a mode of communication which was not yet mature for quite such long distances), but a sailing ship: this gives me an opportunity of recommending Conrad's wonderful description of a sailing voyage from India in one of his early books, "The Nigger of the Narcissus". — 3) The mention of St. Helena in connection with Napoleon justifies a reference to Rudyard Kipling's poem on the subject, "A St. Helena Lullaby", originally issued in "Rewards and Fairies" and reprinted in "Songs from Books". — 4) To an English reader it has an almost comic effect to speak of /the/ Charterhouse merely as "a school": numerous references to it will

Digitized by Google

be found in Thackeray's works. — 5) Not "the university in (at) Cambridge" nor "Cambridge's university"; but possibly 'Trinity College, Cambridge' (to suggest the Tennyson associations). — 6) Probably the best known and most amusing reminder of Thackeray's acquaintance with Goethe is his brief verse travesty of the "Sorrows of Werther". — 7) Specimens of Thackeray's comic sketches — it will be remembered that he was one of those who offered to illustrate some of Dickens' early books — will be found in the illustrated editions of Thackeray published by Macmillan and the Oxford Press. — 8) Some of Thackeray's impressions of Paris are contained in his comparatively early book, "The Paris Sketchbook" (1840).

C. S. Fearenside.

William Makepeace Thackeray was born at (in) Calcutta in 1811, and was/ the only son of an important government official. He left India after his father's death in 1817 and went (travelled) to England. On the voyage home the vessel (ship) called (touched) at St. Helena, and the boy saw the most remarkable person of the age (of his own times), Napoleon. We can understand that the incident (event) made (left) a deep impression on him. On leaving school he went up to the University of Cambridge, after which he set out (started) on a Continental tour. He stayed for some time at Weimar, where he made the acquaintance of Goethe, and amused him more than once with his comical sketches. Later on, when he had become a famous man, he used to (he would) say that the most remarkable thing about him was that he had seen Napoleon and Goethe, and possessed Schiller's sword. He also went to Paris, where he acquired his intimate knowledge of the French national character. He next devoted himself to studying (reading) law (to the study of the law), but lost his fortune, and had to think of earning a living. He first intended to become an artist, but soon turned (took) to literature (but soon gave that up in favour of l.).

G. E. Fuhrken.

Thème.

Dans l'ouest (la partie ouest) de la Bretagne, on parle encore, surtout à la campagne, une langue (un idiome) celtique, le breton. De nos jours cependant, la plupart des Bretons sont bilingues. La lutte entre le français et la langue indigène (du pays) est funeste (fatale) à celle-ci. Savoir le français est d'une beaucoup plus grande utilité pour le (beaucoup plus utile au) peuple que de savoir seulement le breton. A cela s'ajoute que le français est la seule langue /qui est/ employée par (en usage parmi) la population instruite des villes. Ce fait (Ceci) donne aux femmes de la campagne l'envie (le désir) de parler la même langue que les citadins [gens des villes (de la ville)] de même qu'elles aiment à porter (mettre, avoir) les

Digitized by Google

mêmes vêtements. En outre (De plus) les relations entre la population rurale (des campagnes) et la classe bourgeoise deviennent de plus en plus (toujours plus) ordinaires (fréquentes). /Les/ commis et /les/ domestiques parlent français[1] avec leurs patrons et leurs maîtres. D'autres circonstances (conditions d'existence) peuvent aussi influer (avoir une influence) sur la position des langues l'une par rapport à l'autre. C'est ainsi que sur les côtes (le littoral), le breton a une position moins forte [la position du breton est moins forte (plus faible)] qu'à l'intérieur du pays. Les marins rencontrent chaque jour (tous les jours) des gens (personnes) qui parlent (parlant) d'autres langues ou d'autres dialectes. C'est pourquoi ils ont intérêt (Aussi ont-ils intérêt) à connaître une langue aussi répandue [qui a une aussi grande (large) diffusion] que le français. Le breton finira sans doute (probablement) par disparaître (Le breton disparaîtra sant doute /un jour/. Mais il est encore bien vivant (vivace).

Note.

1) « Ils parlent *le* français aussi bien que le breton »; mais: « ils parlent français avec leurs patrons ».

P. Méaly.

A l'ouest de la Bretagne (Dans la B. occidentale) (En Basse-Bretagne) on parle encore, surtout à la campagne, une langue celtique, le breton. Cependant à l'heure actuelle (de nos jours) la plupart des Bretons sont bilingues. La lutte (rivalité) entre le français et la langue nationale est désastreuse pour cette dernière. Savoir le français est assurément de bien plus grande importance pour les gens que de ne connaître que le breton. Ajoutons (Ajoutez) à cela que le français est la seule langue qui soit parlée (employée) par les habitants cultivés des villes (citadins instruits). Ce fait (Cela) inspire (donne) aux femmes de la campagne (paysannes) le désir de parler cette langue, de même qu'elles aiment à porter les mêmes vêtements que les habitantes des villes. En outre les relations entre /les gens de/ la campagne et la classe bourgeoise (la bourgeoisie) deviennent de plus en plus fréquentes (habituelles); les commis de magasin (employés de commerce) et les domestiques parlent français avec leur patron. D'autres circonstances peuvent agir (influer) aussi sur la situation réciproque des deux langues. C'est ainsi que la situation (position) du breton sur la côte (les côtes) est plus faible que dans l'intérieur du pays. Les marins rencontrent (ont l'occasion de rencontrer) en effet tous les jours des gens qui parlent d'autres langues ou d'autres dialectes. Ils ont par suite intérêt à connaître une langue aussi répandue que le (ayant la diffusion du) français. Vraisemblablement le breton arrivera à disparaître. Cependant à l'heure actuelle (aujourd'hui) il est encore bien vivant.

Virgile Pinot.

Digitized by Google

Dans la région ouest (partie occidentale) (A l'ouest) de la Bretagne, surtout (avant tout) à la campagne (dans les campagnes), on parle encore une langue (un idiome) celtique, le breton. Aujourd'hui cependant [Mais, à l'époque actuelle (de nos jours, au jour d'aujourd'hui, actuellement)] la plupart (la majorité, le plus grand nombre, la plus grande partie, la majeure partie) des Bretons sont un peuple (une race) bilingue (parlent deux langues). La lutte (rivalité) entre le français et la langue nationale [l'idiome du pays (du crû, indigène)] est fatale (néfaste) à cette dernière (celle-ci). De savoir (connaître, parler) le français est d'une bien plus grande utilité pour le (est beaucoup plus profitable, utile, avantageux au, est d'une autrement grande ressource pour le) peuple que de savoir seulement (que de se borner à connaître) le breton. En outre (De plus, Ajoutez à cela que, Il faut encore observer que) le français est la seule (l'unique) langue employée (qui est parlée) par la population cultivée des villes [le seul langage dont se servent (utilisé par, dont font usage) les habitants des villes (citadins)]. Ce fait, (Cette circonstance, particularité) inspire aux femmes de la campagne le désir (le goût) de parler cette langue (excite les campagnardes à faire usage de cette langue), tout comme elles aiment porter les mêmes costumes (vêtements) que (s'habiller comme, se vêtir comme) les citadines. Qui plus est (En outre, Outre cela), les rapports (relations) entre les paysans et la bourgeoisie (habitants des campagnes et la classe bourgeoise) deviennent toujours plus fréquent(e)s (habituel(le)s, commun(e)s); les employés de magasin et les domestiques parlent français avec leurs patrons (maîtres). Diverses autres (Encore d'autres) circonstances de la vie peuvent exercer une influence sur (influer sur, affecter) les relations réciproques de ces langues. Par exemple, (Ainsi) la situation (la place, le rôle, la position) du breton dans la région du littoral (des côtes) est plus faible que dans (inférieure à celle de) l'intérieur du pays. Les marins (Des matelots) rencontrent chaque jour (journellement) des personnes (gens) qui parlent d'autres langues ou dialectes; en conséquence ils ont intérêt à [ils ont donc tout avantage (profit)] à connaître un langage (une langue) aussi répandu(e) que le français. Il est probable (à présumer) que le breton disparaîtra peu à peu. (Le breton finira sans doute par disparaître.) Actuellement (Aujourd'hui, Jusqu'à ce jour) il est encore plein de vie (très vigoureux, vivace).

M. Ransson.

Stockholm 1925. P. A. Norstedt & Söner.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 5 * STOCKHOLM * Maj 1925

REALSKOLEXAMEN V. T. 1925.

Tyskt översättningsprov.

För många år sedan uppträdde en berömd trollkonstnär i en liten stad i Tyskland. Hos en frukthandlare köpte han ett par apelsiner, som han behövde vid sin föreställning. Innan han lämnade butiken, tog han upp en av dem ur fickan, undersökte den noga och sade till bodbetjänten: »Det ligger visst pengar i den här apelsinen. Var snäll och skär itu den!» Den tilltalade gjorde detta, och trollkarlen fann ett guldmynt i den. Strax därpå avlägsnade han sig. Efter en stund kom en annan kund för att köpa frukt. Då visade det sig, att nästan alla apelsinerna i butiken voro sönderskurna. I början tycktes saken oförklarlig, men slutligen tillstod springpojken, att han var den skyldige.

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Schäfer:* herde; *weiden:* föra på bet; *der Kyffhäuser*, namn på ett berg med borgruin.

Ein junger Schäfer weidete einst seine Herde am Fusse des Kyffhäusers und trieb sie langsam den Berg hinauf. Auf der Höhe fand er eine wunderschöne Blume, wie er sie noch nie gesehen hatte. Er pflückte sie und steckte sie an seinen Hut, um seiner Braut ein Geschenk damit zu machen. In Gedanken versunken, wanderte er zwischen den Ruinen der alten Burg umher, die den Gipfel des Berges krönt. Da sah er vor sich eine offene Tür, die in einen dunklen Raum hineinführte. Er trat hinein, sah eine Menge kleiner glänzender Steine auf dem Boden liegen und füllte seine Taschen damit. Als er wieder ins Freie wollte, hörte er eine Stimme rufen: »Vergiss das Beste nicht!» Er erschrak und beeilte sich aus dem Dunkel hinauszukommen. Kaum aber sah er die Sonne wieder, so schlug die Tür hinter ihm

Digitized by Google

krachend zu. Plötzlich stand ein Zwerg vor ihm, der ihn fragte, wo er die Blume gelassen habe. Der Schäfer nahm seinen Hut ab, die Blume aber war nicht mehr da; er hatte sie wohl, als er aus dem Berge floh, verloren. »Die Blume», sprach der Zwerg, »war der grösste Schatz, den du gefunden hast. Sie hätte dir den Berg aufgeschlossen, und alle seine Reichtümer wären dein gewesen.» Als der Schäfer abends nach Hause kam und seine Taschen entleerte, waren die glänzenden Steine lauter Stücke Gold. Er ging noch oftmals auf den Berg, um nach der Blume zu suchen, hat sie aber nicht wieder gefunden.

Vor vielen Jahren [Viele Jahre ist (sind) es her, da] [Es ist (sind) viele Jahre her, da] trat ein berühmter Zauberkünstler in einer kleinen Stadt Deutschlands (in Deutschland) auf. Bei einem Obsthändler kaufte er ein paar Apfelsinen, die er zu seiner (für seine)[1] Vorstellung brauchte (nötig hatte).[2] Bevor (Ehe) er den Laden (das Geschäft) verliess, nahm (zog) er eine derselben (davon)[3] aus der Tasche, untersuchte sie genau (gründlich, sorgfältig) und sagte zu dem Ladengehilfen (Ladendiener, Kommis, Verkäufer): »Es steckt[4] sicher (sicherlich, gewiss) Geld in dieser Apfelsine (in der A. hier) (In dieser Apfelsine steckt sicher Geld). Seien Sie so gut und (Bitte,) schneiden Sie sie entzwei (durch)[5] (und zerschneiden Sie sie) [Wollen Sie sie/,/ bitte/,/ entzweischneiden (durchschneiden, zerschneiden)]!» Der Angeredete tat dies, und der Hexenmeister fand eine Goldmünze darin (in derselben).[6] Gleich darauf (danach) entfernte er sich (begab er sich /hin/weg). Nach einer Weile kam ein anderer Kunde, um Obst zu kaufen (kam ein a. K. Obst /zu/ kaufen). Es zeigte sich da (nun)[7] (Da zeigte es sich /nun/), dass fast alle Apfelsinen[8] im Laden entzweigeschnitten (durchgeschnitten, zerschnitten, auseinandergeschnitten) waren. Anfangs (Zunächst, Im Anfang[9], Anfänglich) schien die Sache unerklärlich, schliesslich (zuletzt) aber (aber schliesslich) gestand (bekannte) der Laufbursche (gestand der L. ein), dass er der Schuldige sei (wäre, war) (bekannte der L. sich als den Schuldigen (als schuldig).

---

[1] Nicht gut: *bei seiner V.*, da die Vorstellung ja erst stattfinden sollte. Bei einem Bericht über die stattgefundene Vorstellung könnte es dagegen natürlich gut heissen: *Bei der Vorstellung benutzt er* usw. — [2] Papierener Stil: *die er benötigte;* zu gewählt: *deren er bedurfte.* — [3] Nicht gut: *von ihnen* (bei welchem Ausdruck man gern an Personen denken möchte). — [4] Nicht so gut: *liegt.* — [5] Umgangssprachlich auch: *auseinander* (eigentlich: die Hälften der A.). — [6] Nicht gut: *in ihr* (s. Anm. 3). — [7] Nicht: *dann.* **Als** *der Kunde kam,* **da** *zeigte es sich . .*; ein *dann* würde einen vorhergehenden (vorhandenen oder hinzuzudenkenden) *wenn*-Satz voraussetzen, oder auch wäre es = *danach, drrauf* (sedan). — [8] Nicht unmöglich: *all/e/ die Apfelsinen.* — [9] Unmöglich: *am Anfang.*

Ernst A. Meyer.

Digitized by Google

Vor vielen Jahren trat in einer kleinen Stadt Deutschlands[1] ein berühmter Zauberkünstler[2] auf.[3] Bei einem Obsthändler kaufte er ein paar Apfelsinen, die er bei seiner Vorstellung[4] brauchte.[5] Bevor (Ehe) er das Geschäft (den Laden) verliess[6], nahm er eine von ihnen[7] aus der Tasche[8], untersuchte sie genau (sorgfältig)[9] und sagte zu[10] dem Ladendiener[11]: »In der Apfelsine hier[12] liegt gewiss[13] Geld. Bitte[14], schneiden Sie sie entzwei[15]!» Der Angeredete tat[16] dies,[17] und der Zauberkünstler fand ein Goldstück[18] in ihr.[19] Gleich darauf[20] entfernte er sich. Nach einer Weile[21] kam ein anderer Kunde, um[22] Obst[23] zu kaufen. Da zeigte es[24] sich, dass fast alle[25] Apfelsinen in dem Geschäft zerschnitten[26] waren. Anfangs[27] schien die Sache unerklärlich[28], endlich[29] aber gestand[30] der Laufbursche, dass er der Schuldige sei (wäre).[31]

---

[1] Nicht *von Deutschland.* Auch wörtlich *»in einer kleiner Stadt in Deutschland»*, wegen der Wiederholung des *in* jedoch nicht klangschön. Sinngemäss und richtig, wenn auch nicht wörtlich, *»in einer kleinen deutschen Stadt»*. — [2] Diese Stellung dürfte die bessere sein. Das Wichtigere kommt nach! Es soll wohl nicht von einem *Zauberkünstler* hervorgehoben werden, dass er *in einer kleinen Stadt auftrat*, sondern von *einer kleinen Stadt*, dass dort ein *Zauberkünstler* sich sehen liess. — [3] *Auftreten*, wenn man damit meint, dass er *Vorstellungen gab; erscheinen*, wenn man nur sagen will, dass er in die Stadt *kam.* — [4] So wörtlich und richtig. Sinn: Bei der Vorstellung am Abend kommt unter anderm auch eine Nummer mit Apfelsinen vor; darum kauft er sie. Schreibt man jedoch *zu* der Vorstellung, so bedeutet das: die ganze Vorstellung beruht auf den Apfelsinen — also *zu* = Zweck. Bei *für*, welches ebenfalls hier gut und richtig ist, bleibt die Auffassung unentschiedener. — [5] Alle die in Auerbachs Wb. aufgeführten Ausdrücke, also *brauchen, bedürfen, nötig haben, benötigen*, sind gleich gut und verwendbar. Nicht passen würden die in den Phrasen vorkommenden *not tun* und *vonnöten haben.* — [6] Nicht *räumte.* In *räumen* liegt immer die Vorstellung »leer machen, damit Platz wird, meist für etwas anderes oder einen andern». — [7] *Davon* auch nicht unrichtig, aber weniger distinkt in der Angabe der Beziehung. — [8] So am besten. Eine Hinzufügung von *heraus* wäre wohl nicht unrichtig, gäbe aber eine hier jedenfalls gar nicht angebrachte Betonung des Örtlichen: *Er nahm sie aus der Tasche heraus: So, nun waren sie nicht mehr darin!* Auch ein *hervor* wäre wenig berechtigt. *Er nahm sie aus der Tasche hervor: Sieh da! da sind sie!* — Ganz falsch wären *auf, herauf, hinauf.* Alle drei Ausdrücke würden ein *von unten nach oben* bezeichnen, wovon hier gar nicht die Rede sein kann — wenigstens nicht nach deutscher Auffassung. — [9] Auch *sorgfältig*, aber nicht gern *peinlich*, in dem der Begriff des Ängstlich-pedantischen, Übergewissenhaften vorwiegt. — [10] Nicht *dem Ladendiener; einem etwas sagen* = einem etwas mitteilen = innere Beziehung zu dem Angeredeten; *zu einem etwas sagen:* nur äussere Beziehung. Vor direkter Rede ist der Dativ bei *sagen* überhaupt nur in ganz seltenen besonderen Fällen denkbar. Z. B. *Er sagte mir immer wieder: »Fass Mut! Du wirst wieder gesund!»* (innere Beziehung). — [11] Auch *Gehülfe* nicht falsch, doch weniger exakt. *Verkäufer* auch nicht uneben, könnte aber auch den Besitzer des Geschäftes bezeichnen. — [12] Auch *in dieser Apfel-*

Digitized by Google

sine /hier/. — [13] Die Umschreibung *Ich glaube, in dieser A. liegt Geld* ist durchaus sinngemäss, aber unnötig. Das deutsche *gewiss* entspricht hier ganz dem schwedischen »visst». Die Ausdrücke *sicher* und *bestimmt* darf man wohl als individuelle Varianten bezeichnen. *Wahrscheinlich*, d. i. *dem Anscheine nach glaublich = es sieht so aus als* passt hier gar nicht und ist abzulehnen. — [14] *Seien Sie so gut und* (besser als mit *zu* und dem Inf.) drückt mehr aus, dass einem mit der Erfüllung ein Gefallen erwiesen wird. Gut deutsch würde es heissen »*Schneiden Sie sie doch mal entzwei!*» (Natürlich unbedingt »*schneiden Sie*» und nicht »*schneide*»!) — [15] Auch *auseinander*, mindestens ebenso gut! — [16] Hier unbedingt besser als *machte*. *Machen* enthält ein »bewirken, dass etwas zustande kommt, als Ergebnis geschaffen wird», ein »producera»; *tun* bezeichnet mehr das Tun, die Handlung an sich. Z. B. »*Tu doch etwas!*» = »*Sei nicht müssig!*» Aber» *Ja, wenn du kein Geld hast, dann mach mal etwas»!* = dann bring mal was zustande! (feiner Unterschied!) Ferner »*Mach mir doch eine Peitsche, Papa!*» Es wäre unmöglich, zu sagen »*Tu mir eine Peitsche!*» — *Machen* kann oft für *tun* stehen, muss es aber nicht; *tun* dagegen ist äusserst selten für *machen* im Gebrauch, meist nur in festen alten Wendungen. — [17] Auch einfaches *es* würde genügen. — [18] Handelt es sich um gangbares Geld — wie hier doch offenbar —, so ist »*Goldstück*» der richtige Ausdruck; *Goldmünze* könnte auch eine alte römische Münze sein. — [19] Auch *darin*, da ein Missverständnis nicht denkbar ist. — [20] Schwedische Übersetzer gebrauchen fast immer *danach* statt *darauf*, wohl in Anlehnung an das schwedische »därefter». Ich möchte hier nur darauf hinweisen, dass im Deutschen »*darauf*» häufiger ist. In *danach* empfindet man eine gewisse Hervorhebung des Umstandes, dass etwas *nach* dem Vorhergenannten geschieht, während *darauf* mehr nur das Fortschreiten des Geschehens bezeichnet. Vgl. die folgende Anm. — [21] Auch *eine Weile danach.* — [22] *Um zu* entschieden besser als *zu* allein; Anknüpfung an das vorhergehende Verbum *kam:* der Kunde kam, um zu kaufen. Aber vergl. »*Geld, Kirschen zu kaufen*» = *Kirschengeld.* — [23] Nicht »*Frucht*»! Das Sammelwort ist »*Obst*», wenigstens für Baumfrüchte. Doch spricht man von »*Frucht*», wenn es sich um »Getreidefrüchte» handelt. Z. B. *Die Frucht* (= *Ernte, Kornernte*) *ein- oder hereinbringen.* — Der Plural »*Früchte*» lässt einen an einzelne besonders schöne Stücke denken. An sich auch nicht undenkbar, aber natürlich nicht gemeint. — [24] Das »*es*» nicht gerade nötig, aber besser; es hebt, vorandeutend, den Inhalt des folgenden *dass*-Satzes gewissermassen als wertvoll hervor. — Auch »*es stellte sich heraus*», aber nicht »*erschien*». — [25] *Alle die* kaum berechtigt. Das mit »*alle*» Gemeinte muss schon vorher in seiner Gesammtheit besprochen sein (oder als bekannt vorausgesetzt werden können), wenn ein »*die*» am Platze sein soll. Vgl. z. B. oben Anm. 5 »*Alle die in Auerbachs Wb. aufgeführten Ausdrücke . . .*». Da wird vorausgesetzt, dass die Leser die Ausdrücke alle nachgesehen haben. — [26] »*Worden*» weniger angebracht. Es kommt hier wohl vor allem auf das Resultat, nicht auf den Vorgang an. — [27] So am besten, da es sich um eine allgemeine adverbiale Zeitbestimmung handelt. Ausdrücke wie: *am Anfang, im Anfang, zu Anfang, zu Beginn* verwendet man meist, wenn das Ganze, von dem der »Anfang» gewissermassen einen Teil bildet, angegeben oder zu ergänzen ist. Z. B. *Am Anfang des Konzerts.* Oder: *Es fand ein Konzert statt. Zu*

Digitized by Google

Beginn teilte der Vorsitzende mit, . . . — [28] Scheide: *unerklärlich* = was sich nicht erklären lässt — und *unbegreiflich* = was sich nicht begreifen lässt. Auch *unbegreifbar* ist richtig, aber ungewöhnlicher, daher ausdrucksvoller. — [29] Auch *schliesslich*. Der feine Unterschied zwischen »*endlich*« und »*schliesslich*« spielt hier keine Rolle. — [30] *Gestehen* entspricht sowohl der Situation als auch dem schwedischen »tillstod« am besten. Bei »*eingestehen*« hat man die Vorstellung, dass man dem Jungen mit Fragen zugesetzt hat. »*Bekennen*« ist gleich schwed. »bekänna«, »*zugeben*« gleich »medgiva«. — [31] Ev. auch »*war*«, ganz nach der Auffassung. Vergl.: *Er war der Schuldige. Das wissen wir. Und das gab er zu.* Also »*war*«. — *Kein Mensch wusste es. Endlich kam der Junge und sagte: »Ich bin's gewesen!«* Also »*wäre*«. Der Konjunktiv bezeichnet, dass der Inhalt seiner Worte mitgeteilt wird, also indirekte Rede. Der Situation nach (beachte *unerklärlich!*) dürfte die letztere Auffassung die bessere sein.

E. Th. Walter.

Vor vielen Jahren trat ein berühmter Zauberkünstler in einer kleinen Stadt Deutschlands[1] auf (liess sich . . . . . sehen). Bei einem Obsthändler kaufte er ein paar (einige) Orangen (Apfelsinen)[2], die er zu[3] seiner Vorstellung brauchte (benötigte, notwendig hatte). Bevor er das Geschäft (den /Kauf/laden) verliess, nahm er eine von ihnen (derselben) aus der Tasche /heraus/ und sagte zu dem Kommis (Verkäufer, Ladengehilfen)[4]: »In der Orange /da/ steckt gewiss (sicher, bestimmt) Geld[5]. Seien[6] Sie so gut (freundlich) und schneiden Sie sie entzwei!« Der Angeredete tat so[7], und der Zauberer fand ein Goldstück (eine Goldmünze) in derselben (in ihr)[8]. Unmittelbar (Gleich, Kurz) darauf entfernte er sich (ging er fort). Nach einer Weile kam ein anderer Kunde[9], um Obst zu kaufen. Da zeigte /es/ sich (stellte es sich heraus), dass beinahe alle Orangen in dem Geschäft entzweigeschnitten (aufgeschnitten) waren. Anfangs (Anfänglich) schien die Sache unerklärlich, aber schliesslich gestand der Laufbursche /ein/, dass er der Schuldige sei[10].

---

[1] Auch »in Deutschland«, doch ist der Genitiv schon wegen der Wiederholung des »in« vorzuziehen. — [2] Über die landschaftliche Verteilung von Orange, Apfelsine und Pomeranze siehe Paul Kretschmer, Deutsche Wortgeographie. — [3] Auch »für seine V.«; »bei seiner V.« nicht fehlerhaft, doch ist die finale Konstruktion unbedingt gebräuchlicher. — [4] »Ladengehilfe« schon etwas altmodisch, gerade deshalb hier nicht unpassend; »Ladendiener« jedoch schon missverständlich, weil darunter heutzutage nicht mehr der Verkäufer, sondern eine im Laden beschäftigte untergeordnete Person verstanden wird. — [5] Auch »gibt es (befindet sich) sicher Geld«; beachte die Wortfolge! »Es steckt gewiss Geld in der Orange da« selbstverständlich auch richtig, scheint aber in der gegebenen Situation nicht so natürlich. — [6] Nach Analogie von Fügungen wie »Bitte, geben Sie mir . . . .« u. ä., in denen »geben« fälschlich als Indikativ gefasst wird, ist auch die Fügung »*Sind* sie so gut« beinahe durchgedrungen. — [7] Weniger gut, doch nicht fehlerhaft »dies«. — [8] Stilistisch wäre im Deutschen hier

Digitized by Google

statt des Pronomens wohl ein Substantiv zu erwarten, etwa »in der Frucht» u. ä. — [9] Landschaftlich auch als Femininum gebraucht, weil ursprünglich ein Abstraktum = die Kundschaft. — [10] Auch »war»; das letztere mehr der gesprochenen Sprache angehörig.

Alfred Wolf.

Engelskt översättningsprov.

När det stora boerkriget (*Boer War*) utbrutit på hösten 1899, började boerna (*Boer*) belägra staden Mafeking nära Transvaals västra gräns. Trots sin övermakt förmådde de icke intaga staden. Engelsmännens befälhavare var överste Baden-Powell. Under loppet av belägringen blevo snart många av hans män dödade eller sårade; andra blevo sjuka och måste vårdas i de provisoriska sjukhusen. För att bereda trupperna någon lättnad samlade han då och övade Mafekings pojkar, vilka övertogo flera av soldaternas åligganden: de tjänstgjorde som ordonnanser, höllo utkik o. s. v. Försöket lyckades så förträffligt, att Baden-Powell beslöt att upprepa det i hemlandet, och några år efter krigets slut bildades där de första bojskautpatrullerna (*patrol of Boy Scouts*). Detta var upprinnelsen till bojskautrörelsen (*the Boy Scouts' movement*), som nu utbrett sig över nästan hela världen.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *Kaye*, personnamn; *absent-minded:* tankspridd; *library:* bibliotek; *notice:* lägga märke till; *unfamiliar:* obekant.

Like many learned men, the late Dr. Kaye of Birmingham was rather absent-minded. One day, after spending several hours at a library, he returned home, but turned in at his neighbour's gate instead of at his own. As the front door happened to be standing open, he walked in and, taking off his coat and hat, hung them up in the hall. He then went into the sitting-room and, drawing up an easy-chair before the fire, he seated himself comfortably in it, without ever noticing the three members of the family who were sitting at the table in the middle of the room. Presently he raised his eyes and caught sight of a French clock on the mantlepiece, which was of course unfamiliar to him.

"I say, my dear", he exclaimed to his wife, as he supposed, "where did you get that clock from?"

The three people in the room did not know what to say and so remained silent. On his calling out again, however: "Mary, where has that clock come from?" the lady of the house went up to him and told him that he had come into the wrong house. Discovering by a rapid glance round the room that her words were true, he rose from his chair and went out, offering neither excuse nor explanation for being there.

Digitized by Google

Engelskt översättningsprov för engelska försökslinjen vid högre reallläroverket i Göteborg.

Arnold Bennet är en av det nutida Englands mest omtyckta författare. Hans romaner behandla vitt skilda ämnen. Bäst äro de, i vilka han skildrar livet i »De fem städerna» (*the Five Towns*); det är det namn han givit lergodsdistriktet (*the Potteries*) i Staffordshire, där han är född och har tillbragt sin ungdom. Detta område har fått sitt namn efter den tillverkning av lergods, som i flera århundraden där bedrivits i en samling mindre städer och byar; några av dessa ha blivit allt större och större, tills de i våra dagar vuxit ihop till en enda väldig stad, Stoke-on-Trent. Här är luften ständigt fylld av röken från de många skorstenarna. Trakten är rik på kol och lera, men den vita lera, som användes vid tillverkningen av porslin, kan ej längre fås på platsen utan måste numera hämtas från Devon och Cornwall. Större delen därav föres sjöledes till Merseys mynning. Därifrån går den på prämar kanalvägen (*by canal*) till Stoke, ty en häst kan draga en stor pråm med lika mycket lera i, som en lång rad godsvagnar skulle kunna bära.

Engelskt reproduktionsprov för engelska försökslinjen vid högre reallläroverket i Göteborg.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *surgeon:* kirurg; *appendicitis:* blindtarmsinflammation; *operate on a p.:* operera ngn; *clip*: klämmare; *faint away:* svimma.

In one of the smaller rooms at the Glasgow city hospital there were two young men, Brown and Smith, who had both been operated on for appendicitis. Smith, whose operation had only taken place a couple of days before, had been lying quite still, when all of a sudden he called out: "I say, Brown, how are you getting on?" "Oh", Brown replied, "I am all right, that is to say, as right as I can expect to be after having had two operations." "Two operations? Why ever was that necessary?" "Well, you see, the surgeon who has this room under his charge is rather careless with his things, and after he had done the operation on me, a couple of the small clips that he uses in all operations were missing, and when he opened up my wound, there they were. So in that way I had a second operation, and I can't say I feel any the better for it."

Just at that moment the surgeon put his head in at the door of the room to ask: "You haven't seen any eye-glasses, I suppose? One of my pairs has been missing since the day before yesterday and no one seems able to find it".

As the reply was in the negative, the surgeon hurried away, but he had to be called back a few minutes later, as his patient Smith had fainted away at the thought of having to have his operation performed over again, in order to bring to light the surgeon's missing eye-glasses.

Digitized by Google

When the great[1] Boer War had broken (broke[2]) out in the[3] spring of 1899, the Boers began (commenced) to besiege (lay siege to, invest) (. . . the siege of) the town of Mafeking, near /to/ (close to) the western[4] border (frontier, boundary[5]) of the[6] Transvaal. In spite of (Despite) their superiority of (in) numbers (of force,[7] in strength, in forces[7]) (their superior strength), they could not (were unable to, were not able to) take (capture, occupy, carry, reduce, conquer[8]) (were not capable of taking &c) the town. The English leader[9] (commander, officer in command) (The leader &c of the English[10]) was Colonel[11] Baden-Powell. In (During) the course of (During) the siege many of his men were[12] soon[13] killed or wounded[14]; others fell (became[15]) ill (fell sick) and had[16] to be nursed (tended, cared for, looked after) in the temporary[17] hospitals. /In order[18]/ To provide (procure, furnish) some relief for the (his) troops [. . . provide (&c) the (his) troops with some relief] [. . . relieve the (his) troops a little (somewhat)], he then assembled (gathered together, collected) and trained (exercised[19]) the boys of (in) Mafeking (the M. boys[20]), who took over[21] (assumed, undertook) some (several) of the soldiers' duties: they did duty (served, acted) as orderlies, kept watch (a lookout), and so on[22] (fort) (&c). The experiment[23] (attempt, trial) succeeded (turned out[24]) so excellently (splendidly) that Baden-Powell determined (decided, made up his mind) to repeat it at home (in his native country[25]), and some (several, a few) years after the end of the war[26] (. . . after the war /was/ ended), the first patrols of Boy Scouts were formed[27] (constituted, founded) there. This (That) was the origin (beginning, rise[28]) of (. . . gave rise to) the Boy Scouts' movement, which has now spread[29] (extended) over nearly (almost) the whole[30] /of the/ world.

---

[1] Not *large* or *big* of course. — [2] The imperfect would suit here, since M. was invested right at the beginning of the war. — [3] I should not care entirely to condemn *in spring, 1899*, but I do not like it. — [4] An Englishman would scarcely use *west*, but it would hardly be fair to consider it a serious mistake. — [5] I do not like this variant. — [6] Article necessary. — [7] I do not like these variants. *Power* I should exclude. — [8] Doubtful. — [9] Not *commander-in-chief*. — [10] Certainly not *Englishmen*, but it is a very difficult point for a young person to decide. — [11] Capital letter necessary. — [12] Not *became;* possibly *got* would suit, but then the position of the adv. must be changed. — [13] This word seems to be superfluous. — [14] Scarcely *hurt* in this connection. — [15] *went sick* was largely used in the last war. — [16] Not *must*. — [17] I would not accept *provisional*. — [18] I should prefer not to omit these words. — [19] I do not like this word, but I would not absolutely condemn it. — [20] I do not like this, but we speak, e. g. of *the London boys*. Not, in any case, *Mafeking's boys*. — [21] Not *overtook*. — [22] This expression is not abbreviated into *a. s. o.* — [23] I much prefer this word, but I do not think the variants are to be condemned entirely. — [24] If this variant is used, it might be followed by either adverb or adjective in my opinion. — [25] Very unlikely, but it cannot be condemned. I would not accept *home country*. — [26] Not

Digitized by Google

war's end, but many will probably be misled by the rule regarding the apostrophe's genitive in the grammars, and perhaps not unreasonably. — [27] I do not like *founded*, and *made* is impossible. — [28] I do not like this variant. — [29] Not *expanded*. — [30] I would omit *of the*. In spite of the general rule, *all the world* does not sound so dreadful to me.

S. J. Charleston.

The Founder of The Boy Scout Movement.[1]

A Stockholm Version.

When the Great (great) Boer[1] War broke out (had broken out) in the autumn of 1899 (in autumn 1899), the Boers laid siege to [began (commenced) the siege of (to besiege, to beleaguer A)] the town of Mafeking,[1] near (near to, close to) [in the neighbourhood (> vicinity) of] the western frontier (boundary, border)[2] of the Transvaal[3] (the South African Republic). In spite of (Despite) their superior numbers (forces, strength, power) [their superiority in numbers (power)], they were unable (were not able, failed) to take (capture) [did not succeed (were not successful) in taking (capturing)] the town.

The British (English) commander [The commander of the British (English)][4] was Colonel Baden-Powell[1]. During [During (In) the course of] the siege (leaguer A) /a good/ many of his men were soon killed or wounded (slain or injured): others became (fell, were taken) ill (sick Am) and had to be nursed (taken care of) in the improvised (makeshift, provisional, temporary) hospitals (infirmaries). In order to give (For the purpose of giving) his (the) troops (the men on active service) some relief, therefore, he collected (gathered) /together/ (assembled) and drilled (trained) the boys of Mafeking (> the Mafeking boys)[5], who took over (took on, assumed) many (several) of the duties of the soldiers (the soldiers' duties): they served as orderlies,[6] did (performed) look-out duty, and so on (etc.). The experiment (attempt, idea, notion) was such a success [succeeded (turned out) so well (excellently, magnificently, splendidly)] that Baden-Powell made up his mind (resolved, determined, decided) to repeat it at home (in his own country, in the homeland L); and some (a few) years after the close (end) of the war (the war was finished)[7] there was formed there the first patrol (there were formed there the first patrols) of Boy Scouts [the first patrol of Boy Scouts was (patrols of Boy Scouts were) formed there]. This was the origin (beginning) of the Boy Scout (> Scouts') Movement, which has now spread /itself/[8] over nearly the whole (all the) world.

---

[1] *Pronunciations (a) Boer:* Daniel Jones gives only (bouᵊ, buᵊ); but I should think that the more completely anglicized pronunciation (bɔːᵊ) was still more common (not necessarily in the sense of vulgar). (*b*) *Baden-Powell*:

Digitized by Google

Daniel Jones gives (beidn pouel) with the usual alternatives for the weak final syllable of the second word; and presumably that is what he calls himself. But other people sometimes call him (ba:dn), and I have read somewhere that his nickname at school (Marlborough) was "Bathing-Towel", which suggests that his schoolfellows pronounced the second part of his double-barrelled name (pauil). — (*c*) *Mafeking*. Before this incident I do not suppose that this place was very generally known except to people who happened to be interested in South Africa; and during the siege I heard it called (meifkiŋ) or even (mᵊfi:kiŋ). But the rejoicings over the relief of the town — which, in consequence of the rarity of British successes during the early days of the Boer War, took an almost frenzied form — stamped its pronunciation apparently permanently on the British mind by giving rise to the curious back-formation *mafficking*, and hence *maffick*. A vivid description of what that means will be found in the closing pages of what is often said to be one of the best British novels dealing with the World War, namely Gilbert Frankau's *Peter Jackson, Cigar Merchant* — a book which might perhaps make a special appeal to Swedes owing to the fact that it was first planned in Stockholm itself. — [2] These three alternatives (the first of which represents a political line and the second a geographical line) seem to me much better than the renderings "bound" and "limit", which I understand to have been very popular in actual scripts, and which I know by experience to come very natural to older students of English. The typical use of these words may be found in the common expression "within the bounds" and "outside the limits". — [3] "Transvaal" or "the Transvaal"? The second is still the more usual, and it is the only form I have found in the continuous text of the various books I have glanced at. But the omission of the article in this case is quite usual in works of reference and in other places where compressed speach is desirable; and there appears to be a common tendency to drop the article before region names like Ukraine, Tyrol, etc. — [4] "the English" here because they represent the whole nation whereas "the Englishmen" would suggest those few members of the population who were English by birth or nationality; and "the Englishes" [not, as was sometimes written "the Englishs"] can only be regarded as a kind of pet name, or perhaps rather nick-name, like "Frenchies" and "Dutchies". — [5] I cannot think of any justification for "Mafeking's boys", but "Mafeking boys" would be right enough. — [6] I am told that "orderly" as a noun frightened some candidates, who consequently wrote "orderly men". If that were pronounced with approximately equal stress on the first and last syllable it would mean "men who were orderly"; but I think I have seen it used, as contrasted with "orderly officers", to distinguish, as it were, the ordinary privates, so to speak from the higher ranks of that service. Here, however, I speak merely from impressions of war books, not from direct personal knowledge. — [7] It may perhaps be mentioned that it was apparently not until after Baden-Powell retired from the army in 1908 that he started the Boy Scouts, though he had been interested in the subject of scouting and written books on it twenty years before. Here, of course, the Boy Scouts among the candidates or their schoolfellows would know all about it or be able to find out from their Scout literature. The expression given by the authorities, which must naturally be followed by the candidates, seems to

Digitized by Google

be much less probable than the "Boy Scout Movement"; and it is only the latter expression that I have found in such English books as I have had time to consult. — [8] As the movement may be regarded as having become almost automatic or self-moving after it has once got fairly started, the reflexive form is quite appropriate here, in fact it is much more appropriate than the passive would be, for that would suggest that the movement was wholly or largely artificial, engineered from without, or "wangled".

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

When the Great Boer War[1] broke out in the autumn of 1899, the Boers began to besiege (lay siege to, invest) the town[2] of Mafeking, /situated/ near (close to) the western border (frontier[3]) of the Transvaal. In spite of (Despite) their superior (superiority in) numbers, they did not succeed in taking (capturing) the place (town). The English officer in command (commander) was Colonel Baden-Powell.[4] In the course of (During) the siege (investment) many (a number) of his men were soon killed or wounded; others fell (were taken) ill[5], and had to be looked after (tended, nursed, cared for) in the temporary (provisional) hospitals. So in order to afford (give) the troops some relief, he assembled (collected, gathered together) and drilled (trained) the Mafeking boys (the boys in Mafeking), who took over (up) several (a number) of the duties of the soldiers (soldiery): they served as orderlies[6], mounted guard (stood sentry), etc. The experiment succeeded so splendidly (excellently) (was such a splendid success) that Baden-Powell determined (resolved, made up his mind) to repeat it at home (in the mother country), and a few years after the end of the war were formed the first patrols of Boy Scouts. This (Such) was the origin of the Boy Scouts' movement, which has now spread over almost the whole world (entire globe).

---

[1] The title of Dr Conan Doyle's history of the South African war. — [2] »townlet» would be more appropriate. — [3] The pronunciation (frantiə) has in quite recent times ousted the older (frɔntiə). — [4] Pronounced (beidnpo^{u}el). — [5] In military parlance, »sick». — [6] A »batman» is a cavalry officer's servant.

G. E. Fuhrken.

A Stockholm Version.[1]

Arnold Bennett is one of the most highly esteemed (most popular, best liked) writers (authors) of (in) present-day England (in the England of the present day). His novels deal (are concerned) with (handle F) widely (very) different (varying, diverse, miscellaneous) subjects. The best of them (Best amongst them) are those in which he describes (depicts) life in (the life of) »The Five Towns»: that

Digitized by Google

is the name that (which) he has given /to/ (bestowed on) the Potteries (the earthenware district) in /North/ Staffordshire, where he was born and /where/ he spent his young days (his youth). This (That) district (region, tract) is so called (named) [has derived (got) its name] from the manufacture of earthenware (pottery, crockery) which has for several centuries (hundred years, hundreds of years) been carried on in a group (collection) of small towns and villages (townships, hamlets); some of these (them) have become (grown) bigger and bigger (larger and larger)/,/ till (until) in our /own/ days (time) they have coalesced (amalgamated, grown together, melted together) into one single large town (one huge city), Stoke-on-Trent. Here the air is constantly (always, ever, perpetually) filled with smoke (full of smoke) [is always smoky] from the many /factory/ chimneys (smokestacks Am). The district is rich in coal and clay; but the white clay (kaolin) which (that) [, which] is used (employed) in (for) the making (manufacture) of china (porcelain) can no longer be obtained (got) on the spot (there), but must nowadays be (has nowadays to be) fetched (obtained, procured) from Devon and Cornwall. The greater part (The bulk) of this (it) is conveyed (carried, shipped, transported, taken) by sea to the mouth of the Mersey (to Mersey's Mouth *L*). Thence (From there) it goes in barges (flats) by canal (by canal barge) to Stoke, for a horse can haul (pull, > draw, drag) a great (large, big) barge with as much clay in it as a long line (row) of goods wagons (trucks) [freight cars Am] could (would be able to) carry (convey).

[1] The text provides several examples of difficulties in handling English tense forms: see the translation *passim*. — [2] Much useful information will be found on the subject-matter of this text in Mr. F. J. Harvey Darton's handy and cheap book on Arnold Bennett in Nisbet »Writers of the Day» series, which amongst other things gives a map of Stoke-on-Trent and its constituent towns (Stoke-*upon*-Trent etc), the names Bennett gives to the localities and the passages in his books which refer to canals, potbanks and other features of the district. It is characteristic that Bennett (note the two t's) speaks of his gayest creation Denry Machin in The Card as »first seeing the smoke» instead of »seeing the light of day».

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

Arnold Bennett is one of the most popular of present-day English authors (of the English authors of to-day) [is one of the most popular authors (writers) of (in) the England of our times]. His novels deal (are concerned) with (treat of) widely different subjects. The best /of them/ are those in which he depicts (describes) life in (the life of) the Five Towns; this (that) is the name he has given /to/ the Potteries in Staffordshire, where he was born, and where he spent his youth. The district has got (gets, derives) its name from the manufacture of earthenware, which for /several/

Digitized by Google

centuries has been carried on (practised) there in a group (congeries) of small towns and villages; some of these have grown bigger and bigger, until in our own day they have expanded (grown together) into one (a single) huge (vast) town, Stoke-on-Trent. The air here is always charged (laden) with (full of) smoke from (the smoke of) the numerous (of many) chimney-stacks. The district is rich in coal and clay; but the white clay that is used (clay used) in the manufacture of pottery can no longer be obtained locally, and must now be procured from Devonshire and Cornwall. Most of it is brought by water to the mouth (estuary) of the Mersey. From there it is taken on barges by canal to Stoke, for a horse can tow (draw, pull) a big barge with (containing) as much clay in it as a whole string (train) of goods-trucks (railway wagons) could carry (hold).

G. E. Fuhrken.

REPRODUKTION SOM EXAMENSPROV.

I realskolexamen givas ju såsom skriftligt examensprov i tyska och engelska språken alternativt en översättning från svenskan och en reproduktion, d. v. s. återgivande av ett två gånger uppläst kortare stycke på det främmande språket.

Det är mig icke bekant, vilket av proven abiturienterna företrädesvis välja. Dock har det förefallit mig, som om de lärjungar på olika stadier av olika skoltyper, jag haft att göra med, som provskrivning hellre utfört en översättning, vid vilken de så att säga mera ha något att hålla sig till: den svenska texten, som de ha framför sig. Många lärare ge nog också helst översättningar och se helst, att deras abiturienter vid examen välja översättningsprovet. Varför? Bland annat därför att de anse ett sådant prov lättare att rättvist bedöma. Idealet är ju här givet: felfritt i fråga om såväl grammatik som ordval. Däremot är idealet för en reproduktion ingalunda givet. Skall det anses vara föredömligt att skriva så likt den upplästa texten som möjligt, eller bör abiturienten återgiva den med egna ord? Med träning och gott minne och om stycket ej är alltför långt och krångligt, är det efter de två uppläsningarna ingalunda omöjligt för lärjungarna att återge texten så gott som ordagrant. Många torde anse, att detta är för mekaniskt och ej visar, vad lärjungen verkligen kan, varvid man måhända ej nog besinnar, att till fullkomligt korrekt uppfattande och ordagrant återgivande hör ganska mycket vetande, isynnerhet vad den ändelserika tyskan beträffar. Vid fritt återgivande med egna ord riskerar lärjungen att kasta sig i svårigheter, som läraren ej rättvisligen kan begära, att han skall vara vuxen.

Att osäkerhet råder angående fordringarna på ett reproduktionsprov, visade sig för ett par år sedan vid realskolexamen. Av de 17 abiturienterna i en klass skrevo 14 vid examen i tyska reproduktionen, som torde kunna anses ha varit på sin höjd medellång

Digitized by Google

och medelsvår. Av dessa 14 utförde 4 dessutom översättningsprovet. Ingen av alla 17 abiturienterna underkändes, 2 av de 14, av vilka den ena även skrev översättningen och gjorde det bra, återgåvo texten så gott som ordagrant: den ena med ett ordutbyte, den andra med en ordföljdsändring, ett ordutbyte och ett grammatiskt fel. Skolans lärare ansågo detta resultat för gott och hade ej något att invända mot de två nästan ordagranna reproduktionerna. En av Överstyrelsens representanter vid examen uttalade emellertid sitt ogillande av detta sätt att reproducera, t. o. m. sin undran över hur detta hade tillgått. Förklarligt nog väckte detta officiella ogillande stark förstämning vid skolan, där man visste med sig, att man minutiöst iakttagit alla meddelade föreskrifter. Tyvärr medförde episoden ej, att man fick klarhet om Överstyrelsens fordringar på ett gott reproduktionsprov. Man kan nu fråga sig, om man särskilt skall öva lärjungarna i att återge främmande text med egna ord och varna abiturienterna för ordagrant återgivande av reproduktionsprovet.

Mähända har man även vid andra skolor haft erfarenhet av denna osäkerhet, som ju skulle kunna hävas exempelvis genom att Överstyrelsen i ett cirkulär till läroanstalterna meddelade föreskrifter om det sätt, varpå övningen för reproduktionsprovet bör bedrivas och efter vilka normer detta bör bedömas.

Anna von der Heyden.

TRANSLATORS AND CRITICS.

I have read with interest, and not without a flicker of amusement, the criticisms of some of the renderings given by the translators of the student and realskola tests in Moderna Språk (December 1924).[1] As — to my relief — I have not been pilloried on this occasion, perhaps I may be allowed a few general observations.

In the first place, I think it may be said that no two Englishmen (or Frenchmen, or Germans, or Swedes, for that matter) speak exactly alike, just as no two Englishmen (etc.) pronounce their language exactly alike. The language a man uses depends very largely on the direction his reading has taken. Anyone steeped in Carlyle and Ruskin would develope a very different style from that favoured by a diligent reader of Bertha Ruck and Ethel M. Dell — to take an extreme comparison. Personally I strongly object to such formations as *comfortablest* affected by Meredith, yet Meredith must be considered a master of language. And it not infrequently happens that I come across an expression in an English author that I should unhesitatingly condemn as absolutely wrong and un-English if I found it in a pupil's work.

Another point is that some writers permit themselves a much closer approach to the colloquial than a purist would allow. An example of this is the use of an adjective where the purist would

[1] [Av förbiseende har denna artikel kommit att införas en smula post festum: men innehållet är alltjämt aktuellt. Red.]

Digitized by Google

insist on an adverb (Burke writes, "It is surely no very rational account of a man's life, that he has always acted right"). Where and by whom shall the line be drawn?

With regard to the criticism that the translators in M. S. occasionally contradict each other, this is often a matter of feeling or individual taste. Fortunately the use of language is still an art which cannot be fettered at every turn by inflexible laws; otherwise there would be no growth or development. Some small scope must be allowed to individuality, and, for my part, I have always rebelled against attempts to pin me down to declaring that such and such an expression (in border-line cases) must be wrong or must be right. And anyone who flatters himself that he is capable of deciding definitely and correctly in such cases is living in a fool's paradise. For Englishmen English grammar is based on the language, not the language on the grammar. For non-English people, I presume, the opposite is rather the case.

Of course a teacher may feel in a quandary when he reads in M. S. that X. admits a translation which Y. rejects. But his course is clear after all. He should accept it himself, for if an educated Englishman uses an expression or a construction, surely a Swedish schoolboy may be given the full benefit of the doubt.

Some of the critics would do well to read "The King's English", in which book quite a number of acknowledged masters of English are taken to task — and generally with justice — for lapses from accepted rule and practice. Yet these culprits have had their share in moulding the English of to-day.

There is, however, one category of questionable translations to be considered which do provide wind for the sails of the critics. I refer to the cases where the sense of the original Swedish has not been exactly rendered, owing to hasty reading or lack of feeling for the true meaning of the Swedish original. With regard to the first, I quite admit that, if a man undertakes a task, he ought to do it properly: but which[1] of us has not realized the importance of "sleeping on it" when we are seeking to express ourselves in writing? The impatience of the printer for his copy does not permit of any "sleeping on it" in the case of these examination texts. I freely confess that there have been cases where, on mature reflection, I should at least have changed the positions of two variants, or even rejected one of them altogether. And I am continually running across Swedish sentences, often seemingly simple ones, as to the precise meaning of which I feel constrained to consult a Swede. And, be it observed, not always with success. Yet I have never been told that my estimation of my own knowledge of Swedish is characterized by any marked modesty.

It is perhaps irritating for a foreign (non-Swedish) translator of these pieces to feel that he has a thousand lynx-eyed teachers ready to pounce on him on the least provocation. But the teacher

[1] I am amused to note that I originally wrote *who of us* here.

Digitized by Google

is only human, and we all love to catch the other fellow tripping, especially if he is in the same trade.

If the criticisms are expressed with moderation (and I think they usually are), and if the translators do not feel impelled to defend themselves at all costs, a great deal of good may be derived from frank discussion.

May I conclude with a little story about the great dictionary-maker Dr Johnson? He was taken to task by a lady for a mistake in his dictionary. (I believe he had defined *garret* as "the topmost room in a house", and *attic* as "the room above the garret".)

"How could you make such a mistake?", said the lady.

"Ignorance, madam, sheer ignorance", replied Johnson.

What an enviable state of mind!

S. J. Charleston.

Stockholm 1925. P. A. Norstedt & Söner.

Digitized by Google

University of London, University College

DEPARTMENT OF PHONETICS

PHONETICS

(Theoretical, Practical and Experimental with Application to European, Asiatic and African Languages)

SPOKEN ENGLISH

(FOR FOREIGN STUDENTS)

Session 1925-6

Digitized by Google

CONTENTS

	Page
Staff	1
Admission of Students	2
Dates of Terms	2
WORK OF THE DEPARTMENT	
(i) **Research Work**	3
(ii) **Courses of Instruction**	3
General Phonetics	3
Experimental Phonetics	4
Correction of Speech Defects	4
Philology	4
French Phonetics	4
German Phonetics	5
Italian Phonetics	5
Swedish Phonetics	5
Danish Phonetics	5
Welsh Phonetics	5
Phonetics of Asiatic and African Languages	5
English Phonetics for English Students	6
English Phonetics for Foreign Students	6
Spoken English for Foreign Students	6
Individual Intensive Courses	8
Vacation Courses	8
(iii) **Examinations**	9
Certificates	11
Prizes	11
Fees	12

Digitized by Google

UNIVERSITY OF LONDON, UNIVERSITY COLLEGE

—

SESSION 1925-6.

—

DEPARTMENT OF PHONETICS

STAFF:

DANIEL JONES, M.A., University Professor of Phonetics.

Miss LILIAS E. ARMSTRONG, B.A., Senior Lecturer in Phonetics.

S. JONES, B.Sc., Superintendent of Phonetics Laboratory.

W. PERRETT, Ph.D., Lecturer in German Phonetics.

Senior Assistants:

Miss HÉLÈNE COUSTENOBLE (French Phonetics).

A. LLOYD JAMES, M.A. (General Phonetics).

Miss EDITH E. QUICK, B.A. (General Phonetics).

Miss IDA C. WARD, B.Litt. (General Phonetics).

Assistants:

Miss HYACINTH M. HOLDSWORTH (Spoken English).

Miss SOPHIE LUND (French Phonetics, Danish Phonetics).

Miss A. DOROTHY PARKINSON.

Digitized by Google

ADMISSION OF STUDENTS

Applications for admission should be addressed: "The Provost, University College, London, W.C. 1."

Students will be required to register themselves by filling up the appropriate University and College Forms. Fees, a table of which will be found at the end of this handbook, must be paid within fourteen days of admission, and should be sent to the Secretary, University College, London, W.C. 1.

DATES OF TERMS

FIRST TERM :—October 5th to December 18th.

SECOND TERM :—January 12th to March 26th.

THIRD TERM :—April 27th to July 1st.

NOTE :

Classes are not continued beyond the dates of the examinations except in the case of Students entering in the Third Term.

Digitized by Google

DEPARTMENT OF PHONETICS

The work of the Department of Phonetics consists of :—

(i) Research,
(ii) Courses of Instruction,
(iii) Examinations.

(i) RESEARCH WORK

The Research Work of the Department has for its object the analysis of the Mechanism of Speech in all its branches. This work is carried out with strictly practical aims, the chief of which are facilitating the acquisition of foreign languages (European, Asiatic and African), improving the methods of teaching Spoken English both in England and abroad, and curing certain types of Defective Speech.

Particular attention is devoted to the study of Asiatic and African languages, and the Department welcomes the assistance of any Indians, Burmese, Chinese, Africans, and others who take interest in their own languages and are willing to collaborate with members of the Staff in analysing them.

Facilities are afforded for students already trained in Phonetics to undertake research work with the aid of members of the Staff. Special arrangements are made to suit individual requirements.

(ii) COURSES OF INSTRUCTION

1. GENERAL PHONETICS.

S 1. **An Elementary Course of General Phonetics** (with Practical Exercises) adapted to the needs of students desirous of undertaking Research Work (Miss Armstrong). *Throughout the Session*, Mondays, 5.30, beginning October 12th.

S 2. **Special Courses of Theoretical and Practical Phonetics** for Indian and Colonial Civil Servants and others desirous of undertaking the analysis of native languages (Mr. Lloyd James). To be arranged as required.

Digitized by Google

S 3. **A Course of Advanced General Phonetics,** for those desiring to qualify as teachers of Phonetics (Professor Jones). *Throughout the Session*, Thursdays, 5.30. Students desiring to attend this Course must pass a preliminary examination which will be held on Thursday, October 8th.

2. EXPERIMENTAL PHONETICS.

S 4. **Instruction in Experimental Phonetics** can be arranged to suit the convenience of students. Research students are entitled without extra fee to attend a **Course of Four Demonstration Classes,** given by Mr. S. Jones in the *First Term* on Tuesdays at 5.30, beginning October 13th.

3. CORRECTION OF SPEECH DEFECTS.

S 5. **A Course of Six Lectures on Methods of Correcting Defects of Speech** (Miss Ward). *First Term*, Mondays, 5.30, beginning October 12th. Students will have opportunities of observing the practical application of these methods.

S 6. The Treatment of certain types of Speech Defect is undertaken, e.g., Lisping, Lalling, Retarded Speech, and Defective Speech consequent upon illness or operation for cleft palate. Individual instruction is given in all cases. Times and fees to be arranged according to individual requirements.

4. PHILOLOGY.

S 7. **A Course of Eight Lectures on Phonetics applied to Romance Philology** (Mr. Lloyd James). *First Term*, Mondays at 5, beginning October 12th.

5. PHONETICS OF SPECIAL LANGUAGES.

(*a*) Phonetics of French.

S 7. **General Course of French Phonetics** consisting of Ten Lectures by Miss Coustenoble (*First Term*, Thursdays at 5.30). Ear-training (*throughout the Session*, Thursdays, 6.30—7.15). Pronunciation Exercises (one hour weekly *throughout the Session* at times to be arranged). The Course will begin on Thursday, October 8th.

Books.—Passy : *Sounds of the French Language. Conversations Françaises. French Phonetic Reader. Lectures Phonétiques Françaises.*
Nicholson : *French Phonetics.*
Klinghardt & de Fourmestreaux : *French Intonation Exercises*
Jones : *Examination Papers in Phonetics.*
Palmer & Motte : *French Fluency Exercises.*

Digitized by Google

Students who are unable to attend all three parts of S 7 may be permitted to attend one of the parts if there is room, but admission cannot be guaranteed.

Students who are unable to attend during the First Term may enter in the Second Term if there is room in the classes, but admission cannot be guaranteed.

S 7a. Students showing exceptional aptitude may, after an examination held in the middle or at the end of the First Term, be admitted to a **Special Course** to be taken during the *Second and Third Terms* in addition to the General Course. This Course will consist of Ear-training, Phonetic Theory and Pronunciation Practice, to be held at times to be arranged.

Students who have already attended a full course of French Phonetics at University College are eligible to attend the following course (S 8) :

S 8. **A Revision Course of Theoretical and Practical French Phonetics** (Miss Lund). *First Term*, Thursdays at 5.30, beginning October 8th.

S 9. **A Course of Theoretical and Practical French Phonetics** for students entering in the Third Term (Miss Lund). *Third Term :* Thursdays at 5.30, beginning April 29th.

(*b*) Phonetics of German.

S 10. **General Course of German Phonetics** consisting of Eight Lectures by Professor Jones (*First Term*, Wednesdays at 5.30), Ear-training and Pronunciation Exercises (*throughout the Session*, Wednesdays at 6.30). The Course will begin on Wednesday, October 7th.

Book.—Vietor : *Lesebuch in Lautschrift*, II Teil.

Students showing special aptitude will be eligible to attend the following advanced course :

S10a. **Practical German Phonetics with Readings from Literature** (Dr. Perrett). *Second Term :* Fridays at 5.30, beginning January 15th.

(*c*) Phonetics of Other Foreign Languages.

S 11. **Italian Phonetics.** A Course of Eight Lectures with Practical Work (Miss Ward). *First Term*, Tuesdays, 6.30, beginning October 13th.

Book.—Camilli : *Italian Phonetic Reader.*

S 12. **Swedish Phonetics.** A Course of Six Lectures with Practical Work (Miss Armstrong). *First Term*, Mondays at 6.30, beginning October 12th.

S 13. **Danish Phonetics.** A Course of Practical Danish Phonetics (Miss Lund). *First Term*, Fridays at 5.30, beginning October 9th.

Digitized by Google

S 14. **Welsh Phonetics.** A Course of Six Lectures (Mr. S. Jones). *Third Term*, Tuesdays at 5.30, beginning April 27th.

S 15. Special classes for the study of the Phonetics of certain other languages such as Russian, Chinese, Hindustani, Sinhalese, Sechuana, Yoruba, Fanti, Hausa, will be formed if not less than three students apply. Times to be arranged.

(*d*) Phonetics of English
(For English Students).

S 16. **General Course of English Phonetics for English Students** consisting of Ten Lectures by Miss Quick (*First Term*, Tuesdays at 5.30), Ear-training Exercises conducted by Miss Armstrong (*throughout the Session*, Tuesdays 6.30—7.15), General Practical Work conducted by Mr. Lloyd James and Miss Ward (*throughout the Session*, Thursdays at 5.30). The Course will begin on Tuesday, October 13th, at 5.30.

BOOKS.—Armstrong : *An English Phonetic Reader.*
Jones : *Examination Papers in Phonetics.*
Grant : *Pronunciation of English in Scotland.*
Ward : *Defects of Speech : their Nature and Cure.*

(*e*) Phonetics of English
(For Foreign Students).

S 17. **General Course of English Phonetics for Foreign Students** consisting of Ten Lectures by Miss Ward (*First Term*, Tuesdays at 5.30), Ear-training Exercises conducted by Mr. Lloyd James (*throughout the Session*, Tuesdays 6.30–7.15), Pronunciation Exercises (one hour weekly *throughout the Session* at times to be arranged). The Course will begin on Tuesday, October 13th, at 5.30.

BOOKS.—D. Jones : *Outline of English Phonetics. Phonetic Readings in English. Pronouncing Dictionary. Examination Papers in Phonetics.*
Palmer : *English Intonation. Everyday Sentences. First Course of English Phonetics.*

Students who are unable to attend all three parts of S 17 may be admitted to one of the parts if there is room, but admission cannot be guaranteed.

Students who are unable to attend during the First Term may enter in the Second Term if there is room in the classes, but admission cannot be guaranteed.

S 17a. Students showing exceptional aptitude may, after an examination held in the middle or at the end of the First Term, be admitted to a **Special Course** to be taken during the Second and Third Terms in addition to the General Course. This course will consist of Ear-training, Phonetic Theory, and Pronunciation Practice, to be held at times to be arranged.

Digitized by Google

6. SPOKEN ENGLISH

(For Foreign Students).

S 18. **A General Course of Spoken English** to be taken in conjunction with S 17. The Course will comprise Lectures on the Grammar of Colloquial English with Readings and Explanations by Miss Holdsworth (*First and Second Terms*, Fridays at 5.30), Exercises in Composition (*throughout the Session* at times to be arranged), Conversation Classes (*throughout the Session* at times to be arranged).

BOOKS.—As above for English Phonetics for Foreign Students, and Palmer: *Grammar of Colloquial English.* 100 *Substitution Tables.*

Students who are unable to attend all three parts of S 18 may be admitted to one of the parts if there is room, but admission cannot be guaranteed.

Students who are unable to attend during the First Term may enter in the Second Term if there is room in the classes, but admission cannot be guaranteed.

S 18a. Students showing special aptitude may, after an examination held in the middle or at the end of the First Term, be admitted to a **Special Course** to be taken in the *Second and Third Terms* in addition to the General Course. This Course will consist of Advanced Grammar (1 hour per week) and Advanced Exercises in Composition (1 hour per week). Times to be arranged.

S 19. **A Special Course of Phonetics and Spoken English for Foreign Students** entering in the Third Term. Phonetics (Tuesdays, 5.30), Grammar and Composition (Mondays, 6.30). The Course will begin on Tuesday, April 27th, at 5.30.

Digitized by Google

SPECIAL COURSES

INDIVIDUAL INTENSIVE COURSES.

The College can generally provide Private Tuition in most of the subjects coming within the scope of the Phonetics Department. Such Courses can be of any desired length. Particulars may be obtained from the Secretary of the College. The Charge for private lessons is 6 guineas for 12 lessons of ¾-hour each.

VACATION COURSES.

Vacation Courses in French Phonetics (for English Students) and Spoken English (for Foreign Students), will be held in August, 1926. For particulars see separate leaflets.

Digitized by Google

(iii) EXAMINATIONS

The following examinations for students who have satisfactorily attended the prescribed Courses will be held at the end of the Third Term :—

(i) An examination in **English Phonetics for Foreign Students,**

(ii) An examination in **English Phonetics for English Students,**

(iii) An examination in **French Phonetics,**

(iv) An examination in **German Phonetics,**

(v) An examination in **General Phonetics** for those desiring to qualify as teachers of Phonetics,

(vi) An examination in **Spoken English for Foreign Students.**

The subjects in the examinations for **Phonetics** (i), (ii), (iii), and (iv) will include :—

(1) *Written Test.*

(*a*) Ordinary phonetic dictation.

(*b*) An easy phonetic dictation in a language unknown to the candidate or a dictation of meaningless words (for testing the candidate's capacity to recognize sounds).

(*c*) A paper of two hours on Phonetic Theory and its practical applications.

(*d*) Phonetic Transcription (one hour).

(2) *Oral Test.*

(*a*) Reading aloud an unseen phonetic text.

(*b*) Reciting a passage previously prepared.

(*c*) Questions on Phonetic Theory and its practical applications.

The Phonetic Theory required includes the analysis and classification of speech sounds generally, and of the sounds of English or French as the case may be, in particular, the distribution of sounds in connected speech, sound groups, stress, intonation, quantity, assimilation.

In the examination in **English Phonetics for Foreign Students,** questions will be asked on the special difficulties which the pronunciation of English presents to foreigners and on methods of acquiring the correct pronunciation.

In the examination in **French and German Phonetics,** questions will be asked on the special difficulties which the pronunciation of French (or German) presents to English students, and on methods of teaching the correct pronunciation.

In the examination in **English Phonetics for English Students,** questions will be asked on the best methods of teaching " Received " English Pronunciation to those who have notably dialectal or defective speech. Candidates will moreover be expected to be able to read aloud in such a way that their words may be heard with perfect distinctness from the further end of a large room.

Digitized by Google

The subjects in the examination for **General Phonetics** will include :—

(1) *Thesis.*

An original Thesis to be written in the course of the Session on some phonetic subject approved by the Professor (to be sent in before May1st).

(2) *Written Test.*

(*a*) English Phonetic Dictation.

(*b*) Phonetic Dictation in a language unknown to the candidate or a dictation of meaningless words (for testing the candidate's capacity to recognize sounds).

(*c*) A paper of two-and-a-half hours on General Phonetic Theory (including Experimental Phonetics) and its practical applications.

(*d*) Phonetic Transcription of a passage of English (one hour).

(3) *Oral Test.*

(*a*) Reading aloud an unseen English phonetic text.

(*b*) Reading aloud a phonetic text of a language unknown to the candidate.

(*c*) Questions on General Phonetic Theory (including Experimental Phonetics) and its practical applications.

(4) *Practical Test.*

Each candidate may be required to give a specimen lesson to a class, to analyse the pronunciation of a speaker of a language unknown to him, and to perform practical experiments with apparatus.

The subjects for the examination in **Spoken English** will include :—

(1) *Written Test.*

(*a*) English Dictation (both phonetic and orthographic).

(*b*) A paper of two hours on Phonetic Theory and its practical application to the study of Spoken English (including a passage for transcription).

(*c*) A paper of one-and-a-half hours on the Grammar of Colloquial English.

(*d*) English Composition.

(2) *Oral Test.*

(*a*) Reading aloud unseen texts (both phonetic and orthographic).

(*b*) Reciting a passage previously prepared.

(*c*) Conversation on some general topic.

The Phonetic Theory required will include the analysis and classification of speech sounds in general, and of the sounds of educated Southern English in particular, stress, intonation, quantity, assimilation. Questions will be asked on the special difficulties which English pronunciation presents to foreigners and on methods of acquiring the correct pronunciation.

In the Conversation Test, marks will be given for pronunciation, correctness of vocabulary and idiom, and general fluency.

Digitized by Google

CERTIFICATES

Certificates of Proficiency will be awarded to those students who satisfy the following conditions :—

(*a*) Attend the prescribed Courses to the satisfaction of the professor and lecturers,

(*b*) Do such work and satisfy such tests during the progress of the Courses as the professor and lecturers shall require,

(*c*) Attain a sufficient standard in the examination at the end of such Courses.

Notes in regard to (*a*) :—Candidates for the Examination in **French Phonetics** are required to attend at least 80% of the lectures and classes comprised in the Course S 7.

Candidates for the Examination in **English Phonetics** for Foreign students are required to attend at least 80% of the lectures and classes comprised in Course S 17.

Candidates for the Examination in **English Phonetics** for English students are required to attend at least 80% of the lectures and classes comprised in the Course S 16.

Candidates for the Examination in **German Phonetics** are required to attend at least 80% of the lectures and classes comprised in Course S 10.

Candidates for the Examination in **General Phonetics** must attend Courses prescribed by the Professor. The work will, as a rule, extend over two years. The First Year Course includes S 1 and one of the following : S 7, or S 16, or S 17. The Second Year Course includes S 3 and at least 60 hours' work in the Laboratory of Experimental Phonetics

Candidates for the Examination in **Spoken English** are required to attend at least 80% of the lectures and classes comprised in the Courses S 17 and S 18.

The attendance required for Examinations in **English Phonetics** or **French Phonetics** must normally be in the session in which the examination is taken. Under special circumstances, however, permission may be obtained to spread the required attendances over two years ; students desiring such permission must apply in writing to Professor Daniel Jones *at the beginning of their Course*.

Note in regard to (*b*) :- The work for candidates for the Examinations in **English Phonetics** and **French Phonetics** includes weekly question papers and exercises in phonetic transcription ; the work for candidates for the Examination in **Spoken English** includes weekly exercises in phonetic transcription and compositions in colloquial English, and written answers to questions on English Grammar.

Students entering in the Second Term are not eligible to present themselves for Examination.

PRIZES.

The Laura Soames Prize.

This prize, the approximate value of which is £5, is awarded to a student of not less than one year's standing in the Department of Phonetics producing a sufficiently meritorious piece of Research Work dealing with the phonetic structure of a living language. The work must be submitted in a form suitable for publication, and must be received by the Secretary of the College not later than 15th May.

Departmental Prize.

A prize of £2, to be spent on books or apparatus, may be awarded to the student who attains the highest distinction in the Sessional Work and Examinations.

Digitized by Google

FEES

FEES FOR SINGLE COURSES.

	£	s.	d.
Any Single Course of 1 hour per week, Term	1	11	6
,, ,, ,, ,, Session ...	3	13	6
Any Short Course of Six Lectures.....	1	1	0

COMPOSITION FEES.

(*a*) For the Session.

S 7.....	6	6	0
S 7 and *S 7a.....	9	9	0
S 10.	5	5	0
S 10 and *S 10a.....	6	6	0
S 16.	6	6	0
S 17.	6	6	0
S 17 and *S 17a.....	10	10	0
S 18.	6	6	0
S 18 and *S 18a.....	8	8	0
S 17 and S 18.....	10	10	0
S17, *S 17a, S 18 and *S 18a	15	15	0

NOTE.—The Courses marked * are only available for students who pass the requisite examinations (see pages 5, 6, 7).

(*b*) For Students Entering in the Second Term.

S 7 (2nd and 3rd Terms)	4	4	0
S 10 (,, ,,)	3	3	0
S 16 (,, ,,)	4	4	0
S 17 (,, ,,)	4	4	0
S 18 (,, ,,)	4	4	0
S 17 together with S 18 (2nd and 3rd Terms).....	7	7	0

(*c*) For Students Entering in the Third Term.

S 19	2	12	6

Digitized by Google

FEES—*contd.*

INTENSIVE COURSES.	£	s.	d.
Twelve Private Lessons of ¾ of an hour each.....	6	6	0

RESEARCH WORK.

Fees arranged according to requirements.

LABORATORY FEES.

Two hours a week, Term	2	2	0
,, ,, Session	4	4	0
Three hours a week, Session.....	6	6	0
Seven or more hours a week, Session.....	12	12	0

EXAMINATION FEE.

Examination Fee.....	1	1	0

Digitized by Google

LANGLEY & SONS, Ltd.,
The Euston Press,
Euston Buildings, N.W.1.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 6. * MALMÖ * September 1925

GRAMMOFON VID SPRÅKUNDERVISNINGEN.

Några iakttagelser från Lunds h. allm. läroverk.

I en uppsats i n:r 3, mars 1924, av denna tidskrift har Docent O. Gjerdman framhållit de vinster, språkundervisningen bör kunna göra genom att ta grammofonen i sin tjänst. I anslutning till G:s mera principiella utredning skulle undertecknad här nedan vilja meddela några praktiska iakttagelser från de försök med grammofon, som omkring halvtannat år bedrivits vid Lunds h. allm. läroverk, samt därtill knyta några reflexioner.

Som av tidsuppgiften i föregående mening framgår var användningen av grammofon eller liknande »talmaskiner» vid språkundervisningen ingen oprövad nyhet här nere, då G:s uppsats offentliggjordes. Motsvarande torde gälla andra läroverk. Frågan har behandlats på ett läroverkslärarmöte åtminstone 1912 (då av W. Uhrström), sannolikt tidigare[1]). 1908 eller 1909 hörde jag själv som elev i Skara en fonograf — lärarens privategendom — läsa upp en engelsk text. Den erfarenheten tyckte jag emellertid icke uppmuntrade till fortsättning på den inslagna vägen. Om jag nu är benägen för ett annat omdöme, så beror det på förbättringar i två hänseenden, nämligen dels i fråga om apparaterna och deras tillbehör, dels i fråga om de till buds stående texterna.

[1]) Med anledning av den ärade förf:s hänvisning till historien är det kanske inte ur vägen att här göra några erinringar. Vid läraremötet i Skara 1906 diskuterades fonografens användning i språkundervisningens tjänst (med inledning och demonstration av lektor F. Palmgren). I nov.-häftet av Mod. Spr. 1908 förekommer en artikel »Phonopädagogische Rubrik I» av G. Panconcelli-Calzia (med inledning av E. Rodhe). Artikeln fick aldrig någon fortsättning i Mod. Spr., men som bekant har G. P—C på annat håll publicerat åtskilliga detaljanalyser av skivor och rullar. — Vid Lunds priv.-elementarskola förekom, åtminstone sporadiskt, grammofonen redan för omkr. 12 år sedan, och Djursholms samskola har under de senaste 11 åren av och till tagit den i sin tjänst. — Personligen har jag vid franska feriekurser, i Djursholm 1917 och Strängnäs 1922, såsom föreläsare demonstrerat grammofonens värde för inlärandet av, företrädesvis, den musikaliska accenten. H. Sgh.

Digitized by Google

I förra hänseendet göras ju nya framsteg då och då. Världsbolaget »Husbondens röst», som nu söker erövra de svenska skolorna, för i marknaden en speciellt för skolbruk konstruerad apparat, som uppvisar flera tekniska finesser. Bland det färskaste i den vägen, som bolaget kan bjuda på, är att nämna en s. k. starktonsnål, vilken enligt min erfarenhet medför en särskilt i stora klasser tacknämlig ökning i ljudstyrkan. Andra förbättringar lär man söka få till stånd. Underhandlingar uppges t. ex. pågå rörande förvärv av ett tyskt patent på repeteranordning, som möjliggör omtagning gång på gång av ett lärorikt eller svårt ställe i en text utan manuellt ingripande för var gång. För närvarande får man med handen lyfta nålen tillbaka till den redan passerade plats, som svarar mot frasens början. Den, som vill ha skivan orispad, bör stanna den under tiden, åtminstone tills han blir van vid operationen ifråga.

Den senaste tidens framsteg i texthänseende äro måhända än viktigare än de nyss berörda tekniska. Det nämnda bolaget har nämligen fått till stånd särskilda s. k. »undervisningsplattor», avsedda just för språkundervisningens behov.[1]) För företagets pedagogiska sida svarar Adjunkten Sv. B. T. Danielsson vid Lunds h. allm. läroverk, vilken kan betraktas som en pionjär för språkundervisning pr grammofon i svenska skolor. Då han nu anser sig vara i viss mån »part i målet» och envist avböjer att själv skriva om saken, följer jag med nöje hans uppmaning att bringa Lunda-försöken med grammofon till skolmännens kännedom.

Skivorna utgöra tre olika serier, en engelsk, intalad av Prof. Dan. Jones vid Londons universitet, en fransk av Prof. E. M. Stephan och en tysk av Dr. W. Viëtor i Marburg (son till det bekanta uttalslexikonets avlidne upphovsman). Serierna omfatta för närvarande sex st. dubbelsidiga skivor. Texterna äro tagna ur resp. Björkelunds-Danielssons Eng. nybörjarbok (st. 1—6; 8—13 och 18—22; 24—28 och 31—33; 37—39 och 46—49; 57—59 och 60—61; 66—67 och 69—70), Bödtker—Hösts Lärobok i franska (st. 1—4; 9—10 och 19; 20 och La petite souris blanche; Jean Valjean och Les prisonniers; Les souvenirs du people och La Marseillaise, strof 1—4)[2]) samt Björkelund—Danielssons Tysk

---

[1]) Undertecknad önskar all framgång åt det här ovan nämnda svenska initiativet från Lunds h. allm. läroverk. Jag har själv, i och för en artikel om denna sak i Mod. Spr., vid depån i Stockholm avlyssnat tyska, engelska och franska skivor, vilka tycktes mig mycket värdefulla. Emellertid måste jag med anledning av förf:s formulering erinra om att »särskilda s. k. undervisningsplattor, avsedda just för språkundervisningen» ingalunda äro någon nyhet levererad av »det nämnda bolaget.» Tänk på firman Violet i Stuttgart, som redan 1908 började utgiva en speciell *tidskrift* för ändamålet »Unterricht und Sprechmaschine», vars 5. årgs. första nummer, 1913, just innehåller lektor W. Uhrströms ovannämnda föredrag. — Detta sagt endast till förebyggande av missförstånd rörande befintligheten av grammofonskivor till språkundervisningens tjänst. Redan för mer än ett decennium sedan voro Violets kataloger rikhaltiga. H. Sgh.

[2]) Dessutom La Cigale et La Fourmi och Le Corbeau et Le Renard.

Digitized by Google

läsebok (st. 7—8; 17—18 och 22+113; 24+115 och 29 b; 30—31 och 54+56; 66—67 och 74; 92—93 och 106—107. Första plattans ena sida utgöres i samtliga serier av »nyckelord», intalade så, att lärjungarna mellan vart och ett ha 5 sek. för eftersägning, vilket är en utmärkt anordning. Man vore frestad önska något liknande för några fler av plattorna, så att det i början ej bleve så långa stycken för eleverna att hålla i huvudet mellan var imitation. Men den ovan omtalade repeteranordningen bör härvidlag i sinom tid kunna bringa hjälp. För dem, som ej använda de läroböcker, varur texterna tagits, finnas särskilda texthäften utgivna å Gleerups förlag och erhållas från detta till ett pris av 25 öre pr styck. I dessa texthäften stå även »nyckelorden», som icke finnas i läroböckerna.

I det följande yttrar jag mig blott om om den engelska och den tyska serien, då jag är inkompetent att bedöma den franska. Värdefullast för våra läroverk synes mig den förstnämnda. Engelskan erbjuder ju för oss stora svårigheter i uttalshänseende, långt större än tyskan. Vidare äro eleverna, då engelskan inträder på schemat, skolvana och omedelbart »mogna» för seriens plattor. Slutligen äro dessa av enastående god beskaffenhet. För de tyska skivorna synes tempot vid intalningen ha varit en aning snabbare än önskvärt. (Vid framförande av ett stycke kan man visserligen genom regulator å apparaten minska eller, om så önskas, öka hastigheten. Eftersom därvid den tid förlänges resp. förkortas på vilken vibrationerna för ett visst ljud utföras, ändrar man emellertid härigenom svängningstalet eller tonhöjden för ifrågavarande ljud och alla övriga ljud på plattan. Detta är icke enbart liktydigt med en transponering av hela »melodien» en eller flera toner nedåt, resp. uppåt. Vokalernas klangfärg — d. v. s. just det, som vi borde få fram för våra elever — ändras med förändrad höjd på övertonerna. Slutsats: Moderera hastigheten varsamt, helst alls icke! Och gör Ni någon gång själv grammofonupptagningar för språkstudium, så gör dem vid fixerad, helst i siffror angiven rotationshastighet!)

Då jag själv för närvarande ej undervisar i engelska på nybörjarstadiet, har jag sökt övertyga mig om skivornas praktisktpedagogiska värde genom bevistande av en Adj. Danielssons lektion i klass 4. Eleverna fingo därvid dels såsom klass, dels enskilt läsa samtidigt med grammofonen, och jag var knappast i stånd att skilja, vad som frambragtes av instrumentet, från vad pojkarna presterade, så väl lyckades dessa i sin imitation. Efteråt föredrogos samma stycken utan grammofonackompagnemang, och jag hade då bättre tillfälle till iakttagelser. Bland uttalssvårigheter, som pojkarna redan vid ifrågavarande tidpunkt, d. v. s. efter föga mer än en termins engelska studier, lärt sig bemästra, fäste jag mig vid den engelska satsaccenten, betoningen av sammansatta ord samt uttalet av *l*. Ett individuellt fall, som rentav frapperade mig, var den goda skillnad, som en liten västgöte bland skåning-

Digitized by Google

arna regelbundet och som det tycktes automatiskt gjorde mellan vokalljuden i eng. *man* (sing.) och *men* (plur.). Fallet gjorde intryck på mig, därför att jag som landsman till pojken vet, vilket verkligt krux detta brukar vara för västsvenskar. Naturligtvis kvarstodo åtminstone individuellt och sporadiskt en del uttalsfel (t. e. »*sö*» = *the),* men anmärkningsvärt få för en klass på 33 elever och säkert långt färre, än man utan grammofon hade måst räkna med efter samma tid, så framt man ej så gott som uteslutande ägnat sig åt uttalsövningar.

De tyska skivorna har jag själv kunnat pröva på olika stadier. Anmärkningsvärd finner jag först och främst den entusiasm, som eleverna visa, var gång de få lov att höra grammofon. Den minskas icke nämnvärt trots alla gånger, jag låter de olika styckena repeteras (se nedan). Däremot förbättras uttalet gång för gång; jag bygger detta påstående på en jämförelse mellan en skiva, som »spelats» och efterlästs många gånger, och en, som dragits blott få gånger. Naturligtvis är det icke enbart grammofonmönstret, som är anledning till förbättringen, utan väl så mycket elevernas eget ständiga upprepande av stycket. Det förstnämnda kunde de nästan utantill. Men hade man månntro kommit därhän och gjort därav härflytande vinster i avseende också på ord- och fras-förråd utan grammofonens tillskyndan?

Jag har redan antytt en princip, som jag tror bör gälla för metodiken vid »grammofonundervisning». Texterna böra föredragas gång på gång. Eventuell tidsförlust får man spara in på mellanliggande, icke pr grammofon tillgängliga texter. Som en grundprincip n:r 2 vill jag framhålla, att eleverna alltid böra kunna även med ögonen följa, vad de höra med öronen. Text — tryckt, hektograferad eller uppskriven på svarta tavlan — bör höra till varje grammofonuppläsning, ända tills eleverna hört stycket nog ofta för att nära nog kunna det utantill. Det existerar, alla tekniska förbättringar till trots, en specifik grammofon-timbre, som gör det svårt att utan text för ögonen uppfatta en text pr grammofon, svårare än motsvarande prestation vid radiolyssnande. Förmodligen kunde man träna bort denna svaghet i uppfattningen, men i den mån den verkligen beror på grammofon-timbren — ej på ovana vid att höra det främmande språket talas — tycks mig dylik träning vara förspilld tid. Jag bör tillägga, att jag icke märkt, att den berörda timbren hänger med vid elevernas eftersägning. Och då är den ju relativt ofarlig.

Min uppsats har närmast gällt de nya undervisningsplattorna, men jag kan ej neka mig några ord även om andra skivor. Till mitt förfogande har stått en dubbelsidig platta med Heines "Die Grenadiere" och "Belsazer" i inläsning av Leonor Fiebag. Särskilt den förra dikten ligger ju väl till för pojkar på olika stadier; den lämnar också tacksamt underlag för talövning. Gång på gång ha nu elever kommit och bett att få låna hem för avskrivning den text, som jag duplicerat ut. Nu kan hela klassen dikten,

Digitized by Google

och det håller på att gå likadant med det andra, icke fullt lika lättillgängliga och väldeklamerade stycket. Elevernas läsning är ganska god, även om man ser saken från konstnärlig synpunkt. Och den synpunkten är nog elevernas. De begära mer av oss lärare än enbart korrekt vardagsspråk, givet med ett uttal, fritt från direkta fel. De längta efter skönhetsvärden, sådana som diktning (på vers eller prosa) och välläsning i förening kunna giva. Med ett urval goda inläsningar till förfogande och text vid sidan (Gillquists Balladen und Verserzählungen eller något liknande arbete) bör denna önskan icke vara helt omöjlig att tillgodose även för den lärare, som till äventyrs själv är mindre väl rustad för konstnärlig föredragning. Gör han försöket, skall han säkert finna sig rikligen belönad genom elevernas stegrade intresse för ämnet.

Lund i mars 1925. *Erik Terner.*

TVÅ TYSKA SPRÅKFRÅGOR.

I.

I § 216 av Hjorths *förkortade* tyska grammatik förekommer exemplet: *Man ist selten mit dem zufrieden, was man hat.*

Härmed kan man icke gärna underlåta att jämföra följande mening i st. 106 i Hjorth-Heumanns Tyska skrivövningar och brev: *Man tycktes giva akt på vad de båda männen förehade.* Detta kan och bör enligt nyckeln till samma arbete översättas med: *Man schien darauf achtzugeben, was die beiden Männer vorhatten.*

I studentstilen för vårt. 1904 *B* står: *Inte skall en varg fästa sig vid vad en stackars bock pratar.* Detta bör enligt samma nyckel översättas med: *Ein Wolf wird (soll) sich nicht darum kümmern, was* usw. Goodwins nyckel till studentstilarna översätter samma uttryck med: *Ein Wolf wird sich wohl nicht daran kehren, was* usw.

Stå icke de tre sista översättningarna i strid mot exemplet i § 216? Kunna de anses fullgoda?

II.

Enligt Auerbachs lexikon heter: *En man vid namn P.* = *Ein Mann mit Namen P,* medan däremot Hildebrands lexikon har översättningen: *Ein Mann mit dem Namen P.*

Äro bägge översättningarna lika riktiga?

B. T.

Digitized by Google

AD I. Sie fragen, ob die drei Übersetzungen

1) *Man schien darauf achzugeben, was die beiden Männer vorhatten.*
2) *Ein Wolf wird sich nicht darum kümmern, was...*
3) *Ein Wolf wird sich wohl nicht daran kehren, was...*

nicht mit dem Beispiel in Hjorths Grammatik

4) *Man ist selten mit dem zufrieden, was man hat*

in Widerspruch stehen.

Nein! Alle vier Sätze sind richtig. Sie entsprechen der Regel: »Zusammensetzungen mit dem demonstrativen »da(r)-» an Stelle der Verbindungen von Präpositionen mit abhängigen Determinativpronomen stehen nicht, wenn ein Relativsatz, wohl aber, wenn ein abhängiger Fragesatz folgt.»

Anm. Geht der Relativsatz voran, so sind jedoch die Formen mit *da(r-)* im Gebrauch. Also:
Ich glaube an das, was in der Bibel steht, aber:
Was in der Bibel steht, daran glaube ich.

Die *Was*-Sätze 1) 2) 3) sind abhängige Fragesätze. In Satz 4) haben wir einen nachgestellten Relativsatz.
Vergl. Sanders, Hauptschwierigkeiten[88], pag. 107.

AD. II. Sie fragen, ob das schwedische *En man vid namn P.* ebenso richtig übersetzt ist mit

1) *Ein mann mit Namen P.* (Auerbach) wie mit
2) *Ein Mann mit dem Namen P.* (Hoppe-Hildebrand).

Nein! Nur die Übersetzung 1) ist korrekt. Übersetzung 2) würde einem schwedischen *En man med namnet P.* entsprechen. Beispiel zu 2): *Ein Mann mit dem Namen Bismarck hat gewisse Verpflichtungen.*

Im ersten Falle wird von einem bestimmten Manne gesagt, dass er irgend einen Namen (in diesem Falle P.) hat, im zweiten wird von irgend einem Manne geäussert, dass er den bestimmten (irgendwie accentuierten) Namen P. hat.

E. Th. Walter.

* *
*

1.

Ich habe Hjorths verkürzte Grammatik nicht zur Hand und kann leider nicht die dort gegebene *Regel* beurteilen.

Zu den Beispielen selbst nur folgendes — natürlich unter der nötigen Reservation, da bei dem Mangel an genau anwendbaren Regeln man sich eine solche oft erst aus Beispielen oder dem Sprachgefühl zu konstruieren versuchen muss, was oft unverhältnismässige Zeit erfordert:

Digitized by Google

1. Alle drei angeführten Übersetzungen scheinen mir zutreffend. Sowohl I. *Man ist selten mit dem zufrieden* etc. wie II. *Man schien* etc. u. III. *Ein Wolf* etc.

Der Grund, warum einmal *mit dem*, das anderemal *darauf, darum*, bezw. *daran* stehen soll, ist aber nicht so leicht festgelegt.

Die Sache hängt wohl damit zusammen, dass die Demonstrativa verschieden betont sind (vgl. Paul, Deutsche Gramm. IV 3 par. 140, wo auch verschiedene hiehergehörige Beispiele angegeben werden).

Man ist ohne Zweifel geneigt, *darán, darín, daráuf* zu lesen, d. h. in den zwei letzten Fällen (in II—III) die Demonstrativadverbia als Vertreter eines Kasus von *er* aufzufassen.

Im ersten Falle (I) wird aber *der*, Demonstrativ, verlangt (siehe Paul IV. 3 § 140).

Dieser Unterschied hängt seinerseits wohl wieder mit dem verschiedenen Charakter der Relativsätze zusammen. Im ersten Fall ist wohl mit dem Relativsatz nur etwas Bestimmtes, Feststehendes, wenn auch vielleicht nicht Bekanntes gemeint.

In den anderen Fällen *kann* aber der Relativsatz verallgemeinernd aufgefasst werden, *um all das kümmern, was ein Bock sagt, auf all das acht zu geben, was sie vorhatten* oder, in dem Masse, wie man dies *nicht* tut, ist auch die Konstruktion mit *der* möglich: *auf das acht zu geben, was sie vorhatten* usw.

Mir scheint zum mindesten, um an ein bei Paul stehendes Beispiel anzuknüpfen, es ohne weiteres möglich zu sein zu sagen: *Wir sprachen davon, was wir zu Ostern tun wollten.* Dagegen auffällig: *Wir sprachen davon, was der Vater zuletzt zu uns gesagt hatte* entsprechend der Verschiedenheit der Relativsätze in beiden Fällen. Im zweiten Falle müsste auch *dávon* gelesen werden.

II.

Mit Namen ist wohl das Gewöhnlichere, in Zeitungsprosa, geschichtlicher Darstellung das Obligate, Formelle, Offizielle.

Mit dem Namen ist das von dem banalen offiziellen Stil unterschiedene und daher durch Eigenart des betreffenden Stils zu rechtfertigen: breiter, gemütlicher. Man könnte etwa sagen: *In alten Zeiten wohnte an den Ufern des Euphrat ein Mann mit dem Namen Ahab.*

Auch kleine Fragen in der Sprache ziehen oft langwierige Antworten nach sich. Darum nochmals: alles Obige unter Reservation und ohne tiefere Erörterung, zu der die Zeit fehlt.

A. Wolf.

Digitized by Google

EN INTRESSANT ORDLEK I CHANTECLER.

Om man med ett järnspett vill bryta upp en sten, brukar man för att skänka brottet större kraft under spettet lägga någonting, en sten eller en träkloss, att stödja det mot. Detta underlag kalla de lärde *hypomochlion,* men grovarbetaren säger *orgueil.* I betydelse av stödjepunkt för en hävstång är *orgueil* upptaget av Littré, som i likhet med Furetière och Villemain skänkte ordet sitt gillande. Det förekommer också i Björkegrens Fransyskt och Svenskt samt Svenskt och Fransyskt Lexikon, Stockholm 1784, ävensom i Holmbergs Fransyskt och Svenskt Lexikon, Stockholm 1795. — Detta tyder väl på att ordet varit brukligare förr än vad det nu är. Huruvida det i våra dagar i denna betydelse är känt utanför grovarbetarnas led, är svårt att avgöra, men Rostand tycks ha varit förtrogen med denna term.

I femte scenen av tredje akten i Chantecler, där man får bevittna den svåra dust Tuppen har att utstå med sina fiender, säger denne:

Oui, c'est moi qui vous rends la lumière!

Un Poussin.

Et comment!

Chantecler.

Parce qu'il ne veut rien détruire ou faire éclore,
Le chant des autres coqs n'est qu'un rhume sonore!
Le mien...

Une voix.

Pan! sur le cou!

Chantecler.

...fait lever...

Le Dindon.

Cet orgueil!

Chantecler.

... La Lum...

Sammanställningen *fait lever* och *orgueil* ger vid handen, att här föreligger en ordlek med *orgueil,* högmod, och *orgueil,* stödjepunkt för en hävstång, som just *fait lever.*

I »*Les Misérables*» sysslar Victor Hugo i ett kapitel med argotspråket och ibland kommer han där med omöjliga förklaringar. Men han har också sina funderingar om andra ord och säger l. c., I, sid. 131, på tal om Jean Valjeans oerhörda styrka: *Il remplaçait dans l'occasion cet instrument qu'on appelle cric et qu'on appelait jadis orgueil, d'où a pris nom, soit dit en passant, la rue Montorgueil près des halles de Paris.* I detta fall förefaller det, som om Victor Hugo hade rätt.

Alfred Stenhagen.

Digitized by Google

MERA AKTUELLA ORD.

Under titeln Aktuella Ord har lektor E. Ekblom utgivit ett litet supplementhäfte till Wenström-Harlocks Svensk-Engelska ordbok, upptagande ett antal ord och fraser (ca. 10 sidor). Häftet är av stor nytta för att icke säga oumbärligt för studerande av modern engelska och icke mindre för läraren. Undertecknad hade emellertid gärna sett, att häftet blivit litet fullständigare, än det nu föreligger, och möjligen även upptagit en rikare fraseologi, detta så mycket mer, som det ännu torde dröja åtminstone 10 år,[1]) innan den brett anlagda svensk-engelska ordbok, som f. n. är under utarbetning av herrar Gabrielson och Harlock, föreligger färdig.

Då undertecknad under en följd av år gjort ett betydande antal excerpter från den nyaste litteraturen — såväl ord som särskilt fraser — och dessa i någon mån torde kunna tjäna som ett supplement till 'Supplementet', skall jag här nedan meddela några av dem. Jag har därvid icke medtagit slanguttryck — möjligen på ett par undantag när — ej heller sådana ord, som kunna betraktas som nonce-words. — I förbigående anmärkt torde en stor procent av de ord, som upptagits i Supplementet till Cassell's New English Dictionary ["Comprising words coined, introduced, or brought into popular use during the great war"] kunna rubriceras såsom sådana. Ett stort antal ord har även hämtats från senare årgångar av engelska tidningar och tidskrifter, såsom The Daily Mail, The Daily News, The Times och The Schoolmaster m. fl.

I några fall skall jag tillåta mig föreslå en enligt min mening mera adekvat översättning än den, som förekommer i Wenström-Harlocks Ordbok [här nedan för korthets skull betecknad WH], och i andra fall anföra en del fraser, som ytterligare belysa användning och konstruktioner av redan förefintliga ord. I ett par fall har jag anledning referera till Aktuella Ord [= AO].

Orden och fraserna äro — som redan framhållits — samtliga hämtade ur den nyaste litteraturen; blott vid en del fraser har det synts mig nödigt att citera källan för belägg.

Uttalet har fonetiskt betecknats i ett mindre antal ord och då enligt Jones, An English Pronouncing Dictionary. I några fall har endast accenten utsatts och står då *över* den betonade vokalen.

Affärer: they did a great trade everywhere. —
affärsknep: trick/s/ of trade. —
aktas! (på paket o. d.): with care. —
allra: much the most likely (: det allra sannolikaste). —
allätare: omnivorous animal. —

[1]) Enligt vad undertecknad erfarit av lektor Gabrielson.

Digitized by Google

allt engelskt: I am a keen admirer of all matters English /The Times/. —
allt som allt /äv./: altogether. —
i analogi med: by analogy to; on the model of. —
/hyra ut i/ andra /hand/: to sub-let rooms. —
'aning' F.: take a suggestion of Cáyenne pepper. —
artist (äv. särsk. om offentligt uppträdande av konstnärer, äv. såd. av mindre betydenhet): artiste [a:'ti:st, Jmfr. AO.]; äv. i uttr. som: My cook is quite an artiste (ej artist!)
Argentina: the Argentine. —
aska /som samlar sig i eldstad/: [1]) *ashes;* eljest oftare [2]) *ash;* t. ex. I don't want to drop my cigar-ash on the carpet; — [3]) aska /som ännu pyr/: embers, [4]) blandad med kol: cinders. —
automat (äv.) automatic machine, a penny-in-the-slot machine. —
avgångsbetyg /äv./: a school-leaving certificate. —
avlagda kläder /äv./: discarded clothes. —
avrivning: a friction bath. —
avslag (parlam.): He moved the rejection (= yrkade på a.). —
Bacill, bakterie (oftast): germ; så germ-killing o. a. sammans. —
backfisch: flapper; a green miss. —
barn: what big babies men are! —
barnkrubba: children's crèche. —
stor begynnelsebokstav: initial capital. —
liten » : » small letter. —
bekvämlighet: The house is fitted up with every modern convenience (= försett med alla mod. bek.). —
belägg: quotation. —
bestyrka: /äv./ authenticate. —
betyda: They are talking nonsensical things about you being too old for me, as if that mattered (= som om det skulle bet. ngt.) (Daily News Serial, 1924). —
blivande mödrar: mothers-to-be. —
blanksliten: It will turn *glossy* in no time. —
blodrenande: blood-purifying (properties). —
bordlöpare: table-runner. —
'borstbindare': to swear like a trooper. —
bortsett från: (even that) apart. —
borsyra: boric-acid. —
(kol)-box: coal-scuttle. —
i brist på /äv./: for want of /something better/. —
broschyr /äv./: booklet — särskilt i affärsstil. —
bry sig om: We never knew you minded (= att ni brydde er om det). —
bränna: This tobacco won't bite your toungue. —
byråkratism: red-tape. —

Digitized by Google

Dagar: She had seen better things (bättre dar). —
del: I want the house for my personal occupation (för min egen d.) —
digna: The tables simply *bulged* with good fare. —
discessus: The house went into *division.* —
dragningskraft /äv./: pulling power, ex. It is an wonderful tribute to the p. p. of your paper (D. Mail). —
dynamo [dáinəmou]. —
stå för dörren: to be (el. draw) near. —
Eljest /äv/: usually, at other times: Where did they usually live? —
ena sig: The conservatives *combined on* Sir Thomas [Dail. Tel.]. —
eventuell/t/ återges i regel ej med eventual/ly/ [Jmfr. WH] utan exempelvis med possible /-bly/, if possible, perhaps, if necessary, if desired — allt efter sammanhanget. —
extra nummer /vid koncert o. d./: encore; he added two encores. —
extra sammanträde: special meeting. —
Fackförening heter numera trade-union [WH har trades-u]. —
facettglas: bevelled glass. —
fakultativ: optional. —
fast bostad: 'of no fixed abode' /utan fast bostad/. —
felet: the whole trouble was. —
ficklampa: /an electric/ *torch* /lamp/. —
flick-scout: girl-guide. —
flugan Sl: He had got ... on the brain: (fått flugan på). —
fräsch återges stund. med *young:* That will keep your trousers y. —
fylla år: When were you ten? —
följa med sin tid: She has not moved much with the times —
förgäves återges i talspråket oftast med for nothing, ej med in vain [Jmfr. WH.] — I have been waiting for you for nothing. —
förlåt /ursäkta!/ [t. ex. en liten oartighet, oskicklighet] torde enligt en approximativ statistik, undert. gjort i London i minst 9 fall på 10 återges med: I'm sorry! och besvaras ofta med samma fras eller t. ex. med It's quite right e. d. — Jmfr. anv. av excuse me, please: ursäkta att jag tar mig denna lilla frihet [att exempelvis be någon flytta sig, så att man t. ex. i en omnibus kan komma in eller ut.] —
föra sig: this suit wears wall. —
föra på lager: to stock. —
förlagd till: the story is laid at Prague.
försäkringstagare: policy-holder (förs.-tekn. term). —
Gallra: *Thin out* the carrots and turnips from time to time and use the thinnings in the kitchen (The Garden). —

Digitized by Google

ta för givet, antaga: I take it he won't do it (Galsw. Loyalties) — I take it silence means consent (Daddy L. — L.). —
glädjestörare /äv./: kill-joy. —
glödrita: poker. — glödritning (konkret): poker-work. —
glömska: the acquaintanceship might have ended in slow *forgetting* (T. Hardy, Far From The Madding Crowd)
gott om: strawberries are plentiful here. —
gräddan (av samh., societeten): the smart set (Galsw. A Fam. Man.) —
gränsfall: a border-line case. —
gå undan: We do arrive fast in America (Daddy L.-L.) /:det går undan för oss i A./. —
gåta: It remains an enigma, how ... /det är alltjämt en gåta, hur./. —
Halvmiljonär: a semi-millionaire. —
helt annan: It was made clear to them that the new régime was to be *far other* than the old one.
hemmasittare: a stay-at-home.
hembygdsundervisning /Heimatskunde/: regional study (The Schoolmaster). —
hembrännare: unlicensed /illicit/ distiller. —
hembränning: illicit distillery. —
hoffähig: presentable at court. —
hopfällbar stol: a folding chair. —
[Jmfr. The cloak folds into a handful: kan vikas, så att man kan ta den i handen].
Hortensia: Hydrangia (haiˈdreindʒə). —
hospital: mental hospital [nu officiell benämn.]. —
be ngn. veta hut /äv./: give some one a piece of one's mind. —
hushållsbok: /petty/ cash-book. —
hyreskontrakt /äv., särskilt i mera abstr. bet./: covenant of tenancy: He had broken his c. o. t. (D. N.)
häftstift: a drawing-pin. —
hälsa på: Now children, come and say 'How d'ye do' to Miss Jones! (Walpole, Jeremy). —
hälften: He does not mean half he says. —
höstsäden: the automn-sown. —
gå *ihop:* It is surprising that they can make both ends meet /få det att gå ihop/. — It is a knotty problem to make both ends meet. —
interlokutör: cóllocutor, colloquist, interlócutor. —
invaliditet: disability. —
Jamanden: cat-calls. —
jungfrutal: He delivered his *maiden speech* yesterday. —
juste: fair. — justhet: fairness. —
Kallbänk: a cold frame, mots. a hot f. —

Digitized by Google

kappsäck /oftast/: a suit-case. —
kardemumma: cárdamom. — Det är summan av k.: That's the long and short of it (D. M.). —
kassan: if the *exchequer* will not run to champagne /:icke tillåter ch./. —
/stats-/kemist: a Governement chemist. —
/handels/kemist: a public analyst. —
knävelborrar: He wore a cavalry moustache. —
komma över: We struck a really good little hotel. —
koncert /musikstycke/: concerto [kən'tʃə:tou] ex. Beethoven's c. E. minor.
[Jmfr. vilseled. förkl. i Zachrissons ed. av The King Of The Gold. River, not s. 71 (14)!]. —
kristallklart: the notes rang out *with crystal clarity*. —
krossad koks: broken coke. —
kugga (ofta): beat, ex. they were beaten by simple questions. —
kumpan: confederate. —
icke riktigt kry /'kurant'/: John has something the matter with him. —
kärnfri: seedless; without stones. —
köptvång: without any buying obligation whatever. —
Ledighet /t. ex. jungfrurs m. fl./: outing, ex. she had good outings. —
linbana: air-glider. —
lit-de-parade: He was lying *in state*. —
ljuskastare: search-light. —
ljusstyrka: a 300 candle-power lamp. —
lyse: lighting; äv. illuminating, illuminant; ex. The illuminating was a candle stuck in a beer-bottle; both as an illuminant and as fuel. —
Manschettknappar /äv./: a pair of gold cuff-buttons. —
på marken ('ute') i uttr. ss. det är halt, vått ute: It is slippery, wet *underfoot*. —
masskör: a massed choir /chorus/. —
rullande materiel: rolling stock. —
medborgaranda: civic sense. —
medlingsförslag: a mediation suggestion. —
» försök: a mediatory effort. —
minnen /konkret/: Historic relicts that cannot be restored were lost. —
morell: morello, morel-cherry. —
'mört': I always feel as fit as a fiddle: 'pigg som en mört'. —
Narig: bleak; nipping. —
noli-me-tangere: touch-me-not. —
nybränt /kaffe/: freshly roasted /coffee/. —
nymalet / » /: » ground / » /. —
närvarande: Among those present were: /bland de n. märktes:/. —

Digitized by Google

draga i nödsignalen: to pull the communication cord. —
Olag: There is something the matter with this machine. —
omtalad: the most talked-of novel of the season. —
omtanke: /äv./: a thoughtful attention. —
omtyckt: She was a much-liked woman. —
ont: It is a nuisance, but a necessary nuisance. —
Did it not hurt terribly (gjorde det inte förskräckligt ont?/. —
operera: He has been operated on. —
organ: My paper is a great organ (Galsw. The Foundations). —
orgelläktare: organ-loft. —
ostraffad: with impunity. —
Pank /ofta/: penniless, moneyless. —
i parti /äv./: in bulk, ex. to produce someth. i. b. —
den pansrade näven: the mailed fist (Shaw, Misalliance). —
pietetslös: irreverent. —
med pil och båge: with a bow and arrow. —
plantera om: transplant. —
'vårens primörer': 'the first earlies'. —
bli präst /äv./: to take orders. —
prästkrage (i Engl.): He wore a clerical collar. —
pudra sig: she powders. —
påbröd /äv./: to get someth. into the bargain, to boot. —
äv. t. ex. She had a few aditional cakes.
påsklilja: daffodil. —
pärlemo/r/: mother-of-pearl /buttons/. —
Relativt /äv./: comparatively; proportionately. —
restauratör /särsk. tillfällig t. ex. vid utställn./: caterer. —
roll: It does not matter at all: (spelar ej ngn. roll alls). —
roué: rake. —
ruinerande: ruinous to. —
rörläggare: plumber. —
Saga: That is quite a romance. —
sakta men säkert: gently but surely. —
salongsfähig: He is not fit for the drawing-room. —
saltkar /äv./: a /cut glass/ salt pourer. —
sardin: sardine [sa:'di:n]. —
se upp! /äv./: look out, ex. Look out, there's a motor-car coming! —
se ut för: This book does not look like much. —
se efter: I don't know his telephone number, but I will look. —
Vid följ. bisats see: I'll see if she is at home. —
se ut: What does Mr. Wilson look like? (uts. i allm.) —
How does /did/ he look? — Hur ser /såg/ han ut? (vid ett visst tillfälle). — What is he like? anger i regeln ett mera allm. omdöme om en person, hans karaktär etc. Av de till tjogtalet uppgående beläggen anför jag för utrymmets skull blott följande:

Digitized by Google

They are nosing about here, because they want to find out what William T. looks like; and what his children are like, before they commit themselves to stating their business (D. M. Serial 1923).
[Stundom användes konstr. what is he like i betydelsen what does he look like.]. —

semester-firare: holiday-maker. —
först på *senare tiden:* It was only latterly that: —
Sinn Fein /'sin'fein/. —
Sisyfus: Sisyphus ['sisəfəs]/labor/; adj. Sisyphéan. —
sjukstol: invalid chair. —
sked: Hov many /tea/-spoonfuls did you take? —
skinnklädd: /a settee/ covered in hide. —
skolgång /äv./: schooling, t. ex. after nine years' s. (The Schoolmaster). —
skugga: He was *shadowed* by the detectives. —
skuld: If England truly realized her *indebtedness* to her teachers (The Schoolm.). —
skulor: swill/-ings/, draff, óffal. —
'skälla': Don't call him names! —
skönhetstävlan: a beauty contest. —
sköta sig: They are left to take care of themselves. —
slarvfel: slip. —
slira (oftast): skid. —
slösa /äv./: there is no waste in his family (slösas icke.) —
smårätt: fancy dish; (ibl.) Kickshaw [franskans quelque chose]. —
snickeri: /äv./ cabinet making /was his hobby/. —
snubbla: stumble. —
solbad: I always take a sunbath before my bathe.
spaljé: trellis /work/. —
slag, sort: There were cakes of every known variety /äv. 'alla de slag'/. —
sparka F, skuffa fram: to pitchfork someone, ex. He was pitchforked to positions of high responsibility (The Dail. News). —
stil, uppsats /äv./: paper, ex. We had an easy paper this morning. —
stormförtjust: quite in raptures. —
streber: a pushing fellow, a pusher; a place-hunter. —
strunta i /äv./: ignore, ex. He ignored it —
i sträck: He was elected Lord Mayor for two years *running*. —
sturm und drang: During his period of Storms and Struggles (B. Shaw). —
stund: He stared at him a long moment. —
sitta i *styrelsen:* A brother of Wilson's also is *on the board*.
stå sig /äv./ wear: This play has worn exceedingly well.

Digitized by Google

säga emot /äv./ Don't stand there opposing everything I say. —
sätt: Mr. S. has what is called a way with him: (ett sätt för sig). —
på sätt och vis /äv./: I sort of expected that. —
Tala óm /äv./: You musn't tell! — Of cause I shan't tell. —
telefonkatalog: a telephone directory. —
tilläggsplats /äv./: a calling-place. —
titelroll /äv./: name-part. —
'titta på staden' /'stan'/: I found it awfully dull going *sigthseeing* all by myself. —
tugga (subst.) /äv./: mouthful, ex. Every mouthful should be chewed at least forty times (Gladstone). —
tänka sig för: you should have *considered* and not have been so foolish as to... (T. Hardy). —
törsta efter /äv. is. bildl./: to be athirst for. —
Upplagd F /äv./: I, really, don't feel up to it to-night. —
uppskörtningssystem: profiteering practice. —
uppsagd hyresgäst: a dispossessed tenant. —
Valtal: electoral speech. —
vapenbrödraskap: brotherhood in arms. —
villkorlig dom: probation, ex. He was placed on p. —
'viset': She was in the family way /'på det viset'/. —
vitaminer: vitamins ('vitəminz). —
vitlackerad: a white enamelled /bedroom-suite/. —
vårstök /-rengöring/: spring-cleaning. —
vårsådden /-säden/: the spring-sown.
i vägen för: People should not get in each other's way. —
i—väg: something of an ice nature: något i glassväg. —
välgångsönskningar: our sincere *good wishes*. —
Ylle: I always wear flannel next to my skin: /ylle närmast kroppen/. —
-åring /stundom/: The queen presented a packet to a little eight-year-old /en liten 8-åring/ /The Times/. — Jmfr. t. ex. en sextioåring: a sexagenarian. —
Årsavgift /i klubbar, fören./: annual subscription. —
åtgången: It was much the worse for wear.

Det kan förvisso diskuteras, i vilken utsträckning i vårt språk förekommande främmande ord böra medtagas i en svensk-engelsk ordbok. Att sådana, som rent av vunnit burskap i språket, såsom t. ex. backfisch, fräsch, roué, spaljé böra få vara med på ett hörn, synes mig självklart. Men jag skulle också önska, att även sådana, som mer eller mindre ha karaktären av bevingade uttryck — utan att egentligen ha fått hemortsrätt i vårt språk. — upptoges. Till dessa senare räknar jag exempelvis hoffähig, salongsfähig, Sturm- und Drang m. fl.

Thorsten Celander.

Digitized by Google

LITTERATUR.

Anmärkningar till Asmus Semper.

Skolupplagan av Otto Ernsts Asmus Sempers Jugendland, utgiven av Julius Swenning, är ju nu redan ganska gammal. Undertecknad har emellertid först under de senaste åren haft tillfälle att taga del av den och därvid funnit den vara en ovanligt trevlig skolbok. Den användes ju också mycket, och detta är anledningen, varför jag önskat påpeka följande »skönhetsfel» i anmärkningarna till den.

3,22. »Vorplatz, enl. Hoppe »plats framför något», här möjligen = Flur förstuga». Denna översättning är väl den *enda* möjliga; Hoppes svensk tyska ordbok har bland översättningarna av förstuga även Vorplatz. Se dessutom Meyers Konversationslexikon, illustrationen till art. (Bauernhaus) sid. 463, fig. 8 a, vars *Ern* (*Vorplatz*) motsvarar *Flur* i fig. 9 och 10.

4,6. »Schützenhof skytteplats e. d.» Schützenhof (zum Schützenhof) är ett ofta förekommande namn på värdshus, där skyttefester plägat firas och skyttegillen hålla till. Skytteplats skulle heta Schützen*platz* eller Schützen*feld*.

5,22. »groote för grosse; grosse Bohnen, äv. Pferde bohnen mycket omtyckt rätt i Tyskland.» Grosse Bohnen (äv. dicke Bohnen, Saubohnen, Puffbohnen) betyder *bondbönor*, en ju även i Sverige omtyckt rätt.

18,25. »Kuno, Caspar osv. äro tydligen namn från något dockspel; Kaspar stående figur i dockspelen (kasperteater)». Kuno, Caspar, Kilian, Max äro personer i operan Friskytten. Namnet Caspar har här intet sammanhang med Kasperteaterns Kasper, som ju på tyska kallas Kasperle.

21,28. »Hexeneinmaleins häxmässiga en gång ett.» Det vore, synes mig, lämpligt att upplysa om att »das Einmaleins» betyder multiplikationstabellen. Hexeneinmaleins torde här lämpligen kunna översättas med »gallimatias» eller »obegripliga trollformler.»

30,1. »würde geschehen kan knappt försvaras här; riktigare sollte geschehen (Hjorth § 86 Märk).» Författarens würde geschehen kan ej endast väl försvaras utan är det naturliga och grammatiskt riktiga, om man, vilket säkerligen är författarens mening, fattar ifrågavarande sats som en indirekt anföring av Asmus tankar. Direkt anföring: Er dachte:» Das also wird nun auch bei uns geschehen.» Indirekt anföring: Er dachte, dass das also nun auch bei ihnen geschehen würde, med underförstådd huvudsats och utelämnad konjunktion: das also würde nun auch bei ihnen geschehen. Att så *förklara* den tyska författarens uttryck vore, synes mig, lämpligare än att med stöd av en (här ej tillämplig) regel i en svensk lärobok i tyska förklara det för oriktigt.

Digitized by Google

32,17. »Am Rain (se lex. Rain); jfr. am Rhein.» Här kunde lämpligen upplysas, att ordleken Rain-Rhein i sammanhang med »Reben» [Am Rain, am Rain da wuchsen keine Reben»] syftar på en versrad i Matthias Claudius mycket sjungna »Rheinweinlied». Raden lyder: »Am Rhein, am Rhein da wachsen unsre Reben.»

37,6. »ausgefressen f. ausgegessen emedan olovligt.» Etwas ausfressen är ett vanligt vardagligt uttryck, som betyder detsamma som verüben i 37,9, alltså »göra» (något ont). Det återfinnes i såväl Hoppes som Rosenbergers tysk-svenska lexikon. —

79,27. »Halber Mond», obekant. Kan näppeligen vara annat än namn på ett värdshus.

82,10. »geht weg, »går undan». Uttrycket dunkelt.» Geht weg betyder här detsamma som geht ab, nämligen går åt (som färska bullar), röner efterfrågan. Meningen är: har man bra stil, så får man lätt en plats.

94,5. dunkel synes mig här ej som utg. föreslår böra översättas med mystisk utan helt enkelt stå i sin vanliga betydelse mörk. (Jfr. 91. 17—21.)

116,15. »so dass es angeblich ruft = so dass es sich anhört, als rufe es.» Angeblich betyder ju såsom (efter vad) det angavs, påstods; meningen är alltså, att leksaken ifråga av säljaren eventuellt genom en etikett, påstods kunna säga pappa och mamma.

127,18. »So erwachsen; något egendomligt uttryck, väl: von solchem Schnitt.» Sammanhanget synes mig otvetydigt giva för handen, att författaren velat åstadkomma en komisk effekt genom att beteckna pojkens alltför stora överrock som *fullvuxen,* istället för att säga att pojken i rocken (som var gjord för en fullvuxen person) såg så fullvuxen ut, att han tilltalades med »Sie». Samma effekt uppnås på svenska med den ordagranna översättningen fullvuxen. »Von solchem Schnitt» kan erwachsen ej betyda.

154,5. Hochnotpeinlich är ingen speciell »inkvisitionsterm» utan tillhör den äldre tyska rättsordningen över huvudtaget.

Anna von der Heyden.

En moderniserad parlör.

De många svenskar av båda könen, som nu i allt tätare skaror ställa sina semester- eller affärsresor till Frankrike utan att vara vad man kallar *ferrés à glace* i fråga om det ädla galliska tungomålet, taga som bekant gärna sin tillflykt till en parlör, när de önska göra sig förstådda av tulltjänstemannen eller hotellvaktmästaren, när de söka pruta med de stora varuhusens »vendeurer», eller när det gäller att till en fransk skomakare rikta sådana kinkiga frågor som t. ex. »Har ni några tofflor med rött överläder eller broderi?» eller klagande konstatera, att »rysläderstöveln var för trång i hälen och över vristen.»

Digitized by Google

Det bör för dessa herrar och damer vara en tillfredsställelse att veta, att Fritzes lilla svensk-franska parlörlexikon, som trots sina förtjänster hunnit bli skäligen föråldrat, nu föreligger i en ny och moderniserad upplaga, ombesörjd av lektor Chr. Thorn och M. Virgile Pinot, lektor i franska vid Lunds universitet.

Utgivarnas namn borga för att omarbetningen verkställts med grundlighet och vederhäftighet, och redan en flyktig jämförelse med den närmast föregående upplagan ådagalägger tydligt den nya editionens överlägsenhet. Sådana något verklighetsfrämmande fraser som de ovan citerade ha försvunnit, och man har i stället med framgång eftersträvat en praktisk anpassning efter de resandes verkliga behov. Tag t. ex. ett för utlandsresande så viktigt kapitel som »växling», vilket i gamla upplagan var placerat under uppslagsordet »bankir», nu under »bank». Bearbetningen av det tyska original, som legat till grund för parlören, var tidigare så vårdslöst gjord, att det här ständigt talades om tyska pängar i stället för om svenska "Hur mycket ger ni för den tyska marken?" »Jag ville växla till mig franska pengar för tyska», etc.), och i stället för termerna »resekreditiv» och »check», som nu finnas här, berörde samtalet sådana för en resande i regel mera fjärrliggande ting som »statsobligationer», »aktier» och »förfallna växlar». Dessa saker förekomma även i nya upplagan, men på sin rätta plats, och den tyska marken har vid växlingen efterträtts av den svenska kronan. Kapitlen »hotell», »järnväg», »polis», »post» m. fl. ha ävenledes underkastats nödig modernisering och komplettering, och »restaurant», som förut saknades, har fått en sakrik artikel. Onödiga glosor ha plockats bort, t. ex. »akademiadjunkt», som ännu 1912 fick komma med i parlören, hela 25 år efter sysslans avskaffande. Å andra sidan har utvecklingen på olika områden nödvändiggjort införandet av en mängd termer, som förut saknades: »automobil», »biograf», »centralvärme», »cykel» (= *bicyclette, vélo,* förut fanns blott *vélocipède),* »flygare», »luftskepp», »motorbåt», »fredsvän», »frälsningsarmé», o. s. v.

Dock letar man alltjämt förgäves efter en och annan glosa, som likaväl som de uppräknade hör intimt samman med den nya tiden. Att det franska låneordet »chaufför» är borta, gör ju mindre; men en kortspelare gillar nog inte, att man försummat utöka de förutvarande artiklarna om »piké» och »whist» med en om »bridge»; och de unga damer, som komma att använda parlören, tycka säkert, att begreppet »dans» långt ifrån fått den behandling, som dess nuvarande popularitet kan motivera. En resande politiker kan ej undgå att konstatera, att medan de borgerliga och socialdemokratiska partibeteckningarna medgörligt släppts fram, så ha utgivarna utfärdat portförbud för sådana särskilt aktuella fenomen som »bolsjeviker», »kommunister» och »syndikalister». Måhända kan man bakom den påfallande sparsamheten i fråga om politik, val o. dyl. spåra en förtänksam önskan att bespara den resande främlingen varje frestelse att lägga sig i dylika bränn-

Digitized by Google

bara angelägenheter. — Till dessa små kritiska anmärkningar må slutligen även fogas, att man från förra upplagan bibehållit uttrycket *Geneversjön,* som onekligen kommer denna vackra sjö att i tanken förbindas med en omisskännlig brännvinsdoft.

Mycket arbete har tydligen nedlagts på att ge de franska översättningarna en mera kurant och talspråksmässig prägel. Så har — för att taga ett par stickprov — *votre rasoir n'est pas assez tranchant* ändrats till *votre rasoir ne coupe pas bien; laissez-moi tranquille* har kompletterats med sin mycket familjära motsvarighet *fichez-moi la paix;* den rysliga översättningen av »jag har alls ingen lust att stanna kvar här»: *il ne me tente nullement de rester en route* har utbytts mot *cela ne m'amuserait pas de rester ici;* etc.

Bokens användbarhet har dessutom betydligt ökats därigenom, att uttalsreglerna i slutet, som förut voro mycket bristfälliga, nu äro både korrekta och lättfattliga. Trots mängden av nytillkommet material har den nya volymen ett mindre sidtal än den gamla, beroende dels på att, som ovan nämnts, en del onödigheter gallrats bort, dels också på att satsen är mera kompakt, men samtidigt mera lättläst än förut.

Ivan Pauli.

Arvid Smith, *Övningsbok till engelska syntaxen med ordlista och kommentar* (separat). Bonnier 1925. Pris (tillsammans): Kr. 2: 50.

This book is intended to be a help in the systematic study of English syntax. It is, as the author remarks, built on the basis of free unconnected sentences and can thus be regarded as a complement to *Lindberg, Övningsexempel till engelska syntaxen.* At the end of the book, the examples are drawn from the written tests for the Matriculation. Smith's sentences will, however, present many more difficulties than the latter and will no doubt be better suited to the two highest forms of the gymnasium. Especially should they be of great value to the teacher who is putting the finishing touches to his pupils' knowledge of English just before the written examinations for the Matriculation.

Smith seems to think that a few pieces or sentences might be given as a lesson, but for this purpose those given are far too difficult, and the list of words supplied in a separate booklet is not nearly sufficient for an average boy in the highest form. There would therefore ensue in that case much waste of time in turning over and looking up all kinds of curious words and phrases, in most cases both wrong and useless.

In a book of this kind it is most important that the examples of the various syntactical rules are properly mixed and so prevent any mechanical translation. Smith is well aware of this, and each

Digitized by Google

piece contains a good range in the variety of the sentences without presenting too motley an appearance.

Smith has shown good taste in the selection of his examples, and on the whole they are given in idiomatic Swedish. In some cases Smith seems to have accomodated the Swedish text in order to make it easier for translation with disastrous results to his Swedish; or his sentences may be too literal translations from some English text. A few instances may illustrate this: *Du behöver i högsta grad en ny kostym,* p. 12; *metoderna ha visat sig overksamma,* p. 11; han kan *knappast någonsin* sin läxa, p. 15; en ö *vid östra ändan* av Medelhavet, p. 16; han *utraderade* ... det skrivna, p. 37; du kan *ta döden på* dig, p. 64; Ditt *hår går av,* p. 71; jag var *oskickad för arbetet,* p. 78; fast *han uppgivits av läkarna,* tillfrisknade han, p. 79; *döv en som sten,* p. 83; han *ser så frappant ut,* p. 67. Masters who teach Swedish in the highest forms, will agree with me that less clever boys write bad Swedish too easily to need to learn it in their text-books.

The Ordlista och Kommentar accompanying the Övningsbok might have, as already pointed out, contained fuller information, as it is far too scanty; that which has been given is, however, good and generally correct. In a few cases I cannot accept the author's translations: *bil = auto > car,* p. 3; *sjukdom = disease > illness* as we are not concerned with the causes of the disease, (cf. Afzelius, Syn., 850), p. 3; *myr = moor > bog, swamp,* p. 4; *smycka = adorn > decorate,* p. 10; *angiorde = make for > put in at,* p. 8; *skänk = cupboard > sideboard,* p. 8; *lantadelsman = country gentleman > cavalier,* p. 14; *villa = cottage > house, bungalow,* p. 50; *kolli = boxes > packages,* p. 21; *behålla i minnet = to retain > to keep or bear in mind,* p. 22; *klasskamraterna = class-mates > school-fellows,* p. 27. Now and then Smith uses translations which seem to me rather stilted in the context in which they occur, as for instance: *hövligheten = civility > politeness,* p. 9; *jag har ingenting emot det* = äv. *I am agreeable* (should be left out).

As regards pronunciation I have only found the following mistakes: *un-Énglish > ún-English,* p. 3; *miserable (mis-) > (miz-),* p. 19. In giving the pronunciation Smith makes use of Afzelius' phonetic alphabet adopted in Engelsk uttalsordbok. He thus writes *·efəəts, ·kʊbəəd, ·vɔljuum,* etc. retaining double letters for sounds shortened in unstressed syllables. I should like to hear a school-boy give the pronunciation of, let us say *efforts* after the spelling *·efəəts.* I am fairly certain he would make the vowel of the last syllable extra long. And although this question has nothing to do with Smith's book, I cannot help expressing my personal conviction that the phonetic alphabet of the International Phonetic Association is far better in this respect. I should like to see this latter system more generally adopted in English textbooks, and I do not think it would cause much confusion in

Digitized by Google

classes used to other phonetic alphabets taught in Swedish schools.

The proof-reading has been carried out with great care, and only a few mistakes of less importance have escaped the author's attention. The following in the Ordlista may deserve mention: *cardplaying* > *card-playing,* p. 4; *unaccoun-table* > *unaccountable,* p. 7; 49,17 > 49,19, p. 20; 59,10 > 59,11, p. 22; 60,1 > 60,2; 60,13 > 60,15, p. 22; 62,2 > 62,1, p. 23; 73,22 > 73,21, p. 26; 73,30 > 73,29.

On the whole this is an excellent book of its kind and can be strongly recommended.

Uddevalla, February, 1925. ***Herbert Kalén.***

P. Widegren. Manuel de conversation de voyage, établi sur l'initiative du directeur général des postes de Suède. Stockholm, 1923.

Den påpasslige och nitiske chefen för det svenska postverket förberedde den för vårt land hedrande och i många avseenden glansfulla postkongressen bl. a. genom att låta utarbeta en fransk-svensk resandehandbok för deltagarna. Det var ju i sin ordning, att en sådan hjälpreda avfattades på postens världsspråk, vilket ännu så länge förblir franska.

Denna handbok innehåller, utom en mångfald upplysningar av betydelse för en resandes allmänna orientering i vårt land, en ljud- och beteckningslära, en grammatisk avdelning och en för resande (speciellt deltagare i potskonferensen) avsedd parlör. Boken är späckad av nyttiga och praktiska upplysningar och anvisningar. Den grammatiska delen är, så vitt jag kunnat verifiera, välgjord, och samtalsspråket är synnerligen ledigt och förtjänar verkligt beröm för sin träffsäkra idiomatiskhet. Däremot är ljudläran minst sagt dilettantisk, och uttalsbeteckningen är kort sagt vidunderlig. Vårt svenska språk har sina ortografiska brister, men dessa äro som bekant få, i jämförelse med andra språks, och så värst många speciella tecken behövs det sannerligen inte för att för svenskans del åstadkomma en passabel fonetisk transkription. En sådan stavning som *statsrådet* är ur fonetisk synpunkt i det närmaste oklanderlig, men vad skall man säga om förf:s återgivande av detta ords uttal: *stàtece-rōdəte?* Vår utmärkt välstavade sats "Vinden blåser friskt" transkriberas *vinn-dəne blo̅cəre frisque-te.* Det är lätt att se, hur förf. har kommit till dessa för oss språkmän hårresande ting. Han har helt enkelt företagit sig att på våra svenska ord tillämpa en radikalt normaliserad fransk ortografi! Har förf. då aldrig hört omtalas, att det finns fonetiska alfabet? Jo, säkerligen. Men han har tydligen föreställt sig, att en användning av fonetiska bokstäver skulle verka avskräckande. Emellertid bör det märkas, att han inte desto mindre har nödgats införa åtskilliga tecken, lånade från

Digitized by Google

de vanliga fonetiska systemen: *ɣ*, *æ*, *œ*, *ə*, *ω* (dock inte för att efter hävdvunnen sed beteckna vokalen i *god,* utan *u* i *du, fru!*) etc . . . — Orimligheten att till utgångspunkt taga ett i ljudligt avseende från svenskan så avlägset språk som franskan har naturligtvis på mångahanda sätt hämnat sig, men det kostligaste är, att förf. snart sagt på varenda rad måste röra sig med transkriptioner av en ortografisk typ, som aldrig förekommer i franskan: ex. *statece-rodəte.*[1]) Förf:s resonnemang här är uppenbarligen följande: i ett franskt ord som *états* äro *ts* stumma; för att göra *t* hörbart bör man låta det följas av *e,* på samma sätt med *s,* varvid emellertid märkes, att det klanglösa s-ljudet här bör betecknas med *c.* Voilà! Men vad förf. härvid icke förstår, är att man genom denna transkription alldeles vilseleder den stackars fransmannen med hänsyn till ljudförbindelserna. Hur skall fransmannen av denna stavning förstå, att förbindelsen *ts* i det sv. ordet har fast anslutning till den föregående vokalen, då han genom transkriptionen direkt förledes till något slags ny stavelsebilning vid *te?* Var finns för övrigt i hela franska språket en ortografisk förbindelse *e (obeteckнat)* + *enkel konsonant* + *e?* För att inte tala om någonting i fonetisk beteckning så obeskrivligt som — *ətə* (där *e* är stumt)!!! Sannerligen, fransmännen själva måste ha haft icke ringa möda att komma till rätta med denna just för dem tillagade transkription. Och då är det dessutom att märka, att en handbok av denna art väl var och är ämnad att tjäna även icke fransmän.

Två anledningar föreligga för mig till att över huvud syssla med denna bok. I allmänhet bör en anmälare inte göra sig det lätta omaket att utusla det uppenbart underhaltiga. Nu är emellertid denna bok, såsom jag redan har påpekat, i flera avseenden mycket förtjänstfull och hade varit värd en stor spridning bland våra turister, om inte denna olycksaliga transkription hade varit. Därjämte synes det mig, att vårt lands ställning just som föregångsland på det fonetiska beteckningssättets område borde ha i någon mån förpliktat. Vi ha Lyttkens & Wulff som de gamla förkämparna för ett förnuftigt beteckningssätt, vi ha det Sundevall-Lundellska landsmålsalfabetet, varmed intet annat jämförligt, så vitt jag vet, existerar, och i blygsamt mått får väl också denna tidskrift tillräkna sig ett intresserat plöjande på detta fält. I detta sammanhang bör emellertid inte förtigas, att vi på sista tiden ha fått bevittna egendomliga saker i hithörande avseende även från håll med högsta vetenskapliga skolning. En viss engelsk lärobok utsänd från Uppsala av en bland våra hittills yppersta textutgivare visar vad man kan tillåta sig i fonetisk transkriptionsväg. När detta har skett på det färska trädet, vad kan inte då ske på det torra?

Herman Söderbergh.

---

[1]) Jag bortser här från de diakustiska tecknen för angivande av vokallängd och accentyp.

Digitized by Google

INSÄNDA BÖCKER.

Björkelund—Danielsson, Översättningsövningar till tyska i anslutning till Tysk läsebok för realskolor och kommunala mellanskolor. Lund, C. W. K. Gleerup 1923. Pris 1: 60.

Björkelund—Danielsson, Nyckel till d:o. Lund, C. W. K. Gleerup 1925. Gratis till lärare, som använda Tysk läsebok för realskolor etc.

Elert, Thorild, Illustrerad tysk övningsbok. Stockholm, Carlsson 1925. Pris 2: —

Frösell, E., Övningar till tyska formläran. Stockholm, Bergvall 1924. Pris 0: 90.

Frösell, E., Övningar till tyska syntaxen. Stockholm, Bergvall 1925. Pris 1: 25.

Reinius, J., Deutsche Prosa. Stockholm, Bergvall 1925. Pris 2: 50.

Stern, Gustaf, Engelska handelsbrev. Göteborg, Akt.-bol. Pehrsson 1925. Pris 2: 50.

Röhr's Boktryckeri, Malmö 1925.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 7. * MALMÖ * Oktober 1925

»SVENSKA AKADÉMIEN» ETC.

II.

Det torde icke av någon rättsinnig läsare kunna förtänkas en författare, att han efter ytterligare tillväxt i ålder och kanske även i någon ringa mån i visdom känner ett oavvisligt behov att få beriktiga, resp. komplettera, vad han förut sagt. Jag skyndar då först och främst att till deras tjänst, som av mig blivit vilseledda, meddela, att *academia* i it. likaväl som i sp. är ett proparoxytonon. Att ordet i min första uppsats fick behålla den lat. betoningen, beror på ett minnesfel. Såsom en lapsus calami torde det däremot vara att räkna, att it. *farmacia* stavats med *ph*. »Every schoolboy knows that, in Italian, Latin *ph* has been replaced by f», skulle Macaulay ha sagt, om han beslagit någon med en dylik lapsus. (M:s berömda »schoolboy» tillhörde som bekant en redan på hans tid mycket fåtalig, numera alldeles utdöd ras.)

Att långt in på senare tider även andra akademier än den Svenska av en och annan medlem eller annan — naturligtvis alltid en »lärd» — person uttalats *akadémien,* har jag från flere håll fått höra. Den ene har hört en medlem av Lantbruksakademien så uttala sitt samfunds namn, flere andra ha hört en nyligen avliden vetenskapsman uttala Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien med denna betoning. Men alla tyckas liksom jag betrakta densamma som ett kuriosum. Att denna betoning förutsätter, att det lat. ordet hade tonvikten på antepenultima, är obestridligt. Jag erinrade mig också mycket väl, ehuru jag icke ansåg mig ha något skäl att nämna det, att jag en gång på 70-talet vid en latinsk disputation i Uppsala hörde ordet så uttalas, och jag är så gott som säker på att talaren var en av de tre sökande till den då lediga professuren i latin. En studiekamrat från den tiden (som sedermera raskt utvecklade sig till en högt aktad klassisk filolog) erinrar sig likaledes upprepade gånger ha gjort

Digitized by Google

samma iakttagelse. Förklaringen på denna olikhet mellan å ena sidan dessa disputanters, å andra sidan min kamrats och mitt uttal är ej svår att finna. Mellan deras och vår gymnasietid infaller en i det svenska latinstudiets historia utan tvivel mycket betydelsefull händelse: utgivandet av Cavallins lexikon 1871. Jag vill minnas, att jag redan förra gången hade i tankarna att ta reda på vad de förcavallinska lat.-sv. lexikograferna hade att i frågan förmäla, men jag måtte ha glömt av saken. Jag har nu emellertid genomgått de arbeten, som på Kungl. Biblioteket finnas tillgängliga, och meddelar här resultatet.

1. Florinus, Vocabularium Lat.- Suecum, Stockh. 1706: *academia;*
2. Schenberg, Lexicon Lat.-Suecanum, Norcopiæ 1739: *Académia, æ,* F, Högskola, gr. ἀκαδημία & ἀκαδημεία, unde penultima in *academia* est anceps;
3. Sjögren, Håkan, Lex. Manuale Lat.-Suecanum, Holmiæ, 1775: *Acadēmia* [vilket icke kan betyda något annat än *académia;* samma betoning i de följande upplagorna, av 1795, 1814, 1832];
4. Lex. Lat.-Suecanum. Lat. och Sv. Ord-Bok. På konungens befallning utgiven av Academien i Upsala [»Lindbloms Lexikon»], Ups. 1790: *Academia, æ,* f. (Gr. 'Ακαδημία, ἀκαδημεία);
5. Hallman, Lat. och Sv. Hand-Lex., Örebro 1806: *Acadēmĭa,* även *Acadēmĭa;*
6. Scheller, Lat.Lex., förbättr. och tillökt av G. H. Lünemann, Örebro 1828: *Ăcădēmĭa;*
7. I. J. G. Schellers Latinska och Sv. Lex. för skolor ... efter originalets sjette upplaga på sv. utarbetat och tillökt av A. M. Schmith, Norrköping 1829: *Acadēmĭa, æ.*

Av de anförda författarna erkänna således Sjögren och Scheller-Schmith endast *académĭa,* Schenberg, Hallman, Scheller och sannolikt även Lindblom båda betoningarna, Hallman, såsom det tycks, med företräde för *académĭa.* Schenberg ger klart och tydligt tillkänna, att han i tillvaron av formen ἀκαδημία ser ett bevis för uttalsformen *académĭa,* och detsamma är väl också Lindbloms mening. Nu är emellertid i grekiska ord på *-ία* penultima icke alltid kort, och det var därför först när jag hos Liddel-Scott hade funnit dess längd i ifrågavarande ord metriskt bestyrkt som jag ansåg mig med klara papper ha bevisat, att det i det klassiska latinet var ett paroxytonon (varom jag för egen del på Cavallins auktoritet var fullt och fast övertygad) och endast i poesi kunde ha tonvikten på antepenultima [1]).

[1]) Mig veterligen har efter Cavallins lexikon endast ytterligare ett latinskt lexikon utkommit: Salenius, Lat.-Sv. ordbok, 1873. Liksom denna ha även de följande upplagorna av 1916, 1923, *Acădēmĭa.* Att hans upplysning »'Ακαδήμεια, icke 'Ακαδημία» icke innehåller hela sanningen, är av det sagda klart.

Digitized by Google

Av de nämnda ordböckerna var väl under det nära hundraåriga tidsskedet 1775—1871 Sjögrens den vid läroverken dominerande, och det är därför ganska sannolikt, att de ovan nämnda disputanterna, liksom ock Wirsén och Snoilsky, i skolan hade fått in det av honom prekoniserade uttalet.

Såsom förut är nämnt, bevisar det it. och sp. uttalet av detta ord, att en akcentförskjutning inträtt redan i senlatinet, och denna senlatinska betoningsform kan mycket väl tänkas ha bibehållit sig i medeltidens lärda latin och på den vägen ha inkommit i Sverige. Jag har förut vågat uttala den förmodan, att flertalet »olärda» skulle säga *academia* av samma skäl, som jag vågar antaga, att flertalet säger *philosophia, theologia,* men jag är villig att göra ett undantag för var och en, som har en faster eller moster eller någon annan kär kvinnlig anförvant, som heter *Eufemia,* eller för vilken detta namn av någon annan anledning är välbekant. Och på den tiden, då *Eufemia*visorna tillhörde den levande litteraturen, hade ju namnet en högst betydande vogue.

Det skulle icke sakna intresse att ha tillgång till en mängd lat.-ty., lat.-fr. osv. ordböcker av äldre och yngre datum. Det synes mig emellertid mer än sannolikt — ehuru på samma gång egendomligt — att då i Forcellinis *Totius latinitatis Lexicon,* som utkom 1771, endast uttalsformen *académia* förekommer, antingen F. själv eller utgivaren av den upplaga, jag haft att tillgå (1858—60), eller båda helt enkelt låtit förleda sig av den italienska betoningen. —

Jag har sagt (s. 67), att det enda mig bekanta stadsnamn, som i ty. har jämte en form på *-ia* en form på *-ien* är *Alexandria* ävensom att anledningen till att en stads namn fått denna eljest blott landsnamn tillkommande ändelse var mig obekant. Härtill har jag endast att lägga ett: *Antiochien,* som enligt Muret-Sanders *Deutsch-engl. Wb.* förekommer jämte *Antiochia.* Om dessa fyra namnformer har jag för övrigt ingenting annat att meddela, än att jag hört *Alexándrien* och att *Antiochia* på alla de talrika ställen, där det förekommer i Ibsens *Kejser og Galilæer* (på de flesta i prepositionskasus), i Brausewetters översättning har formen på *-ia.* Men flere dylika dubbelformer måste finnas eller ha funnits; ja, om inte alla ortnamn på *-ia* någon gång i tiden haft en biform på *-ien,* så kan detta endast bero på en nyck av den tyrann, vars namn är *Usus.* Ty vid en smula närmare eftertanke synes mig saken mycket enkel. Liksom fem. personnamn på *-a, -ia, -e, -ie* förr i dat. och ack. regelbundet fingo ändelsen *-en* — så hos Gœthe *Elektren, Hippodamien, Charlotten, Iphigenien* m. fl. — så fick *Alexandria* formen *Alexandrien.*[1]) Men genom in-

[1]) Ändelsen *-en* i dat. och ack. av person- och ortnamn, som icke omnämnes av Vinell och Låftman eller av Hjorth i hans sista upplaga, förekommer enligt Calwagen-Nordgren, *Ty. språkl.*[16] (1919), s. 40 »hos äldre och några yngre författare», Krause-Nerger, *Deutsche Gramm. f. Ausländer*[4] (1889) innehåller

Digitized by Google

verkan från landsnamnen på *-ien* blev detta *Alexandrien,* och därmed voro portarna öppnade även till nominativen. Vår nya bibelöversättnings *Betania* hade på min skoltid och antagligen ett eller annat årtionde senare i den tidens bibeleditioner och läroböcker formen *Bethanien,* vilken tycks vara den enda i den nutida tyskan brukliga, att döma därav att Muret-Sanders *Deutsch-engl. Wb.* icke upptar någon annan. Av det nyss citerade »von *Bethulien*» kan man däremot icke sluta sig till om *Bet(h)ulia* (som hos Luther endast har denna form) i den nutida tyskan även har en beform på *-ien.*

De talrika i bibeln, oftast i prepositionskasus, förekommande ortnamnen på *-a* ändas i Luthers översättning med få undantag i nom., dat. och ack. på *-a,* i gen. på *-ens, -a* eller *ä,* t. ex. »von (in, gen, zu, wider) *Alexandria (Arimathia, Attalia, Bethulia, Laodicea, Philadelphia, Samaria, Seleucia*). Men *Cäsarea* har på 14 av de 16 ställen, där det i N. T. förekommer (på alla i dat. eller ack.), formen *Cäsarien* (däremot Matt. 16,13 »in d. Gegend der Stadt *Cäsarea*»; Mark. 8,27 »in die Märkte d. St. *Cäsarea*») och likaså är av *Antiochia* och *Bethania* efter preposition formen på *-en* den vida övervägande. *Berea* heter hos Luther *Beroe* och *Tessalonika* överallt *Thessalonich.*

Även landsnamn på *-ien* förekomma (alltid i prepositionskasus) tämligen sparsamt: Jer. 25,24 »in *Asien*», Luk. 2,2 »in *Syrien*»: Apg. 19,21 »durch *Macedonien*»; 16,19, 19,22, 20,1, »in *Macedonien*». Däremot förekommer på otaliga ställen, oftast efter preposition, landsnamn på *æa-* och *-ia,* såsom *Arabia, Asia, Caria, Cilicia, Galatia, Galilæa, Judæa, Lycia, Lydia, Macedonia* m. fl. *Italien* (Apg. 18,2) heter hos Luther *Welschland.*[1])

I den svenska bibelöversättningen av 1541 (»Gustav I:s bibel») förekomma emellertid ortnamn på *-ien,* oftast efter preposition men även såsom subjekt och objekt: Mika 1,6. »Och jag vill göra *Samarien* till en steenhop»; Es. 10,9. »Är icke *Samarien* såsom Damascus?» Av vad nyss blivit sagt tycks framgå, att

paradigmet *Marie, -ens, -en, -en* utan att omnämna, att dat. och ack. även kunna sakna böjningsändelse. Enligt Sütterlin. *D. deutsche Sprache d. Gegenw.*[3] (1910), s. 220 ha egennamn vanligen blott i gen. en särskild form, t. ex. *Gœthe(n)s, Berlins* osv., men den förr allmänt använda ändelsen *-en* börjar nu åter komma till heders. Vad är, från 1910 räknat, früher, och vad är jetzt, och vilka författare kunna 1919, resp. 1925, kallas äldre, vilka nyare? Till den förra åldersklassen kunna väl Theodor Storm och Paul Heyse räknas, hos vilka båda ifrågavarande böjningsform förekommer — i vol. I av H:s *Novellen Marien* på fem eller sex ställen — men dat. och ack. *Lotten* (på två ställen mot tre utan böjningsändelse) i Erich Holms översättning av *Hemsöborna* äro väl att räkna till »die jetzt (1910) wieder aufkommende Sitte.» Om det blott från Judits bok kända stadsnamnet *Bethulia* icke har en biform på *-ien,* är »von Bethulien» [Rich. Meyer, *D. deutsche Literatur des 19. und 20 Jahrh.s.* (1921), *ss.* 238, 239] ett hithörande exempel.

[1]) Jag har själv genomsökt endast N. T., men utökat med de talrika belägg, jag med ledning av Holmboe, *Bibl. Real.-Orbog* (Xia 1868) uppspårat, torde mitt material vara tillräckligt för att ge en tämligen exakt föreställning om denna detalj av Luthers språkbruk.

Digitized by Google

förebilden till denna ortnamnstyp icke är att söka hos Luther, utan är den väl, liksom enligt Tamm (Skrifter utg. av K. Humanist. Vetenskapssamf. i Upsala V: 4, s. 48), namntypen *Lisen, Lotten,* att förklara genom utsträckning till nom. av den lågty. oblika kasusändelsen *-en.* I Karl XII:s bibel och i bibelupplagan av 1849 har den en långt vidsträcktare användning och förekommer där såsom nom. även Hes. 16,46 »*Samarien* är tin äldre syster» och 16,55. »Och *Samarien* och hennes döttrar skola omvända varda», där 1541 års översättning har formen på *-ia.* I vokativ ha alla tre sistnämnda form Hosea 8,5 »Tin kalff o *Samaria* förkastar han». Landsnamnen ha i Gustaf I:s bibel omväxlande formen på *-ia* (ack. *-iam)* och den på *-ien.* Stundom följer den ena formen omedelbart på den andra. *Italien* heter här *Walland.*

Av sammansättningar motsvarande ty. *Italienfahrer,* d. v. s. där första leden är ett landsnamn på *-ien,* anför Tamm (Skrifter etc. VII: 1, s. 95) följande tre typer: 1) *Asiaresande, Italiafarare* osv.; 2) *Asie-, Kalifornie-, Ostindiefarare;* 3) *Ostindiresor,* vilken sistnämnda av T. betecknas såsom sällsynt och som, liksom de av T. anförda *Egyptfärd* och *Preusshat,* förtjäna epitetet osvensk eller språkvidrig. Men varken T. eller, såvitt jag kunnat finna, Noreen (V. Spr. VII, s. 411 ff.) omnämner den typ, som representeras av min *Spanienspelare* och min *Persiensvensk.* Till nu nämnda, inalles fyra, typer är slutligen att lägga den av Noreen anförda typen *Austral-neger-, -kontinenten, -alperna, -öarna.* Men den duger endast till benämning på autoktona människor, djur och ting, och ingen skulle väl kunna vara nog tank- eller hjärtlös att benämna en i Australien bosatt, aktningsvärd landsman *Australsvensk.* Framkallar inte ordet för ett ögonblick på ens psykiska näthinna bilden av en svartmuskig gentleman i det närmaste utan alla andra beklädnads- och prydnadsartiklar än en pinne i näsan? Sv. Dagbladet har 2/8 25 *Australiasvensk.* På denna typ har jag i litteraturen funnit ytterligare exempel, och på min till åtskilliga vänner riktade fråga vad *Italienfahrer* heter på svenska har jag till svar fått *Italiafarare.* Typen är således utan all fråga mycket vanlig, och "usus tyrannus". Men ändå har jag ännu inte hunnit riktigt förlika mig med densamma, därför att man vid dess bildande synes mig onödigtvis utanför "Gambla Svea och Götha mäles fatabur" hava sökt, vad som inom densamma är till finnandes. I alla händelser förutsätter den naturligtvis, att det landsnamn, som bildar först leden, på landets eget språk eller åtminstone på latin ändas på *-ia. Brasilia-* och *Persiafarare, -resa* osv. äro därför omöjliga eller i alla händelser förkastliga, då *Brasilien* antagligen icke i något språk har en form på *-ia* och det i engelskan, italienskan och spanskan i analogi med andra landsnamn bildade *Persia* icke tillräckligt motiverar en liknande ordbildning i svenskan. *Australiasvensk* är påtagligen, liksom det av Tamm anförda *Kalifornia-vin,* kalkerat på motsvarande eng. ord;

Digitized by Google

men att hela typen skulle vara bildad efter eng. förebild, förefaller mig mindre sannolikt. I *Asiaresande* är förleden för min språkkänsla latinsk, i *Italiafarare* latinsk eller italiensk.

Ordet *Spanie-* och sannolikt även *Ostindie-farare* är mig bekant från Jakob Ekelunds lärobok i Fäderneslandets historia, som jag på 60-talet läste, och vare sig genom inverkan från dessa ord eller icke, så finner jag mot orden *Asie-, Italie-, Brasiliefarare,* o. d. ingenting att invända; och det var med stort nöje jag, helt nyligen, hörde en ung dam, alldeles oreflekterat, uttala ordet *Australiefärd.* (Men *Persien* vägrar bestämt att ingå en dylik allians.) Märkas bör emellertid, att en förledstyp, som passar i ett eller några fall, därför icke passar i alla. Skulle jag vara tvungen att välja mellan *Spanie-* och *Spanien-spelare,* av vilka jag inte finner någotdera synnerligen tilltalande, skulle jag avgjort välja det senare. Sedan jag av Tamm fått lära, att den förra typen är av nederländskt ursprung och att *Asien* och *Spanien* i ndl. heta *Azië, Spanje,* tar jag naturligtvis utan knot tillbaka min "mariebild" och min på densamma baserade förklaring. Det synes mig emellertid högst sannolikt, att vi även utan holländsk hjälp skulle ha bildat denna typ. För den »olärdes» språkkänsla är *en* i landsnamnen på *-ien* helt säkert den bestämda artikeln; och då min nyss citerade unga dam sade *Australieresa,* var antagligen varken *Spanie-* eller *Ostindiefarare* utan något sådant ord som t. ex. *Essingevägen* den omedvetna förebilden.

Då, från 1911 åtskilliga år framåt, svenska officerare voro anställda i persisk tjänst, innehöllo tidningarna tid efter annan underrättelser om dessa våra landsmän, alltid under rubriken "våra *Persienofficerare*" eller "våra *Persiensvenskar*", och i överensstämmelse med vad jag nyss sagt, kan jag icke finna, att de kunna annorlunda benämnas.

Det var naturligtvis dumdristigt av mig att på rak arm dekretera, att den bestämda artikeln icke är på sin plats i första leden av sammansättningar. De av Tamm (Skrifter etc. VII: 1, s. 11) anförda *Boden-frågan, Fryken-bygden, Siljans-båt* och *Vänjansmålet* kunna icke gärna ha någon annan form. Likaså skulle väl *Boren, Roxen, Unden, Skagen, Möckeln* osv. i sammansättningar bibehålla artikeln. *Möckelbåtar* skulle i mitt öra låta besynnerligt, liksom de av Tamm anförda *Angel-befolkningen, Mechel-borna.* Men i *Vättern-staden* (av Tamm anfört ur Sv. Dagbl. 39/3 99) skulle nog mången i likhet med mig utelämna artikeln. En vän, född och uppväxt i en av *Vätter(n)städerna,* har meddelat mig de på ort och ställe gängse sammansättningarna *Vätterstenar* och *Vättersnipor* (jfr hos Tamm *Gelder-dialekten). Sandvikentrakten* (Kalmartidningen *Barometern)* förefaller nog en uppsvensk en smula egendomligt, i synnerhet om han är gammal nog att minnas ordet *Danvikshjon,* som i betydelsen dårhushjon, galning, användes långt efter sedan *Danviken* upphört att vara — eller om man så vill: rymma — en vårdanstalt för sinnessjuka. Likaså skulle jag kalla en båt eller spårvagn, som trafikerade t. ex. *Äppelviken,*

Digitized by Google

Åppelviksbåten, -vagnen. Mot *Essingssunden* och *Hisingsbonde* (Tamm s. 10) har mitt öra just ingenting att invända, men liksom antagligen varje stockholmare, som kanske någon gång »på platsen» och ofta på spårvagnarna läst *Essingevägen*, skulle jag säga *Essingesunden*; och helt säkert i analogi med denna förled har Sv. Dagbl. 30/6 25 *Hisingesidan.*

A. Malmstedt.

AKTUELLA ORD ÄN EN GÅNG.

I senaste häftet av Mod. Språk har adjunkt Thorsten Celander under rubriken »Mera aktuella ord» publicerat ett antal excerpter, hämtade från den nyare engelska litteraturen och avsedda att i sin mån utgöra ett supplement till den av mig utgivna samlingen »Aktuella ord.» Utan att vilja förneka att en del av vad adjunkt C. här anför verkligen haft en berättigad plats i denna samling, måste jag dock i sakens intresse fästa hans uppmärksamhet på den omständigheten, att det övervägande antalet av de ord och uttryck, han upptagit, ha föga eller intet att skaffa med aktuella ord. Vad jag velat åstadkomma är en samling av viktigare ord och uttryck, som under de senare händelserika åren uppstått eller kommit till en ökad användning och som saknas i Wenström-Harlocks svensk-engelska ordbok. Men av de ord, som adjunkt C. anför, synas mig över 50 % sakna varje spår av aktualitet. Vad säges t. ex. om sådana ord som *allätare, avlagda kläder, höst- och vårsäd, knävelborrar, lit-de-parade, orgelläktare, prästkrage, påsklilja, pärlemor, snickeri, solbad, välgångsönskningar?* Uttrycket *to be in the family way* kan väl icke heller äga aktualitet i alla familjer! Detta endast några exempel ur mängden. Förf. har, synes det mig, antingen icke gjort sig reda för vad ordet 'aktuell' här verkligen innebär, eller också har han i sitt lovvärda nit att delgiva sina i och för sig intressanta och värdefulla iakttagelser glömt, vad saken i detta fall gällde. Av de anförda ord, som verkligen kunna anses i större eller mindre grad aktuella, märkas för övrigt en del så pass ovanliga och speciella, att de knappast höra hemma i en samling som den ifrågavarande. Sådana ord som *dynamo, handelskemist* och *telefonkatalog* hade förf. ej behövt anföra, enär de återfinnas i min samling.

Einar Ekblom.

Till ovanstående finner sig undertecknad böra foga några förklarande ord. Lektor Ekblom ser med orätt i adjunkt Celanders uppsats någon sorts önskan att påvisa brister i det nyttiga supplementhäftet "Aktuella ord". Saken är nämligen den, att adj. C. tillställt Mod. Spr. en anmälan av häftet i fråga. Som jag själv beslutat anmäla häftet, men av adj. C:s anmälan och brev till tidskriften fann, att han länge haft sin uppmärksamhet riktad på detta område och därför satt inne med omfångsrika samlingar, återsände jag recensionen och anmodade adj. C. att i stället inkomma med en självständig artikel i ämnet för Mod. Spr:s räkning. Artikeln har tydligen samma syfte som lektor Collins i detta nummer införda, nämligen att fylla luckor i Wenström & Harlocks svensk-engelska ordbok. Namnet "Mera aktuella ord" får alltså sin förklaring ur det historiska sammanhanget.

H. Sgh.

Digitized by Google

TILLÄGG OCH RÄTTELSER TILL WENSTRÖM-HARLOCKS SVENSK-ENGELSKA ORDBOK.

Å P. A. Norstedt & Söners förlag har utkommit ny upplaga av Wenström-Harlock: Svensk-Engelsk Ordbok (Skolupplaga). Av ett tillkännagivande å en av bokens första sidor erfar man, att det egentligen ej är någon ny upplaga av boken, utan att hela omarbetningen inskränker sig till att nystavning införts samt att några smärre tillägg gjorts av lektor Harlock. Senare har ett av lektor Einar Ekblom författat supplementhäfte *Aktuella Ord* utgivits.

Det förefaller, som om det skulle varit välbetänkt av förlaget att låta underkasta detta så mycket använda lexikon en grundlig revision, när nu en gång så stora omändringar skulle göras, som betingas av en rättstavningsreform, detta så mycket mer, som det ännu kommer att dröja ett tiotal år, innan den i utsikt ställda omarbetningen kan bli färdig.

Den som under några år intensivt använt ordboken, kan inte ha undgått att upptäcka vissa brister. Jag har under årens lopp gjort en del anteckningar i mitt exemplar, och som Moderna Språks redaktion välvilligt lovat upptaga dem, följa härmed dessa blygsamma bidrag. Skulle jag ha gjort mig skyldig till några större misstag, är ju skadan störst för mig, medan däremot nyttan för de båda författarna av att få några luckor i ordförrådet fyllda icke torde kunna bestridas. Vid avfattandet av detta supplement har jag även tagit hänsyn till Adjunkt Thorsten Celanders i sista häftet av Moderna Språk publicerade uppsats *Mera aktuella ord.* Mina anteckningar skulle kunna indelas i fyra kategorier:

I. Ord, som saklöst kunna uteslutas, enär de äro så ovanliga, att man kan antaga, att de nästan aldrig komma till användning, t. ex. *billiga* (verb), *bodräkt* m. fl. [1]).

II. Ord, som fattas i den nya upplagan samt det av Ekblom utgivna supplementhäftet, t. ex. *blunder* (göra en blunder), *boer, druid, dubbelgångare* m. fl.

III. Fraseologiska eller andra tillägg, ävensom en del ändringsförslag beträffande ordens inbördes ordning.

IV. Oklarheter eller felaktigheter, som torde behöva rättas i en kommande upplaga.

Egentligen hade jag tänkt meddela mina bidrag under dessa rubriker, men då det ofta visat sig svårt att hänföra fallen till någon viss kategori, föredrager jag att meddela dem i bokstavsordning.

---

[1]) Av de av lektor Svartengren (Moderna Språk 1923, sid. 105) nämnda ha en del uteslutits, men kvar stå: *filklove, fly* (odryg), *flöja, glete, glihåv* (S. har missuppfattat ordet, eller också föreligger tryckfel, ty i Mod. Spr. står *glihår*), *gorr, härv, hässja* (flåsa), *knoster.*

Skola sådana ord, som exempelvis *flöja*, bibehållas, så böra väl också hall. *hysta* och norrländska *plösa* (båda = kasta) kunna göra anspråk på att bli upptagna.

Digitized by Google

alltjämt. Lägg till: still.

allvar. L. t. på fullt allvar: for good.

aln. Vore det inte bäst sätta *yard* först? *Ell* är väl inte vidare brukligt?

ana. L. t. suspect (without suspecting that...).

andrake. Ordet saknas i Sv. Akad. Ordl. Den enda form, jag hört, är den för övrigt dialektala *andrik*. *Ankbonde* finnes.

ankare. L. t. lie at anchor (Jfr Ling-Fearenside: Engelskt konstruktionslexikon, sid. 23).

antagande. Hur en skall skolyngling kunna veta, om han bör välja *acceptance* eller *supposition*, då ej ett ord lämnas till förklaring?

arbetare. Lexikonet säger: »allm. worker». En skolyngling tar naturligtvis gärna detta ord, emedan det står *allm.*[1]) framför. Men ordet användes väl mest i sådana uttryck som: He is a good worker.

artig. »En artig förmögenhet» är alldeles föråldrat.

ateljé. Skillnaden mellan *studio* och de andra orden bör klargöras exempelvis genom tillägget: *studio* konstnärs-, *workshop, workroom* verkstad.

avsked. Lägg till: vid avskedet: on departing, at parting, on taking leave.

bada. Lägg till: *take (have) a bathe;* bada ett barn (sjukling): *bath.*

badhus. Lägg till: bathing-house (utomhus); går väl ej att återgiva med *baths.*

befinna sig. Borde ej *be* sättas före *find oneself?*

befälhavare. *Commander* bör väl sättas främst?

begiva. »Begiva sig till klubben» översättes med *adjourn to the club.* Det är farligt att taga in ett dylikt uttryck i lexikonet, enär eleverna lätt bibringas den uppfattningen, att det också kan heta t. ex.: *He adjourned to London.* Concise Oxford Dict. ger utom den vanliga betydelsen *ajournera* även »change the place of meeting». I de enda exempel, jag funnit i litteraturen, förefaller det mig, som om denna betydelse förelåge. »The directors' meeting was adjourned (flyttades?) to the dining-room» (Ling-Fearenside) samt »They had adjourned to a field, and fought fairly and determinedly until interrupted by the police» (Shaw: Cashel Byron's profession). I ett

[1]) »Allm.» förklaras framme i boken med *allmänt*. I förevarande fall torde detta kunna tolkas s. ordets allmänna, d. v. s. vidsträcktaste, betydelse. Men den mera oerfarne inlägger nog gärna däri betydelsen »i allmänhet», och han är ursäktad, om han så gör, då förkortningen i fråga ej ordentligt förklarats. Vore det ej skäl upptaga en del av *förkortningarna* till diskussion i »Anvisningar till begagnandet»? I detta sammanhang vill jag påpeka, att förkortningen »*o.*» i en av dess betydelser icke omnämnts. Jag menar sådana uttryck som *drag along with o.* (se under *släpa* II.)

Digitized by Google

tredje exempel, som ställts till mitt förfogande av adjunkt Låftman, framgår denna betydelse ännu tydligare: »The court then rose and *adjourned* to a neighbouring bar.» Betyder alltså »They adjourned to the club» rätt och slätt: »De begåvo sig till klubben»?

bekantskap. Lägg till: göra bekantskap med: make the acquaintance of.

benägen. Lägg till: Vore tacksam för *benäget svar.*

beröva. Lärjungarna tro, som det nu står, att endast det sista av de anförda verben (således icke *deprive* och *dispossess)* konstrueras med *of.*

besanna sig. Lägg till: prove true.

besked. Lägg till: send *word.*

beskådande (public *inspection)* finnes ej. *Beskådning* finnes visserligen, men är ovanligare än *beskådande* (utställa något till allmänt beskådande).

besvara: »Answer, reply to». Som det nu står, kan man få den uppfattningen, att det *måste* heta *answer to a letter.*

besvärande a. *importunate* m. fl. tillägges.

besök. Lägg till: a visit *to* London.

betalning. Lägg till: som betalning för: as payment for, in payment of.

betrakta. Lägg till: watch.

bevekande adv.: entreatingly.

bifallssorl (murmur of applause) fattas.

biljettpris: (fattas).

biograf. Lägg till: picture-theatre, picture-show, picture-palace, som fattas även hos Ekblom. Är *cinema* det vanligaste ordet (se Ekblom)?

Biscayaviken: the Bay of Biscay. När *Behringssund* (Beringssund), och framför allt *Berlin,* finnes, varför ej upptaga detta ord, som erbjuder vida större olikheter mot svenskan? Varför upptages Berlin, som blir oförändrat? Skall detta upptagas, borde väl också *Paris* medtagas. Allmän regel borde emellertid vara, att namn, som ha samma form i båda språken, uteslutas. Att London medtagits, kan ju motiveras med de under detta ord lämnade grammatiska upplysningarna.

bita: Lägg till: bita i: bite *at,* eller utan preposition; bita *av:* bite off.

blad. Lägg till: sheet (pappersblad).

bli. Jämför översättningen av *låt bli* och *låt bli det där* på sid. 49 och sid. 387, andra spalten.

blivande. Detta ord kan ej anses tillfyllest behandlat med uppgiften, att *min blivande måg* heter *my intended (future) son-in-law.* På *tillkommande* står för övrigt, att *min tillkommande svåger* heter *my brother-in-law [that is] to be.*

Digitized by Google

blunder. Detta ord, som ju visserligen är inlånat från engelskan, fattas. Obs. göra en blunder.

boer: *Boer* fattas. Obs. Boerkriget: The [Great] Boer War.

bokskog: *beech-forest, beech-wood* fattas. I namn *Beeches* (Burnham Beeches).

bortdunsta. Detta ord fattas, men *avdunsta* finnes. Man kan ju visserligen slå upp *dunsta bort.*

bortjaga. Från detta ord borde man åtminstone hänvisas till *jaga bort.*

bota. Lägg till: bota för, t. ex.: He was for ever cured *of* his gambling-rage.

brista. Obs. Hans tålamod brast. Står ej heller på *tålamod.*

brott. Borde ej ordningen mellan orden ändras, så att *crime* komme först? *Breach* kan väl knappast ensamt betyda *brott.* Men lärjungarna visa stor förkärlek för detta ord, trots de beledsagande upplysningarna.

bryta. Lägg till: *bryta in.*

brådstörtad. Heter ej blott *precipitated,* utan också *precipitate* (t. ex. precipitate flight).

bråttom. Det viktiga uttrycket *be very busy* (= ha mycket att göra) saknas.

bröst: »ibl. äv. bosom». Kunde det ej uttryckas så: = barm: bosom?

bud. Borde ej under *stå till buds* uttrycket *be at a person's disposal* sättas före *be ready (at hand)?*

bugning. Varför saknas här ändelserna -en, -ar, som finnas t. ex. under *byggning* och *vändning?* Tillägg för övrigt: Han följde mig under bugningar till dörren: He *bowed me* to the door.

bykning. Detta ord saknas men finnes under *byk* ss. förklaring.

bära på sig (saknas).

bättre. Lägg till: bättre upp: more than that, higher up m. fl.

cylinder = *cylinderhatt,* borde väl stå under särskild rubrik, då det är vanligare än det sistnämnda.

dal: dale, valley. Orden borde väl byta plats.

dansbana: dancing-floor.

delegation: commission.

delegera: depute, delegate, commission m. fl.

dessutom. Lägg till: also.

diligens. *Diligence* står först. Bör antingen sättas efter eller helst strykas.

djup: sjunka i havets djup: sink to the bottom of the sea; störta ned i djupet: fall into the precipice.

domkval (saknas).

donera. Lägg till: give, bequeath.

draga på munnen: sneer, smile. Betyder ej det förra framför allt *hånle?* Bör i varje fall inte sättas främst.

Digitized by Google

dickspengar: »fee, drink-money; gratuity, F tip». Borde det ej kraftigare framhållas, att *tip* är det vanligaste ordet och den egentliga motsvarigheten till *drickspenning?*

droska. Det ryska ordet *drosky* hör icke hemma i en skolordbok och bör strykas.

druid: Druid.

drunkna. *Drown* har i nya upplagan mycket riktigt avlägsnats från första platsen. Men månne det var välbetänkt att alldeles avskaffa det? Det heter ju: He was saved from *drowning.*

dubbelgångare: alter ego.

duell. Lägg till: duell på pistoler (värja).

duellera. I nya upplagan står: duel, fight a duel (with), d. v. s. duellera med någon. Bra mycket intressantare vore att få veta, vad *duellera på* t. ex. pistoler heter. På liknande sätt ser man ofta i lexika de självklaraste saker förklarade, medan svårigheter förbigås. Vad heter t. ex. »Han duellerade *med* en fransk överste *på* pistoler»?

därför. Framför alla de andra orden bör sättas *so,* vilket alldeles saknas men säkerligen är det allra viktigaste av de ord, som användas för att återgiva det sv. *därför.* För övrigt kan anmärkas, att den första av de anförda betydelserna, den, som är liktydig med *för den* (*för det, för dem*), numera är alldeles föråldrad. Man frågar inte, när man får höra, att någon har köpt ett hus: »Hur mycket har han gett *därför?*» Skall denna betydelse av ordet medtagas, bör den därför sättas sist.

dödsfruktan: fear of death.

dödsklocka. *Ringa i dödsklockan:* ring the funeral bell (knell), passing-bell.

dölja. Antydan om preposition saknas (för: from).

efter. Lägg till: efter det att, konj.: after [he left].

eld. Lägg till: sätta eld på: set fire to.

emellertid. Tidsbetydelsen (= under tiden) borde väl, ss. numera alldeles föråldrad, sättas sist. Ingen varken säger eller skriver: »Du kan sitta här och läsa brevet, så skall jag *emellertid* göra mig i ordning».

exkejsare: ex-emperor. Även *expresident* fattas.

falla ut, utfalla, utflyta, utmynna (om floder) böra revideras. Lägg till: flow [out], empty itself, båda med *into. Flyta ut* fattas. *Utflöda,* till vilket man hänvisas från *utflyta,* torde vara ytterst ovanligt.

familjesilver: family plate.

fara. Lägg till: sätta någons liv i fara: endanger.

farm: farm.

farmare: farmer.

filateli: philately.

filatelist: philatelist.

Digitized by Google

filatelistisk: philatelic.
filolog: philologer, philologian, philologist.
filologi: philology.
filologisk: philological.
fiskare. Borde ej det synnerligen ovanliga *fisher* sättas sist? (Jfr *arbetare:* worker). Även om senare upplysningen »vanl. fisherman» lämnas, hindrar detta ej, att man ofta får *fisher* ss. översättning. Concise Oxford Dict. säger om ordet: »Fisher n. Fisherman (archaic); fishing animal».
fly. Lägg till: take to flight.
folkmassa. Lägg till: crowd.
fortfara: »continue (in; with; -ing; *to* inf.).» Kunde ej några exempel utsättas för att belysa dessa eventualiteter?
fortsätta. Här saknas tillräckliga uppgifter om konstruktionen. Obs. även: »vi fortsatte (på) vår väg». *På* kan strykas och »We continued our journey» kan tilläggas.
fot: »två och en halv fot hög: two feet and a half in height (high). Missförstås ofta av eleverna, som skriva *in high.*
fotgängare. Bör ej *pedestrian* sättas före *walker?* Betydelsen av det senare framgår visserligen av frasen »han är en duktig fotgängare: he is a good walker», men man får inte ställa för stora krav på elevernas förmåga att slå i lexikon.
fotografering: photography. Visserligen gives ordet *photography* under *fotografi,* men detta är i den här ifrågavarande betydelsen föråldrat.
fotografialbum (saknas).
framhålla. Lägg till: mention, point out (i betydelsen *nämna).*
framsväva. Kan möjligen hänvisas till *svåva fram,* men även detta saknas.
framåt, prep. Lägg till *along.*
frimärkssamlande: stamp-collecting.
frimärkssamlare: stamp-collector.
frimärkssamling: stamp-collection.
fråga, v. Lägg till: fråga någon på något: question, examine *on.*
funderande (fattas): [after a moment's, after a little] thought.
fälla: »Han *fällde* boken av förvåning» strykes.
födelsestad: native town. Under *fädernestad* står *ancestral (native) city (town).* Det förefaller mig, som om *native town* borde sättas främst.
följande. Lägg till: Han berättade *följande.*
för. Lägg till: *För* den tian köpte jag — — — (with).
föraktligt. Lägg till *contemptuously.*
förare. Lägg till: driver (om lokomotivförare, m. fl.).
förargad. Detta ord kunde behöva sin särskilda rubrik. Jfr *förtjust.*
förbindlig. Lägg till: ett förbindligt tack.
föregiven. Lägg till: would-be.
förfogande. Lägg till: I *put* it at your disposal.

Digitized by Google

förgrymmad. Lägg till: på någon.
förhistoria (saknas).
förhör, förhöra. Lägg till: *på* något (on).
förklara: »2 tillkännagiva, påstå.» Lägg till: säga.
förrymd. Lägg till: fugitive.
förråda. Detta ord torde behöva en omrevidering. *Betray*=förråda sina kamrater, en plan, en hemlighet. *Evince*=lägga i dagen, ådagalägga.
förrän. Varför fattas *scarcely — — — when, no sooner — — — than* (knappt — — förrän)?
förskräckelse. Lägg till: *terror.*
förslag. *Proposal* bör stå främst.
försäljningssumma: sum obtained from the sale, receipts of the sale.
förtjusande ss. substantiv (enchantment) kan saklöst strykas. Saknas i Auerbachs Svensk-Tyska ordbok.
förvissning (saknas). Obs. Det är min fulla *förvissning.*
förvånad: surprised, astonished (at) kunde förtjäna sin egen rubrik. Jfr *förtjust.*
förväntansfull[t] (saknas).
gasräkning: gas-bill.
gesant: ambassador.
gesantskap: embassy.
gestalt: Tillägg i bildlig betydelse *personage.*
giljotin: guillotine.
gladiator: gladiator.
gladiatorskola: gladiators' school.
gladiatorspel: gladiatorial games (fights of the gladiators).
god. Obs. [Man kan tänka sig den] *gode* [värdshusvärdens förvåning, när han . . .]: worthy.
granne vid bordet: partner (neighbour) at table. *Bordsgranne* finnes och återgives med *neighbour at table.*
gryta. Lägg till *cooking-pot.*
grönsaker. Samma anmärkning som vid *antagande.*
Gud. Lägg till *Gud Fader: God the Father.*
gå bort (= dö): die.
handelsväg. Lägg till: commercial route, trade route.
hantverkare. Lägg till: workman. Det sällsynta *craftsman* står först.
harstek: roast hare.
hedersnamn (saknas).
helig. Den heliga staden: the Holy City (stor begynnelsebokstav?).
hemfallen åt [spelpassionen]: addicted to [the gambling-passion]. Man hänvisas visserligen till *förfalla i dryckenskap* (Borde det ej heta: *till* dryckenskap?), men *hemfallen* förtjänar sin egen rubrik.
hemtrakt (saknas).
herregård: country seat?

Digitized by Google

herrelös (hund etc.): masterless, [dog] without a master.
hieroglyf: hieroglyph.
hieroglyfisk: hieroglyphic, hieroglyphical.
historia. Lägg till: *anecdote.*
historieberättare: (saknas).
hit. Varför sättes det ovanliga *hither* främst? Det upplyses visserligen, att *here* är det oftast förekommande ordet, men i så fall bör detta sättas först. Enligt min mening böra de vanligaste orden alltid komma främst, de ovanligare eller föråldrade sist, liksom under en viss rubrik ordets allmännaste betydelse bör komma först. Vad är det för mening i att exempelvis på *emellertid* eller *därför* (se ovan) främst sätta betydelser, som äro fullständigt antikverade? Förmodligen följa författarna härvidlag ett visst system, och detta får icke brytas, även om de orimligaste konsekvenser därav skulle uppstå. Jag einrar mig i detta sammanhang ett ställe i Hoppes tysk-svenska ordbok, där verbet *schwingen* presenteras på följande sätt: *schwingen* a) -te, ge-t, tr. bevinga, b) schwang, schwänge etc., geschwungen, etc. Jag har läst mycket tysk litteratur i min dar, men kan försäkra, att jag aldrig påträffat det svaga verbet *schwingen.* Att detta av Hoppe placerats främst, beror naturligtvis på att det hör till systemet, att *svaga* verb skola komma före *starka.* Det kan väl icke vara mer än en mening om att åtminstone *i en del fall* ordningen mellan orden och deras betydelser bör bestämmas av *frekvensen.*
hjälp. »Han ilade till hennes hjälp»: »He flew to her succour». Lägg till: (assistance).
hjältekonung: hero-king, heroic king.
hjältetenor: operatic tenor.
husgeråd: »household furniture». Lägg till: household articles.
hästrävsa (saknas).
hög. Lägg till: hög hatt: tall hat, top-hat. Står ej heller under *hatt.*
igenkänna. Lägg till: know again.
inackorderingsställe: boarding-house.
inbjuda. Lägg till: de inbjudna: those invited, the guests m. m.
indier (finnes ej).
infernalisk: infernal.
influensa. Lägg till: få influensa: catch etc. Jfr. dock *få* 3.
inkarnation: incarnation.
inrama: frame.
installering (saknas).
inspektion: inspection. Detta ord torde vara betydligt vanligare än *inspektering,* vilket finnes.
inspektionsresa: tour (journey) of inspection.
instiftande: institution. *Instiftelse* finnes.

Digitized by Google

intryck: »impress, make (produce) an impression upon». Otydligt. Pojkarna skriva *impress upon.*
inträda. Lägg till: inträda i ett rum (hus): enter a room (house).
irritera: irritate.
isblock: ice-block.
jaga efter. Lägg till: hunt for.
jaga tr. Det vanliga ordet »shoot» gives icke förrän på femte raden. Bör flyttas upp.
jaga itr. Att »hava för vana att jaga» bör heta »follow the chase», betvivlas. Det står: »ss. vana: follow the chase».
jakt 2 bör utförligare behandlas. Lägg till: hunt, hunting expedition.
jordkrets (saknas).
jordområde (saknas).
jury: jury.
jämmerligen, -t (saknas).
järnvägsstation: railway station.
jätteblomma: gigantic flower.
jättestad: gigantic town.
jätteträd: gigantic tree.
karburator: carburettor, carburetter.
kartong. Lägg till: cardboard box.
kassa. Lägg till: göra upp kassan.
kasta. Lägg till: kasta sig till någons fötter: throw oneself at a person's feet.
kattsläkte. Lägg till: the cat-kind (cat-tribe).
kilogram, kilometer. Dessa ord endast antydas under rubriken *kilo.* De stavas på engelska ofta *kilogramme, kilometre.*
klar. Lägg till: göra något klart för någon.
klient: client.
klockare. Lägg till: sexton. Detta ord bör sättas först. *Vestrykeeper,* som nu står främst, är föråldrat.
komma. Lägg till: komma att tänka på.
kommandoord: word of command.
koncentrisk: concentric.
kontakt (saknas).
krigsbyte. Lägg till: spoils of war, prize.
krona (= trädkrona): top.
krypta: crypt.
kundkrets (saknas).
kupéfönster: carriage-window.
kvickhuvud. Lägg till: joker, jester. *Infallsmakare,* till vilket man hänvisas, kan strykas.
känd. Lägg till: känd för (= av): *to,* känd för (= på grund av): *for.*
köp. Lägg till: köpet avslutades: the bargain was made.
köpman. Lägg till: merchant.
legionär: legionary.
lejondödare (saknas).

Digitized by Google

ligga. Vem säger »ligga på biljarden, krogen»? De under *ligga* meddelade orden *frequent, haunt, hang about* kunna däremot gärna tagas upp under *hänga.* Mig veterligen användes ej *publics* (men väl *pubs)* ss. slangbeteckning för *public-houses.*

likgiltig. Lägg till: likgiltigt vilken: no matter which.

liknande: similar. Lägg till: to.

linjeskepp (saknas): man-of-war.

livräddningsbälte: life-belt.

livräddningsmedalj: life-saving medal.

luftfartyg. De vanliga passagerarefartygen kallas *air-craft* och platsen, där de landa, *air-drome.*

lyckas. Främst står det uttryck, som har minst användning: be successful. Detta användes väl mest i absolut betydelse. Emellertid får man ofta som översättning av exempelvis: *Han lyckades övertala mig:* He was successful in persuading me.

lyckojägare: fortune-hunter.

lyncha: lynch.

Lyon: Lyons.

långt. Lägg till: till långt in på natten: far into the night. Först och främst kunde detta ord, som omfattar cirka en och en halv spalt, väl förtjäna sin egen rubrik, vilket det också har i den äldre upplagan. Beträffande det av mig nämnda uttrycket hänvisas man, så vitt jag kan se, till följande uppgift: »se *in [i* o. *på]*». Ser man efter på *På,* B, C), erhålles upplysningen:» *(in ~)* in, into, jfr. *inpå* 3». Här fås äntligen upplysningen, att [till] *långt inpå* (för min del skriver jag *in på natten)* heter: far into the night. Det förefaller mig, som om lexikograferna syndade ganska mycket mot det förträffliga engelska ordspråket: Time is money.

låtsa. Lägg till: utan att låtsa om någonting: as if nothing had happened.

läkare. Först erhålles upplysningen: »i allm. bet. healer, curer.» Detta gör, att man mången gång får detta ord som översättning. Jfr. vad som ovan sagts om *fiskare.*

läsa för. Står: föreläsa för. Möjligen kunde detta ändras till: *upplåsa.*

läxa. *Ge någon en läxa* (bildlig betydelse) kan också heta: give a person a lesson.

lösning. Det ord, som först nämnes, är *loosing.* Säkerligen ett mycket ovanligt ord. När det talas om *lösning,* tänker man väl främst på matematiska eller kemiska lösningar. Det förefaller, som om *solution* borde sättas först, möjligen föregånget av »mat., kem.»

madam. Att »en madam» kan heta »a madam» betvivlas. Strykes.

Mainz: Mayence.

Digitized by Google

manlighet: manliness.
mer. Lägg till: med mera: etc.
minna. Detta ord saknas. Det är visserligen rätt ovanligt, men man kan ju inskränka sig till att hänvisa läsaren till *påminna.*
minsann. Lägg till: indeed.
missdådare: Lägg till *culprit.*
mojna: »fall light». *Light* strykes.
monter: show-case.
morgondryck (saknas): morning drink (beverage).
motarbeta. Lägg till: counteract.
motläsare: (*reading boy*) torde vara ett mycket sällsynt ord.
motsatt. Lägg till: i motsatt fall: otherwise.
musikkapell: [musical] band.
mystifiera: mystify.
mänsklighet. Lägg till: mänskligheten: humanity.
märka, 3. Lägg till: *observe.* Lägg till: Jag märkte på hans uttal (understood from), att han var ryss.
namn. »med namnet N.»: of the name of N. Här kunde tilläggas: N. by name, called (named) N.
nattvard. »*Nattvarden* äv. the Lord's Supper». Stryk *äv.*
naturligtvis. *Of course* flyttas fram.
negerslav (saknas): negro slave.
nej. *Besvara med nej* ändras till: [*be*]*svara* [*med*] *nej.*
något. Något mer än 100: *rather above 100* sättes sist.
nämligen. Det vanligaste ordet, *for,* står sist. *Namely,* som står främst, bör flyttas till en mindre framträdande plats och dess användning (vid uppräkningar?) närmare förklaras.
nära. Lägg till: nära tre veckor: nearly three weeks.
närvara. Lägg till under *de närvarande:* ibl. the guests.
närsluta: enclose.
nöja sig med. *Rest satisfied with* torde böra placeras sist. I varje fall efter *content.*
obelisk: obelisk.
obetäckt: uncovered.
obevandrad i: *not familiar with* kan tilläggas.
ockupation: occupation.
ockupera: occupy.
offra. Tillägg *till,* framför *åt.*
ombord: »on board [på ibl. *of*]» Det bör framhållas, att *ombord på ett fartyg (Titanic)* heter: *on board a ship (the Titanic).* Annars använda lärjungarna med förkärlek *of,* vilket ju är föråldrat. Det finnes emellertid ett fall, då *of* väl ännu är nödvändigt, och detta vill jag exemplifiera med följande citat: »A great ship, the Birkenhead, was sailing along the coast of Africa; *on board of her* were a number of soldiers.»

Digitized by Google

omtyckt. Lägg till under *allmänt omtyckt:* favourite.
omvärva (t. ex. om lukt): envelop, surround.
omöjligt: »impossibly». Eftersom lärjungarna varnas för att skriva så, vore det kanske på sin plats att anföra något eller några exempel, i vilka det kan användas.
ordfläta: cross-words.
packa. Lägg till: Gatorna vara tätt packade med folk: crowded with people.
par. Lägg till: 20 par spö: twenty lashes.
passvisitation (passkontroll)[1]) examination of passports.
pengar. Från *lägga av* hänvisas man till *pengar*. Emellertid finner man under *pengar* endast frasen *lägga ihop mycket pengar,* vilket väl icke är samma sak. Detta översättes nämligen med *make a* (äv. *o.'s*) *pile*. För *lägga av* (äv. *undan*) *pengar* föreslår jag: put by.
pensel. Det första ord man möter, är *pencil*. Sedan erhålles upplysningen, att det ibland kan heta *brush*. Detta är väl ändå en fullständigt bakvänd framställning. Enligt Concise Oxford Dict. är *pencil* i denna betydelse arkaistiskt. När man jämför med *dal* (dale, valley) m. fl., börjar man misstänka, att det i förff. »system» ingår att sätta ålderdomliga och poetiska ord först. Det måste då sägas ifrån, att detta är en fullständigt felaktig princip.
personnamn: name of a person.
plikta. Från detta hänvisas man helt och hållet till: *böta*. Detta är nog oriktigt. Man säger väl hellre »Han fick med livet *plikta* för sin nyfikenhet» än *böta,* och i så fall bör frasen meddelas under *plikta*. Det heter *pay with o.'s life*.
polis. *Polisen* ss. kår förklaras med ordet *ordningsmakt,* och för *polis* i betydelsen *poliskonstapel* hänvisas man till följ. Jag vet av erfarenhet, att denna artikel är dunkel och missförstås. Detsamma gäller om rubriken *polisman,* »se *-tjänsteman* o. ibl. *-betjänt*».
promenad. Lägg till: ta sig en promenad i vagn: be out for a drive, be out driving.
pulla (spelterm) saknas. Heter *pool*.
påfrestning (saknas).
resa sig. Lägg till: Monumentet reser sig (raises itself).
resestipendium: travelling scholarship.
restrött. Man säger väl nu *trött efter resan*.
rikta. Lägg till: rikta några ord till någon: address a few words to.
rinna ut (saknas).
rockknapp: coat-button.
rojalist: royalist.

[1]) Ej detsamma som *passvisering,* vilket finnes.

Digitized by Google

rum: *få* ett rum [på ett hotell]: *be given* a room.
ryktbar. Lägg till: famous.
råd: »Han har god råd därtill (till det?): he has the means (wherewithal), he can afford it.» Det sistnämnda flyttas fram. Det finns inget ex. med infinitiv.
rådplägning. Lägg till: [hold a] council.
råka i tvist med: enter into a dispute [with].
räknekonstnär: mathematical genius, (prodigy).
saltöken: salt desert.
sammandrabba (saknas.)
samtycka. Det förefaller mig, som om frasen »agree *with* a person» ej kunde betyda *samtycka;* åtminstone inte i detta ords moderna betydelse. Man säger: vara av samma mening som (el. med) en person.
se. Lägg till: se igenom: look through. Se sig om: »look back, behind o.; look about o.». Skillnaden mellan dessa uttryck borde klargöras, t. ex. genom tillägg av: »i eg. bet. (look back)», samt »se en plats' sevärdheter (look about o.)». Lägg till: see something of (have a look at) London.
sedan. Skillnaden mellan *since* och *after* kan klargöras genom något förklarande tillägg, t. ex. i förra fallet: »uttrycker varaktighet = alltsedan», i senare fallet = »efter det att».
sevärdhet. Lägg till: curiosity.
sidenduk: silken (silk) cloth.
sidorum: adjoining (neighbouring) room.
sinsemellan: between themselves: läs *them*[*selves*]. »They divided the money between them.»
sjukvårdare: attendant.
sjöhamn: sea-port.
skarlakan: scarlet [cloth].
skarlakansfeber: scarlet fever.
skeppsdoktor: ship's doctor.
skolämne: school-subject.
skrattande. Han sade skrattande (with a laugh).
skugga v.: skugga en person: shadow,[1]) dog a person.
skuld. Lägg till: min skuld till dig: the sum I owe you.
skymning. *Twilight,* det vanliga ordet, bör flyttas fram. Jfr. vad som ovan sagts om *fiskare, läkare* m. fl.
skytt. Här står det ovanliga *shooter* främst. Kan detta överhuvudtaget ensamt ha betydelsen *skytt?* Concise Oxford Dict. säger om ordet följande: »In vbl senses; esp.: ball that shoots at cricket; (in comb.) shooting-implement (pea-s.: six-s., revolver firing six shots)».
sköldpadda. Förekommer detta ord i en stil, erhåller man ofta ss. översättning det något egendomliga ordet *chelonian.*

[1]) Finnes hos Celander.

Digitized by Google

Ej så underligt, då ordboken ger upplysningen: »allm. chelonian». Se ovan under *fiskare.*

slavhandel: slave trade. Visserligen lämnas upplysningen: »i sms. -market, -trade», men det vore att föredraga, om så vanliga ord kunde få sin egen rubrik. Detsamma gäller flerestädes, t. ex. *oceandngare* m. fl.

slunga: »II. tr. sling, throw [with a sling]: friare: *fling, hurl.*» Vad betyder »friare»? Det synes mig vara en alltför vag förklaring, för att man skulle kunna ha någon egentlig ledning av den.

slut. Lägg till: Mina pengar voro slut: My money was gone.

släcka. Lägg till: släcka det elektriska ljuset: switch off the electric light.

småleende. Från detta fullgoda svenska ord hänvisas man till det något löjliga *smålöje*. Det borde väl vara tvärtom.

snopen. Lägg till: confounded, crest-fallen.

sockerbeta: white beet.

spatsertur: walk m. fl.

specialist: specialist.

spelterm: gambling-term.

sportsman. Jämför vad som sagts under *slavhandel.*

språngbräde: spring-board.

spörapp, spöslag: lash.

stipendium. Lägg till: söka stipendium.

sträng. Lägg till: sträng åska. Varför står under *sträng* adjektivet först, och substantivet sist, medan under *rå* substantivet kommer först, därefter verbet och slutligen adjektivet? Till jämförelse kan ytterligare meddelas, att man under *led* först anträffar imperfektformen av *lida,* sedan adjektivet och till sist substantiven.

stuga. *Cottage* bör väl sättas före *cabin.*

suga: »suck (äv.: ~ *på*).» Det heter även *suck at one's pipe.*

sumptrakt: fen, bog, swampy ground.

supare. Månne *dram-drinker* bör stå främst? Beträffande de andra vill jag ej yttra mig. *Drunkard* kan tilläggas.

svarting: nigger, negro.

svin. Främst finner man det ovanliga *swine. Pig* bör flyttas fram.

svinka. Detta ord känner jag inte till, och ingen som jag frågat heller. Om det skall medtagas, borde det kunna räcka att hänvisa till *svika.* Helst bör det strykas, liksom *svinkare* och *svinkert.*

svår. Lägg till: svår åska.

svårighet. Man kunde vänta sig att finna ett exempel på infinitivattribut: svårighet att finna: difficulty in finding.

sårad. Här erhåller man upplysningen: »the w. substantiviskt.» Denna uppgift är fullkomligt missvisande. Man säger ju: »They carried the wounded man (the injured man)

Digitized by Google

on a stretcher.» *The wounded* användes väl endast i pluralis.

säga. Jag känner ej till uttr. *säga ifrån sig* i betydelsen: *säga nej.*

sägen. Borde ej *legend* sättas före *tradition?* Lägg till: Sägnen förtäljer (berättar), att — — —

särskild. »Särskilt för detta ändamål»: »äv. [nominated] ad hoc.» Min erfarenhet, såväl i tyskan som i engelskan, är den, att pojkarne ha en alldeles särskild förkärlek för de uttryck, som utmärkas genom »äv.» Det är också vanligen mycket ovanliga ord, som på dylikt sätt betecknas. Förklaringen till att eleverna så gärna begagna dylika uttryck är helt enkel. Då de ej känna till de andra uttrycken eller våga sig på att bilda dem, tillgripa de i sin nöd det av ordboken meddelade uttrycket utan att ana, att detta kan vara av så speciell art, att det måhända endast passar i ett fall av hundra. Jag brukar alltid varna för dylika uttryck, men utan mycken framgång. Om lexikograferna kunde finna på något sätt att undvika denna beteckning, vilken i allmänhet av den mindre erfarne missförstås, vore det en stor fördel. Detta kunde lämpligen ske genom meddelande av utförligare exempel på de här ifrågavarande uttrycken. Och varför inte också motarbeta missförstånd genom att meddela även de andra, vanliga uttrycken? Denna anmärkning gäller en hel del ord.

Ett utmärkt exempel på konsekvenserna av detta system lämnar ordet *ostämplad:* »adj. äv. undefaced (postage-stamp).» Vi tänka oss en skolyngling, som skall översätta »ostämplade frimärken». Tar han inte »undefaced», vilket han efter min mening icke bör göra, så återstår, så vitt jag kan se, endast utvägen att se efter, vad *stämplad* heter, och sedan därefter bilda det sökta ordet. Eftersom *stämplad* inte finnes, slår han förmodligen upp *stämpla* (stamp) och bildar ordet *unstamped.* »Unstamped stamp» låter ju inte vidare bra, men vad skall han göra? Lexikonet har ju genom sitt *även* antytt, att problemet är så oerhört enkelt, att även en skolgosse kan på rak arm lösa det. Funderar han nu på att slå upp *obegagnad* (detta ord är ju också fullgott i den här ifrågavarande betydelsen), så finner han: not used, unutilized, unemployed. Så vitt jag kan se, är det honom *omöjligt* att taga reda på det rätta ordet. *Unstamped* kan endast användas i betydelsen »ej stämpelförsedd» (handling) eller »ofrankerad» (om brev). Intet av de under *obegagnad* funna orden duger. *Undefaced* är så pass ovanligt, att det ej upptagits bland de säkerligen till närmare ett tusental uppgående ord med förstavelsen *un-,* som uppräknas på sidd. 964—970 i

Digitized by Google

The Concise Oxford Dict. Detta är däremot fallet med det i detta fallet rätta ordet: unused. Hur lärjungen skall kunna få tag i detta ord med de upplysningar lexikonet lämnar, är mig en gåta, liksom det är mig en ännu större gåta, *varför ordboken skall meddela ett synnerligen ovanligt uttryck, men icke det riktiga.*

sätta. Lägg till: sätta efter (= förfölja, springa efter).

taffelglas. Vad menas härmed?

taga in på ett hotell. Man kan inte konstruera alla de anförda orden på samma sätt. »When they *had put up*» = »When they *were staying*». Denna skillnad borde kanhända antydas på något sätt.

tal. Lägg till: talet föll på: The talk (conversation) turned upon. Så vitt jag kan se, står uttrycket ej heller under *falla.*

testamentsgivare. Utsättandet av bestämda artikeln (»[the]») torde i detta och i flera andra fall vara fullständigt omotiverat och vilseledande.

tid. Lägg till: på bestämd tid: at the appointed (fixed) time, at the time appointed (fixed). Lägg till: tid efter annan: from time to time. Tre andra uttryck meddelas visserligen under *annan.*

tillförlitlighet (saknas).

tillhöra ett sällskap: »äv. be one (el. a member) of a party (society).» Jfr. vad som sagts under *särskild.*

tillknyta (saknas). Från *knyta till* hänvisas man till *knyta igen* (*åt*).

tillrusta: prepare m. fl.

tillräcklig. *Tillräckligt mycket* (*många*), *tillräckligt med* återgives med *plenty of.* Äro dessa uttryck fullt adekvata?

tillskjuta (saknas).

tjänstgöra ss.: serve as (for). Man hänvisas visserligen till *göra tjänst,* men *tjänstgöra* har väl ej alldeles samma betydelsevärde som detta.

tobaksrökning: [tobacco] smoking.

ton: ton.

trakta efter någons liv: want to take a person's life. I lexikonet erhålles upplysningen, att det heter »äv. seek a person's life». På *liv* sid. 351, sp. 1, står: »seek to kill a person, äv. conspire against a. p.».

traktor: tractor.

trupp. Lägg till: company.

trädkrona. Lägg till: top.

tränga in. Lägg till: Vattnet trängde in: entered.

tvist. Lägg till: råka i tvist med någon: enter into a dispute with a person.

tåg. Lägg till: tåget till London.

tåla. Lägg till: stand (whisky el. dyl.). Man får visserligen upplysningen: »allm. bet. (ngt F) stand, put up with, do with», men jag kan inte inse, att man har någon syn-

Digitized by Google

nerlig nytta av den. Jfr. vad ovan sagts under t. ex. *läkare*. På detta ställe kommer upplysningen för en gångs skull sist.

tävlan. Lägg till: contest.

tända. Lägg till: switch on the electric light.

undergå: »Undergå examen»: »äv. sit for an (o. 's) examination». Det bör meddelas, vad det egentligen heter, ej blott, vad det möjligen kan heta. Jfr.: He had to pass (undergo) a little examination in history.

underkasta. Lägg till: submit to.

underlåta. Kan *omit* anses förtjäna första platsen?

undersökning. Lägg till: vid närmare undersökning: on closer examination (inspection).

upp: Gata upp och gata ned. Lägg till: up and down the streets.

uppsluka (saknas).

uppstapla: pile [up], heap [up].

uppstigning (= luftfärd): ascent, flight.

uppsåga. Detta ord är säkerligen mindre vanligt än *sdga upp*. Saknas under *sdga*.

uppsäga. Lägg till: uppsäga till betalning.

uppsöka. Lägg till: uppsöka en person: go to see.

utlovad: announced.

utom. Lägg till under *bli utom sig:* get beside oneself.

utrikes. Under *utrikes resa* står främst *tour in foreign parts,* vilket är ganska oanvändbart i de allra flesta fall.

vad. I'll *wager* that he — — —. Ordet *wager* (slå vad) nämnes endast så att säga i förbigående: »äv. wager.»

vaktrop (mil.): watch-word, war-cry.

vattenkruka: pitcher, water-jug, water-pot (enligt uppgift av förre universitetslektorn Fielden företrädesvis i östra England).

vigarv: »duty of avenging a murdered kinsman» torde saklöst kunna strykas. Ordet lär förekomma hos Tegnér.

vilse. Det vanligaste uttrycket för *gå vilse: lose o.'s way* meddelas under beteckningen *äv.,* och ss. främsta motsvarighet anföres, om jag kan rätt tolka förf's. mening, det föråldrade (bibliska) *go astray*.

våldkräkta. Ett från viss synpunkt intressant ord, som emellertid knappast hör hemma i en sådan ordbok. Det torde vara en kompromissbildning mellan *våldföra sig* och *inkräkta*.

väderleksprofetia: weather-forecast.

väderleksspåman: weather-prophet.

väg. Under *B* meddelas översättning av frasen *lägga i väg,* medan den enligt min uppfattning vida vanligare och riktigare *sätta i väg* ej nämnes.

välgrundad. Lägg till: wellgrounded, wellfounded. Man hänvisas visserligen till *grundad*.

välriktad: wellaimed. Står ej heller under *skott*.

Digitized by Google

världsdel. Den enda upplysning, som lämnas, är: »äv. särsk. continent (the Dark Continent: de svartas världsdel).» Jfr. vad som ovan säges under *särskild*.

världsman: man of the world. Det av ordboken givna ordet *världsmänniska* torde vara rätt ovanligt.

värre. Lägg till under *göra saken värre:* make matters worse.

växtriket: the plant (vegetable) kingdom.

åkära. Detta ord kan uteslutas.

ångbåtsresa (saknas).

ånghäst (saknas).

ångvält: steam-roller. Här vill jag nämna, att ett noggrant genomgående av *Heinertz-Widbeck: Engelsk läsebok för tekniska skolor* säkerligen skulle ge ett rikt stoff för tillägg till ordboken.

åsna. Främst står »allm. ass.» Jfr. vad som förut sagts under *fiskare*.

älskad. Det ovanliga *loved* bör sättas efter *beloved*. Helst med något exempel, så att man kan göra sig någon föreställning om dess användning.

ängla-. Sammanställningen av flera olika bildningssätt (angel face, angel-worship, angel's head, angelic salutation) är oredig.

ödesdiger. Lägg till: för (to).

ögonvittne: eyewitness. Under *vittne* finner man *be a witness of:* vara vittne till, samt sex rader längre ned: vara vittne till: »äv. witness.»

överallt: everywhere. Skillnaden mellan: Jag sökte honom *överallt* och: Han älskade sina föräldrar *över allt* (above all) bör väl framhållas.

Detta är i huvudsak de anmärkningar, jag har att göra mot Wenström-Harlocks ordbok, och jag hoppas, att de skola upptagas ej som ett utslag av en småaktig kritiklust utan såsom ett av uppriktigt intresse för saken framsprunget bidrag. Vem som helst kan säkerligen ofta konstatera brister i våra lexika, men det är kanhända inte så ofta någon gör sig besväret att anteckna sina erfarenheter. Och dock kunna dylika fingervisningar säkerligen vara av värde för den, som skall gripa sig an med ett så krävande arbete, som att skriva ett lexikon.

För att vara mera säker på min sak har jag bett Adjunkt Låftman genomläsa mina anteckningar, och jag har haft nöjet konstatera, att han på nästan alla punkter haft samma åsikt som jag. Han har också lämnat mig flera intressanta bidrag och jag tillåter mig att avsluta min uppsats med några av hans anmärkningar.

»Allmän anmärkning: Det överdrivet koncentrerade framställningssättet med ett virrvarr av parenteser gör många partier obegripliga, åtminstone för skolungdom. Genom strykning av föråldrade och oanvändbara uttryck kan plats vinnas för en något bredare och därigenom tydligare framställning.

Det är olämpligt att *börja* en artikel med att meddela, vad

Digitized by Google

det svenska ordet kan heta *ibland.* Läsaren kan begära att först få veta, vad det vanligen heter. Belägg härpå utgöra t. ex. *konversabel*[1] adj., ibl. *conversable,* samt *ställa sig,* refl. 1. eg. ibl. *place* (*station*) *o. s.,* m. fl.

Det är likaledes olämpligt att *börja* en artikel med ordet *även.* Att detta ord oftast är till skada i den lexikaliska framställningen, har påpekats på annat ställe, men fullständigt orimligt är det under alla omständigheter att börja en artikel med *även.* Belägg: ställa in, äv. *put in*[*to*] (sid. 667).

Parenteser missbrukas stundom. Otydligt blir på den grund t. ex. *försommar:* [the] early part of [the] summer. Det är en verklig gåta, men ordböcker böra undvika gåtor.»

Carl S. R. Collin.

NÅGRA ORD OM CÄSUREN I DEN FRANSKA ALEXANDRINEN.

I sin recension av V. Brusewitz, Fransk läsebok för de allmänna läroverken I (M. Spr. 1923, s. 9) anmärker Herman Söderbergh, "att man egentligen icke bör (ss. Brusewitz) tala om cäsur *på* sjätte stavelsen i alexandrinen men väl *efter* denna stavelse." Och i sin anmälan av samma arbetes del II (M. Spr. 1925, s 94) utvecklar han närmare denna anmärkning med följande ord: "Då man talar om cäsur *på* sjätte stavelsen i alexandrinen, får man ju närmast det intrycket, att cäsuren betecknar själva stavelsens dynamiska framhävande, medan cäsuren i själva verket betyder versens uppdelning i två vershalvor förmedelst en viss pausering efter stavelsen. *För att möjliggöra denna paus* kräves att sjätte stavelsen är betonad och alltså icke allt för intimt sammanhänger med det följande; skulle så vara fallet, har cäsuren överhoppats (genom inre överklivning: enjambement intérieur)."

Den framstående kritikern berör här ett spörsmål av stort intresse. Jag hyser i detta spörsmål en uppfattning, som väsentligt avviker från den, Herman Söderbergh gör gällande, och jag skall med några ord redogöra för de synpunkter på cäsurfrågan, jag vid min undervisning söker hävda.

Söderbergh anser *pausen* vara det för cäsuren konstitutiva, enligt min mening är det konstitutiva *aksänten,* just det dynamiska framhävandet av stavelsen.

Att cäsuren *ursprungligen* var en paus, en taktvila är obestridligt. Det framgår bäst därav att efter den sjätte betonade stavelsen kunde följa ett hörbart *ə,* vilket icke räknades som en

[1] Detta ord kunde också gärna uteslutas.

Digitized by Google

i versschemat ingående stavelse utan (helt eller delvis) fyllde en plats, som annars stod tom — en paus. Följande passage ur Alexanderromanen lämnar exempel härpå:

Li rois de Macedoin*e* en a oï parler
qui cercha les merveill*es* del mont et de la mer:
et se fist il meïs*mes* ens el fons avaler
en un vaissel de voir*re,* ce ne puet hon fausser . . . .

Redan långt före den klassiska perioden hade emellertid detta förhållande ändrats därhän att en dylik feminin ändelse efter den betonade sjätte stavelsen endast kunde förekomma i verser av samma typ som den första av de nyss ur Alexanderromanen citerade, d. v. s. sådana där *ə* icke åtföljdes av konsonant utan kunde elideras. Den obligatoriska pausen försvann, men aksänten på sjätte stavelsen kvarstår alltjämt, och det är hädanefter den, som ensam markerar versens rytmiska tvådelning. Detta hindrar icke att paus *kan* förekomma, men detta är något tillfälligt medan aksänten på sjätte stavelsen är det konstanta. Att den sjätte stavelsen i regel också är slutstavelsen i en syntaktisk grupp, beror därpå att ordaksänten i franskan är relativt svag, vadan en mera framträdande betoning i allmänhet förutsätter en viss syntaktisk position.

Några exempel tagna ur Brusewitz' utdrag ur Cid och Athalie må anföras:

Cid. Mon âme avec plaisir te destinait ma fille (B. II s. 145,14)
Que tous tes mouvements cèdent à ton devoir (— 145,16)
Je ne me trompais point au choix que j'avais fait (— 145,20)
Dispense ma valeur d'un combat inégal (— 145,24)

Athalie. N'altère point encor la simple vérité (— 147,28)
Et qui de mes parents n'eus jamais connaissance (— 148,12)
Dieu laissa-t-il jamais ses enfants au besoin? (— 149,11)

Den sjätte stavelsen har i alla dessa verser sin vederbörliga betoning, men en god deklamatör skulle för visso aldrig låta denna stavelse följas av en paus.

Att en paus i vissa fall förekommer är självklart.

Följande verser visa exempel härpå:

Athalie Tous les jours je l'invoque; et d'un soin paternel (— 149,14)
La douceur de sa voix, son enfance, sa grâce (— 149,18)

Till stöd för min uppfattning, att det ända från den klassiska perioden icke längre är en paus som delar alexandrinen i två vershalvor, skulle jag kunna åberopa flera framstående metrikers vittnesbörd. Men jag nöjer mig med ett. Maurice Grammont

Digitized by Google

konstaterar i sitt med rätta berömda arbete *Le Vers francais* (2:a uppl. s. 10), att den klassiska alexandrinens rytm konstitueras av fyra dynamiska aksänter, av vilka den andra har sin bestämda plats på den sjätte stavelsen, medan den första och den tredje falla på vilka som helst av de fem första stavelserna i vartdera hémistichet. (Den fjärde faller naturligtvis på rimstavelsen). Han fortsätter:

»Les trois premiers accents sont suivis d'une *coupe* et le vers est ainsi partagé en quatre éléments ou *mesures*. De césure à proprement parler il n'y en a plus, car la césure est une pause, et le vers classique reste suivi d'une pause qui le sépare du vers suivant, mais n'en comporte aucune à l'intérieur. Une coupe n'est pas un repos ni un arrêt, c'est simplement le passage d'une mesure à la suivante. . . .

. . . . Dans ce vers de Racine *(Athalie):*

Je viens selon l'usage antique et solennel,

il y a une coupe après "usage", comme il y en a une après "je viens" et une autre après "antique", mais il n'y a de pause après aucune des trois. Il n'y en a pas davantage après "perdre" dans ce vers d'*Andromaque:*

Mais il me font tout perdre et toujours par vos coups,

puisqu'on prononce *per|dret,* avec le groupe *dr* appartenant à la même syllabe que *et.* La coupe vient en effet toujours *immédiatement* après une syllabe tonique et peut par conséquent tomber dans l'intérieur d'un mot comme dans le cas précédent.«

Vad angår själva den terminologiska frågan, som bildade utgångspunkten för Herman Söderberghs resonnemang, synes mig föregående framställning leda till vissa konsekvenser. Brusewitz' uttryck att cäsuren faller *på* sjätte stavelsen låter sig försvaras, om man fasthåller att termen *cäsur* till följd av sakförhållandenas förändring undergått en betydelseförskjutning. Efter att till en tid ha betecknat den på betonad sjätte stavelse följande paus, vilken delade alexandrinen i två vershalvor, har det efter försvinnandet av denna paus kommit att beteckna den fasta aksänt, som övertagit pausens versdelande roll. — Säger man med Herman Söderbergh — och enligt hävdvunnet bruk — att cäsuren faller *efter* den sjätte stavelsen, så vållar detta lätt missförstånd. Termen *cäsur* leder tanken till en avhuggning, ett mellanrum, ett uppehåll, och om detta följer *efter* en viss stavelse, så går det också *före* en annan, man frestas att antaga en paus mellan sjätte och sjunde stavelsen, vilken i själva verket är imaginär. Samma olägenhet vidlåder för övrigt även termen *coupe.* Till undvikande av varje tvetydighet eller oegentlighet föreslår A. Rochette i sitt stora arbete *L'Alexandrin chez Victor Hugo* s. 46 termen *médiante,*

Digitized by Google

mittgräns, men detta förslag har, så vitt jag vet, icke lett till någon efterföljd.

I betraktande av det vanskliga i införandet av nya termer finner jag det för min del mest praktiskt att fortfarande bibehålla *cäsuren* men att förlägga den *på* icke *efter* sjätte stavelsen.

E. Staaff.

Trots den ärade förf:s ojämförliga auktoritet vågar jag likväl till alla delar fasthålla min anmärkning mot formuleringen i B:s franska läsebok. I ett kommande nummer av M. S. hoppas jag få tillfälle att återkomma till frågan. För tillfället inskränker jag mig till att påpeka, att de av prof. Staaff anförda franska auktorerna icke synas mig ge stöd för den användning av termen cäsur, som han förordar och mot vilken min opposition var riktad.

H. Sgh.

FR. FABRIQUE.

I Bödtker och Hösts lärobok i franska läsas på sidan 35 följande punkter: »Je crois que votre fusil est *de la même fabrique* que le mien». — »Je n'ai pas vu le vôtre.» Detta översättes med: »Jag tror, att er bössa är *från samma fabrik* som min». Översättningen är tydligen felaktig och borde i en kommande upplaga rättas, fastän felet ju ej ger någon synnerligen besvärande omening. Som den här förekommande betydelsen av *fabrique* är ganska intressant från semasiologisk synpunkt, vill jag något uppehålla mig vid densamma. Stället betyder ju uppenbarligen: »Jag tror, att er bössa är av samma *tillverkning* som min». Det är tvetydigheten av prep. *de,* som här lett förff. på villospår. Detta är så mycket intressantare, som det är en synnerligen vanlig företeelse i olika språk, att betydelseövergångar framkallas genom tvetydiga prepositionsförbindelser (»false interpretation», »ambiguous syntactic combinations» kallas det av Jespersen i »Language»). Ett av de intressantaste exemplen är väl det isländska »ganga til hvílu» där *hvíla,* som egentligen är samma ord som det sv. *vila,* fått betydelsen *säng,* så att man till och med kunde säga »ganga til hvílu sinnar» (gå till sin säng). Den abstrakta betydelse ordet förr måste ha haft även i isländskan, kan emellertid icke konstateras i den bevarade litteraturen. Ordet har fullständigt skiftat betydelsesfer, trots det att isländskan hade två andra ord med betydelsen *säng,* nämligen *rekkja* och *sængr.*

Ett annat exempel är ty. *Neige* (bottensats i ett glas). Jfr. t. ex. Rodhe-Abshagen: Übungsbuch für deutsche Handschriften, sid. 24: »Sie entfernt sich endlich mit einer Flasche Wein, die sie sich aus Neigen zusammengegossen hat». Denna betydelse torde böra förklaras genom omtydning av uttrycket »ein Fass bis zur Neige leeren.» Vi ha ju i svenskan den fullständiga motsvarigheten i uttrycket »vara på *upphällningen*». Ursprungliga betydelsen av det tyska uttrycket måste ha varit »tömma ett fat (ölfat) så mycket, att man måste *luta* (dial. »hälla») på det för att få ut de sista dropparna».

Digitized by Google

Vad nu ordet *fabrique* beträffar, är väl förhållandet det, att det ss. postverbal bildning ursprungligen har abstrakt betydelse och är liktydigt med *fabrication*. Jfr för övrigt *pratique*, vars svenska motsvarighet *praktik* bevarat den abstrakta betydelsen. Till sist några från Littré hämtade exempel på den betydelse, som jag anser föreligga i ovan citerade punkt: »Ce drap est *de bonne fabrique*. *La fabrique des étoffes* de soie, des draps; *prix de fabrique*. J'y avais montré quelle doit être *la fabrique des nerfs et des muscles* du corps humain. Les animaux reptiles *sont d'une autre fabrique* que le renard. Ces deux hommes sont *de même fabrique*, ils ne valent pas mieux l'un que l'autre».

Carl S. R. Collin.

FRANSKA MOTSVARIGHETER TILL ETT PAR SVENSKA ORTNAMN.

Ordet *kälkborgare* förklarar Hellquist såsom en elliptisk bildning av *kälkestadsborgare*, borgare i *Kälkestad*. Detta senare var under 1850-talet en av vissa författare använd benämning för Skråköping, ledande sitt ursprung från uttrycket: när Adam bodde i Kälkestad. I åtskilliga landskap finnes ett sådant gårdnamn, och det är väl troligt, att dessa gårdar ligga i trakter med branta sluttningar. Nu förekommer det i Frankrike ett ortnamn, *La Ramasse*, som närmast torde kunna översättas med Kälkestad. Ordet betyder en i alptrakter använd kälke, men det är också namn på en plats, vars läge kan närmare bestämmas. Den ligger på sluttningen mellan toppen av Mont Cenis och den lilla staden Lans-le-Bourg och utgöres huvudsakligen av några lador, som före Mont Cenistunnelns tillkomst var av stor betydelse för vägfarande. Littré hänvisar till *de Saussure, Voyage dans les Alpes*, sid. 92; själv har jag funnit namnet hos *Élie Berthet, Le Chasseur de marmottes*, sid. 56.

Ett annat svenskt ortnamn, som har en viss motsvarighet i franskan, tillhör dem, som sluta på *-löv*. Detta är ju ett äldre *-lef*, som går igen i *kvarleva* och som ursprungligen betyder »vad som lämnats någon i län eller arv.» Något liknande förekommer även i franskan. Littré påpekar, att det i södra Frankrike (Avignon) finns ett *mas*, som betyder »petite maison de campagne.» Som exempel härpå må anföras Daudet, *L'Arlésienne*, sid. 38: *tu devrais t'en aller jusqu'au mas des Giraud*. Detta *mas* av *mansus, manere*, hade i 1400-talets franska ännu sin etymologiska betydelse, arv, arvslott; se sid. 113 i *Le Passe-Temps Michault*, akademisk avhandling av Th. Malmberg. Ordet lever kvar i familjenamnen *Dumas* och *Delmas*, i vilka ett gammalt gårdnamn kanske återspeglar sig; jfr. François Coppée av »coupée de bois»

Alfred Stenhagen.

Digitized by Google

LITTERATUR.

Anna Wijkander, *Franska vokabler* till skolornas tjänst. Nionde revid. uppl. Wettergren & Kerber, Göteborg 1925.

Nio upplagor för en skolbok i vårt lilla land, det är aktningsvärt, inte minst när det gäller en övningsbok av föreliggande typ. Vokabelläsningen, förr ett flitigt använt undervisningsmedel redan på nybörjarstadiet, har sett sina bästa dagar, och i stort sett väl med rätta. Använd utan urskillning betecknar en sådan metod ungefär raka motsatsen till en sund psykologisk språktillägnelse. Därmed är inte sagt, att Anna Wijkanders bok saknar existensberättigande. Att den inte har råkat ur bruk, därpå tyder ju det höga antalet upplagor, och bruket kan inte heller, i mina ögon, helt tillskrivas slentrianen. Förf. säger uttryckligen i en tidigare upplaga, att hon inte avser boken för nybörjare, och ingen kan ha någonting att invända mot en vokabelsamling av lämpligt omfång, som sammanställer till en slutlig *repetition* och *innötning* ord och fraser, vilka redan på skilda håll kommit under den studerandes ögon. Boken avser uppenbarligen också att tillrättalägga stoffet för talövningar inom skilda livsområden.

Uppställningen är den vanliga. De olika orden och fraserna samlas under växlande huvudrubriker *repas, divertissements, sport, temps, vêtements,* etc. Under varje avdelning förekomma därjämte kortare tillämpningsövningar. Den nya upplagan omfattar omkring 2000 ord, huvudsakligast konkreta substantiv, och ger därmed ett ganska försvarligt sakstoff som underlag för språkbehärskningen. Som den icke egentligen avser att göra tjänst som parlör och följaktligen innehåller ett jämförelsevis fåtaligt urval av exempel, ligger det i sakens natur, att adjektiven och verben råkat komma väl mycket i skymundan. Det fraseologiska står därmed naturligtvis också tillbaka, vilket må vara sagt utan anmärkning, eftersom bokens titel ingenting utlovar i den vägen.

Det urval, som med den antydda begränsningen gives, synes mig emellertid i det stora hela förträffligt. Boken är interfolierad och manar därmed nyttjaren till komplettering av stoffet på egen hand. Här och var är också en utfyllnad onekligen av nöden. En del små ojämnheter skall jag tillåta mig fästa förf:s uppmärksamhet på i och för en tionde upplaga, som jag livligt tillönskar denna nyttiga språkliga hjälpreda.

Det är alltid i viss mån en smaksak, om man bör taga med eller utelämna det ena eller det andra. Intet skäl synes dock kunna förebäras till att *dagarnas* och *månadernas* namn lysa med sin frånvaro, att sid. 6 la proposition *principale* inte får samma ära som la subordonnée, att sid. 71 *le pinson* och *la fauvette* ansetts mindre erforderliga för den bildning som elementarundervisningen avser att bibringa än de åtminstone i våra trädgårdar och lundar mindre vanliga le faisan och l'autruche, att *un brin d'herbe* blir

Digitized by Google

försmått vid sidan av une tige och un pied. — Förf. anmärker i företalet, att utvecklingen under de aderton år, som förgått sedan bokens senaste revision, medfört åtskilliga strykningar av gammalt gods och nödvändiggjort införandet av modernt. Här och var brister det kanske något i redigeringen i detta avseende. Sålunda saknas under rubrikerna *demeure* och *meubles,* sidd. 8—13, en del numera nödvändiga ord. Man har säkert i ett modernt rum mycket oftare användning för både *la prise de courant* och *le brise-courant* än för vare sig les allumettes eller la bougie; likaså frågar man inte stort efter la cuvette eller le pot à l'eau, bara man har sin *robinet.*

Bland satser, som jag för min del skulle ha utelämnat eller omstuvat, nämner jag sid. 3: Avec quels sentiments voyez-vous, au mois d'août, approcher la rentrée des classes?; sid. 14: La nuit, quand il fait froid, que mettent sur leur lit les Suisses et les Français?; den första, därför att ett förnuftigt svar från en skolgosses eller skolflickas sida rimligtvis inte kan väntas på denna något väl abstrakta fråga, den senare, därför att ordställningen är mycket krånglig och föga föredömlig. En underlig fråga synes också följande vara, sid. 20: Lequel aimez-vous le mieux, *d'*un bon rosbif ou *d'*une bonne friture? Oavsett den överraskande sammanställningen av Halmstadlax och fortepiano bör avgjort det ålderdomliga *de* strykas. Alltför litterärt klingar också sid. 23: La belle saison que l'été! På samma sida längre ned bör man väl också i detta vardagliga sammanhang föredraga: j'aimerais bien que l'été *dure* toujours (framför *durât*). Satsen, sid. 53: »Huru mycket tager ni för denna sak?» skulle väcka odelad munterhet i varenda svensk affär från Ystad till Haparanda; i den nya upplagan bör stå: »Hur mycket tar ni för den här saken? »— Det är visserligen ur det något blandade språkbrukets synpunkt ingenting att anmärka mot förf:s formulär sid. 40: ... l'expression de ma haute considération ..., men bör man inte helst skriva *l'assurance* eller *les assurances* (inte alls nämnt av förf.) i sammanhang med *considération* och reservera *l'expression* för »de mes *sentiments* ...»? — A midi, sid. 44, återges av förf. också med »vid middagstiden»; jag har det bestämda intrycket, att en fransman aldrig skulle begagna detta uttryck om tiden 1—3 på dagen, vilket väl just är den tidpunkt, som motsvarar det svenska uttrycket; måhända har med den över allt framflyttade tiden för middagsmålet det svenska uttrycket ytterligare förskjutit sig, men säga vi inte *eftermiddag* om tiden från och med 4 e. m.? Här talas självfallet inte om den officiella beteckningen *m.* eller *e. m.* Säkrast är att lära våra lärjungar, att fransmännen med *à midi* alltid beteckna kl. 12 på dagen, icke såsom vi med uttrycket »vid middagstiden» en mera obestämd tid i sammanhang med (den forna borgerliga) tiden för middagsmålet. — Översättningen av un château, un palais, sid. 51, är givetvis riktig, men bör suppleras med upplysningen att *le palais* är regentens bostad, alltså betyder *slott* också,

Digitized by Google

men aldrig användes om enskildas *palats*. — *Bonnet*, sid. 26, som nämnes i sammanhang med *casquette*, översättes riktigt med mössa, men tillägget »om män» gäller icke *bonnet*, såsom förf. själv markerar genom att också upptaga ordet sid. 28 på tal om kvinnornas persedlar. — Jouer *aux barres*, s. 21, bör inte översättas med »leka hök och duva», vilket är någonting helt annat; se t. ex. *Rodhes* beskrivning i hans uppl. av *Le livre de mon ami*, s. 78. — Avgjort oriktigt är att använda förkortningen M° (= Maître) (s. 54) om Madame (Mme). Exakt är inte heller uppgiften om kastanjerna, sid. 73. Med *un châtaignier* mena fransmännen ingalunda »ett oäkta kastanjeträd» utan tvärtom den vanliga äkta kastanjen. Däremot användes *le marron* om den ätliga kastanjefrukten, medan det oäkta kastanjeträdet rättast benämnes *marronnier d'Inde* = vår hästkastanje. Enligt D. G. är *marronnier* egentligen en ympad châtaignier; men användes det inte också utan tillägget d'Inde om släktet Aesculus?

Fonetisk beteckning av uttalet hade varit tjänlig här och där. Som det nu är, brister konsekvensen. Varför markeras inte att *r* är hörbart i *cuiller*, sid. 14, att *f* är stumt i *cerf-volant*, sid. 211? Om det beträffande *bourg* sid. 50 särskilt säges att *g* är stumt, så kan man av tystnaden vid *faubourg* förledas till ett uttal med hörbart *g*. Om *les os*, sid. 59, bör det väl heta i stället, att *s* är hörbart i singularis? — Vad menas med att i *Brésil*, sid. 66, *l* är hårt? Förmodligen hörbart *l*. — Tryckfel föreligga i rost-bif, sid. 19; *L'aimerais*, sid. 23, i st. f. *J'aimerais;* dentrifrise, sid. 30; *faire* mille choses, sid. 39, i st. f. *faire dire* eller blott *dire*.

Dessa, mångenstädes obetydliga, anmärkningar förringa alls inte denna mycket förtjänstfulla boks värde; de kunna blott motiveras därmed, att en skolbok med ett så stort antal upplagor hädanefter bör befrias även från så lätt avskiljbara skavanker.

Herman Söderbergh.

INSÄNDA BÖCKER.

Wulff, Fredrik, I livets vår, Dantes Vita nuova. Andra översedda uppl. Stockholm 1925. Geber. Pris 5:75.

Daudet, Alphonse, Lettres de mon moulin (i urval), med anm. av *Olof Bosson*. Andra uppl. Stockholm 1925. Carlson. Pris 1:75.

Daudet, Alphonse, Contes choisis, annotés par Thor Nordström. Quatrième éd. par *Ivan Pauli*. Stockholm 1925. Bonnier.

Wilkie Collins, After Dark. Förkort. uppl. av O. P. Behm. Ny uppl. av *J. Holmberg*. Stockholm 1925. Pris 1:50.

Digitized by Google

Nyrop, Kristoffer, Lärobok i Italienska, till svenska av *Ragnar Stigen.* Stockholm 1925. Bonnier. Pris 7 kr.

Richter, Elsie, Wie wir sprechen, Zweite Aufl. Leipzig und Berlin 1925. Teubner. (Natur und Geisteswelt, 354).

Collin, Carl S. R., Pages choisies du XIX• siècle. Stockholm 1925. Pris 3:75.

Dickens, Charles, AChristmas Carol, med anm. av *Sigurd Segerström.* Stockholm 1925. Bonnier. Pris 2:25.

Areskog—Holmquist, Seven Short Stories, by Six Modern Authors. Stockholm 1925. Bonnier. Pris 2:75.

Walpole, Hugh, Jeremy. Förkort. uppl. med anm. och fonetisk ordlista av *Valborg-Areskog,* Stockholm 1925. Geber. Pris för textb. 2:75. Ordl. 1:—.

Holm—Liljegren, Fairy Tales from India. Stockholm 1925. Bonnier. Pris 1 kr.

Holm, Sigurd, Selections from *Mark Twain,* Text with Explanatory Notes. Stockholm 1925. Bergvall.

Törnvall, G. E., Tyska skrivövningar.
I. För realskolor och kommunala mellanskolor. Pris 1:25.
II. För gymnasiet. Pris 1:25. — Stockholm 1925. Bonnier.

Bruun, Georg, Engelske Grammofontekster. Kolding 1924. Schæffer.

Knap, Carl, Laerebok i Engelsk for Begyndere. Udgave A. Direkte Metode med Lydskrift-Tekster.

Dito, Udgave B., Direkte Metode uden Lydskrift Tekster.

Dito, Udgave C. Oversættelses-Metode. Oslo 1925. Aschehoug & Co.

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

English Studies, A Journal of English Letters and Philology, edited by E. Kruisinga and R. W. Zandvort. Vol. VII: 1—5. Amsterdam 1925.

Modern Language Notes, 1925, April—June.

Mondo, Mondo-Revuo por la Mondo-Linguo. Yaro XIV (1925), 4—9.

Svensk Världsspråkstidning, Organ för Svenska Idoförbundet, 1925, 3—4.

Vor Ungdom, 1925, April—September.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH och N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 8 * STOCKHOLM * Nov. 1925

STUDENTEXAMEN H. T. 1925.

Första skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *engelska* eller *franska* för *real*-gymnasiet.

1. Bibelns berättelse om den förlorade sonen.
2. En häxprocess.
3. Några dagars sommarliv i tält.

Engelskt översättningsprov för realgymnasiet.

Jag var med lord Nelson vid Köpenhamn, då denne skrev ett brev till kronprinsen av Danmark, i vilket han föreslog villkor för en fredlig uppgörelse, berättar general Stewart. En kanonkula slet av huvudet på tjänaren, som just kom in i kajutan med ett ljus för att försegla brevet. Jag anmärkte, att brevet mycket väl kunde avskickas, så som det var, ty man skulle nog i ett sådant ögonblick ej märka, att det icke var försett med sigill. »Detta skulle vara mycket oklokt», svarade Nelson, »ty om man märkte det minsta tecken till brådska (*precipitation*) från vår sida, så kunde detta fördärva allt.» Nelson lät nu hämta ett nytt ljus och satte omsorgsfullt sitt sigill på brevet. Detta brev skall ha haft en avgörande verkan.

Efter inställandet av fientligheterna hade Nelson ett möte med kronprinsen och uttalade sig därvid med erkännande om danskarnas tapperhet. Han lät presentera för sig en ung officer, som på den minnesvärda dagen hade särskilt utmärkt sig, och sade, att han borde göras till amiral. Prinsen svarade leende: »Om jag skulle göra alla mina tappra officerare till amiraler, skulle jag icke ha kvar några kaptener eller löjtnanter i min tjänst.»

Digitized by Google

Franskt översättningsprov för realgymnasiet.

Pierre Corneille bestämdes först för advokatyrket, men föredrog den litterära banan och ägnade sig åt teatern. Han gjorde början med lustspel, som nu äro glömda, men som på sin tid hade stor framgång. År 1635 utkom han första sorgespel, Medea, som lät ana, vad det en gång skulle bliva av honom. Följande år uppfördes Cid (*le Cid*). Detta stycke uppväckte allmän förtjusning, men framkallade också avund. Kardinal Richelieu ville förmå den nyss förut grundade Franska Akademien att klandra tragedien. Det lysande sällskapet offentliggjorde verkligen en kritik av pjäsen under titeln »Akademiens tankar (*sentiments*) om Cid». Denna skrift hade mycket att tadla i Corneilles verk och framhöll särskilt, att ämnet var illa valt. Samtidigt gjorde dock Akademien så mycken rättvisa åt skaldens talang, att Richelieu blev missnöjd däröver. Ministerns ovilja hindrade icke Corneille att slag i slag frambringa en rad av mästerverk. Dessa bragte tadlet till tystnad. Akademien, som kritiserat honom, upptog honom i sin krets.

A Stockholm Version.

»I was with[1] Lord Nelson at[2] Copenhagen when[3] he[4] was writing (wrote)[5] a letter to the Crown Prince of Denmark in which he proposed (put forward, suggested, formulated) conditions (terms) for a peaceful[6] (amicable, pacific) settlement[7] (agreement, arrangement),» relates (tells, narrates) General Stewart. A cannon ball[8] took (cut, tore) off the head of a servant[9] that (/,/ who) was just coming (just came,[10] had just come) into the cabin with a candle[11] (light) to seal the letter. I remarked (observed, made the remark, said) that the letter might (could)[12] very well be sent /off/ dispatched, despatched, forwarded) as it was, for[13] at such a moment (juncture) no one[14] (nobody) would notice (observe, see, detect) [it would not be noticed (&c); they would not notice (&c)] that it was not provided[15] with a[16] seal. »That would be very unwise (imprudent, injudicious, ill-advised, impolitic),» answered (replied) Lord Nelson, »for if they noticed (&c) the least sign (trace, suggestion) of precipitation on our part (if the least ..... were[17] noticed), it might spoil[18] (ruin) everything.»[19] Nelson now had[20] a fresh[21] candle (light) fetched (brought) and carefully put (set) his seal on (affixed h. s. to) the letter. This (That) letter is said to have [It is said that this (that) letter; They say that this (that) letter] had a decisive effect.

After the cessation (suspension) of hostilities, Nelson had a meeting with the Crown Prince and /then/[22] expressed himself with appreciation of the bravery (valour, gallantry) of the Danes. He was introduced[23] (presented) to a young officer who had specially (particularly, especially) distinguished himself on the memorable day,[24] and said /that/ he ought to be made[25] an[26] admiral. With a smile (Smilingly, Smiling,)[27] the prince (Prince) answered

Digitized by Google

(replied), »If I made (should make) all my brave officers admirals (admirals of all my brave o.), I should have no (should not have any) captains or lieutenants left in my service.»

Notes.

[1] I would not say »together with», but I would not reject it. — [2] Not »in». — [3] I should not care to have the responsibility of rejecting »as» or even »while». — [4] »the latter» would not suit here. — [5] Very doubtful. — [6] I would reject »peaceable», but I do not see how a young schoolboy is to decide the point. — [7] I am very doubtful as to the suitability of the variants. — [8] The hyphen might be used. »Bullet» impossible. — [9] There are certainly precedents for »a servant's head who . . .», but it is at least unusual. — [10] Not good, but not impossible, I think. — [11] I presume it is obvious that »candle» is meant. — [12] I see no objection to »could» here. — [13] »as» would suit the sense, but would not be a translation. — [14] »man» cannot be translated by »one», of course, in this sentence. — [15] Possibly »furnished» but hardly »supplied». Difficult for a schoolboy to decide. — [16] Article necessary. — [17] »was» colloquial. — [18] »destroy», »damage» not possible. Difficult to decide. — [19] »all» would be somewhat obscure. — [20] To my mind, no Englishman would say, »let . . . be fetched». — [21] Of course not »new». — [22] I should prefer not to translate »därvid» at all. It is generally a difficult word to tackle. — [23] If »lät» is to be translated, it would be best to write, »had a young officer . . . . . presented to him», which would be the more fitting procedure in the circumstances. — [24] I would not put this phrase immediately after »had», though I do not know how a schoolboy can feel this. — [25] No preposition of course. — [26] Article necessary. — [27] Un-English, but sometimes found in literature.

S. J. Charleston.

"The Battle of the Baltic."[1]

A Stockholm Version.

I was with[2] Lord (> lord) Nelson[3] at (off[4]) Copenhagen when [at the time that (when)] he wrote (> was writing, indited, was inditing)[5] a letter to the Crown Prince (Prince Regent) of Denmark, in which he proposed (put forward, suggested, laid down) [Denmark, proposing *etc.*] conditions (terms) for a peaceful settlement, says (relates, narrates) General (> general) Stewart. A cannon-ball shot (took, tore) off the head of the servant who just came (had just come) in (into) [who was just coming in (into)] (who /had/ just entered, who was just entering)[5] the cabin with a candle (taper) to seal (for the purpose of sealing)[6] the letter. I observed (remarked, suggested) that the letter might (> could) very (quite, just as) well be sent (despatched, dispatched) as it was (in its /then/ existing condition), for surely at[7] such a moment (time) /as this/ they would not [nobody (no one) would] (for at such a moment they surely would not) [nobody surely (surely nobody) would] notice that it was not provided (furnished)

Digitized by Google

with a[8] seal (was not sealed) [bore (had) no seal]. "That[9] would be most (very, highly) unwise (inexpedient, imprudent)", answered (replied, returned) Nelson [Nelson answered (replied)], "for if they noticed (observed, perceived, saw) the least (smallest) sign of precipitation[10] (haste, hurry) on our part, that might[11] ruin (spoil, mar) everything (> all)." Nelson now (then) sent for another (a fresh, a new) candle (Nelson now had a fresh *etc.* candle fetched) [caused (ordered, commanded) a fresh candle to be fetched]and carefully affixed his /own/ seal to the letter [carefully sealed the letter (sealed the letter carefully) with his own seal[12]]. This (That) letter is said to have had a decisive (conclusive) effect.

After the suspension of hostilities (When hostilities had ceased), Nelson had a meeting (an audience) with (> met) the Crown Prince and /on that occasion/ (, during which he) expressed himself in the highest terms about (spoke very highly of) the bravery (valour, gallantry, courage, > pluck) of the Danes (the Danes' bravery). He caused to be (He had) presented (introduced) to him a young officer [He had a young officer presented (introduced) to him[13]] who on that memorable day had particularly (especially) distinguished himself, and said that he ought to be made (created) an (raised to the rank of) admiral[14]. The Prince answered with a smile (smiling, smilingly) [smilingly (smiled and) answered] (replied, rejoined): (,) "If I were to (should) make (Were I to make) all my brave officers /into/ (turn all my brave officers into) [elevate (raise) all my brave officers to] admirals, I should have no [I should not (shouldn't) have any] captains or lieutenants left in my service."

Notes and Comments.

1) My title is taken from that of the poem of the contemporary poet Campbell, which is one of the few patriotic poems that attains any considerable level as poetry and which accordingly will be found in most anthologies of English poetry. School pupils who labour through this translation might suitably be rewarded by an introduction to that poem, and also to Sir Henry Newbolt's "Admirals All", which devotes one stanza to an even better known incident of the battle than that which forms the subject of this story and one which appears to rest largely, like the present incident, on the evidence of the eye-witness, General (or, as he then appears to have been, Colonel) Stewart. Unfortunately none of the Nelson books on my shelves contain this particular part of Stewart's narrative, which would naturally form the best guidance in testing translations — except, of course, in so far as the Swedish compiler has deliberately deviated from the original for the purpose of setting grammatical traps for the unwary. — As I have had no opportunity of seeing any actual scripts or other translations, the following notes are confined to such points as I know by experience are wont to give difficulty to prospective or actual students, though not probably to correcting teachers. — 2) The simple translation "was with" seems to me infinitely better than the more elaborate "accompanied" or "was a companion of" adopted by a Swedish visitor who came in while I was translating the text, but who had time

Digitized by Google

only to do the first two lines. The context removes any danger of that misinterpretation of the simple phrase that occurs in Bret Harte's well-known poem, "I was with Grant". — 3) The usual prefix is "Lord" (which is still usually spelt with a capital initial, though that is by no means obligatory), especially because it was not until after this battle that he was raised from his post-Nile barony to the viscountship: it is only in purely formal descriptions that a baron in the English or British etc. peerage is styled "Baron". I may add that the writer of the celebrated letter in question calls himself "Lord Nelson". This disquisition is inserted only because the aspiring student of English is wont to "show off" in such matters by a usually dangerous, and often disastrous, deviation from simplicity. — 4) Not "in" Copenhagen, as some may be tempted to write on the "large town" principle. The letter was written either in the Outer Roads or possibly just inside the harbour at Copenhagen; and though it is conceivable that the spot was technically within the limits of the City, it was not "in" the City from the standpoint of ordinary language. — 5) The simple pasts *skrev* in the first sentence and *kom* in the second sentence might provide a good deal of difficulty, which I have attempted to overcome, or perhaps evade, by putting in all the translations that have occurred to me as possible. In the first case, as this text is an historical one and deals with an historic letter, and as the original was written more than a century ago, when imperfect forms were probably not used so much as now, I have given precedence to the simple past. The imperfect would, to my mind, rather overemphasize the moment of writing; whereas it is fairly evident from the context that the whole incident took some time; and it is also clear from even brief accounts of the battle that Stewart "was with" Nelson throughout (or at least through a good deal of) the battle, and not merely while this famous letter was being written, signed, and sealed. In the second case the *kom* may be perfectly clear to a native Swede, but to a non-native it appears to be truly "imperfect" in the sense of indefinite, and accordingly I have given three tenses as alternative translations. On the other hand, in that same sentence, I have not included "entered into", though I am aware that that does actually occur sometimes in a purely spatial sense: perhaps its insertion would exhibit a greater power of "entering into" or sympathizing with, the feelings of the unfortunate victims. However, I will not "enter into" that subject. — 6) I have excluded "candle for sealing" because that seems to me to express the general character of the candle rather than the purpose for which this particular candle was brought in. — 7) Not, I think, "*in* such a moment", as that would express duration or interval of time, rather than point of time. — 8) An indefinite article is practically necessary here. — 9) "That", not "This", in this place, as it obviously refers to the proposal made in the previous sentence. — 10) The word "precipitation" is prescribed by the text, and of course that must be followed by candidates and correcting teachers; but I rather wonder whether many English people of the present day would hit upon that word if they were set to translate the text. Presumably the compiler of the text followed [or 'was following'] some version of the original speech of Nelson, and that, of course, is as it should be from an historical point of view. But Nelson's navigation, even amongst the shoals

Digitized by Google

of his native element, was not infrequently criticized by members of his "Band of Brothers", and his navigation through the shoals of language can be still more easily criticized. Whatever may have been the usage in his day (I write without access to N. E. D.), I fancy the more usual words nowadays would be *precipitancy*, *precipitance*, or *precipitateness* [quite a large "precipitation", is it not?]; but I confess that I am unable to see their superiority over "the first two words that stand in the lexicon" — "hurry" and "haste". — 11) Here Nelson might have said, and very many English people would say, "could", but as it is clearly a question of possibility rather than power, it is at any rate more correct to write "might". The same applies more or less to the third sentence above. — 12) I have placed the translation "ordered etc." because technically that does not imply that the order was obeyed, as is done by the expressions to which precedence has been given above. On the other hand, I have excluded "got a light fetched", as being a little too colloquial for the context and not in itself very elegant. — 13) To use "allowed" here would imply that the "presentation" (or, in less formal language, "introduction") was not of Nelson's own seeking, whereas both the contest and the traditional form of this (possibly mythical) story make it clear that Nelson himself took the initiative. — 14) Not, on any account, "made *to* admiral" without an article.

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

»I was with Lord Nelson off (at) Copenhagen when he[1] wrote a letter to the Crown Prince of Denmark/,/ in which he proposed (suggested) terms for an amicable (a friendly) settlement (arrangement),» relates General Stewart. A cannon-ball (-shot) took (tore) off the head of the servant who was just coming into (entering) the cabin with a candle to seal the letter /with/. I remarked (observed) that the letter could (might) very well be sent /just/ as it was, for at such a moment they would certainly not (would hardly) notice (observe) that it was not provided with a seal (was not sealed). »That would be very foolish (unwise) (would be a very foolish thing to do),» replied (answered) Nelson, »for if the least sign of precipitation were noticeable on our side (part) (if they noticed the least . . .), it might spoil everything». Nelson now sent for another (a fresh) candle and carefully affixed (put, set) his seal to (carefully sealed) the letter. This letter is said to have had a decisive effect.

After the suspension of hostilities, Nelson had an interview with the Crown Prince, in which he expressed his high opinion (his recognition) of the bravery of the Danes. He asked (desired) to be introduced to a young officer who had /e/specially (particularly) distinguished himself on that memorable day, saying /that/ he ought to be made an admiral. The Prince replied (answered) with a smile, »If I were to[1] make (If I made) all my brave officers ad-

Digitized by Google

mirals, I should not (shouldn't) have any captains or lieutenants left in my service.»

[1] The rendering *this one*, which pupils seem to favour for *denne*, is entirely out of place here; still worse is the unqualified *this*, which must be regarded as a bad mistake. The grammars in use in Swedish schools should be more emphatic, and less ambiguous on this point than they are. In the last sentence, again, seeing that *skulle* does not correspond to *should* in an adequate translation, the rule formulated about this particular use of *skulle* in the grammars is open to objection and calls for revision.

G. E. Fuhrken.

Thème.

Pierre Corneille fut d'abord destiné au barreau (à la profession d'avocat), mais il préféra la carrière littéraire (des lettres) et se consacra (s'adonna) au théâtre. Il débuta (commença) par des comédies, qui sont maintenant oubliées (tombées dans l'oubli), mais qui de leur temps (à l'époque) eurent (obtinrent) un grand succès. En 1635 parut sa première tragédie, Médée, qui laissait pressentir (entrevoir, prévoir, deviner) ce qu'il deviendrait un jour. L'année suivante fut joué (représenté) (il donna) le Cid. Cette pièce souleva l' (un) enthousiasme général, mais aussi excita l'envie (la jalousie). Le cardinal de Richelieu voulut imposer á l'Académie française nouvellement fondée (qui venait d'être fondée) de (voulut obliger l'Académie ..... à) censurer la tragédie. La brillante (L'éminente) compagnie (société) publia en effet une critique de la pièce sous le titre de (ce titre:) «Sentiments de l'Académie sur le Cid». Ce mémoire (Cet écrit, Cet ouvrage) avait (trouvait) beaucoup à critiquer dans (contenait bien des critiques sur) l'œuvre de Corneille et faisait surtout ressortir (relevait surtout) que le sujet était mal choisi [insistait (appuyait) surtout sur le mauvais choix du sujet]. Mais comme en même temps l'Académie rendait (Mais comme l'A. rendait d'autre part) grandement justice au talent du poète, Richelieu en fut mécontent (cela mécontenta R.). La malveillance (L'animosité) du ministre n'empêcha pas Corneille de produire (donner) coup sur coup une série de chefs-d'œuvre. Ceux-ci réduisirent la critique au silence. L'Académie qui l'avait critiqué (censuré) l'admit (le reçut) au nombre de (parmi) ses membres (dans son sein).

P. Méaly.

Thème français.

Pierre Corneille fut destiné d'abord à la profession d'avocat (au barreau), mais il préférait (préféra) la carrière littéraire et il s'adonna (se consacra) au théâtre. Il y débuta par (Il y fit ses débuts avec[1]) des comédies qui sont bien oubliées aujord'hui mais qui de leur temps eurent (obtinrent) un grand succès. En 1635 parut sa première tragédie, Médée, qui faisait entrevoir (laissait deviner)

†1—*253445.*

Digitized by Google

ce qu'il deviendrait un jour. L'année suivante *le Cid* fut représenté. Cette pièce provoqua un enthousiasme général mais elle excita en même temps (aussi) la jalousie (l'envie). Le cardinal de Richelieu voulut obliger l'Académie française, qui venait d'être fondée, à critiquer cette tragédie. L'éminente compagnie[2] publia en effet une critique de la pièce sous le nom de «Sentiments de l'Académie sur le Cid» (sous ce nom: «Sentiments...). Cet écrit trouvait beaucoup à reprendre dans l'œuvre de Corneille et il faisait valoir (relevait) notamment /ce fait/ que le sujet était mal choisi. En même temps malgré tout (cela) l'Académie rendait si pleinement justice au talent de l'auteur que Richelieu en fut mécontent. Cette mauvaise volonté du ministre n'empêcha pas Corneille de produire coup sur coup toute une série de chefs-d'œuvre. Ils réduisirent la critique au silence. L'Académie qui avait critiqué Corneille le reçut dans son sein (parmi ses membres).

---

[1] Cette expression s'emploierait plutôt en parlant d'un acteur. — [2] C'est le mot dont se servent les Académiciens pour désigner l'Académie.

Virgile Pinot.

Pierre Corneille était d'abord destiné à être avocat (devait devenir av., se destinait à la carrière d'avocat, à la profession d'av. songeait d'abord à se faire avocat, à se vouer au barreau), mais il préférait la carrière littéraire (la littérature, les lettres) et se voua au théâtre (embrassa la carrière dramatique). Il débuta par (avec) (commença par) des comédies qui sont maintenant (aujourd'hui, actuellement) oubliées (aujourd'hui tombées dans l'oubli), mais qui, de son temps, (à cette époque, alors) eurent un grand succès (avaient beaucoup de succès). En 1635, parut sa première tragédie (fut publiée sa...), Médée, qui fit entrevoir (pressentir) ce qu'il deviendrait un jour (plus tard, ensuite, une fois). L'année suivante, on joua (on donna) le Cid (le Cid fut joué). Cette pièce (œuvre) excita l'admiration générale (l'enthousiasme du public), mais fit naître aussi (provoqua, suscita, fut la cause de beaucoup d'envie) des sentiments d'envie. Le Cardinal de Richelieu voulut (voulait) forcer (persuader, contraindre) l'Académie française, qui venait d'être fondée (nouvellement créée), à censurer (blâmer, critiquer) la (cette) tragédie. La Société distinguée (L'illustre Assemblée) publia en effet une critique de la pièce sous le titre (nom) de »Sentiments de l'Académie sur le Cid.» Ce pamphlet (Cet écrit, ouvrage) avait (trouva) beaucoup à blâmer dans l'œuvre de Corneille et faisait surtout ressortir (valoir) que le sujet (thème) était mal choisi. En même temps, (Simultanément) l'Académie rendait justice au talent de l'auteur, de façon (de sorte) que Richelieu en fut très mécontent. L'animosité (Le déplaisir, Les mauvais sentiments) du ministre n'empêcha (n'empêchèrent) pas Corneille de produire (d'écrire) coup sur coup une suite (série) de

Digitized by Google

chefs d'œuvre. Ceux-ci (Ces derniers) firent taire (fermèrent la bouche à, firent cesser) la critique. L'Académie qui l'avait blâmé le reçut dans son sein (lui ouvrit ses portes, l'admit parmi ses membres).

M. Ransson.

Andra skrivningsdagen.

Uppgifter för uppsats på *tyska* eller *franska* för *real*-gymnasiet samt på *tyska* eller *engelska* eller *franska* för *latin*-gymnasiet.

1. Ekumeniska mötet i Stockholm.
2. Engelska kolonialväldets grundläggning.
3. En minnesfest.

Tyskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Vid världskrigets början i augusti 1914 skilde sig den lilla kryssaren Emden, under befäl av fregattkapten von Müller, från de övriga i Östasien förlagda tyska fartygen och gick söderut. I början uppehöll den sig i de ostindiska farvattnen, uppbringade fientliga handelsfartyg, som kommo i dess väg, och hade snart fullständigt lamslagit all sjöfart i dessa trakter. Kapten von Müller gick så tillväga, att han tog ombord de erövrade fartygens besättningar och sänkte fartygen. När han kapat ett antal fartyg, överförde han besättningarna på ett av dem och frigav detta med order att gå till närmaste hamn. I slutet av oktober kommo ännu mer uppseendeväckande underrättelser om den djärva kryssarens bedrifter. I en hamn vid Malakkasundet (*die Strasse von Malakka*) lågo en rysk kryssare och en fransk jagare, vilka von Müller beslöt anfalla. Efter att ha uppsatt en av väv förfärdigad fjärde skorsten för att vilseleda fienden gick han vid femtiden på morgonen den 28 oktober med full fart in i hamnen och sköt båda fartygen i sank. Den ryska kryssaren var endast obetydligt mindre än Emden. Kort därefter blev Emden själv upphunnen och sänkt av ett vida överlägset engelskt krigsfartyg. Så slöts Emdens korta men lysande bana, som förvärvade dess befäl och manskap även fiendens beundran genom deras mod, deras rådighet och deras ridderliga och humana uppträdande.

Engelskt översättningsprov för latingymnasiet.

Amerikanske generalen Sims besökte en gång under det sista kriget London. På en till hans ära given bankett i Mansion House uttalade han sig, såsom man kunde vänta, mycket smickrande om brittiska marinens organisation.

Digitized by Google

Han tillade emellertid, att även på detta område kriget hade gjort underverk, ty förut hade man ibland kunnat konstatera en viss liknöjdhet och slapphet inom officerskåren samt en lyckligtvis nu övervunnen byråkratisk anda. Som bevis härpå erinrade han om en händelse, som några år tidigare tilldragit sig inom den kungliga brittiska marinen. En marininspektör hade sänts till Östasien och träffade i Hongkong på en gammal engelsk matros, som påtagligen ej hade någon tjänstgöring, bodde i sist eget lilla trevliga hus i en förstad och var synnerligen nöjd med sin lott. — »Vad gör Ni här?» frågade inspektören. Mannen svarade: »Jag bor i land för att sköta om amiralen Sir Charles Mantelpices get.» — »Men amiralen dog ju för 25 år sedan», erinrade inspektören. — »Ja», svarade den gamle matrosen, »och det gjorde geten också, men jag har ännu icke fått några nya förhållningsorder.»

Franskt översättningsprov för real- och latingymnasiet.

Kära Robert!

Efter en mycket trevlig resa äro vi nu i Paris. Enligt mitt löfte skriver jag till dig redan första dagen. Jag har stigit upp tidigt för att skriva detta brev före frukosten, ty sedan skola vi genast börja våra promenader. Ännu äro mina intryck ganska förvirrade. Vi kommo hit i går kl. 4 och foro i automobil till vårt hotell. Under vägen fick jag en föreställning om de väldiga avstånden och om det rörliga livet på gatorna. Du kan inte tänka dig, vilken oräknelig massa automobiler av alla slag man ser på gatorna. Att gå över gatan är ofta en riktig konst, och man får ibland vänta länge, innan man lyckas. Vid de svåraste ställena står en polis och hejdar då och då med ett tecken strömmen av vagnar för att låta de väntande människorna komma över.

Nu hör jag far och mor, som komma in för att äta frukost. Jag slutar därför dessa rader, men skall snart skriva ett långt brev till dig.

Din tillgivne vän

Edvard.

Zu (Bei) Beginn (Zu Anfang) des Weltkrieg/e/s im August 1914 trennte sich der kleine Kreuzer Emden, unter /dem/ Befehl (Kommando) des Fregattenkapitäns[1] von (v.) Müller, von den übrigen in Ostasien stationierten deutschen Schiffen und ging (fuhr, dampfte) südwärts (nach Süden). Anfangs [Anfänglich, Zunächst, Im (Zu) Anfang][2] hielt er sich in den ostindischen Gewässern[3] auf, brachte feindliche Handelsschiffe, die ihm in den Weg[4] kamen (liefen) (die seinen Weg kreuzten), auf (kaperte *usw.*) und hatte bald alle (die gesamte) Schiffahrt in diesen Gegenden vollständig (völlig, vollkommen, gänzlich) lahmgelegt.[5] Kapitän v. Müller ging so (in der Weise) zuwege (verfuhr in der Weise), dass er die Besatzungen[6] der eroberten (gekaperten) Schiffe an Bord nahm und die Schiffe

Digitized by Google

versenkte. Hatte er eine Anzahl Schiffe (von Schiffen) gekapert (Wenn er . . . gekapert hatte), /so/ brachte (führte) er die Besatzungen auf eines derselben hinüber (führte er . . . über) und gab dieses mit dem Befehl (der Vorschrift) frei, nach dem nächsten Hafen zu segeln (fahren, geh/e/n) (den n. H. anzulaufen). Ende Oktober [Am (Zu) Ende des /Monats/ Oktober (des Oktobers)] kamen noch aufsehenerweckendere (aufsehenerregendere) Nachrichten über die Taten (Streiche) des kühnen Kreuzers (kamen Nachrichten über d. T. d. k. Kr., die noch grösseres Aufsehen erregten). In einem Hafen an der Strasse von Malakka lagen ein russischer Kreuzer und ein französischer Torpedojäger, die v. Müller anzugreifen (anzufallen) beschloss. Nachdem er, um den Feind irrezuführen (zu täuschen), einen aus Stoff (Segelleinwand)[7] verfertigten (hergestellten, angefertigten) vierten Schornstein aufgestellt (angebracht) (Nachdem er, um . . ., /seinem Schiff/ einen . . . vierten Sch. aufgesetzt) hatte (Nachdem er einen . . . Sch. aufgestellt hatte, um den F. irrezuführen), lief er gegen (etwa um) fünf Uhr morgens am 28. Oktober (am Morgen des 28. Oktober gegen fünf Uhr) in voller Fahrt (unter Volldampf) in den Hafen ein und schoss beide (die beiden) Schiffe in den Grund (in Grund und Boden). Der russische Kreuzer war nur unbedeutend (unbeträchtlich, unwesentlich, unerheblich) kleiner als die Emden. Kurz darauf (danach) wurde die Emden selbst von einem weit überlegenen englischen Kriegsschiff eingeholt und versenkt. So (Auf diese Weise) endete (schloss) die kurze, aber glänzende (Dies war das Ende der kurzen, aber glänzenden) Laufbahn der Emden (So wurde die . . . L. d. E. beschlossen), die ihren Offizieren und ihrer Mannschaft auch die Bewunderung des Feindes durch ihren Mut, ihre Geistesgegenwart (Entschlossenheit) und ihr ritterliches und humanes Auftreten (Benehmen) erwarb (eintrug).

Anmerkungen.

[1] Weniger gut: *von Fregattenkapitän v. Müller.* — [2] Zeitlich nicht üblich: *am Anfang.* — [3] Nicht gut: *Fahrwassern.* — [4] Auch: *die in seinen Weg kamen.* — [5] Wohl auch: *gelähmt.* — [6] Unter "Mannschaft" versteht man zumeist die Besatzung eines Schiffs unter Ausschluss der Offiziere. — [7] Nicht unmöglich: *Gewebe.*

Ernst A. Meyer.

Bei (Zu) Beginn des Weltkrieges im August 1914 trennte sich der kleine Kreuzer Emden unter dem Befehl des Fregattenkapitäns von Müller von den übrigen in Ostasien stationierten deutschen Schiffen und fuhr südwärts. Anfangs hielt er sich in den ostindischen Gewässern (Fahrwassern) auf, brachte feindliche Handelsschiffe auf, die ihm in den Weg (in seinen Weg) kamen, und hatte bald alle Schiffahrt in diesen Gegenden vollständig lahm gelegt. Kapitän von Müller ging so zuwege, dass er die Besatzungen der eroberten Schiffe an Bord nahm und die Fahrzeuge versenkte. Wenn er eine Anzahl Schiffe gekapert hatte, führte er die Besatzungen

Digitized by Google

auf eins von ihnen über und gab dieses mit der Order nach dem nächsten Hafen zu fahren frei. Ende Oktober kamen noch aufsehenerregendere Nachrichten von den Taten des kühnen Kreuzers. In einem Hafen an der Strasse von Malakka lagen ein russischer Kreuzer und ein französischer Jager, die von Müller anzufallen beschloss. Nachdem er einen aus Stoff verfertigten vierten Schornstein aufgesetzt hatte, um den Feind irre zu führen, dampfte er am Morgen des 28. Oktober /s/ um die fünfte Stunde mit voller Fahrt in den Hafen hinein und schoss beide Fahrzeuge in den Grund. Der russische Kreuzer war nur unbedeutend kleiner als die Emden. Kurz darauf wurde die Emden selbst von einem weit überlegenen englischen Kriegsschiff eingeholt und versenkt. So endete der Emden kurze aber glänzende Bahn,[1] die deren Offizieren und Leuten durch den Mut, die Geistesgegenwart und das ritterliche und humane Auftreten derselben auch die Bewunderung des Feindes erworben hat.

---

[1] Die Vorstellung des Genetivs ist nur gewählt, um den Relativsatz nicht von dem Worte, auf das er sich bezieht, zu trennen.

Edw. Th. Walter.

Bei (Zu) Beginn [Am (Zu) Anfang[1]] des Weltkrieges im[2] August /des Jahres/ 1914 trennte[3] sich der kleine Kreuzer Emden, unter /dem/ Befehl (Kommando) des[4] Fregattenkapitäns von Müller von den übrigen in Ostasien stationierten[5] deutschen Fahrzeugen und fuhr[6] (dampfte) südwärts (nach Süden). Anfangs (Anfänglich)[7] hielt er[8] sich in den ostindischen Fahrwassern auf, brachte feindliche Handelsfahrzeuge auf (kaperte f. H.), die ihm in den Weg (in seinen Weg) kamen, und hatte bald alle Seefahrt in diesen Gegenden[9] völlig (vollständig) lahmgelegt. Kapitän von Müller ging so zuwege (vor), dass er die Besatzungen der eroberten Fahrzeuge an Bord nahm und die Fahrzeuge versenkte. Wenn[10] er eine Anzahl Fahrzeuge (von Fahrzeugen) gekapert hatte, liess[11] er die Besatzungen auf eines von ihnen[12] überführen (überholen, bringen) und gab dieses (es) frei mit der Ordre (dem Befehle), den nächsten Hafen anzulaufen (in den[13] nächsten Hafen zu gehen[6]). /Gegen/ Ende Oktober kamen noch aufsehenerregendere[14] Nachrichten von den /Helden/taten (Heldenstücken) des kühnen Kreuzers. In einem Hafen /an/ der Malakkastrasse (Strasse von Malakka) lagen ein russischer Kreuzer und ein französischer Torpedobootjäger, die von Müller anzugreifen[15] beschloss. Nachdem er einen aus[16] Leinwand hergestellten (verfertigten) vierten Schornstein aufgestellt[17] hatte, um die Feinde irrezuführen (in die Irre zu führen, zu täuschen) fuhr (lief) er gegen fünf Uhr am Morgen des 28. Oktobers[18] mit voller Fahrt in den Hafen ein und schoss die beiden Fahrzeuge in Grund und Boden. Der russische Kreuzer war nur wenig kleiner[19] als die[20] Emden. Kurz darauf (hernach, nachher) wurde die[20] Emden selbst von einem weit überlegenen englischen Kriegsfahrzeug (Kriegsschiff) eingeholt und versenkt. So endete[21] die kurze, aber glänzende[22] /Lauf/bahn der[20] Emden,

Digitized by Google

die den Offizieren[23] und der Mannschaft derselben[24] infolge[25] (wegen, auf Grund) ihres[24] Mutes, ihrer Entschlossenheit (Geistesgegenwart) und ihres ritterlichen und humanen Auftretens auch die Bewunderung des Feindes erwarb (einbrachte).

Anmerkungen.

[1] *Anfang* und *Beginn* heute fast gleichbedeutend gebraucht, höchstens mit dem Unterschiede, dass *Beginn* weniger der Umgangssprache angehört und ursprünglich nur auf Handlungen und Zeiträume, nicht auf räumliche Gegenstände bezogen werden kann; *anfangs* erscheint mitunter auch mit Genitiv verbunden: *anfangs meiner Fahrt* (Wieland), heute nicht mehr üblich (Paul, Wb.). — [2] Artikel notwendig. — [3] Nicht *schied*, weil nur räumliche Trennung, nicht eine innerliche, gemeint ist. — [4] *von* an sich nicht unmöglich, wegen der folgenden *von* zu vermeiden. — [5] Ev. auch *nach Ostasien verlegten*, doch ist *stationiert* der eigentliche Terminus. — [6] *gehen* bei Schiffen wohl nur bei bestimmter Angabe des Zieles: *geht nach Deutschland* = 'ist nach Deutschland bestimmt', oder in durativem Sinne: *das Schiff geht schnell, südwärts* = 'ist in schneller, südlicher Fahrt begriffen'. — [7] Ohne folgenden Genitiv eines Substantivs besser nur *Anfang*, nicht *Beginn* zu gebrauchen. — [8] *er*, weil auf *Kreuzer* zu beziehen. — [9] So als wörtliche Übersetzung. Stilistisch wäre ein mehr nautisch klingender Ausdruck wie *in diesen Meeresstrichen, Gewässern*, ev. *Breiten* vorzuziehen. — [10] *Wenn* natürlich hier allein richtig, weil wiederholte Handlung bezeichnend. — [11] *liess* wenigstens bei *überholen* unumgänglich, sonst ev. auch *führte er ... über, brachte er*. — [12] Auch *eines derselben, von denselben;* ein wenig schwerfällig. — [13] *zum* nicht unmöglich, *in* vorzuziehen. — [14] Nicht: *mehr a. N.*, war als schwedisch »flera u. u.» aufzufassen wäre. — [15] Auch *angehen*; nicht gut *anfallen*, was nicht von militärischen Unternehmungen gebraucht wird. — [16] Besser als *von*. — [17] Ev. auch *aufrichten, errichten*, nicht *aufsetzen*. — [18] Ev. auch *a. M. d. 28. O. um die fünfte Stunde*, etwas altväterisch. — [19] Natürlich nicht *minder*, das als Adj. veraltet ist; für *wenig* auch *unbeträchtlich*. — [20] Artikel notwendig. — [21] *schloss* in intransitivem Sinne ohne *mit* (*etwas*) wenig gebräuchlich; bei Phrasen wie *die Börse schloss matt* der ursprüngliche Sinne des Schliessens (des Hauses) noch durchleuchtend. — [22] *leuchtend* meist nur in anschaulichem Sinne. — [23] *Kommando* zu abstrakt; besser, wenn auch inhaltlich nicht ganz zutreffend: *Kommandanten*. — [24] Auch beidesmal *ihr*, weil die Beziehung inhaltlich ja klar ist; will man wegen der formellen Verschiedenheit der Beziehung des *dess* u. *deras*, einmal auf *Emden*, dann auf *befäl*, den Ausdruck variieren, so ist auch *ihren O.* für *dess* und *derselben* für *deras* möglich; *deren* wird, weil schon erstarrt, selten zu Substantiven in anderem Kasus als Acc. u. Nom. gesetzt; für *dess befäl* wäre nicht unmöglich *die deren Befehl und deren Mannschaft ... einbrachte*; dagegen unleidlich bei dem Genitiv *Mutes*. — [25] Nicht eigentlich *durch*, das aber am Platze wäre, wenn das Subjekt des Verbums und der in dem adverbialen Ausdruck enthaltenen Tätigkeit das gleiche wäre: z. B. *die Offiziere erwarben durch ihr Auftreten die Bewunderung der Feinde.*

Alfred Wolf.

Digitized by Google

A Stockholm Version.

Once[1] during the last war/,/ the American general, Sims, (American General Sims[2]) visited (paid a visit to) London. At a banquet given in his honour at[3] the Mansion House (given at the M. H. in his h.), he expressed himself, as might[4] be (have been) expected [as one (we, you) might expect (have expected)] very flatteringly (in very flattering terms) about (of) the organisation of the British navy.[5]

He added (adjoined), however, that even in this (that) department (sphere, province) the war had worked (done) wonders,[6] for previously (before, formerly) it had sometimes been possible [one[7] (you, we) had been able] to discover[8] (observe, see) a certain negligence (indifference, nonchalance) and laxity (slackness) within (among) the staff (body) of officers and (besides, as well as) a bureaucratic spirit that (/,/which) was now fortunately[9] overcome.[10] As /a/ (In) proof of this he recalled (reminded[11] his hearers of) an incident (occurrence)[12] which had occurred[12] (happened, taken place) within the British /royal/ navy. A naval inspector had been sent to the East Indies and met in Hongkong (in H. came across) an old English sailor who clearly (obviously, palpably) had no /official/ duties (duty), lived in his own nice (comfortable, cosy) little house in a suburb, and was particularly (very, exceedingly) contented (content, satisfied, pleased) with his lot. — »What are you doing[13] here?» asked (enquired) the inspector. The man answered (replied), »I live ashore (on shore, on land) to look after (tend, see to, care for) Admiral[14] Sir Charles Mantelpice's[15] goat». — »But the admiral died 25 years ago /,you know/,» remarked[16] (observed, returned, objected, retorted) the inspector. »Yes,» answered (replied) the old sailor, »And so did the goat /,too/ (And the goat did /so/ too), but I have not yet got (received, had) any fresh instructions (orders, directions[17]).»

Notes.

[1] Naturally not »once upon a time». — [2] I am doubtful about this. — [3] »in» would not be used, but it can be defended logically. — [4] »could» impossible. — [5] Not »marine», which would include the merchant shipping. — [6] »miracles» would be too strong. — [7] Everything depends upon the words Admiral Sims used. — [8] I do not think a schoolboy could be expected to find a good word here. — [9] Possibly also »happily» but I do not care for »luckily». — [10] Difficult. — [11] This verb of course requires an object. — [12] Care must be taken in choosing the verb according to the substantive taken. — [13] Not »do you do», which brings in the idea of »bruka». — [14] I would not approve of »the admiral, Sir C. M's goat». — [15] As is well-known, this admiral introduced the horse-marines into the British navy. — [16] Difficult. — [17] I do not care for the last variant.

S. J. Charleston.

Digitized by Google

»Faithful unto [and even beyond] Death.»

A Stockholm Version.

The American general (General) Sims once visited (was once visiting) [once paid (was once paying) a visit to] London during the last (latest, late) war. At a banquet (dinner) given in his honour (honor **Am**) at (>in) the Mansion House (given at the Mansion House in his honour) he expressed himself, as might be (have been) expected [as one might expect (have expected)], in a very flattering way (manner, fashion) about (on) the organization of the British Navy.

He added, however, that even in this department (sphere) [that in this department (sphere) also (too)] the war had done (worked) wonders (marvels, miracles), for previously (formerly, in former times) it had been possible to (one could) [one was (had been) able to] observe (discover, establish the existence of) a certain happy-go-luckiness (nonchalance, negligence, indifference) and slackness among the officers and a bureaucratic spirit (a red-tapeishness) which (that) was now happily (luckily, fortunately) no more (overcome, conquered, vanquished). As (In) evidence (As an example) of this he reminded his hearers (audience, auditory) [he called to mind, he recalled] a circumstance (an occurrence, an incident >an event) which (that) had taken place some (a few, some few) years earlier (previously, before) in the Royal British Navy. A naval inspector had been sent /out/ to Eastern (East, the east of) Asia (the Far East) and there (,where he) met with (came across, fell in with, encountered) an old English sailor (seaman, mariner, tar **F**) in (at) Hong-Kong (Hongkong), who evidently (obviously, manifestly) had no work to do (service to perform), lived (was living) in a pleasant (comfortable) house of his own [in his own cosy (comfortable) little house] in a suburb (in /one of/ the outskirts) and was extremely (very /well/) satisfied (contented, content) with his lot. — »What do you do here (What are you doing here)?» asked the inspector. The man answered (replied, returned), »I live (am living) ashore (on shore, on land) to (and) look after (keep an eye on, manage, take care of) Admiral Sir Charles Mantelpice's goat.» — »But (Why,) the admiral died twenty-five (25) years (a quarter of a century) ago (since),» remarked (objected, observed) the inspector (the inspector answered *etc.*). — »Yes (To be sure, Quite so) Sir», answered (replied, returned, rejoined) the old sailor, »and so did the goat too (also); but I have not yet [I've not (I haven't) yet] received any further (fresh, new) orders (instructions, commands).»

Notes and Comments.

As the Editors do not usually encourage much annotation on these »Latin» texts, I will content myself with five things. (a) The story is a new form of one which is probably familiar to Swedish teachers of lan-

Digitized by Google

guages owing to its occurrence in several translation books in connection with a sentry set to guard a flower at St Petersburg in the days of the Empress Katherine II. — (b) I do not in the least know what is the correct expression in English for *marininspektor*, but I imagine my translation is at least as English as »the royal British navy» and more English than »marine» would be as applied to the fighting fleet. — (c) I have not been able to discover Sir Charles Mantelpice in any reference work at my command; and I wonder whether his name was really »Mantelpiece» and whether he hoisted his broad pennant on »H. M. S. Pinafore». — (d) I have placed 'last' first in my translation of the first sentence because I imagine that to be the correct rendering of the Swedish, but I suppose 'late' would be truer to the facts. — (e) »What do you do here?» means »What is your [more or less permanent] occupation here?», while the imperfect form would mean either »how are you employing your time at the present moment?» or »What business have you [right have you to be] here?» [»Vad har du här att göra?»].

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

The American general Sims (Sims, the American general,) once paid a visit to London during the last war. At a banquet given in his honour at the Mansion House he spoke, as might have been expected (as was to be expected), in very flattering terms (said some very flattering things, made some very flattering remarks) about the organization of the British navy. He added, however. that even in this sphere (province, department) the war had worked (done, performed) wonders (miracles), for previously (prior to it) a certain indifference (nonchalance) and slackness (laxness) had been noticeable (could have been observed) among the officers (in the naval profession), as well as (and) a spirit of red tape (a bureaucratic spirit), now fortunately vanquished. In proof (As a proof) of this he recalled (called to mind) an incident that had occurred a few years before in the Royal British navy. A naval inspector had been sent to East (E.) Asia; at Hongkong he came across an old English (British) salt (sailor, jack tar), who obviously had no duties to perform (was not in active service), lived in a nice little house of his own in a suburb, and was exceedingly pleased (satisfied) with his lot. »What are you doing here?» asked the inspector. The man replied, »I live ashore to look after Admiral Sir Charles Mantelpice's goat.» »But the admiral died 25 years ago,» the inspector reminded him. »Yes,» answered the old sailor, »and so did the goat, but up to now I haven't had any fresh instructions.»

G. E. Fuhrken.

Thème.

/Mon/ cher Robert,

Après un voyage très agréable (un très agréable voyage) nous sommes maintenant (nous voici) à Paris. Suivant ma promesse je

Digitized by Google

vous[1] écris dès le premier jour. Je me suis levé tôt (de bonne heure) pour écrire cette lettre avant le premier (petit) déjeuner, car ensuite [après cela (ça)] nous allons aussitôt commencer (commencerons aussitôt) nos promenades. Mes impressions sont encore assez vagues (imprécises, confuses). Nous sommes arrivés ici hier à 4 heures et nous nous sommes rendus (nous sommes allés) en auto/mobile/ à notre hôtel. En route (Pendant la course) j'ai eu une idée des immenses distances et de l'animation des rues [du mouvement (de la circulation) dans les rues]. Vous ne pouvez pas vous imaginer (figurer) quelle multitude (foule) innombrable (quel nombre incalculable) d'auto/mobile/s de toute sorte (espèce) [de toutes /les/ sortes (espèces), de tous /les/ genres] on voit dans les rues (Vous ne pouvez pas vous imaginer la multitude .... qu'on voit ....). Traverser la rue est souvent tout un art (toute une science, un vrai tour de force) et on peut (on doit, il faut) parfois attendre longtemps avant de réussir. Aux endroits les plus dangereux[2] se trouve (se tient) un agent de police (gardien de la paix, sergent de ville, F sergot) qui de temps en temps (de temps à autre) arrête d'un signe (geste) le flot des voitures (véhicules) pour laisser traverser les gens (piétons) qui attendent (permettre aux gens qui attendent de traverser).

J'entends maintenant [Voici (Voilà) que j'entends] mon père et ma mère qui viennent pour déjeuner (prendre le petit déjeuner). C'est pourquoi (Aussi) je termine (je finis, j'arrête là) ces lignes, mais je vous écrirai bientôt une longue lettre.

Votre ami dévoué
Edouard.

Notes.

[1] Il se peut naturellement qu'Edouard tutoie son ami; mais il semble plus utile, quand on apprend le français, de s'exercer à employer « vous ». — [2] Il n'est pas impossible de dire elliptiquement: « aux endroits les plus difficiles ».

P. Méaly.

Thème français.

/Mon/ cher Robert,

Nous voici maintenant à Paris, après un voyage /qui fut/ très agréable. Pour tenir (Suivant) ma promesse, je t'écris dès le premier jour /de mon arrivée/. Je me suis levé de bonne heure pour t'écrire cette lettre avant le /petit/ déjeuner, car aussitôt après nous devons commencer nos promenades. Mes impressions sont encore très confuses. Nous sommes arrivés /ici/ hier à 4 heures et nous sommes venus (nous nous sommes fait conduire) en auto/mobile/ à notre hôtel. Pendant le chemin j'ai pu me faire une idée des distances considérables (de la grandeur des distances) et de l'animation (agitation, mouvement trépidant) des rues. Tu ne peux imaginer le nombre incalculable d'automobiles de toute/s/ sorte/s/ (de toutes les sortes) que l'on voit dans les rues. Traverser une rue est souvent un vrai problème (tour d'adresse) et l'on doit parfois attendre bien longtemps

Digitized by Google

avant d'y arriver (de réussir). Aux points dangereux (endroits les plus difficiles) se tient (il y a) un agent de police qui de temps en temps arrête d'un signe le flot des voitures pour permettre aux gens (piétons) qui attendent de traverser.

J'entends mon père et ma mère qui arrivent pour le /petit/ déjeuner. Aussi je dois me contenter de ces quelques mots, mais je t'écrirai sans tarder (prochainement) une longue lettre.

/Reçois les amitiés de/ ton ami dévoué
Edouard.

Virgile Pinot.

(Mon) cher Robert,[1]

Après un voyage très agréable, nous voici arrivés (sommes) maintenant à Paris. Selon (D'après, Conformément à) ma promesse, je t'écris déjà le premier jour. Je me suis levé de bonne heure (J'ai été très matinal) pour (afin d')écrire cette lettre (épître, missive) avant le déjeuner, car ensuite (après) nous commencerons (entreprendrons) tout de suite (immédiatement) nos courses (promenades, excursions) (nous nous mettrons en route sur le champ, aussitôt, séance tenante . . . .). Mes impressions sont encore très (fort) embrouillées (confuses). Nous sommes arrivés (débarqués) ici hier à 4 heures et nous avons pris (prîmes) une auto (et nous sommes venus en auto) jusqu'à l' (notre) hôtel. En route (chemin, En allant, Chemin faisant,) j'eus une idée des (je pus me représenter les, m'imaginer les, me faire une idée des, me figurer les) distances énormes et l'animation (de l'an.) (la vie et le mouvement) dans les (des) rues. Tu ne peux te figurer (te faire une idée de, te représenter, t'imaginer, concevoir, te douter de) la masse d'automobiles de toute/s/ espèce/s/ (tout genre) qu'on voit dans les rues. C'est souvent (fréquemment) un véritable (vrai) tour de force de traverser la (une) rue et quelquefois (parfois) il faut attendre (on est obligé. forcé d'attendre) longtemps avant de réussir (d'en venir à bout, d'y parvenir, de s'en tirer). Aux passages (endroits, places) les plus difficiles, un agent de police [sergent de ville, sergot (familier)] est posté (se tient, est placé) et arrête de temps en temps (de temps à autre) au moyen d' (avec, par) un signe (geste) la file (le flot) des voitures (équipages, véhicules) pour (afin de, en vue de, dans le but de) laisser passer (traverser) les gens qui attendent (font le pied de grue).

Maintenant j'entends (Voilà que j'entends) mon père[2] et ma mère (papa et maman) qui viennent (arrivent pour) déjeuner.[3] En conséquence, je termine ces lignes (Je finis, J'achève donc cette lettre), mais je t'écrirai bientôt (sous peu, sans tarder) une longue épître.

Ton ami dévoué
Edouard.

[1] Virgule et jamais point d'exclamation. — [2] Un Français ne dit pas « père, mère », mais « *mon* père, *ma* tante », etc. — [3] déjeuner, diner, souper, pas « manger ».

M. Ransson.

Digitized by Google

REALSKOLEXAMEN H. T. 1925.

Tyskt översättningsprov.

På en kulle vid Potsdam ligger bland vackra parkanläggningar lustslottet Sanssouci. Detta vackra slott lät Fredrik II bygga åt sig för att tillbringa sina somrar där. Tjuguåtta somrar bodde den store konungen i Sanssouci, här arbetade, spelade, läste, åt och sov han, och i ett av slottets rum dog han också. Från den fria platsen framför slottet har man en härlig utsikt. Blicken ilar över trappor och terrasser ned till den stora fontänen i slottsparken. Över trädens toppar ser man kyrktornen i Potsdam, här och där skimrar Havel fram mellan trädkronorna. På dessa terrasser och under dessa träd gick konungen och promenerade, under det att hans vackra vinthundar lekte omkring honom.

Tyskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *entlegen* = avlägsen; *Häuptling* = hövding.

Alexander der Grosse kam einmal nach einer entlegenen Provinz von Afrika. Die Einwohner brachten ihm viele, kostbare Geschenke. Alexander aber wollte nicht ihre Reichtümer haben, sondern ihre Sitten und Gebräuche kennen lernen.

Da führten sie ihn auf den Marktplatz, wo ihr Häuptling gerade Gericht hielt. Ein Kaufmann sagte: »Ich habe von diesem Bauern einen Sack Weizen gekauft und in dem Sacke einen wertvollen, goldenen Schatz gefunden. Der Weizen gehört natürlich mir, aber doch nicht das Gold. Der Bauer will es aber nicht wieder zurücknehmen. Bitte, sprich mit ihm, damit er annimmt, was ihm gehört!»

Der Bauer antwortete: »Ich habe den Sack verkauft mit allem, was darin war. Also gehört der Schatz nicht mir, sondern dem Kaufmann. Ich will kein unrechtes Gut annehmen.»

Der afrikanische Herrscher fragte den Kaufmann, ob er einen Sohn habe. Dieser antwortete: »Ja.» Und er fragte den Bauern, ob er eine Tochter habe. »Ja», war die Antwort. »Gut, dann verheiratet eure Kinder mit einander und gebt ihnen den Schatz als Hochzeitsgeschenk! Das ist meine Entscheidung.»

Alexander war sehr erstaunt, als er dieses hörte. Der Häuptling fragte ihn daher, ob er unrecht geurteilt habe. »Nein», entgegnete Alexander, »aber in unserem Lande würde man anders entscheiden. Beide Streitenden würden ihre Häupter verlieren und den Schatz würde der König bekommen.»

Da schlug der afrikanische Herrscher die Hände zusammen und sagte: »Scheint denn bei euch auch die Sonne? Und lässt der Himmel noch auf euch regnen?» »Ja, natürlich!» antwortete Alexander.

Digitized by Google

Der Afrikaner aber fuhr fort: »Dann tut der liebe Gott dies wegen der unschuldigen Tiere, die in eurem Lande wohnen; denn über solche Menschen sollte keine Sonne scheinen und kein Himmel seinen fruchtbaren Regen fallen lassen!»

Engelskt översättningsprov.

Den äldsta delen av Hastings kallas fortfarande »gamla staden» (*the Old Town*), men några få hus, två kyrkor och ruinerna av det gamla slottet utgöra de enda minnena från (*reminders of*) forna dagar. På den kulle, där slottet står, skall Vilhelm Erövraren ha byggt ett slags fästning av trä, som senare ersattes (*replace*) av ett stenslott. Det stora slaget vid Hastings utkämpades sex engelska mil (engelsk mil = *mile*) nordväst om staden på en plats, där det nu ligger en liten stad, kallad Battle. På det ställe, där den engelska kungen Harold stupade, lät Erövraren bygga ett kloster (*abbey*), till vilket han skänkte det svärd, varmed han kämpade, och den mantel (*robe*), vari han kröntes. Av det gamla klostret återstår det numera endast några ruiner.

Engelskt reproduktionsprov.

Före uppläsningen lämnas lärjungarna följande upplysningar: *ram* = bagge; *ambitious* = äregirig; *parade-ground* = exercisplats; *charge* = anfalla; *issue* = utfärda; *pet* = favorit.

A British regiment at Calcutta had a ram and the soldiers had tried his lust for fighting with every kind of animal they could get. Hardly one of these opponents gave him any serious trouble.

After all his triumphs the ram grew ambitious and, meeting the Colonel's horse on the parade-ground one day, he promptly charged it and broke its knees.

This was the end of the ram's career and an order for his execution was issued.

The soldiers determined that their pet should die with dignity and decided to give him to a man-eating tiger at the Zoological Garden. This tiger was so savage that there was no door to its cage, all the feeding and cleaning being done through the roof.

On the appointed day a crowd of soldiers and natives assembled around the tiger's cage. The ram was let down and the tiger, lying lazily on its side, evidently thought "Mutton again!" Directly the ram's feet touched the floor, he looked round, as if to say, "Oh! a tiger this time, is it!" He then dashed head first at the tiger. So violent was his attack that the tiger was unable to rise after it, and the onlookers understood that the ram's first charge must have broken the tiger's bones. A great noise arose; the ram thought they were cheering him on and dashed over and over again at the tiger until he had killed the great beast.

Digitized by Google

Auf einem Hügel bei Potsdam liegt zwischen[1] schönen (hübschen) (inmitten schöner) Parkanlagen (, umgeben von sch. P.,) das Lustschloss Sanssouci. Dieses schöne Schloss liess Friedrich II. sich erbauen (bauen, errichten), um die Sommermonate (den Sommer, die Sommerzeit)[2] dort (dort d. S.) zu verbringen (zuzubringen, zu verleben). Achtundzwanzig Sommer /hindurch/ wohnte der grosse König in Sanssouci, hier arbeitete, spielte, las, ass und schlief er, und in einem der Zimmer (Gemächer) (von den Zimmern) des Schlosses starb er auch. Von dem freien Platz vor dem Schloss/e/ /aus/[3] hat (geniesst) man eine herrliche (wunderbare) Aussicht (einen herrlichen Ausblick). Der Blick geht[4] über Treppen und Terrassen hinab (hinunter) zu dem grossen Springbrunnen (der g. Fontäne) im Schlosspark. Über den Wipfeln (Gipfeln) der Bäume (Baumwipfeln, Baumgipfeln) sieht (erblickt, gewahrt) man die Kirchtürme in Potsdam (Potsdams) (die Potsdamer Kirchtürme), hier und da schimmert (glitzert) die Havel zwischen den Baumkronen hervor (hindurch). Auf diesen Terrassen und unter diesen Bäumen ging der König spazieren (machte d. K. seine Spaziergänge) (erging sich d. K. auf seinen Spaziergängen), während seine schönen Windhunde um ihn her[5] spielten.

Anmerkungen.

[1] Nicht: *unter.* — [2] Weniger gut: *die Sommer;* nicht üblich: *seine Sommer.* — [3] Nicht gut: *von dem freien Platz aus vor dem Schlosse.* — [4] Weniger gut: *eilt.* — [5] Weniger gut: *um ihn herum.*

Ernst A. Meyer.

Auf einem Hügel bei Potsdam liegt zwischen[1] schönen Parkanlagen das Lustschloss Sanssouci. Dieses schöne Schloss liess Friedrich II. sich[2] bauen, um dort seine Sommer zuzubringen[3]. Achtundzwanzig Sommer wohnte der grosse König in Sanssouci; hier arbeitete, spielte, las, ass und schlief er; und in einem der Zimmer des Schlosses starb er auch. Von dem freien Platz vor dem Schlosse hat man eine herrliche Aussicht. Der Blick eilt über Treppen und Terrassen herab zu der grossen Fontäne im Schlossparke[4]. Über den Wipfeln der Bäume sieht man die Kirchtürme von[5] Potsdam; hier und da schimmert die Havel zwischen den Baumkronen hervor.[6] Auf diesen Terrassen und unter diesen Bäumen ging der König spazieren, während seine schönen Windhunde um ihn her[7] spielten.

---

[1] Besser *inmitten schöner Parkanlagen.* Falsch wäre *unter*, das 'in der Zahl von etwas befindlich und dazu gehörig' oder 'im Kreise von Zusammengehörigem, eine Einheit Bildendem' bedeutet. — [2] Oder *liess sich Friedrich bauen.* Auch *für sich bauen* = zu persönlichem Nutzen und Behagen wäre ganz annehmbar. — [3] Auch *verbringen.* Der Unterschied ist fein: *zubringen* = eine Zeit bei einer Beschäftigung, die einen in Anspruch nimmt, hingehen lassen; *verbringen* = machen, dass etwas zu

Digitized by Google

Ende kommt. — [4] Diese Stellung macht die Schilderung gewissermassen anschaulicher, hebt das Erblicken der Fontäne als ein neues Moment hervor; aber auch *zu der grossen Fontäne herab* (*hinab*) ist gut. — [5] Oder *Potsdams*. — [6] Nicht nur *vor*. — [7] Weniger gut *um ihn herum*.

Edw. Th. Walter.

Auf einem Hügel (einer /An/höhe) bei Potsdam liegt zwischen[1] schönen Parkanlagen das Lustschloss Sanssouci. Dieses schöne Schloss liess Friedrich II. /für/ sich /er/bauen, um da (dort) seine Sommer zuzubringen (zu verbringen). Achtundzwanzig Sommer wohnte der grosse König in Sanssouci, hier arbeitete, spielte, las, ass und schlief er, und in einem der Gemächer[2] des Schlosses starb er auch. Von dem freien Platze vor dem Schlosse hat man eine herrliche Aussicht. Der Blick eilt über Treppen und Terrassen hinab (hinunter) zur grossen Fontäne[3] im Schlosspark. Über die Wipfel der Bäume hinweg (Über den Wipfeln d. B.)[4] sieht man den Kirchturm von[5] Potsdam, hie und da (da und dort) schimmert die[6] Havel zwischen den Baumkronen hervor (hindurch). Auf diesen Terrassen und unter diesen Bäumen promenierte[7] der König, während seine schönen Windhunde um ihn /herum/ spielten.[8]

Anmerkungen.

[1] Mit kleiner Bedeutungsverschiebung auch *unter* möglich. — [2] Auch *Räume; Zimmer* fast ein wenig zu bürgerlich. — [3] Auch *Fontäne*, besser zum Schlossstil passend als *Springbrunnen*. — [4] Im ersten Fall ein Forteilen des Blickes über die Kronen (räumlich); im zweiten die ruhende Silhouette. — [5] *in* durchaus auffällig und zu vermeiden. — [6] Artikel notwendig. — [7] Modern bürgerlicher: *ging der König spazieren; lustwandeln* ein wenig altfränkisch. — [8] *ihn umspielten* sprachlich auch möglich, wirft auf den König wegen des grösseren inneren Anteils ein allzu anakreontisches Licht.

Alfred Wolf.

A Stockholm Version.

The oldest part of Hastings is still called »The Old Town», but a (some) few houses, two churches /,/ and the ruins of the old (ancient) castle comprise (constitute) the only reminders of former (/the/ old, ancient) days. On the hill where (on which) the castle stands, William the Conqueror is said to have built a sort (kind) of fortress of wood, which was later /on/ replaced by a stone castle. The great battle (Battle) of Hastings was fought[1] six miles north-west of[2] the town, at[3] a place where /there/ now lies a little (small) town called (named) Battle. On (At) the spot (place) where the English king, Harold (English King Harold[4]) fell [was killed (slain)], the Conqueror built an abbey (had an abbey built), to which he presented (gave) the sword with which

Digitized by Google

he had[5] fought and the robe in which he was crowned. Of the old abbey /there[6]/ now remain only (but) a few (some) ruins.

[1] Not »fought out». — [2] I should not like to say that »from» was definitely wrong. — [3] Not »on». — [4] This seems better to me than »the American General Sims» in the piece for 'latingymnasiet', but I cannot explain why. — [5] If »had» is not put in, we get the idea of »brukade». — [6] I prefer to insert this word.

S. J. Charleston.

One of Cinque Ports.[1]

A Stockholm Version.

The oldest (most ancient) part (quarter, >portion) of Hastings [*heistiŋz*] is still called »The Old Town», but some (a few) houses,[2] two churches and the ruins (remains) of the old (ancient) castle (>fortress, >stronghold)[3] form (are, constitute) the only reminders (relics, memorials) of old (olden, former) days (times) [olden time]. On the mound (eminence, hillock, hill) where the castle stands[4] (where stands the old castle) that William the Conqueror is said to have built (>builded **A**) [it is said that William the Conqueror built] (erected, constructed) a kind (sort) of fortress (stronghold) of wood (tree **A**), which was later (afterwards) replaced (substituted)[5] [the place of which was afterwards *etc.* taken)] by a castle /built/ of stone (stone castle). The great Battle (battle) of (battle at) Hastings was fought six miles /to the/ north-west of the town at (in, on)[6] a place (on a spot) where the little town of Battle now stands (lies, is situated) [where /there/ now lies (stands) a little town called (named) Battle]. On[6] the spot where the English (Saxon) king Harold fell (was slain, was killed), the Conqueror /caused to be/ built an abbey (caused an abbey to be built, had an abbey built), to which he presented (gave) [on which he bestowed, which he presented with] the sword with which he /had/ fought, and the robe (cloak, cloke **A**, mantle) in which he was crowned [which he wore (had worn) at his coronation (crowning)]. Only some (a few) ruins now remain of the old abbey (Of the old abbey only a few ruins now remain). [At the present time (In our own days, >Nowadays) only a few ruins remain of the old abbey (there are only a few remains of the abbey left standing)].

Notes and Comments.

[1] Teachers who wish to illustrate the subject matter of this text will find copious materials both in the guide books and the literature proper which are especially rich with regard to the County of Sussex. At the risk of being invidious I venture to mention Mr. E. V. Lucas's »Sussex» in Macmillan's »Highways and Byeways» Series and Mr. A. H. Allcroft's

Digitized by Google

»Downland Pathways» (Methuen, 1924, 6/–), and in the way of literature the Sussex tales and poems of Mr. Rudyard Kipling, the Sussex poems of Mr. Belloc and the Sussex Novels of Miss Sheila Kaye-Smith, perhaps the most eminent of living English women novelists. For the battle itself the *loci classici* are Lytton's romance »Harold» and Tennyson's play »Becket». The following notes are written without access to actual scripts or other translations. — [2] »House» is here used in its usual English sense of dwelling house; and consequently the frequent alternatives »building», and »edifice» are not given, as they would include the two churches and possibly even the ruins. — [3] »Castle» is practically the only suitable word here, as that is the stock word for the medieval type of stronghold, such as in the time of William the Conqueror usually took the form of a more or less square keep or donjon like the central White Tower of the Tower of London. — [4] To write »is standing» would probably be meant by the writer who chose that form to express its permanence, whereas in point of fact it would rather suggest temporariness — that is to say, that the castle is standing at the moment, but heaven knows how long it will continue to stand. — [5] Personally I do not like »substitute» in this sense, but I have frequently encountered it especially, I fancy, in American books. — [6] The preposition to be used with the word »place» is always a matter of some difficulty. Usually we may say that »on» is used when we are thinking of the place mainly as an area on which some body rests, »in» when we are thinking of the place as an area within which somebody or something is or takes place; while »at» is vague. If this is so, it is fairly evident that »on» is the appropriate preposition in the second sentence where it occurs especially with the word »spot», which is apt to suggest a restricted area (compare the very common expression nowadays »beauty spot» in a topographical sense); while in the previous sentence it seems to me that the vague »at» is the most likely.

C. S. Fearenside.

A Gothenburg Version.

The oldest part of Hastings is still called the Old Town, but a few houses, two churches, and the ruins of the old castle are (constitute, form) the only (sole) reminders of olden times (bygone days). On the hill where the castle stands, William the Conqueror is said to have built a kind (sort) of wooden fortress, which was afterwards replaced (was replaced later on) by a stone castle. The great battle of Hastings was fought /out/ six miles /to the/ north-west (N.W.) of the town, at a place (spot) where there is now (where now stands) a little town called Battle. On the spot where the English king, Harold, fell (was killed, was slain), the Conqueror built an abbey (had an abbey built), to which he presented the sword with which he had fought and the robe in which he was crowned (the sword he had fought with and the robe he was crowned in). Of the old abbey there now remain only a few ruins (Only a few ruins now remain of the old abbey).

G. E. Fuhrken.

Digitized by Google

Engelskt översättningsprov

för engelska försökslinjen vid högre reallläroverket i Göteborg.

År 1716 skrev den engelske poeten John Gay ett lustigt kväde, i vilket han ger främlingen några goda råd beträffande konsten att gå på Londons gator. Han råder honom att bära en bastant käpp och att hålla sig så nära husväggen som möjligt för att inte bli knuffad i rännstenen. Denna senare kunde vara obehaglig nog; ty på Gays tid såg den ofta ut som ett med orenlighet fyllt dike. »Kvinnor och åldringar», fortsätter han, »böra alltid få gå invid husväggen; men om man skulle möta en översittare, som ej går ur vägen för en, bör han genast knuffas i rännstenen.» Under sådana förhållanden är det ej svårt att förstå, att gräl och slagsmål ständigt förekommo på gatorna. Om två pojkar började slåss, brukade folk uppmuntra dem att göra sitt bästa. Hög och låg, alla slogos av hjärtans lust, och det fanns inga polismän för att upprätthålla ordningen.

London in the Augustan Age.

A Stockholm Version.

In 1716 (the year 1716) the English poet John Gay wrote an amusing (comic, comical) ditty (song), in which (> wherein) he gives the stranger (gives strangers) some good advice (counsel, counsels) on (regarding, concerning, touching, about) the art of walking the (in the) streets of London (/the/ London streets, London's streets). He advises (counsels) him (them) to carry (> bear, > wear) a thick (stout, strong) stick (cane, staff, stave, cudgel) and to keep as near the walls of the houses as possible so as (in order) not to be jostled (pushed, shoved) into the gutter (kennel) [so that (in order that) passers-by should not push him (them) into the gutter]. This (This last) might (> could) be unpleasant (disagreeable) enough [pretty (tolerably) unpleasant (disagreeable)], for in Gay's time (days, day) [in the time of Gay] it might often look like a ditch full of filth (a filth-filled ditch). »Women and old people (folk)», he continues (goes on), »should always (ought always to) walk (go) near (close to) the walls of the houses; but if one were to meet a bully (blackguard, ruffian) who does not get out of the way (refuses to give way), he ought at once to (should at once) be shoved into the gutter (kennel).» Under such circumstances (conditions) it is not difficult (hard) to understand (realize, comprehend) that quarrels and fights were constantly (perpetually, continually) taking place (constantly *etc.* took place) in the streets. If two boys (lads) began to fight (fighting), people used (were wont) to egg (urge) them on (to encourage them) to do their best. High and low, rich and poor, all fought for fun [for the /sheer/ fun (pleasure) of it], and there was no policeman [there were no policemen (police)] to keep (maintain) order (to keep law and order, to keep the peace).

Digitized by Google

Brief Notes.

I venture to add such of the relevant lines from Gay's *Trivia, or the Art of Walking the Streets of London*, which happen to be quoted in Mr. Hyatt's delightful anthology, "The Charm of London":

Through winter streets to steer your course aright,
How to walk clean by day and safe by night;
How jostling crowds with prudence to deline,
When to assert the wall and when resign,
I sing: thou, Trivia, Goddess, aid my song,
Through spacious streets conduct thy bard along...
For thee the scavenger bids kennels glide
Within their bounds, and heaps of dirt subside...
If the strong cane support thy walking hand,
Chairmen no longer shall the wall command;
Even sturdy carmen shall thy nod obey,
And rattling coaches stop to make thee way;
This shall direct thy cautious tread aright,
Though not one glaring light enliven night.
Let beaux their canes, with amber tipt, produce;
Be theirs for empty show, but thine for use.

C. S. Fearenside.

»GESEGNETE MAHLZEIT».

Tidigare än jag egentligen väntat har jag fått anledning att fortsätta det i årets januarinummer påbörjade refererandet av svåråtkomliga utländska tidskriftsuppsatser, som kunna tänkas vara av intresse för våra språklärare. Denna gång gäller det den ursprungliga innebörden i det välbekanta tyska uttryck, som står som överskrift här ovan.

Den framstående germanisten prof. Edw. Schröder i Göttingen har haft vänligheten tillställa mig ett särtryck av en uppsats med denna titel ur *Festschrift des Akadem. Vereins der Germanisten zu Wien*, där han utreder uttryckets ursprung. Han börjar med att påpeka, hurusom detsamma så småningom förkortats till *»Mahlzeit!»* för att vidare, »nachdem es des Segens verlustig gegangen war», även förlora sin hänsyftning på den gemensamma måltidens början eller slut och nedsjunka till en vanlig hälsningsformel vid varje slag av möte eller avskedstagande. Med hänsyn till utelämnandet av *gesegnete* står formeln på samma stadium som *Tag!* i st. f. *Guten Tag!*, där adjektivet blivit överflödigt, sedan uttryckets hälsningsfunktion var säkrad genom den starka akcenten. En rest av den ursprungliga lydelsen lever emellertid kvar i formen *'n Tag!*, och vid den motsvarande kvällshälsningen är *'n Abend!* eller *Nabend!* vida vanligare än det enkla *Abend!* Schröder säger sig också ha hört — han kan inte längre erinra sig i vilken trakt av Tyskland — något motsvarande vid måltidshälsningen, som då får formen *die Mahlzeit!* Vid första påseende skulle detta ju kunna fattas som en falskt restituerad rest av *(gesegne)te Mahlzeit!*

I det 17:de (kanske redan i det 16:de) århundradet uppkom jämte *Gesegnete Mahlzeit!* uttrycket *Prosit die Mahlzeit!*, vilket seder-

Digitized by Google

mera förkortades till *Prost(e) Mahlzeit!* för att ganska snart få den skämtsamma, ironiska användning, varpå Wallensteins Lager 766 (*Pros't Mahlzeit! da fällt das Ganze gleich!*) erbjuder exempel. (Prof. Schröder betonar, att detta är ett nytt exempel på hur mycket fortare ett utländskt uttryck sjunker ned än ett motsvarande inhemskt.)

Detta *Prosit die Mahlzeit!* visar nu tydligt: 1) att *Gesegnete Mahlzeit!* redan vid den tiden förefanns, och 2) att i det allmänna språkmedvetandet detta senare fattades i samma betydelse som det latinska uttrycket, d. v. s. som *Gesegnet sei die Mahlzeit!* Och av samma mening beträffande den tyska formelns betydelse säger sig även Schröder ha varit, till dess han för ett och annat år sedan började reflektera över att en dylik användning av perfekt particip i hälsning och utrop dock vore något fullständigt enastående i tyskan, icke minst om man tänkte sig denna önskan uttalad före måltidens början. »Man kann wohl einem zu Abend eine 'wohlzuschlafende Nacht' wünschen, vielleicht auch am Morgen eine 'wohlgeschlafene Nacht', aber man könnte dies unmöglich in die Grussformel kleiden *Wohlgeschlafene Nacht!* — weder vorher noch nachher. Niemand wird einem Sieger *Gewonnener Sieg!* oder einem wohlgeprüften Kandidaten *Bestandenes Examen!* zurufen.»

Det var då Schröder kom på den tanken, om icke *Gesegnete Mahlzeit!* skulle kunna vara en stympad form för *Gott segne die Mahlzeit!*, varvid *ge-* skulle vara en sista rest av det obetonade *Gott*, medan *segne die* blev till resten av det nya participet. En granskning av talrika gamla belägg visade emellertid, att i dylika formler (icke det enkla *segenen*, utan) den perfektiva sammansättningen *gesegenen* var det stående verbet. Följaktligen har den medeltida formeln lytt: *Got gesegene die mâlzit!* I nyare tid har så *Gott* fullständigt bortfallit, och av den subjektlösa satsen *gesegene die mâlzit* har blivit det moderna uttrycket.

Hz.

LITTERATUR.

HOLGER PEDERSEN, Språkvetenskapen under nittonde århundradet. Metoder och resultat. Stockholm, Norstedt & Söner, 1924, 309 sid. Pris: 12: —.

I den vittfamnande kulturhistoriska serie med den sammanfattande titeln »Det nittonde århundradet», som Norstedt & Söner publicerat efter danskt mönster, ingår även en översättning av professor Holger Pedersens arbete om *Sprogvidenskaben i det 19. Aarhundrede*. Den intressanta boken, för vars värde redan författarens namn är en borgen, förtjänar synnerligen väl att bli uppmärksammad av dem bland våra språkmän, som ha intressen utöver vad som är av direkt nytta för deras dagliga lärargärning. I alla händelser bör arbetet icke saknas i något läroverksbibliotek.

Efter en kort inledning, där författaren redogör för en del av de underliga hugskott, som gångna tidevarvs män kommit med om språket och dess uppkomst med ty åtföljande funderingar om

Digitized by Google

människornas urhem, och där han ävenledes påpekar det förberedande samlingsarbete, som 1700-talets språkmän utfört och varigenom de så att säga beredde marken för det följande århundradets metodiskt fulländade och beundransvärda undersökningar, ger Pedersen (s. 13—123) en redogörelse för de nu kända språkgrupperna och deras olika underavdelningar. Början göres med vår egen språkstam, och härvid behandlas med rätta Indiens och Irans gamla kulturspråk först. Därpå följa i tur och ordning de stora nyeuropeiska språkfamiljerna (germanska, slaviska, keltiska), de litauisk-lettiska, albanesiska och armeniska grupperna och till sist de klassiska språken. Ett kapitel ägnas så åt de främmande språkstammarna i och omkring Europa (finsk-ugriska, samojediska, jenisejska, turkiska, mongoliska, mandschuiska, kaukasiska, semitiska, hamitiska och baskiska), varpå till slut följer en kortfattad redogörelse för resten av vår jords språkfamiljer. Det är icke någon torr uppräkning av språk och dialekter, som bjudes oss, utan för varje språkstam få vi en efter dess vikt och betydelse avpassad karakteristik, en orientering av dess historiska och närmaste släktskapsförhållanden och en redogörelse för dess inryckande i den jämförande språkforskningens område.

Så följer (sid. 124—211) det kanske intressantaste partiet av boken med titeln *Inskrifter och jordfynd. Studiet av skriftens historia.* Det är ett kapitel om snille och kombinationsförmåga, om språkmäns och forskningsresandes uppoffrande arbete i kulturens tjänst. Även om det måste erkännas, att mångt och mycket ännu är ouppklarat och att många områden ännu knappast äro bearbetade, gripes man av beundran för vad språkforskningen under blott ett århundrade hunnit uträtta.

Det följande kapitlet *Den jämförande språkforskningens metod* är kanske det populärt sett minst intressanta. Dels förutsätter det nog, att läsaren i förväg är något initierad i hithörande saker, dels är det trots det relativt stora utrymme, som det tar i anspråk (sid. 212—273), ganska skelettartat: det oerhört rika materialet har nödvändigtvis måst tämligen schematiskt behandlas.

I ett sista kapitel (sid. 274—300) få vi en redogörelse för vad man hittills kunnat sluta sig till om *Indoeuropeernas släktskapsförhållanden, urhem och kultur.*

Arbetet är rikt illustrerat med porträtt av framstående språkforskare, prov på olika slag av språk och skrift ävensom avbildningar av berömda språkminnesmärken. Översättningen, som är gjord av dr Hans Reutercrona, flyter lätt och ledigt.

N. Otto Heinertz.

Stockholm 1925. P. A. Norstedt & Söner. 253445.

Digitized by Google

MODERNA SPRÅK

SVENSK TIDSKRIFT FÖR UNDERVISNING I DE TRE HUVUDSPRÅKEN
TYSKA, ENGELSKA, FRANSKA

UTGIVEN AV

HERMAN SÖDERBERGH OCH N. OTTO HEINERTZ.

ÅRG. XIX. 9. * MALMÖ * December 1925

ETT SISTA FÖRSÖK I TRANSKRIPTIONSFRÅGAN.

"Der Schmerz wird neu,
es wiederholt die Klage des
Lebens labyrintisch irren
Lauf."

Vi bli sentimentala, när håren glesna och gråna. De sköna raderna ur Goethes Zueignung — må ingen taga anstöt av det hädiska sammanhanget — ha runnit ur min penna inför det hopplösa även i den enträgnaste strävan att på ett enda begränsat område vinna en blygsam rättelse och förbättring till medmänniskornas fromma. Det är snart två decennier sedan undertecknad första gången (i skriften *Om uttalsundervisningen,* s. 23) vädjade till den centrala läroverksmyndigheten för att med dess medverkan söka utreda hjälpalfabetets labyrintiska härva. När dessa rader i januari 1926 läsas, är det jämnt 10 år sedan den för tidigt bortgångne, för alla pedagogiska frågor så lidelsefullt intresserade lektor *Artur Korlén* i sin uppsats "*Elementarundervisningens hjälpalfabet*" (Mod. Spr. 1916, s. 1) gjorde denna vädjan till sin. I anslutning till Korléns artikel uppstod en livlig diskussion i årgångarna 1916—1918 av denna tidskrift, därvid det förunnades mig att i upprepade inlägg få kämpa sida vid sida med mina ärade vänner och lärare I. A. Lyttkens och Fredrik Wulff, den svenska uttalsundervisningens båda *grand old men.* I utförliga tabeller, huvudsakligen utarbetade av Lyttkens, skall man finna, särskilt om man sammanställer dessa med Korléns nyss citerade uppsats, så mycket stoff lagt till rätta, som rimligtvis behövs för att relativt hastigt få bukt med frågan angående ett praktiskt hjälpalfabet för våra skolor. I texter transkriberade av Wulff uppvisades — synes det mig — att det av oss föreslagna alfabetet lånade sig villigt och elegant till uppteckning av språkmaterial från skilda

Digitized by Google

folk och länder. — Men huvudsaken i diskussionen liksom det ursprungliga uppslaget var dock att få ett lättfattligt och enhetligt *gemensamt* hjälpalfabet till stånd och att med den centrala skolmyndighetens bistånd få det på överenskommelsens och undersökningens väg bäst befunna officiellt antaget och fastslaget.

Det som nu på nytt för mig aktualiserat denna fråga är rektor *Mats Redins* anmälan (sid. 238 i detta häfte av Mod. Spr.) av en nyutkommen engelsk lärobok.*). Boken i fråga bjuder på primören av Daniel Jones' förbättrade fonetiska alfabet, och därmed ställes alltså den svenska skolungdomen inför textböcker i engelska med tre olika (för att blott hålla oss till huvudtyperna) teckensystem, nämligen 1) *Association phonétique internationale,* 2) *Sweet's* (i Sverige introducerat bl. a. av Afzelius och Elfstrand), 3) *Jones'* senast bebådade. — Vad säga nu våra lärjungar och vad deras pappor och mammor? De fråga sig givetvis, hur dylikt kan vara möjligt. Även vi tillåta oss härmed att vördsamt spörja dem, som efter vårt förmenande makten hava, hur länge det sedan åtskilliga tiotal år rådande beklagliga tillståndet anses böra fortleva och ytterligare frodas?

Ett svar må vördsamt undanbedjas: Man må inte skjuta det hela från sig under hänvisning till den förmenta svårighet, som kan ligga i hänsynen till konkurrerande författares och förläggares berättigade intressen. Tydligen menar ingen, att därest enhetlighet kunde åstadkommas och *ett* system bleve officiellt anbefallt, en övergång till det eventuellt fastslagna finge genomföras med ens. Naturligtvis bleve det nödvändigt, att en väl tillmätt övergångstid förbehölles åt redan utgivna och i bruk befintliga läroböcker. Men vad som kunde förhindras med ens, det vore nytryckning av böcker eller upplagor med annat system än det officiella. — En sådan övergångstid kunde till äventyrs öppna ännu en irrgång i labyrinten, men ju längre det nuvarande systemet får råda, desto omöjligare blir en övergång.

Sker ingenting alls, lär näppeligen ens den fonetiskt mest intresserade lärare i längden kunna hålla den frågan på avstånd, om inför det rådande virrvarret den fonetiska transkriberingen inte rent av bör slopas. Men kommer det därhän, så har ett hjälpmedel i uttalsundervisningens tjänst gått till spillo icke därför, att det befanns mindre gagneligt, utan därför att de, som pliktskyldigast borde ha hållit det i brukbaraste skick, icke ansett sig böra verksamt ingripa, medan tid var.

Djursholm den 21 december 1925. *Herman Söderbergh.*

*) Vad i denna artikel säges riktar sig givetvis icke med klander mot det i och för sig mycket lovvärda pläderandet för ett förbättrat beteckningssystem.

Digitized by Google

NÅGRA YTTERLIGARE TILLÄGG TILL WENSTRÖM-HARLOCKS SVENSK-ENGELSKA ORDBOK.

Den allvarligaste anmärkningen, som kan riktas mot Wenström-Harlocks Svensk-Engelska Ordbok, synes mig vara den, som formuleras av Adj. Låftman med orden: »Det överdrivet koncentrerade framställningssättet med ett virrvarr av parenteser gör många partier obegripliga, åtminstone för skolungdom.» En klar och redig uppställning är ett huvudvillkor för en skolordbok. Det skall vara lätt att »hitta i» den. Härutinnan brister vår svensk-engelska ordbok åtskilligt. I en ny upplaga bör tillämpas det i Auerbachs Svensk-Tyska Ordbok praktiserade systemet att uppdela artiklarna, i synnerhet de längre, med siffror. I fråga om verben t. ex. blir det en välgörande tydlighet, då de olika sammansättningarna med partiklar betecknas med siffror. Jämför en sida i den svensk-eng. ordboken med motsvarande hos Auerbach, t. ex. artikeln om *ligga,* som jag hänvändelsevis har uppslagen framför mig. Det är långt ifrån en av de besvärligaste sidorna, men den verkar ändå tröttande och oklar genom den utan avbrott för ögat fortlöpande framställningen. Med sifferbeteckning underlättas också hänvisningarna i hög grad.

Icke bara de längre flersidiga artiklarna utan även kortare skulle stundom med fördel kunna uppdelas. Som exempel må nämnas: *god, grad, grund, gräns.* I stället för att som nu sker först få alla översättningar i en följd och sedan exemplen, blandade utan avseende på betydelse, vore det en fördel att få en betydelse och därtill hörande exempel var för sig, när så ske kan. Även när det som i fråga om *gräns* blott kan bli en uppdelning i egentlig och bildlig betydelse, vinnes mycket i översiktlighet. Detta angående den typografiska anordningen.

Ett par andra saker skulle jag vilja beröra. Efter översättningen av ett uppslagsord, oftast ett adjektiv, anföres en del ord, som kunna användas tillsammans med ifrågavarande adjektiv. T. ex. *grov: coarse* (bread, cloth, food); *thick* (beam, cable, stick). På så vis ges i all korthet en nyttig vink om adjektivets användning och speciella betydelse. Men fråga är om icke utbytet av dessa anvisningar för ungdomarnas del är ganska ringa. Om skolpojken skall översätta *skön,* får han icke mycken upplysning om betydelsen av *fair,* därigenom att *damsel* tillägges, då han antagligen ej känner till det senare ordet och väl endast i undantagsfall besvärar sig med att slå upp det i sin engelska ordbok. Och om han skall översätta *mager* och får veta, att det heter *lean* (body, frame) men *meagre* (fare, ore) är hjälpen av de tillagda orden ringa, om han ej vet, vad de betyda. En annan sak. För att spara på utrymmet har utgivarna följt den principen att i många fall anföra regelbundet bildade sammansättningar gruppvis under

Digitized by Google

första sammansättningsleden t. ex. water-spirit, water-colour etc. Ett mycket praktiskt tillvägagångssätt i och för sig. Men när det gäller en skolordbok är det givetvis bäst att i så stor utsträckning som möjligt upptaga orden under egna rubriker. [1]) När nybörjaren skall översätta *rockknapp, sidenband, slavhandel* föredrager han att finna de engelska orden direkt i stället för att söka dem i en finstilt uppräkning av för honom mer och mindre obekanta ord. Alldeles tydligt är det förkastligt att vid *världsdel* trycka: »äv. särsk. *continent* (the Dark C.: de svartas —)»; i ett sådant fall måste en hänvisning göras till *världs-*, där den vanliga översättningen ges. Ett liknande fall är *rockskört* »äv. skirt of a coat». Det vanliga ordet *coat-tail* återfinnes bland sammansättningarna under *rock*. Det är för mycket begärt, att en skolpojke skall tänka på detta.

Men — kan man nu fråga sig — hur skall det bli möjligt för den nya upplagan av Wenström-Harlocks ordbok, som vi längta efter, att motsvara alla krav på upptagande av en mängd nya ord — aktuella och andra — och på fylligare exempelsamlingar och överskådligare, alltså spatiösare, uppställning, och samtidigt hålla omfånget inom rimliga gränser för en skolordbok. Det är synes mig en olöslig uppgift. Den bästa utvägen skulle för visso vara, att vi finge två svensk-engelska ordböcker, en utvidgad upplaga av Wenström-Harlock och en mindre upplaga för skolbruk, tydligt och redigt uppställd. En skolordbok bör ej vara alltför stor.

(I detta sammanhang kan jag ej underlåta att i parentes uttala en förut hörd önskan, att Auerbachs Svensk-Tyska Ordbok ej borde få tillåtas som hjälpmedel vid den tyska skrivningen i studentexamen. Till vem skall en sådan anhållan riktas och hur skall den framföras för att vinna gehör? Vägande skäl finnas mot lexikonets användning i skolan. Det är en årligen återkommande svårighet för läraren i fjärde klass att ge råd om inköp av tyskt lexikon. För pojkarnas del är naturligtvis en mindre ordbok bättre; de ha lättare att finna sig tillrätta i den, den är fullt tillräcklig för skolbruk, den är billigare. Men under nuvarande förhållanden kan en lärare icke hindra den, som så önskar att inköpa det dyra Auerbachs lexikon. Önskvärt vore, att vederbörande toge saken i övervägande och bestämde en övergångstid, efter vilken Auerbachs ordbok ej finge användas vid skrivningen i studentexamen.)

Jag har i det följande sammanställt en lista upptagande några ord, som saknas i Wenström-Harlocks ordbok, och en del andra tillägg. Det är ett urval ur anteckningar gjorda under årens lopp. Som jag de senaste åren tjänstgjort vid ett latinläroverk och ej haft tillfälle att rätta engelska stilar i större omfattning,

[1]) Jag tycker dock tillvägagångssättet i fråga är försvarligt och användbart i många fall; t. ex. de av lekt. Collin anförda sammanställningarna med *jätte* (-träd, -blomma, -stad) och liknande kunde kanske utan men sammanföras på ett ställe.

Digitized by Google

har jag saknat den särskilda eggelse till grundligt studium av ordboken, som temarättningen medför. Mina anteckningar förskriva sig således från en del år tillbaka. De kunna ej alls göra anspråk på någon aktualitet. De ha inga anspråk alls, äro — kort sagt — anspråkslösa.

Akt. Stå i (stram) giv akt: stand (stiffly, rigidly) at attention.
akta sig. Här kan tilläggas *mind,* t. ex. mind the step, eller också hänvisas till *se upp.*
aktningsvärd. "Worthy of respect"; *of respect* kan sättas inom parentes.
altarskåp: reredos [riədɔs].
anhopning: accumulation.
anlag. Han har anlag för språk: he is gifted for languages.
anmärka. Den vanliga sammanställningen *anmärka mot (på)* bör medtagas: blame, criticize.
annan. Vi andra: the rest of us.
anpassa (saknas). Om ej översättning ges, bör hänvisas till lämpliga synonymer. Detsamma gäller andra ord (avsevärd, kaftan, nämna etc.)
avsevärd (saknas). Hänvisning till *ansenlig, nämnvärd.*
avskedsbesök, äv. parting visit.
Bananskal: banana skin.
barnbördshus, *maternity hospital* är väl det vanliga ordet.
beck mörk: pitch dark.
befinna: han befanns, äv. turned out.
behov. A long-felt want: ett länge känt behov.
behärska sig: check o. s., restrain o. s.
behövas: it *takes* so little to make a child happy.
beställa. Det framgår ej, att *order* även i fråga om logis är det vanliga ordet: Would you kindly order a room for me at the best hotel.
bestämma. I betydelsen "tillägga en grammatisk bestämning": *qualify,* t. ex. an adjective qualifies a noun.
beteckna, betecknande. Tillägg: designate, designative.
bitande hån: biting satire, savage irony.
black om foten: a weight on the heel.
blandade känslor: (with) mingled emotions; blandat sällskap: mixed company.
blixt från klar himmel, äv. a bolt out of a clear sky.
bortförklara: explain away.
bostad. Lägg till: lodgings.
bra. *Bli bra* (på en fotografi): come off well, take well.
bragdrik, kanske: glorious and heroic.
bredbent: with feet flatly planted apart.
brädd, äv. brink (on the b. of the grave).
bröllopsresa: wedding trip.
bröd; ett bröd, äv. loaf.
bugning. En djup bugning: a low bow.

Digitized by Google

buss, i betydelsen "krigsbuss": soldier, veteran.
Chapeau claque: crush-hat, opera hat; äv. gibus.
ciceron: guide.
cylinder: äv. top-hat.
Dela. Dela ut: distribute (eller också hänvisning till *utdela*).
deltagande, i betydelsen medkänsla »*äv.* sympathy». *Äv.* bör strykas.
dimhöljd (saknas). Möjl. fog-enshrouded.
draga. Stycket kommer att draga folk; jfr. the play should prove a *draw* for many a week to come.
dubbelgångare: double.
dusch. Få en kalldusch över sig: be subjected to a cold shower-bath.
dödande. Dödande skott: fatal bullet, deadly shot.
Eldröd, äv. fiery red.
enhetlig (saknas).
ensamjungfru: maid of all work.
erinra om: äv. recall (something).
evangelium. Sant som evangelium: (that is) gospel truth, it is true as Gospel.
eventualitet, möjl. emergency. In case of emergency: för alla eventualiteter.
extraordinare, se *professor* här nedan.
Fall, i betydelsen "sätt att hänga": he got into the chair to study the *hang* of the trousers.
falla på: I wrote when the spirit moved me.
fastslå. Det är fastslaget: it is an established fact.
fjärrskådande, förmågan av f. (= klärvoajans): second-sighted, second-sight.
folkskollärarseminarium: training college (for school-masters).
formligen; literally, indeed, actually, really.
forskningsresa. Hänvisning till *upptäcktsresa.*
frack: tail-coat *(swallow* kan sättas inom parentes).
framtass: fore paw.
frikula. Ett för mig okänt ord. I Dalins Ordbok över Svenska Språket finner jag följ. förklaring: »(enl. vidskepelsen) kula, som en friskytt med djevulens bistånd förskaffat sig för att dermed kunna göra friskott d. v. s. skott, som ofelbart träffar även på de största avstånd». Bör utgå.
fruktan. Med fruktan och bävan: with fear and trembling.
frilufts-. Här läses »i sms. open-air, al-fresco [t. ex. life]». Kan *friluftsliv* heta något annat än »open-air life»? Vad heter *friluftsmänniska?* Open-air lover?
frågetecken. Ett levande frågetecken: the (very) picture of amazement.
fågelskrämma. Se ut som en f.: look like a fright.
fältmanöver översättes med *field-day.* Är inte *army (military) manœuvres* ett mera användbart ord.

Digitized by Google

fästmö: äv. young lady.
förkomma (om brev): miscarry.
förlagd till: the scenery is laid in America. I ordboken förekommer i artikeln om *handling* ett liknande exempel.
förälskelse (saknas). *Infatuation* är kanske för starkt (»an infatuation which will pass quickly away» har jag antecknat).
försvarsadvokat (saknas). Under *försvarare* upptages *defensor*. Är det ett användbart ord? (jfr. Ekblom).
Galeja. »What should he be doing in that galley» (Galsworthy, The Patrician).
gammaldags: äv. old-world, old-time.
getingbo: Don't put your head in a *hornet's nest*.
god. Onödigt att ge de båda första översättningarna på *god man* som a) och b). Om båda skola medtagas, kan det förkortas till *good* ell. *kind* man (husband).
grensle (rida, sitta g.): äv. stride-ways, stride ways. Jag vet ej hur vanligt ordet är.
gripa. Det lämnas ingen anvisning på hur *gripa sig an med* och följ. infinitiv bör översättas. Om man slår upp: *taga ihop (itu) med,* får man översättningarna: "set to at [the (o.'s) work,... ing], set (get) to work at," etc. Vid *taga sig för* ges knappast bättre anvisningar. Lämpliga översättningar äro: set about, set oneself to, set to work (m. pres. part.; äv. inf.). I set myself to find out where he lived; I set to work calling upon all the hotels...
guldmynt: äv. gold piece, piece of gold.
gång. I full gång: in full swing.
Handling. To think is to act with me.
hank (i en rock): (the) hanging strap.
hattask. *Band-box* begagnas ej blott om fruntimmers hattask.
heder. Göra heder åt (anrättningen): do justice to.
hem till honom: home to where he lives; gå hem till = besöka.
hindra (i arbete): hinder, hamper.
hum. "Shakespeare had a *smattering* of Greek".
hälsning. Det vore bra, om *my love to* återgavs med »mina varmaste *hälsningar*» i stället för *hälsning,* vilket lockar till användning av *"loves!"*
högsvenska. Om ordet skall medtagas, kan möjligen en bättre översättning ges än "High Swedish, written Swedish."
Infångande (saknas). Hänvisas till *gripande*.
ingripande. Bör påpekas att *interference* har bibetydelsen »obehörig inblandning".
innästla sig: äv. to worm oneself (into).
inropa, inropning: äv. recall ("Miss R. had many recalls").
inträdesexamen: entrance examination.

Digitized by Google

Jaktlycka. Hur skall man översätta: Han hade haft god jaktlycka? (Möjligen: he returned with a good bag.).
ja, jaså, jaha: äv. Oh, I see.
jackett. Jämte *morning coat* förekommer familjärt: *cut-away.*
julotta, se Mod. Språk 1912, sid. 113.
Kaftan (saknas). Hänvisas till *präst-kappa, -rock.*
kanonmat: canon-fodder (The Graphic.).
karaktärsstyrka: äv. strength of character.
kastanje. Det under denna rubrik meddelade ordspråket kan även heta: rake the chestnuts out of the fire (for).
klockare. En ytterligare översättning är *parish-clerk.* Med tanke på de åligganden, som en svensk klockare på landsbygden har, vore möjligen *organist* stundom en lämplig översättning.
komma bort, jfr. ovan *förkomma.*
konkurrent: äv. rival.
konungapar, se nedan *par.*
kopparöre. Under *kopparslant* ges översättningen: brassfarthing.
kostym. "Come and dine with me to-night, will you? — Not in this *rig-out*". Hänvisning till *utstyrsel.*
krogkund. *Tavern-haunter* förefaller vara en bra översättning. Jag vet ej hur pass vanligt ordet är.
kvarsittare. "He was left in the same form" — kanske ett onödigt tillägg till översättningarna på "hau blev kvarsittare".
kälkbacke. I ordboken översättes *åka kälkbacke* med *coast.* Under *åka* ges det vanligare och riktigare ordet: *toboggan. Coast* tyckes vara amerikanskt, se Storm, Engl. Philologie, sid. 860, 910.
Land. Det bör framhållas att *land* (i exemplet the land of Sweden) tillhör den högre stilen, jfr. the land of freedom.
lantställe. Hänvisning till *landställe.*
leende: with a smile.
lillebror, (my) little brother.
ljushuvud. Han är just icke något ljushuvud: he is rather a duffer; he does not do very well.
locka. Lägg till: *lure.*
läxa upp, äv. take (call) somebody to task.
Magerhet (= ofruktbarhet): barrenness.
malmfyndighet, översättes under *fyndighet.*
(i) mannaminne; äv. within living memory.
marin. Skillnaden mellan *navy* och *marine* bör påpekas eller också kan hänvisas till *flotta.*
medborgarinna: citizeness.
medlemskort: membership card.
mensur: sabre encounter.
minspel. Är inte månne *facial expression* stundom en lämplig översättning.

Digitized by Google

motoffensiv: counter offensive.
musicera. Översättningen *make music* upptages av Storm (Englische Philologie, sid. 911) bland amerikanismer.
myndig. I en myndig ton: in a tone of authority.
Nackbast, nacke: take some one by the *scruff of the neck.*
namna (saknas). Hänvisning till *märka.*
nunnekloster. *Convent* kan väl även upptagas som översättning, då det ofta förekommer i betydelsen nunnekloster.
ny. Den anvisning som ges angående översättningen av sammansättningar med *ny* och ett perf. part. bör även upptaga det vanliga bildningssättet *newly* + perf. part., t. ex. newly acquired; äv. *freshly-* (exempel hos Celander).
Obekymrad. Detta ord kan ibland lämpligen återgivas med *heedless, regardless* (of).
ombetro. Hänvisning till *betro* och *uppdraga.*
omstridd (saknas) = omtvistad.
ord. Taga ngn på ordet, äv. take a person at his word.
ordinarie, se professor.
ordklyveri: hairsplitting over words.
ordningsman (i skola), äv. prefect.
orsaksförhållande: causation, causality.
Par. Konungapar: royal couple, the King and Queen.
pirog: piragua, pirogue.
plunta: case-bottle.
privatman, äv. ordinary citizen.
professor. Som ex. på återgivandet av *ordinarie* och *extra ordinare* professor citeras följ.: In 1898 he was promoted to be *Assistant* Professor, and became *full* Professor in 1907.
publik i betyd. åhörare, teaterpublik: spectators, crowd, attendance (a large crowd of spectators, a large attendance).
påhittig: smart, shrewd.
Ranka. Låta rida ranka: trot some one on one's knee.
reservoarpenna: fountain-pen.
resflaska, se plunta.
ringa. Ring upp mig: call me on the telephone (any time you like).
rundtur (saknas).
ryggskott. Är *lumbago* det rätta ordet? Ett ord, som kan betyda ryggskott är *crick.*
räddare, äv. preserver.
rörd, äv. moved, touched. Det bör tydligare framhållas, att *affected* ensamt ej kan betyda *rörd.*
röst. Icke vara vid röst: be out of voice.
Sendrag. Det ovan under *ryggskott* citerade ordet *crick* betyder även *sendrag.*
servet: napkin ("table-" kan sättas inom parentes.).
sinnesförvirring. Ett exempel: suicide while temporarily insane.
sjumilastövlar, äv. seven league boots.

Digitized by Google

självmord. *Self-destruction* bör ej stå först.
skvallersjuka, kanske: the habit of (disposition for) slandering.
snöfall: fall of snow.
sova över sig: oversleep oneself.
spetsa (= vässa): sharpen, äv. put a fresh point to.
språngbräde, bildl. spring-board.
stryk-pojke: whipping-boy.
stråtrövare. *Footpad* bör betecknas som ålderdomligt.
student. *Undergraduate* kan väl användas om studenter från annat land än England. Kan *matriculate* icke innebära både avläggandet av examen *och* inskrivningen vid universitet (jfr. följ. exempel från *Kipps*: "Well, didn't you pass one of these here University things?" — "Oh, I *matriculated!*"). Jfr. även: matriculate into London University.
ställa upp sig (som kandidat vid val): stand ("I think we can make certain of this seat down here, if you like to *stand,*" Galsworthy, The Patrician.)
svag. "Svag sida, äv. [his] blind side". Om denna översättning skall ges, bör den sammanställas med översättningen *weak side,* som förekommer under *sida.*
svaghet. He had a *soft spot* for Sylvia.
såsskål. Är icke *sauce-bowl* att föredraga framför *sauce-boat?*
säker. Lexikonet kan föranleda översättningen: I am satisfied i st. för: I am sure.
sätta sig in i, äv. familiarize oneself with.
sölare, äv. sluggard.
Tack. I en skolordbok är det ej lämpligt upptaga översättningen: much thanks.
Tetefontråd: telephone wire.
tillkommande: Min (hans) tillkommande: my (his) intended.
tillsluta, saknas. I can't *blind* my eyes to it. Hänvisning till *sluta till.*
tjänstgöringsbetyg, saknas. *Testimonial?*
ton. Ange tonen: call the tune ("It is the American conception of gallantry more than any other people's to let the lady *call the tune* in these affairs" Wells, Mr. Britling).
traktera, bjuda på traktering, äv. entertain.
trappa (utomhus): doorstep.
treven (saknas); ibland = thriving?
tränare (saknas).
två. Det ska vi bli två om: there are two words to that.
gå på tå, äv. go tiptoeing.
Undermedveten: subconscious.
undernäring, — närd: underfeeding, — fed.
uppjagad, bildl. over-exited.
urklipps —, utklipps — bok: scrap-bok.
utkommande, äv. published.

Digitized by Google

Valfångare: whaler.
vankelmodig (= obeslutsam) äv. irresolute.
vansinnigt. He loves her to distraction; he is madly in love with her. Dessa exempel finnas under *galen*.
vattenhalt (saknas).
vink. Följa en vink: take the hint.
väldigt. Hänvisning till *vådligt*.
växa upp till man: grow up to be a man.
ängelhaj behöver knappast medtagas i en skolordbok. Detsamma gäller en hel del andra ord, vilket även påpekats nu senast av Lekt. Collin och Adj. Låftman.

Fredrik Gadde.

EN ENGELSK SPRÅKFRÅGA.

Undertecknad voro tacksam för svar i Eder tidskrift på nedanstående fråga:

Vad betyder ordet: *umpteen* i uttrycket *the umpteen wonders of the world?* Härledning? Finnes ej i något tillgängligt lexikon, ej ens i N. E. D.

Pren.

* *
*

The word *umpteen* is an indefinite expression for an unlimited number, 'a lot of, all those, any number of'. It arose among the troops during the war, but just how I am unable to discover. I should suggest that its origin was due to the general feeling that it was unwise to mention anything definite as to numbers, hours, places &c, owing to the possibility that information might reach the enemy.

Other examples of the use of the word are:
I've rung him up umpteen times but cannot get any answer.
I've got umpteen odd jobs to do.
I've got umpteen French exercises to correct.
She is at least umpteen years old.

I believe there is a book published dealing with words and phrases of war origin, but I know neither the title nor the author[1]).

S. J. Charleston.

[1]) Both are to be found in this issue of Mod. Språk pag. 235.
Red.

Digitized by Google

'SOME DOZEN BOYS'.

In Kortfattad engelsk grammatik and An English Grammar by D:r Daniel Elfstrand the expression 'Some dozen boys' is given as an example to illustrate the rule that dozen is unchanged in the plural when preceded by a numeral, definite or indefinite. The example and the rule will be found on page 9 in Kortfattad engelsk grammatik.

I consider 'Some dozen boys' a very unfortunate and misleading example, as it can hardly be translated by 'Några dussin gossar', which seems to be the opinion of the author, but must be interpreted as the equivalent of *'About a dozen* boys'. Some is here an adverb qualifying dozen in the sense of 'twelve', and the example has, unfortunately, no bearing on the rule.

In support of my opinion I beg to refer to The Concise Oxford Dictionary of Current English, which states that the plural of dozen is "dozen, when with numeral or equivalent *except some*". The following examples are given: "A, three, several, how many dozen figs or of the best figs, of these, but *some dozens of people*, cf. *some (about a) dozen (of) people.*"

Robert Palmgren.

My attention having been drawn to the foregoing communication, I readily admit that the example referred to is inaccurate and misleading, for the simple reason that instead of illustrating the plural use of 'dozen', it only illustrates its singular use. The substitution of some such indefinite numeral adjective as 'several', 'many', etc., for 'some' would make the example accurate and to the point.

On reflexion the reason is quite obvious. 'Some' is both singular and plural, whereas 'several', etc., are only plural words. Thus in 'some mile or so' 'some' is singular = nå'n mil eller så, så där omkring en mil. Similarly 'some penny a pound cheaper'. In other words, the old rule 'some', as also 'some of', followed by a singular substantive is singular, followed by a plural substantive is plural, applies in this case as well. The consequence is that 'några dussin gossar' must be rendered by 'some dozens of boys', i. e. 'dozen' must take *s* in this particular case.

So I have to admit that in coming across the example 'some dozen boys' I was too hasty in interpreting it.

But to set down 'some' in the example 'some dozen boys' as an adverb would evidently be incorrect. In Swedish we would not and should not analyse 'nå'n', 'någe" in 'nå'n mil', 'någe' dussin' as adverbs. The same consideration applies as a matter of course to such phrases as 'some sixty' (= något sextiotal). Cf. 'Another sixty'. Nobody would call 'another' an adverb.

Djursholms-Ösby. ***Daniel Elfstrand.***

Digitized by Google

E THE ENGLISH L

LENDING LIBRARY

Founded in October 1924 by Fru ADLA SCHOLANDER and Mrs ELIZABETH NAPIER, and in March 1925 transferred to (and greatly augmented by) Mr C. S. FEARENSIDE, sometime Lector in English at Lund University and Librarian to the Lund English Society.

ERIKSBERGSGATAN 42, N. B. & II. TEL. 70166

L STOCKHOLM S

Description with Specimen-page etc. of the new [December 1925]

CATALOGUE OF ENGLISH PROSE FICTION

Covering about **1600** books (about one-third of the total number) and arranged, for the most part, under Author's names with biographical dates, dates of first publication, and hints as to subject-matter. **[Those who desire books in other departments of literature are requested to make their wants known to the Librarian].**

Chief Signs used in the Catalogue.

*** **Authors commonly regarded as being in the very first rank.** [It has been deemed safer **not** to include here any author who appeared after 1900].

** **Authors notable in both critical and lay opinion.**

* **"Best Sellers".**

† **Individual books of exceptional repute or notoriety.**

Meaning of Letters added after date of publication.
[to give some idea of scene or subject-matter.]

A — America [U. S. A. & Canada etc.]
B — British Commonwealth [outside the British Isles].
C — Commercial [dealing with trade and industry].
D — Detective & Mystery Stories.
E = Educational [i. e. primarily meant for scholastic use].
F = Fairy, Folk & Hero Tales.
G — Geographical or Regional Stories.
H — Historical Novels, Romances & Tales.
I = Illustrated.
J — Juvenile.
L — Laughter-intending.
M = Music.
N — Nature.
O = Ocean or Sea Stories.
P — Politics.
R = Religion.
S — Short Stories.
T — Translations.
X = School or College Life.

THE ENGLISH LENDING LIBRARY, STOCKHOLM.

Digitized by Google

Class F. Prose Fiction.

.*. **Addison, Joseph** (1672—1719) **& Steele, Sir Richard** (1672—1729)
† Coverley Papers from "The Spectator" [Thirty papers, edited with intro. (18 pp.) by K. Deighton] ..... 1711—12 E S

Ainsworth, William Harrison (1805—1882)
Windsor Castle [Henry VIII & Anne Boleyn]..... ..... 1843 H

Alcott, Louisa May (1832—1888) A
† Little Women: or Meg, Joe, Betts and Amy..... 1869 J

** **Aldrich, Thomas Bailey** (1836—1907) A
The Stilwater Tragedy. 2 vols. ..... 1886 A
Two Bites at a Cherry; with other Tales [7 Tales]..... 1894 AS
A Sea Turn: and Other Matters [6 Tales]..... 1902 AS

Allen, / Charles / Grant/ Blairfindie / (1848—1899)
Twelve Tales, with a Headpiece and a Tailpiece and an Intermezzo. [Intro. by the Author] ..... 1899 S

** **Allen, James Lane** (1849—) A
Flute and Violin: and other Kentucky Tales [4 Tales]..... 1891 SG
Sister Dolorosa & Posthumous Fame [2 Tales] ..... 1891 S
A Kentucky Cardinal [1894] and Aftermath [1895] ..... 1894 G
† The Choir Invisible [Pioneers in Kentucky, 1795]..... 1897 GH
The Mettle of the Pasture ..... 1903 G

.*. **Andersen, Hans Christian** (1805—1875)
The Little Mermaid & Other Stories [2/ Stories; trans. by R. N. Bain.] ..... 1835 ST

** **Anderson, Sherwood** (1876—) A
Poor White [Missouri, Ohio] ..... 1921 A
† The Triumph of the Egg & Other Stories [15 Stories] ..... 1922 AS
Windy McPherson's Son [Middle West] ..... 1923 A

** **Andreieff, Leonid Nicolaievitch** (1871—1919)
The Seven that were Hanged .... T

Andrews, Jane (1833—1887)
The Seven Little Sisters who live on the Round Ball that floats in the Air [Eskimo, Chinese, etc.: Memoir by L. P. Hopkins] 1861 JS
Ten Boys who lived on the Road from Long Ago to Now [Greek, Persian, Roman etc.: Account of Jane Andrews' school] ... 1885 JS

Anonymous
The M. S. in the Red Box [Isle of Axholme, 1625—8] ..... 1900 H
In Statu Pupillari [Women's College: Cambridge?] ..... 1907 P
Patricia Brent, Spinster 1919
† Serena Blandish, or the Difficulty of Getting Married..... 1924
† The House Made with Hands. [Suburbia, 1884—1918] 1925

** **»Anstey, F.«** [Thomas Anstey Guthrie] (1856—)
† Vice Versa: or a Lesson to Fathers [Boy's school life] ..... 1882 X
The Tinted Venus: a Farcical Romance ..... 1885 L
A Fallen Idol [Esoteric Buddhism] ..... 1886 L
† The Travelling Companions: A Story in Scenes [A Continental Tour, with illustrations by J. B. Partridge] ..... 1892 L
Voces Populi [20 dialogues from »Punch«]..... ..... 1893 SL
Salted Almonds [17 Stories] ..... 1906 SL

** **»Arlen, Michael«** [Dikram Konynmijian] (1897—)
The Romantic Lady. [4 stories of London Society]..... 1921 S
Piracy. [London Society, 1910—1922]..... 1922
† The Green Hat: a Romance for a Few People..... 1924
Mayfair. [20 Sketches of "These Charming People"]..... 1925

Digitized by Google

Novels of special interest published in 1924.

The last column gives the date and length of the review (in lines) in the **Times Literary Supplement**, which is perhaps the best available guide to current English literature. A similar list of novels published in 1925 and included in the Library will appear early in the New Year. The number in brackets after the author's names gives the number of books by that author available in the Library in October 1925.

December	Serena Blandish	A Lady of Quality (1)	18/12—55
November	Balisand	Joseph Hergesheimer (9)	27/11—62
»	Cold Harbour	F. Brett Young (9)	27/11—62
»	Education of Anthony Dare	Archibald Marshall (16)	27/11—88
»	Introduction to the Ladies	Arnold Palmer (2)	27/11—65
»	Orphan Island	Rose Macaulay (5)	27/11—92
»	The Way of the East	Arthur Weigall (2)	20/11—36
»	The White Monkey	John Galsworthy (20)	6/11—140
October	Three Pilgrims and a Tinker	Mary Borden (3)	30/10—63
»	Elsie and the Child	Arnold Bennett (20)	16/10—66
»	Sard Harker	John Masefield (3)	16/10—120
»	Married Life ["Adam" IV]	Conal O'Riordan (5)	9/10—109
»	The Old Ladies	Hugh Walpole (10)	9/10—80
»	Pipers and a Dancer	Stella Benson (2)	2/10—87
September	The Coming of Amos	W. J. Locke (7)	11/9 —72
»	The Lost Lady	Willa Cather (1)	4/9 —88
»	Arnold Waterlow	May Sinclair (10)	4/9 —97
August	The Boy in the Bush	D. H. Lawrence (5)	28/8 —115
»	The House of the Arrow	A. E. W. Mason (7)	21/8 —51
»	The Garden of Folly	Stephen Leacock (6)	7/8 —70
July	Unity	J. D. Beresford (11)	10/7 —67
June	Wandering Stars	Clemence Dane (2)	3/7 —67
»	God's Orchid ["Markurells"]	Hjalmar Bergman (1)	19/6 —69
»	The Green Hat	Michael Arlen (4)	19/6 —59
»	Little Novels of Nowadays	Sir Philip Gibbs (4)	19/6 —60
»	Triple Fugue	Osbert Sitwell (1)	19/6 —85
»	A Passage to India	E. M. Forster (1)	12/6 —85
»	The Cricket Match	Hugh de Selincourt (2)	5/6 —66
»	"C"	Maurice Baring (4)	5/6 —120
»	The Rector's Daughter	F. M. Mayor (1)	5/6 —49
May	Spanish Farm	R. H. Mottram (1)	29/5—80
»	Ding Dong Bell	Walter de la Mare (3)	22/5 —120
»	The Little Mexican	Aldous Huxley (5)	22/5 —90
»	David of King's	E. F. Benson (9)	22/5 —73
»	Janet March	Floyd Dell (3)	8/5 —48
»	Miss Linn	Douglas Goldring (2)	8/5 —60
April	The Man in the Zoo	David Garnett (2)	1/5 —113
»	God's Step-Children	Mrs S. G. Millin (4)	1/5 —81
»	The Human Boy's Diary	Eden Phillpotts (8)	1/5 —73
»	Gone Native	Asterisk (2)	24/4 —59

Digitized by Google

April	Some Do Not.....	F. M. Ford (1)	$^{24}/_{4}$ —88
»	The Romantic Woman	Mary Borden (3)	$^{17}/_{4}$ —68
»	The Dream.....	H. G. Wells (30)	$^{10}/_{4}$ —100
»	Woodsmoke	F. Brett Young (9)	$^{3}/_{4}$ —66
March	Sayonara.....	John Paris (2)	$^{20}/_{3}$ —55
»	Counterplot.....	Hope Mirrlees (1).....	$^{20}/_{3}$ —52
»	So Big	Edna Ferber (3).....	$^{13}/_{3}$ —66
»	Still she Wished for Company	Margaret Irwin (1)	$^{13}/_{3}$ —74
»	Inigo Sandys	E. C. B. Jones (3)	$^{13}/_{3}$ —67
»	Silk	Samuel Merwin (1)	$^{6}/_{3}$ —52
February	Lummox	Fannie Hurst (1)	$^{28}/_{2}$ —52
»	The Triumph of the Egg etc....	Sherwood Anderson (3)	$^{21}/_{2}$ —58
»	Recompence	Robert Keable (1).....	$^{21}/_{2}$ —86
»	Ariel [Shelley]	André Maurois (1)	$^{21}/_{2}$ — Fr.
»	Anthony Dare	Archibald Marshall (16)	$^{14}/_{2}$ —51
»	The Bazaar etc.....	Martin Armstrong (2)	$^{14}/_{2}$ —48
»	The Cure of Souls	May Sinclair (10).....	$^{7}/_{2}$ —54
January ...	Best Engl. Short Stories of 1923	Twenty six Authors	$^{31}/_{1}$ —129
»	Defeat.....	Geoffrey Moss (2)	$^{31}/_{1}$ —63
»	Gerald Cranston's Lady	Gilbert Frankau (5)	$^{31}/_{1}$ —73
»	England, My England	D. H. Lawrence (5)..	$^{24}/_{1}$ —78
»	Lady Susan and Life	M. Storm Jameson (3).....	$^{24}/_{1}$ —57
»	The House Made with Hands...	Anonymous (1).....	$^{24}/_{1}$ —75
»	The Fir and the Palm.....	Princess Elizabeth Bibesco (1) ...	$^{17}/_{1}$ —77

TERMS OF SUBSCRIPTION

I. Ordinary Time Terms [in Swedish Crowns].

Books at one time	One Month	Three Months	Six Months	One Calendar Year
One Book.....	3: 00	7: 50	12: 00	20: 00
Two Books	4: 50	12: 00	18: 00	30: 00
Four »	7: 50	18: 00	30: 00	45: 00
Six »	10: 00	25: 00	40: 00	65: 00
Ten »	15: 00	40: 00	60: 00	100: 00
Twenty »	25: 00	60: 00	100: 00	175: 00

These terms are meant for **individuals** (1—2 books), for **families or groups of associates** at a school or a bank etc. (4—10 books), and for **Clubs and Societies** (20 books and upwards). In the latter cases some one representative of the group must make himself responsible for the books, and a deposit equal to at least half the subscription should be made to cover possible losses. — Country subscribers (or Stockholm subscribers who prefer to exchange books by post) must make a deposit for postage, a convenient amount being 5 kr. — Books of the last twelvemonth, 50 öre extra (for a fortnight).

II. Special Terms. [Particulars on application.]

(a) **Individual books** or book-parcels (esp. for persons studying a particular subject) at from 75 öre per volume per month (plus a deposit).

(b) **Newest Novels and Select Reviews, immediately after publication,** at 60—90 kr. per annum. This scheme will be started only if there is a sufficient demand. **Correspondence invited.**

Digitized by Google

LITTERATUR.

Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache nebst Bilder-Wörterbuch. Dictionnaire étymologique illustré de la langue Allemande par **A. Pinloche.** Librairie Larousse, Paris, 1922. XV+1203 S.

Das vorliegende Werk ist für Personen bestimmt, die mit den Elementen der deutschen Sprache bereits vertraut sind und den Wunsch hegen, eine möglichst hohe Stufe der Sprachbeherrschung zu erreichen, welcher Nation sie auch angehören mögen. Darum sind die Worterklärungen nur in deutscher Sprache gegeben.

In seiner Vorrede wendet sich der Verfasser gegen die rein alphabetische Anordnung in einem Wörterbuch. Er verlangt eine etymologische. „Trouver les mots *Baum* et *Baumast* (= *Baum* +*Ast*) par exemple, entre *baulich* et *Baumaterial,* comme c'est le cas généralement dans les dictionnaires bilingues, n'est pas pour faciliter la découverte ou la constatation du rapport étymologique qui relie étroitement *baulich* et sa racine *bauen* à *Baumaterial* et à tous les autres mots de la même famille, et dont la connaissance est pourtant indispensable pour assurer et accélérer l'acquisition de ces derniers." Das "généralement" trifft allerdings nicht zu; denn man findet z. B. in der Hand- und Schulausgabe des deutsch-englischen Wörterbuchs von MURET-SANDERS[1]) *Baumann, Baumeister* usw. unter *„Bau- . . ., bau- . . .",* also vor *Baum* und im deutsch-französischen Wörterbuch von K. SACHS — schon in der Ausgabe vom Jahre 1891, die mir zufällig zur Verfügung steht — dieselbe Anordnung. Vgl. ferner das Taschenwörterbuch der schwed. und der deutschen Sprache von ERNST WREDE. Es ist aber gar nicht nötig, zu so anerkannten Werken zu greifen; auch z. B. in dem kleinen Taschenwörterbuch „Mignon, Deutsch-Italienisch" (Bietti, Milano) wird *Baumeister* unter *Bau,* also vor *Baum,* angeführt und in dem deutsch-dänischen Wörterbuch (von A. Risigari) der Sammlung „Liliput-Wörterbücher" erscheint *Baumeister* ebenfalls unmittelbar hinter *Bau;* oder man vergleiche aus derselben Sammlung das deutsch-englische Wörterbuch von Wershoven usw. usw. Wenn jedoch Pinloche auch z. B. *Abkunft* bei *kommen, Gestalt* bei *stellen, füllen* bei *voll, fördern* bei *vor* behandelt, so unterscheidet dies sein Wörterbuch allerdings von den anderen für den praktischen Gebrauch bestimmten — denn von streng wissenschaftlichen Arbeiten wie denen von A. FICK oder dem alten bairischen Wörterbuch von SCHMELLER sehen wir hier natürlich ab. Auch des Wort etymologisch wird von Pinloche — wenn ich so sagen darf — in rein praktischem Sinne gebraucht; er geht nicht etwa — wie KLUGE, WEIGAND-HIRT und andere — auf eine kurze Geschichte der Wörter aus, sondern stellt nur die

[1]) Mir liegt die Ausgabe vom Jahre 1904 vor.

Digitized by Google

verwandten stets in ein und demselben Abschnitt zusammen. Es erscheint also z. B. in der mit *gram* beginnenden Abteilung auch *Gram,* dann *grämen, vergrämen, grämeln, Grimm, grimmen.*

Eine solche Anordnung ist gewiss lehrreich und, wer die kleine Mehrarbeit nicht scheut, die das Nachschlagen bei einer derartigen Reihenfolge der Wörter erfordert, wird sicher jedesmal durch neue Kenntnisse auf dem Gebiete der Wortverwandtschaft belohnt werden. Jedoch auch Pinloche kommt ohne Hinweise nicht aus, und sie gereichen dem Buche nicht zum Nachteil.

Allerdings drängt sich die Frage auf, ob es nicht zweckmässiger wäre, an der bewährten Anordnung, wie sie sich z. B. bei Muret-Sanders oder Sachs findet, nicht zu rütteln. Man könnte ja reiche etymologische Hinweise anbringen und überdies dem Buch als Anhang eine Zusammenstellung der Wortsippen beigeben. Diese würde verhältnismässig wenig Raum erfordern, da ja die Wörter dort ohne Erklärung abgedruckt würden.

Auch Pinloche hat seinem Buch einen zweiten, jedoch ganz anders gearteten Teil beigegeben. Bevor wir auf diesen eingehen, seien noch einige Bemerkungen zum ersten angeführt.

Im allgemeinen macht die reichhaltige Zusammenstellung den Eindruck einer sorgfältigen Arbeit. Durch knappe Ausdrucksweise gelingt es dem Verfasser, ein sehr grosses Material auf immerhin beschränkten Raum zu bringen.

Im folgenden gestatte ich mir nun, einige von den Beobachtungen mitzuteilen, die ich bei der Durchsicht des Buchstaben *D* machen konnte. Diese bescheidenen Bemerkungen erheben jedoch keinen Anspruch auf Vollständigkeit nach irgendeiner Richtung hin.

Sehr begrüssenswert sind kurze stilistische Hinweise wie der bei *der-, die-, dasselbe* aufgenommene: „Meist tadelnswerter Ersatz für die Pronomina *er, sie, es, sein, ihr* . . ." —

Seltsam erscheint mir die Ausdrucksweise *Dieses Stück geht aus D-Dur* statt *in D-Dur.* — Bei der Angabe des Pronominalstammes *dë-* — und auch sonst — wird die Type *ë* verwendet. Für Leser, die mit der althochdeutschen Grammatik nicht vertraut sind, wäre eine Erklärung nötig. — Als Adjektiv wird *dasig* „da befindlich" angeführt, und es werden die Phrasen *dasige Leute, Geschäfte* erwähnt. Gutes Deutsch ist das nicht. — *Dahin sein* wird bloss durch „gestorben sein" erklärt; man vergleiche aber Wendungen wie *die schönen Sommertage sind dahin, damit war seine gute Laune dahin, alle Freude ist dahin* u. dgl. m. — Bei *dazumal* vermisse ich einen Hinweis auf die bekannte Phrase *Anno dazumal.* — Bei *darniederliegen* wäre vielleicht eine Bemerkung über die Anwendung des Ausdrucks in übertragener Bedeutung am Platze, z. B. *Handel und Gewerbe liegen darnieder.* Gegensatz: *in Blüte stehen.* — Da das Substantiv *Dafürhalten* aufgenommen ist, wäre es wohl gut, zur Erklärung auch die Phrase *ich halte dafür, dass* . . . anzuführen. — Die ungebräuch-

Digitized by Google

lichen Formen *demunerachtet, demungeachtet* sollten nicht mit *dessenungeachtet* (*desungeachtet*) auf eine Stufe gestellt werden. Übrigens wird in ein und derselben Spalte (S. 75, Spalte 2) einmal richtig), *dessenungeachtet,* einmal — in heute weniger gebräuchlicher Weise — *dessen ungeachtet* geschrieben. — Merkwürdig sind die Akzentbezeichnungen in *démunerachtet, déssenungeachtet* statt, wie ich erwarten würde, *dèmùneràchtet, dèssenùngeàchtet* (Hauptton auf der Silbe *un-*). — Auf *Daktylograph* und *Daktylographin* könnte man vielleicht verzichten, doch *Daktyloskopie* vermisse ich. Allein darüber liesse sich streiten. — Wenn unter *Dame* als Phrase aus der Kindersprache *Damens spielen* angeführt wird, wäre es wohl gut, „norddeutsch" hinzuzufügen. — *Verdammen* wird wiedergegeben mit „für strafbar erklären, verurteilen". Diese Umschreibung ist zu schwach und bringt den Gefühlswert des Wortes nicht zum Ausdruck. Bei WEIGAND-HIRT findet man unter *verdammen:* „für strafbar erklären; für völlig unwert und verwerflich erklären" — und gerade in diesem zweiten Sinne wird das Wort heute in der Regel verwendet. — Die Phrase *einem den Daumen halten,* die bei Pinloche mit „ihn unterstützen" kommentiert wird, hat oft den Sinn: „jemand aus der Ferne durch liebevolles Gedenken bei einem bestimmten Anlass (gleichsam moralisch) unterstützen."— Wenn zur Erklärung des Wortes *deutsch* auf ahd. *diutisc,* mittellat. *theodiscus,* fr. *tudesque,* engl. *dutch* „holländisch" verwiesen wird, so sollte doch auch das Etymon dieser Wörter *diot* „Volk" erwähnt werden. — Bei *verdeutschen* würde ich zu der Erklärung „deutsch machen", „germanisieren" noch hinzufügen: „ins Deutsche übersetzen." — Die Umschreibung *Gedicht* durch „dichterisches Werk" ist sehr unbefriedigend, denn erstens ist es grundsätzlich verfehlt, einen Ausdruck, der dem anderen fremd ist, durch ein Wort desselben Stammes zu erklären *(Gedicht* durch *dichterisch!),* zweitens aber sind z. B. auch Romane und Novellen dichterische Werke und dennoch keine Gedichte. — Bei *Diele* fehlt die Bedeutung „Tanzboden." — *Diphthong* wird bei Pinloche ohne *h* nach dem *t* geschrieben. — Wenn bei *indiskret* auch die Bedeutung „unbescheiden" erscheint, sollte bei *diskret* die Bedeutung „bescheiden" nicht fehlen (*Die zweite Geige begleitete diskret*). — — Unter *Dozent* wäre wohl auch die Zusammensetzung *Privatdozent* anzugeben. — Zu akademisch ist die Erklärung von *drohen:* „Absicht darlegen (!) zu schaden oder zu strafen." — Ungewöhnlich ist die Ausdrucksweise *das Haus droht den Einsturz* statt *droht einzustürzen.* — Das Wort *Abdruck,* das unter *abdrucken* „durch Druck abbilden" wiedergeben erscheint, sollte in einem anderen Sinn (*Fingerabdruck*) auch bei *abdrücken* („drückend abformen") stehen. —

Durch diese Bemerkungen soll der Wert des ersten Teiles nicht herabgesetzt werden. Mit dem zweiten jedoch kann ich mich durchaus nicht befreunden. Pinloche meint nämlich (S. VII f.): „Enfin les procédés de l'aperception directe restant toujours, comme

Digitized by Google

pour la langue maternelle, le point de depart le plus sûr pour l'acquisition des vocables qui constituent le fond de la langue, il y a le plus grand intérêt à ce que chaque vocable, de même qu'il a dû être présenté d'abord, dans l'enseignement oral, autant que possible conjointement avec l'objet ou l'action qu'il exprime, soit également présenté, dans le dictionnaire, en face de l'image qui représente cet objet ou cette action." Zur Erreichung dieses Zweckes sind dem Buche auf 174 Tafeln 5,700 kleine (schwarzweisse) Abbildungen (nach Federzeichnungen) beigegeben. An einigen Beispielen sei nun das Verfahren geprüft. Bei dem Worte *Höhle* finden wir also einen Hinweis auf Tafel 78, die die Überschriften „VI. Die menschliche Tätigkeit 4. Die Wohnung, I" trägt. Dort findet man nun auf einer Fläche, die man mit vier schwedischen Briefmarken bedecken kann — manche Bilder sind viel kleiner! — in primitiver Ausführung eine Wohnhöhle Primitiver dargestellt. Über dem durch Holzstämme gestützten Eingang ist der untere Teil eines breitstämmigen Baumes sichtbar. Vor der Höhle links steht ein Greis an einem Stab, neben ihm sitzt auf einem Stein ein Weib mit wallendem Haar, ein stehendes Kind umfangen haltend usw. usw. Damit nun die Assoziation des *Begriffes* Höhle mit dem *deutschen* Worte *Höhle* — besser gesagt mit dem Klangbild, Artikulationsbild und Schriftbild *Höhle* — fest werde, soll sich zunächst das Wort (Klangbild, Artikulationsbild, Schriftbild) gerade mit *dieser Abbildung* assoziieren! Oder bei dem Worte *Buchhandlung* soll gerade das Bild eines *Schaufensters* auf Tafel 117 eine Hilfe bieten. Und wenn das Wort *Zimmermann* ans Ohr dringt oder vor das Auge tritt, soll man ausgerechnet an die Abbildung des kleinen Männleins (auf Tafel 124) denken, das dort im Reitsitz auf einem Balken hockt, einen niedlichen Spitzbart trägt, eine runde Mütze auf dem Kopfe hat und in der Rechten einen Hammer schwingt, um einen Nagel auf den Kopf zu treffen. Wahrlich, solange uns nicht Pinlocke die Platonischen Ideen auf das Papier zu zaubern vermag, bleibt diese Methode ein psychologisches Unding. Nichts wäre schrecklicher, als wenn sich die Wörter gerade mit diesen Abbildungen assoziierten, da sie doch statt dessen möglichst *allgemeine* Begriffe vertreten sollen. Den Zweck, den der Verfasser mit den Bildern verbindet, sollen und können sie nicht erfüllen!

Eine Ausnahme bildet etwa Tafel 121, wo die in der Notenschrift üblichen internationalen Zeichen dargestellt sind. Wenn sich diese *Symbole* für Begriffe unmittelbar mit den deutschen Wörtern verbinden, also z. B. x mit *Doppelkreuz,* so ist das tatsächlich eine didaktische Hilfe. Aber gerade diese Tafel ist ein Beweis dafür, wie verfehlt die ganze Idee ist.

Dennoch ist manchen unter den Abbildungen ein gewisser Wert nicht abzusprechen, wofern man sie anderen Zwecken dienstbar macht. Ein gut gezeichnetes Musikinstrument kann natürlich dem Leser rascher und sicherer vermitteln, was das betreffende

Digitized by Google

Wort bedeutet, als eine langatmige Erklärung, d. h. solche Abbildungen dienen zur Verständigung, sie sind Übersetzungen in Bildersprache. Überdies kann etwa ein Privatlehrer die Tafeln dem Unterricht von Kindern zugrunde legen.

Aber auch dann sollte vieles verschwinden. Wozu braucht man gerade den Apollo vom Belvedere oder die Venus von Milo (Tafel 120)? Oder (Tafel 46) Hände eines „Fuchsaffen", eines „Affen", eines „Gorillas" (ist der Gorilla kein Affe?)? Bei der pedantischen Systematik, der die Tafeln unterliegen, sind manche Planzen wie Veilchen, Nelke, Stiefmütterchen, Dahlie zweimal abgebildet. sowohl in der Klasse, der sie angehören, als auch unter „Zierpflanzen". Dabei gehört wirklich Phantasie dazu, die *Birke* oder die *Pappel* als solche zu erkennen (Tafel 32). Unsichtbar ist der *Reifrock* auf Tafel 72 (22). Der Schuh auf Tafel 72, 34 muss nicht gerade ein *Tanzschuh* sein usw. usw. Bei *Boletus* (Tafel 30,* siehe auch den betreffenden Artikel im Wörterbuch) vermisse ich übrigens die deutschen Bezeichnungen (*Herrenpilz, Steinpilz*).

Als dritter Teil ist dem Buch ein Verzeichnis von Eigennamen beigegeben. Ich verstehe aber nicht, warum der Verfasser nun plötzlich seinem etymologischen Prinzip untreu wird und die Vornamen nach dem Geschlecht (männlich und weiblich) und unter diesem rein alphabetisch ordnet, statt die verwandten zusammenzustellen, z. B. *Berta* und *Bert(h)old* oder etwa *Bert(h)old* und *Gotthold*. Wenigstens Hinweise wären nötig, wofern die im ersten Teil eingeschlagene Methode ernst genommen wird. Auch mit der Auswahl der geographischen Namen wird man nicht ganz zufrieden sein. Da findet man z. B. *Cetinje, Sevilla, Norrland, Ravenna, Pindus,* aber es fehlen z. B. *Rügen, die Isar, Lübeck, Karlsbad, Zugspitze,* und viele andere bekannte deutsche Namen.

Eine nützliche „Grammatische Übersicht" beschliesst das Werk.

Wien, 18. Oktober 1925. ***Hans W. Pollak.***

Soldier and Sailor Words and Phrases compiled by *Edw. Fraser* and *John Gibbons*. London 1925. vi+372 pp.

In England, as in other countries, the interest taken in the strange outgrowth of language that goes by the name of *slang* has of late years become greater and greater. This special branch of language is no longer regarded as a matter of curiosity only, too worthless and meaningless to be made the object of philological study in a deeper sense. The philologist has here discovered a rich field for making observations of different kinds, and it is now an acknowledged fact that slang and vulgarism have had and always will have a great influence on the life and develop-

* Druckfehler links auf der Tafel: 3 statt 4.

Digitized by Google

ment of a language. But in no language or literature has this influence been greater than in the English, and, judging at least by the number of works published on the subject, the study of English slang and vulgarism seems to have reached a comparatively advanced stage. (Besides a number of linguistic studies and essays on the subject there are about half a dozen 'slang and cant dictionaries'). Nevertheless this is still a new science. in all probability covering much ground that remains unexplored,

Further evidence of the activity shown in this line of study is given by the recent publication of the large lexicographic work "Soldier and sailor words and phrases", compiled and edited by E. Fraser and J. Gibbons. The main part of this work consists of a detailed list of slang words and expressions used by soldiers of all branches of the Service during the Great War, together with explanations regarding the meaning and, to a certain extent, the derivation of the terms. Besides those of recent date, the collection contains a large number of Army and Navy expressions of an older date, many of which, quite naturally, were made use of during the War, either in their original form and meaning, or altered and adapted to suit existing circumstances. In addition to the part of the work devoted to the slang material proper, there are to be found a large number of British and American service terms and expressions which became familiar among the British troops. Under the head of "Nicknames, sobriquets, and titles of regiments" explanations are given of the origin and meaning of these names, as far as authentic sources of information have been available. Finally one notices an appendix containing a classified list of the Battle-Honours of the War awarded to each unit of the British Army. (The connection between this list and the other, and main, part of the work seems, however, somewhat remote).

The collection of the comprehensive material found in the work under review has of course only been accomplished through the compilers being in personal touch with officers and men of all branches of the Service, and it is evident that this must have entailed considerable exertion on the part of the two gentlemen responsible for the work. To all appearances the completeness of the material leaves little to be desired. Besides this the method of treatment adopted reveals reliability and care, and therefore this dictionary will certainly be of great value not only from the standpoint of curiosity, but also from that of philology. Through this book a fund of curious, amusing, and expressive words and terms which during the War developed and flourished among the soldiers in the trenches and the blue-jackets at sea has been saved from falling into oblivion, and is now preserved for coming generations.

It is evident that the 'confusion of tongues' prevailing at the different Fronts must have given rise to a considerable amount

Digitized by Google

of borrowing from various sources, chiefly from the French, but also from more exotic tongues, such as Hindi and Arabic (the latter in use on the Eastern Fronts and in the Egyptian expeditionary force). As for the words of Indian origin, most of them seem to have been present in English already before the War. Among the words borrowed from the French is to be noticed one which is very well-known in Sweden, viz. *avec,* meaning 'spirits'. It is remarkable that a word like this, which has probably been used by us in Sweden for at least half a century, should not have been taken up in the English vocabulary until the Great War. By assimilation into the English many of the borrowed words and phrases have been perverted almost beyond recognition. The following may be quoted as examples: *Alleyman* (French 'allemand'); *alley at the toot* (contamination of 'tout de suite' and 'at once') = get off quickly! *apree la gare* (Fr. après la guerre) an expression for hopelessness, meaning 'Never'; *send for Mary Ann* (Fr. ça ne fait rien) meaning 'Never mind'; etc. Finally there are to be noticed a few words of German origin, such as *dullmajor* (Dolmetscher), *storm troops,* and *strafe* (pronounced streif?) = to punish.

It is quite natural that in a collection of words and phrases such as the present one, one finds many terms of great expressiveness and mirth, indicating that, in spite of all the horrors of warfare, the spirit of humour and amusing ridicule was unquenchable. Thus, for instance, we find 'bombs dropped by aeroplane' described as *air-pills;* 'the bugle call in the morning' as *angel's whisper;* 'a surgeon' as *castor oil artist;* 'a heavy Turkish gun at the Dardanelles' as the *Jewel of Asia;* 'a heavy German shell giving off a dense black smoke in bursting' as *Jack Johnson;* 'a straw mattress' as *donkey's breakfast;* 'salt' as *Lot's wife;* 'a Ford car' as *Chinese Rolls-Royce;* 'a military concert party' as *The Optimists,* and 'the German aeroplane squadron led by the celebrated airman Baron von Richthofen' as *The Circus.* Another good expression is *The Cats,* the popular name for the battle-cruisers of the "Lion" and "Tiger" class.

It is evident that the writer cannot take upon himself here to criticise the work under review in detail. Therefore the remarks that might be made are only of a general character based on certain principles. In the opinion of the writer there is one thing that ought to have been more fully dealt with by the compilers, viz. the question of the etymological sources of the terms. There are at least good reasons for believing that such data could have been supplied to a larger extent without too much difficulty. In some cases we are told that the origin is untraceable, but in quite a lot of cases not a word is mentioned regarding the derivation. It is just to cases of this kind that the above remark applies. For instance, what sort of words and expressions are the following: *all callio* (= happy), *anty* (= sugar), *to go barpoo*

Digitized by Google

(= to loose one's nerves), *boshta* and *bonza* (= good), *bookri* (= crooked), *burgoo* (= porridge), *hickaboo* (= air raid), *oscar* (= money); and how is it that *Egypt* means 'bread', that *The Andrew* is a name for 'the Royal Navy', and that *set the Swede down* means 'to have a nap'?[1]) On the other hand it must be admitted that the character of these words often makes it a difficult task to find their etymological sources and that any attempt made in that direction may even prove fruitless.

Lastly it is the writer's opinion that the editors, out of consideration for prospective readers, should have excluded from the collection such things as "Gott strafe England" and "The Hymn of Hate". The latter especially makes a rather painful impression even on a neutral reader, which impression is further intensified by the illustration accompanying the "hymn". The writer is not convinced that the inclusion of these two articles has been prompted solely by the commendable desire to produce a work lacking nothing in completeness.

Einar Ekblom.

Hugh Walpole, *Jeremy.* Förkortad uppl., med anmärkningar och fonetisk ordlista utg. av Valborg Areskog. Sthlm 1925, Hugo Gebers förlag. 185 s, kr. 2:75. Ordl. 55 s., kr. 1:—.

Med denna edition inledes en ny serie engelska språktexter. Varje vän av Walpoles diktning ser förvisso med glädje, att uppmärksamheten riktas på hans lika djupa som roande pojkroman Jeremy, och i så måtto kan man endast önska, att förlaget även i fortsättningen förser oss med arbeten av samma lödighet, men fråga är om den nu föreliggande första volymen i alla avseenden är lika lyckad som den förnäma typografiska utstyrseln, vilken förtjänar allt erkännande.

Denna förkortade upplaga omfattar 180 s. text, vilket nog måste betecknas såsom för mycket. Antingen bör man väl i en skoledition skära ner omfånget ännu kraftigare (eventuellt med resuméer av uteslutna partier) eller också, och det ville jag i detta fall förorda, läsa originalet och själv göra uteslutningarna, allra helst som det av Jeremy finns en liten elegant popular edition till 2/6 (Cassell 1924). Jag har ett mycket livligt intryck av att åtminstone på gymnasiet lärjungarna äro oändligt tacksamma över att få läsa en »riktig» utländsk bok i st. f. en skolupplaga, och om man undantar vissa partier är Jeremy inte svårare än att en något så när kunnig pojke i andra ringen ganska bra tar sig fram i den utan att behöva öda bort mycken tid på uppslagning av glosor. — Vad som skulle motivera bokens utgivande i denna

[1]) I venture to give this explanation: Swede "Swedish turnip", metaphorically used for *head*, thus *set the Swede down* would mean *put one's head to rest*.

H. Sgh.

Digitized by Google

form vore då — bortsett från förkortningen — anmärkningarna och ordlistan. Hur dessa böra vara beskaffade är ju en gammal tvistefråga, som dryftats utförligt i denna tidskrift för några år sedan, och min mening är ingalunda att åter gräva upp stridsyxan, men jag kan inte finna annat än att de 5 sidor anmärkningar som fogats till Jeremy äro väl magra och intresselösa. Upplysningar sådana som att »Hamlet är en välkänd tragedi av Shakespeare» är inte särdeles smickrande varken för läraren eller eleverna: antingen ingenting alls om Hamlet eller också något mera än namnet. Återgivandet av *college* med universitets-»hus» gör ingen klokare. Snarare är det ägnat att vilseleda, låt vara att naturligtvis varje lärare reder ut saken ordentligt för pojkarna. Påpekandena s. 181 om vulgära detaljer i »The Jampot's» språk kunde nog tarva en omredigering. Hos en utgivare med så utpräglat fonetiska intressen som Fr. Areskog är det rätt förvånande att finna påståendet, att det är *-g* som utelämnats i former som *stoppin', sleepin';* detta är ju ett ypperligt tillfälle att försöka klargöra för eleverna förhållandet mellan ljud och skrivtecken. Samma knapphändighet återfinnes t. ex. i ordlistan s. 11, där man endast får veta, att *spunes* är vulgärt för *spoons;* f. ö. borde även i anmärkningarna ha antytts att det artikellösa *Lord* (ordl. ibid.) är vulgärt. Huruvida de flesta skolorna för de förmögnare klassernas barn i England allt fortfarande äro internat, vågar jag inte yttra mig om; jfr dock Dibelius, England, II s. 182. Bland tryckfel i anmärkningarna förtjänar observeras *Eaton* (f. *Eton*), *Twelft Night, The Pilgrims' Progress.*

Beträffande ordlistan må först den anmärkningen göras, att »redan på ett stadium motsvarande allmänna läroverkens klass 6 eller Ring I» eleverna böra samt och synnerligen känna sådana ord som *stone, heart, happy, please, dress, only, light.* Att meddela dylika är väl snarast att lägga hyende under lasten, eftersom lärjungarna därigenom lätt få den föreställningen, att de ingenting behöva kunna på förhand.

Vad som framför allt är ägnat att inge betänkligheter är emellertid den fonetiska uttalsbeteckningen. Ett sådant omdöme kan tyckas innebära ett obefogat klander mot utgivarinnan, som synbarligen just härpå nedlagt stor möda, och obestridligt är, att det av henne valda systemet ger den initerade noggrann upplysning om uttalet. Det är »the International Phonetic Association's transcription for English — narrow form", vilket, enligt vad som antydes i förordet, Daniel Jones kommer att nyttja i den väntade nya upplagan av sitt uttalslexikon. Detta är ju gott och väl, men för svenska skolbarn är denna *narrow form* absolut överflödig. Anarkien i fråga om fonetiska beteckningar i våra skolböcker är ju redan så pass stor, att man på det bestämdaste måste anhålla att bli förskonad från nya och trassligare system; det är alltför väl känt, hur pass svårt våra barn ha att bemästra även ett så pass enkelt system som det av Jones tidigare använda. En av

Digitized by Google

fördelarna med det nya systemet uppges vara den, att alla längdmarkeringar kunna undvaras, något som ur strängt vetenskaplig synpunkt visserligen kan sägas innebära en vinst, men för skolbarn är det nog ytterst behövligt att genom ett särskilt tecken inskärpa skillnaden mellan långa och korta vokaler, låt vara att man i engelskan har talrika fall av halvlängd (*bad, God* etc.). I detta fall är ju [:] fullt tillfredsställande och att föredraga framför den av Afzelius brukade dubbelskrivningen. Eleverna kunna nog lära sig de nya tecken som förekomma i denna narrow form, men värre är, att vissa tecken här förekomma med annan betydelse än den barnen äro vana vid från sina elementarböcker. Så användes här tecknet [ɛ] för vokalen i *get* (jfr [ɛə] för diftongen i *parents*, [eɪ] för diftongen i *day*), [ɔ] för vokalen i *saw*, [ɐ] för vokalen i *hot*. Säkert är, att det tar rundlig tid innan eleverna lära sig rätt tolka uttalsbeteckningar sådana som [sit] = *seat*, [lɔn] = *lawn*, [rɐk] = *rock*, [mud] = *mood*. Den tid som sålunda åtgår att lägga om lärjungarnas begrepp om den fonetiska skriftens innebörd kunde man säkert använda bättre. Och hur skall det gå om de efter Jeremy få en annan text med det gamla systemet?

Den reform som utgivarinnan i allra bästa välmening velat genomföra tror jag alltså knappast hör till de önskvärda; snarast har hon därmed gjort uttalsundervisningen en björntjänst, och det är att hoppas, att förlaget i följande texter av serien inskränker sig till den enklare uttalsbeteckning, som eleverna på förhand äro något så när förtrogna med.

Mats Redin.

INSÄNDA BÖCKER.

Gagner—Bergmark, På egen hand. Förkort. uppl. B.-Uppl. Stockholm, 1925 (Bonnier). Pris 1:75.

Paues, A. C., Annual Bibliography of English Language and Literature, Vol. V, 1924. Cambridge 1925 (Bowes & Bowes). Pric 6/—.

Barker, M. L., A Handbook of German Intonation. Cambridge 1925. (Heffers). Pric 5/—.

Palmer, Harold, E., A Standard English Reader for Beginners, Tokyo 1925 (Inst. f. Research in Engl. Teaching).

Palmer, Harold, E., The Principles of English Phonetic Notation, Tokyo 1925 (I. R. E. T.)
The Language Study Library, Vol. I.

Palmer, Harold, E., Concerning Pronunciation, Tokyo 1925 (I. R. E. T.)

Digitized by Google

INSÄNDA TIDSKRIFTER.

English Studies, A Journal of English Letters and Philology, edited by E. Kruisinga and R. W. Zandwort. Vol. VII, N:o 6.

Modern Language Notes, 1925. November.

Mondo, Mondo—Revuo por la Mondo—Linguo, Iaro XIV (1925), 10—11.

Svensk Världsspråkstidning, 1925, N:r 5.

Vor Ungdom, 1925, Oktober—December.

Röhr's Boktryckeri, Malmö 1925.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PENN STATE UNIVERSITY LIBRARIES
A0000650386 35

Digitized by Google